

KRATKI PRIKAZ

PRAVNOG SUSTAVA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

KRATKI PRIKAZ

**PRAVNOG SUSTAVA
SJEDINJENIH
AMERIČKIH DRŽAVA**

URED ZA MEĐUNARODNE INFORMATIVNE PROGRAME
MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

<http://usinfo.state.gov>

2004

ZAHVALA

Kratki prikaz američkog pravnog sustava je publikacija Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Država. Odlomci 1 do 8 su prilagođeni, s dozvolom, iz knjige *Sudbeni postupak u Americi*, 5. izdanje, autora Roberta A. Carpa i Ronalda Stidhama, u izdanju Congressional Quarterly, Inc.

KRATKI PRIKAZ

PRAVNOG SUSTAVA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

SADRŽAJ:

UVOD

Pravni sustav Sjedinjenih Američkih Država	4
--	---

POGLAVLJE 1

Povijest i organizacija Saveznog sudbenog sustava	18
---	----

POGLAVLJE 2

Povijest i organizacija Državnog sudbenog sustava	44
---	----

POGLAVLJE 3

Nadležnost i granice politike	56
-------------------------------------	----

POGLAVLJE 4

Odvjetnici, stranke u sporu i interesne skupine u sudbenom postupku	72
---	----

POGLAVLJE 5

Kazneni postupak	90
------------------------	----

POGLAVLJE 6

Gradanski postupak	118
--------------------------	-----

POGLAVLJE 7

Savezni suci	140
--------------------	-----

POGLAVLJE 8

Provedba i utjecaj sudske politike	158
--	-----

Ustav Sjedinjenih Američkih Država	177
--	-----

Amandmani Ustavu Sjedinjenih Američkih Država	191
---	-----

Glosar	203
--------------	-----

Bibliografija	211
---------------------	-----

UVOD

PRAVNI SUSTAV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

U ovoj sceni sa slike Juniusa Brutusa Searnsa, izrađene 1856., George Washington (stoji desno), obraća se Osnivačkoj ustavotvornoj skupštini, čiji su članovi sastavili i potpisali Ustav, 17. rujna 1787. Ustav je temeljni izvor zakon u Sjedinjenim Državama.

Svakog radnog dana, sudovi diljem Sjedinjenih Država izdaju rješenja koja zajedno imaju utjecaj na mnogo tisuća ljudi. Neka utječu samo na stranke u određenim pravnim poslovima, a druga donose presude o pravima, povlasticama i pravnim načelima koja utječu na praktično sve američke građane. Nezbjegžno, mnogi američki građani s odobravanjem gledaju na takve odluke, no drugi ih opet – ponekad mnogi – ne odobravaju. Međutim, svi prihvaćaju legitimitet takvih odluka i ulogu suda kao krajnjeg tumača zakona. Ne postoji moćniji pokazatelj povjerenja koje Američki građani imaju prema slovu zakona i povjerenja u američki pravni sustav.

Stranice koje slijede daju sažetak tog sustava. Mnogo se raspravlja o tome kako su organizirani sudovi i objašnjava na koji način rade. Sudovi su najbitniji za pravni sustav, ali ne predstavljaju njegovu cjelinu. Svaki dan diljem Amerike, savezni, državni i lokalni sudovi provode zakon, presuđuju u raspravama po zakonu, i ponekad ruše zakone jer ugrožavaju osnovno pravo koje Ustav jamči svim američkim građanima. U isto vrijeme, milijuni Amerikanaca rješavaju svakodnevne poslove bez obraćanja sudu. Oni se također oslanjaju na pravni sustav. Mladi bračni par koji želi kupiti svoj prvi dom, dvoje poslovnih ljudi koji potpisuju ugovor, roditelji koji prepisuju nasljedstvo svojoj djeci – sve to zahtijeva pred-

vidljiva i provediva opća pravila koja donosi zakon, a pravni sustav jamči.

Ovaj uvod teži upoznavanju čitatelja s osnovnim ustrojem i rječnikom američkog zakona. Slijedeća poglavlja detaljno dopunjuju i pružaju objašnjenje kako se razvijao američki pravni sustav, da bi služio rastućoj naciji i njezinoj složenoj gospodarskoj i socijalnoj stvarnosti.

SAVEZNI PRAVNI SUSTAV

Pregled

Američki pravni sustav ima nekoliko slojeva, vjerojatno više nego što ih ima ikoja druga nacija. Jedan od razloga je podjela između saveznog i državnog zakona. Da bi se to razumjelo, moramo se sjetiti da Sjedinjene Države nisu nastale kao jedna nacija, nego kao savez 13 kolonija, od kojih je svaka objavila neovisnost od britanske krunice. Deklaracija o neovisnosti (1776.) tako govori o „dobrim ljudima ovih kolonija” ali isto tako proglašava da „ove ujedinjene kolonije jesu, i temeljem prava imaju biti SLOBODNE I NEOVISNE DRŽAVE”. Napetost između jednog naroda i nekoliko država je trajna tema američke pravne povijesti. Kao što se dalje objašnjava, donošenjem Ustava Sjedinjenih Država (prihvaćenog 1787. a potvrđenog 1788.) započinje postepen i ponekad žustro osporavan prijenos

vlasti i pravnih ovlasti s državne na saveznu razinu.

Još uvijek, čak i današnje države, zadržavaju osnovne ovlasti. Svaki student prava mora razumjeti kako je podijeljena nadležnost između savezne i državne vlasti.

Ustav je odredio mnoge granice između saveznog i državnog zakona. Isto je tako podijelio saveznu vlast na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu (stvarajući tako „podjelu vlasti” između pojedinih ograna i utvrđujući sistem „provjere i ravnoteže” kako bi se spriječilo da jedan ogranak vlasti prevlada nad ostalima), a svaka od njih na svoj način pridonosi cijelom pravnom sustavu. Unutar tog sustava, Ustav je skicirao vrste zakona koje može donijeti Kongres.

Kao da to nije bilo dovoljno složeno, zakon Sjedinjenih Država je mnogo više nego statuti koje prihvaća Kongres. U nekim područjima, Kongres ovlašćuje administrativne agencije da usvoje pravilnike i dodaju detalje zakonskim uvjetima. A cijeli sustav počiva na tradicionalnim načelima pronađenim u engleskom općem nepisanom pravu. Iako su i Ustav i zakonsko pravo iznad općeg prava, sudovi i dalje primjenjuju načela nepisanog općeg prava, da bi popunili praznine o kojima Ustav ne govori, a Kongres nije donio zakon.

IZVORI SAVEZNOG ZAKONA

Ustav

Vrhovna vlast saveznog zakona

U periodu između 1781. i 1788., sklopljen je ugovor, nazvan Članci o konfederaciji, koji je usmjeravao odnose između 13 država. To je stvorilo slabi nacionalni Kongres i ostavilo najveće ovlasti državama. Članci nisu predviđali savezni sudbeni sustav, osim pomorskog suda, iako je svakoj državi bilo naloženo da poštuje (pruži „puno povjerenje i poštovanje”) pravorijeke ostalih sudova.

Nacrt i potvrda Ustava pokazali su sve veću suglasnost u tome da se savezna vlast mora učvrstiti. Pravni je sustav bilo jedno od područja gdje se to i ostvarilo. Najznačajnija je „klauzula o prednosti”, navedena u Članku VI:

Ovaj ustav i zakoni Sjedinjenih Država koji budu doneseni u njegovoj provedbi; i svi zaključeni međunarodni ugovori ili oni koji budu zaključeni od Sjedinjenih Država bit će vrhovni zakon zemlje i vezat će suce u svakoj od država, bez obzira na bilo što suprotno u Ustavu ili zakonima koje države.

Ovaj je odlomak ustanovio prvo načelo američkog zakona: Gdje govori savezni Ustav, nijedna mu država ne može protusloviti.

Ostalo je nejasno kako bi se ta zabrana mogla primijeniti na samu sa-

veznu vladu, i ulogu pravnog sustava pojedine države, u područjima koja nisu izrijekom propisana novim Ustavom. Amandmani će dati djelomičan odgovor, povijest još i više, no i danas se američki građani još uvijek bore sa točnim razgraničenjem između savezne i državne domene.

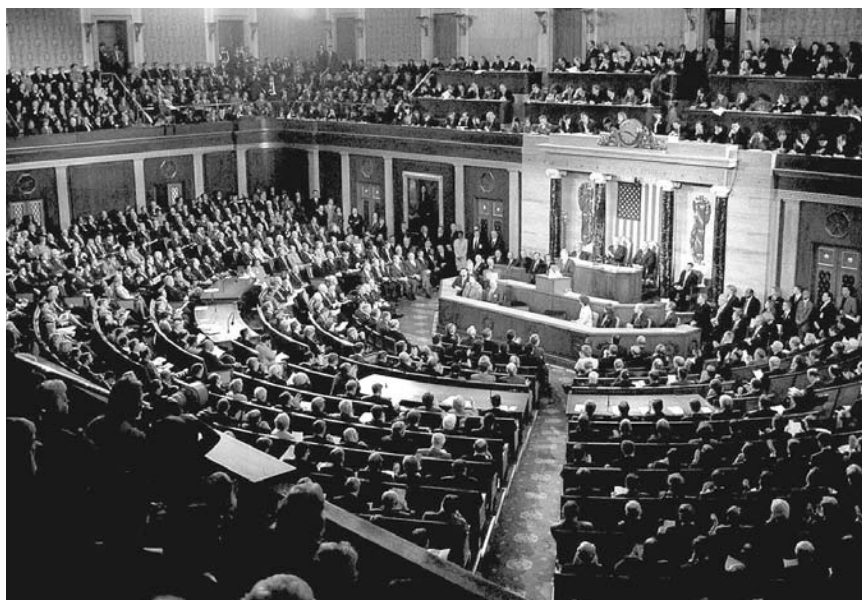
Svaki ogranak ima ulogu u pravnom sustavu

Dok su tvorci Ustava nastojali ojačati saveznu vladu, u isto su se vrijeme bojali da ju ne ojačaju previše. Jedan od načina kako da to izvedu bila je podjela novog režima na ogranke. Kako je James Madison objasnio u *Federalistu*

br. 51, „uzurpacija vlasti spriječena je njezinom podjelom na različite i odvojene ogranke.” Svakome od Madisonovih „ogranaka,” zakonodavnom, izvršnom i sudbenom, pripao je određeni utjecaj na pravni sustav.

Zakonodavna vlast

Ustav ovlašćuje Kongres da donosi zakone. Prijedlog kojeg Kongres razmatra naziva se prijedlog zakona. Ako većina svakog doma Kongresa – dvije trećine ukoliko predsjednik stavi veto – glasa za prihvrat prijedloga zakona, zakon je tada usvojen. Savezni zakoni se zovu statuti. Kodeks Sjedinjenih Država je „kodifikacija”

Ustav je dao vlast Kongresu za provođenje zakona, a ovdje vidimo zajedničku sjednicu tijekom koje Predsjednik George W. Bush govori o proračunu 2001. Izvršna vlast je povjerena predsjedniku.

zakonskih propisa. Sam Kodeks nije zakon, on samo predstavlja pravilnike u logičnom slijedu. Naslov 20, na primjer, sadrži različite pravilnike koji se odnose na obrazovanje, a Naslov 22 one koji pokrivaju odnose s inozemstvom.

Donošenje zakona Kongresu je ograničeno. Točnije, ono je prenešeno na Američke građane preko Ustava, koji određuje u kojim područjima Kongres može ili ne može izglasati zakon. Članak I, Odjeljak 9. Ustava zabranjuje Kongresu donošenje nekih posebnih vrsta zakona. Kongres, na primjer, ne

može izglasati „ex post facto” zakon (zakon koji se primjenjuje retroaktivno ili „naknadno”), ili nametnuti porez na izvoz. Članak I, Odjeljak 8. daje popis područja u kojima Kongres može donositi zakone. Neki od njih („Uspostavljanje poštanskih ureda”) su posve osobiti, a drugi, uglavnom oni „koji reguliraju trgovinu s drugim zemljama, ili među samim državama” nisu tako posebni. Očigledno je ovlast tumačenja manje preciznih uputa vrlo važna. U ranoj povijesti mlade republike, sudbena je grana preuzela tu nadležnost i tako osigurala dodatnu i vrlo važnu ulogu u pravnom sustavu Sjedinjenih Država.

Sudbena vlast

Kao i sa drugim ograncima, sudstvo ima samo ona ovlaštenja koja mu daje Ustav. Ustav je proširio na saveznu nadležnost samo neke vrste sporova. Navodi ih Članak III, Odjeljak 2. Dvije najvažnije uključuju pitanje saveznog zakona u („svim slučajevima, prema zakonu i pravednosti, provodeći pod ovim Ustavom zakone Sjedinjenih Država i zaključene međunarodne ugovore... “ i u „slučajevima različitosti”, tj. sporovima među građanima dvije različite države. Različitost nadležnosti dopušta svakoj stranci izbjeći parničenje pred sudovima države svojeg protivnika.

Druga se sudbena ovlast pojavila u rane dane republike. Kao što je objašnjeno u 2. poglavlju, u sporu *Marbu-*

Zakoni koje donosi jedna od 50 država, kao npr. Skupština države New York, na slici prilikom prozivke, odnosi se samo na njezine državljane i one koji tamo imaju boravište ili tamo posluju.

ry protiv Madisona (1803.) Vrhovni sud je interpretirao svoje ovlasti tako da mu bude dopuštena i ovlast određivanja da li je statut ugrozio Ustav i, ako jest, da proglasi takav zakon nevažećim. Zakon može biti neustavan, jer ugrožava Ustavom zajamčena građanska prava, ili jer Članak I Ustava nije ovlastio Kongres da donese takvu vrstu zakona.

Ovlast da se tumače ustavne odredbe i odredi koje zakone može donositi Kongres, je vrlo važna. Tradicionalno, Kongres odobrava mnoge pravilnike kao neophodne za reguliranje „trgovine...među nekoliko država”, ili međudržavnu trgovinu. To je rastezljiv koncept, težak za objasniti sa preciznošću. Zaista, za skoro svaki se statut može smisliti uvjerljiva veza između svrhe i pravila o međudržavnoj trgovini. No ponekad, sudbena grana tumači „klauzulu o trgovini” vrlo usko. 1935, na primjer, Vrhovni je sud poništio savezni zakon koji regulira radne sate i plaće radnika u njujorškoj klaonici jer su pilići koji su se tamo prerađivali bili prodani njujorškim mesarima i trgovcima na malo pa tako nisu bili dio međudržavne trgovine. Ubrzo nakon toga, međutim, Vrhovni sud počinje davati više slobode programu F. D. Roosevelta za gospodarsku i društvenu obnovu SAD-a (New Deal), pa danas savezni sudovi i dalje široko tumače trgovačku vlast, mada ne tako široko da bi se opravdao bilo koji zakon koji bi Kongres mogao izglasati.

Izvršna vlast

Članak II povjerava „izvršnu vlast” predsjedniku Sjedinjenih Država. U vrijeme Predsjednika Georga Washingtona (1789.–1801.), čitav izvršni ogranak se sastojao od Predsjednika, Zamjenika predsjednika, Ministarstava vanjskih poslova, Državne blagajne, Rata i Pravosuđa. Kako je nacija rasla, tako se širila i izvršna vlast. Danas ima 15 Ministarstava na nivou Kabineta. Svaki udomljuje nekoliko ureda, agencija i drugih tijela. No ima izvršnih tijela i izvan tih ministarstava. Svi oni imaju izvršnu funkciju koju im određuje predsjednik, pa su stoga u konačnici odgovorni njemu.

U nekim područjima, odnos između izvršnog i druga dva ogranka je jasan. Recimo da osoba ili više njih orobi banku. Kongres je proveo pravilnik koji kažnjava pljačku banke (Kodeks, Naslov 18, Odjeljak 2113*). Federalni istražni ured (FBI), ured pod Ministarstvom pravosuđa, istražuje zločin. Kad se podrazumijeva da postoji jedan ili više osumnjičenika, savezni tužitelj (također pod Ministarstvom pravosuđa) će pokušati dokazati krivnju osumnjičenika na suđenju u kojem su-

* Tehnički, pravilnik se primjenjuje samo na banku koja je pod federalnom ovlasti, osigurana, ili je članica Sustava federalnih rezervi. Moguće da svaka banka u Sjedinjenim Državama zadovoljava te kriterije, ali ona koja ne zadovoljava, a ne podrazumijeva utjecaj na međudržavnu trgovinu, neće biti pod federalnim zakonom. Federalni pravilnici su jasni u osnovnoj ovlasti: u ovom slučaju, traži se federalna ovlast.

Savezni i državni sudovi saslušavaju dvije vrste sporova: građanske i kaznene. Na slici, odvjetnik koji zastupa vlasnike zemljišta u građanskoj parnici podastire dokaze pred Vrhovnim sudom Južne Dakote.

Lijevo, građanski zakon pokriva pravilnike koji se odnose na sklapanja braka i razvođe. Ovaj par sklapa brak u građanskoj ceremoniji koju vodi sudac. Desno, sutkinja u Teksasu. Kroz posljednjih nekoliko desetljeća, sudstvo Sjedinjenih Država je povećalo broj žena i predstavnika manjina među sucima.

di Okružni sud Sjedinjenih Država.

Pljačka banke je jednostavan slučaj. No kako se nacija modernizira i raste, odnos između tri grane unutar pravnog sustava morao se razviti tako da pruži usluge složenijim slučajevima industrijskog i poslije-industrijskog društva.

Uloga izvršnog ogranka je doživjela najveće promjene. U primjeru pljačke banke, Kongres je trebao malo ili nikakvo vještačenje da bi donio pravilnik kojim se to djelo inkriminira. Pretpostavimo da su umjesto toga zakonodavci htjeli izbaciti „opasne” droge s tržnica, ili ograničiti količinu „nezdravih” zagađivača zraka. Kongres bi, ako želi, mogao odrediti točne definicije tih uvjeta. Ponekad to i čini, ali u sve većem broju slučajeva za to, u određenoj mjeri, ovlašćuje administrativne agencije koje su pod upravom izvršnog ogranka. FDA, Agencija za kontrolu hrane i pića, tako, prati kvalitetu hrane, a farmaceuti i EPA, Agencija za zaštitu okoliša, reguliraju način na koji industrija utječe na zemlju, vodu i zrak.

Iako agencije imaju ovlast samo u ovoj mjeri koju joj dopušta Kongres putem statuta, ta vlast može biti vrlo bitna. Može uključivati i ovlaštenje da obznani pravila koja precizno definiraju opće odredbe statuta. Zakon može propisati „opasne” količine zagađenja u atmosferi, dok pravila EPA-e definiraju tvari i njihove količine koje se smatraju opasnim.

Ponekad statut ovlašćuje agenciju da istraži gdje i kako se krše pravila, da presuđuje o tom kršenju, pa čak i da određuje kaznu.

Sudovi će poništiti statut koji agenciji daje preveliku ovlast. Vrlo važan statut koji se zove Akt o administrativnom postupku (Kodeks Sjedinjenih Država, Naslov 5, Odjeljak 551, i slijed.) objašnjava postupke koje agencije moraju slijediti kad obznaju pravila, procjenjuju kršenje i nameću kazne. Također objašnjava kako stranka može tražiti sudbenu reviziju agencijske odluke.

Drugi izvori zakona

Najočigledniji izvori američkog zakona su statuti koje izgllašava Kongres, sa dopunom administrativnih propisa. Ponekad označavaju jasne granice zakonskog i nezakonskog ponašanja – opet navodim primjer pljačke banke – no nijedna vlada ne može objaviti dovoljno zakona koji bi pokrili svaku okolnost. Na sreću, drugo tijelo pravnih načela i normi pomaže u popunjavanju praznina, što se objašnjava u daljem tekstu.

Opće pravo

Gdje nema kontrole putem statuta i ustavnih zakonskih odredbi, i savezni i državni sudovi posiju za općim pravom, zbirkom pravnih odluka, običaja i općih načela koji su započeti pred više stoljeća u Engleskoj, a nastavljaju se i danas. U mnogim drža-

vama, opće pravo i dalje ima važnu ulogu u sporovima oko ugovora, jer državno zakonodavstvo nije moglo predvidjeti svaku moguću okolnost pri sklapanju ugovora.

Sudski presedan

Sudovi sude u navodnim kršenjima i sporovima, prema zakonu. Tu se često zahtijeva da tumače zakon. Postupajući tako, sudovi se smatraju obveznim postupati prema onome što su drugi sudovi istog ili višeg ranga dosudili u prijašnjim slučajevima. To se naziva načelom „stare decisis”, ili jednostavno, postupanje po presedanu. Pri tomu treba osigurati dosljednost i predvidivost. Stranke u parnici, suočene presedanom koji im ne ide u prilog, nastoje istaknuti činjenice specifične za njihov slučaj, koje se razlikuju od onih koje su dovele do prethodne presude.

Ponekad sudovi tumače zakon različito. Peti amandman Ustava, na primjer, sadrži klauzulu da „nijedna osoba...neće biti prisiljena, u bilo kojem kaznenom djelu, svjedočiti protiv sebe.”

Ponekad se pojave slučajevi kad se osoba ne odazove na sudski poziv ili odbije svjedočiti na neki drugi način pozivajući se na to da bi ga svjedočenje moglo podvrći kaznenom postupku – ne u Sjedinjenim Državama nego u nekoj drugoj zemlji. Da li se tu uzima o obzir klauzula samo-optuživanja? Prizivni sud Sjedinjenih Drža-

va u Drugoj oblasti dosudio je da se uzima, ali u Četvrtoj i Jedanaestoj da se ne uzima.* To u stvarnosti znači da zakon ovisi o tome u kojoj državi je slučaj nastao! Visoki sudovi nastoje razriješiti te nedosljednosti. Vrhovni sud Sjedinjenih Država, na primjer, često saslušava parnice kad njegova presuda može riješiti nesuglasje između Oblasnih sudova. Presedan Vrhovnog suda će se primjenjivati, i držati pod zakonskom kontrolom sve niže savezne sudove. U slučaju *Države protiv Balsys*, 524 U.S. 666 (1998), Vrhovni sud dosuđuje da je strah od stranog gonjenja izvan djelokruga primjene klauzule samo-optuživanja.**

Ta je presuda postala zakon čitave nacije, uključujući i Drugu oblast. Svaki savezni sud nakon toga je obvezan suditi po slučaju *Balsys*. Odluke Oblasnog suda na sličan način obvezuju okružne sudove unutar Oblasti kojoj pripadaju. „Stare decisis” tj. postupanje po presedanu se primjenjuje u raznim državnim sudovima. Na taj način, presude po presedanu rastu i po broju i po načinima objašnjenja.

* Oblasni Sud za Drugu Oblast je prizivni sud koji saslušava prizive za savezne okruge u državama New York, Connecticut i Vermont. Četvrta Oblast obuhvaća Maryland, Sjevernu i Južnu Carolinu, Virginiju i Zapadnu Virginiju, a Jedanaesta pokriva Alabamu, Georgiju i Floridu. Za više podataka o savezним sudovima vidi Poglavlje 1.

** Brojevi u ovoj presudi sadržavaju navod rješenja slučaja *Balsys*. Pokazuju da je Sud donio rješenje 1998. a da se ono nalazi u volumenu 524 u nizu koji se zove U.S. Izvješća, s početkom na 666. stranici.

RAZLIČITI ZAKONI; RAZLIČITI PRAVNI LIJEKOVI

I majući u vidu rast zakonskog tijela, uputno je razlikovati različite vrste zakona i postupaka ili parnica koje se saslušavaju pred sudovima, kao i pravnim lijekovima koji su dopušteni u svakom pojedinom slučaju.

Gradansko/Kazneno

Sudovi saslušavaju dvije vrste sporova: građanske i kaznene. Građanski postupak uključuje dvije ili više privatnih stranaka, od kojih najmanje jedna navodi kršenje statuta ili neke druge odredbe općeg prava. Stranka koja započinje parnicu je tužitelj; njegov protivnik je optuženik. Optuženik može ustati protutužbom protiv tužitelja a može proširiti protutužbu na sukrivca, sve dok se to odnosi na tužiteljevu izvornu tužbu. Sud želi saslušati u jednoj parnici sve tvrdnje koje proizlaze iz spora. Poslovne parnice, kao one o prekidu ugovora, ili nastaloj šteti, gdje stranka tvrdi da je oštećena zbog tuđeg nehaja ili namjerne pogreške, zovu se civilne parnice.

Najveći broj građanskih parnica se vodi između osobnih stranaka, a savezna ili državna vlast su uvijek stranke u kaznenim postupcima. Dosuđuje, u ime naroda, da je optuženik, optužen za kršenje zakona koje zabranjuje određeno ponašanje, opasan za dobrobit društva. Dvije poslovne stranke se

mogu parničiti u civilnom sporu oko prekida ugovora, ali samo vlada može optužiti nekoga za ubojstvo.

Uvjeti dokaza i moguće kazne također su različiti. Optuženik u kriminalnom djelu može biti osuđen samo po utvrđivanju krivnje „bez svake sumnje”. U građanskom postupku, tužitelj treba samo pokazati „pretežitost dokaza”, nježnija formulacija koja u suštini znači „vjerojatnije da nego ne”. Osuđeni okrivljenik može biti zatvoren, no gubitnik u građanskoj parnici je odgovoran samo za zakonska ili pravna sredstva, što se opisuje u daljem tekstu.

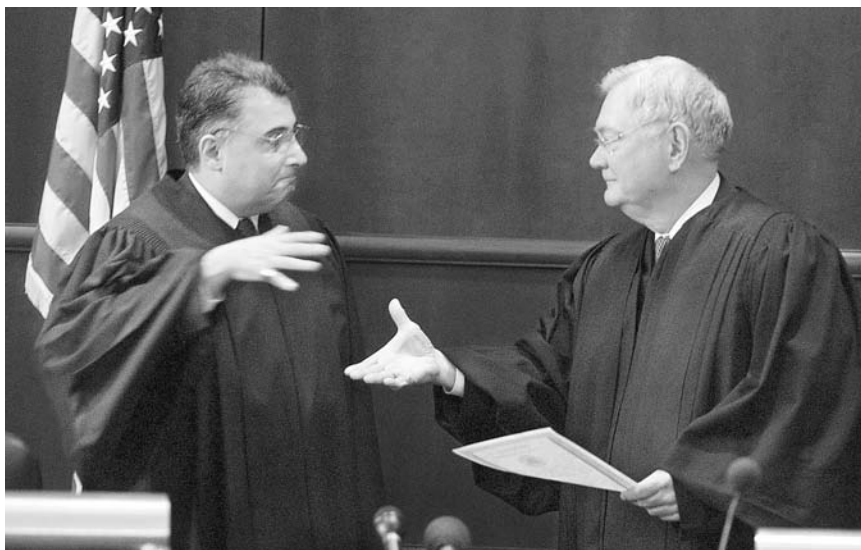
Zakonska ili pravna sredstva

Pravni sustav Sjedinjenih Država predviđa širok ali ne i neograničen raspon pravnih lijekova. Kazneni statut obično daje popis kazni za određeni prekršaj u obliku globe ili zatvorske kazne, koje izriče sud. Drugi dijelovi kaznenog kodeksa mogu u nekim nadležnostima odrediti strožu kaznu za ponovljene prekršaje. Kazna za teške prekršaje ili prijevare je teža nego za lakše prekršaje.

U civilnim postupcima, većina američkih sudova ima ovlast odabrati između zakonskih i pravnih lijekova. Razlika između njih je danas manja nego što je bila nekad, no ipak je dobro o tome znati. U Engleskoj u 13. stoljeću „sudovi zakona” su imali ovlast presude samo na novčanu kaznu. Ako je optuženikov prekid ugo-

vora tužitelja stajao 50 funti, ovaj bi sud naredio optuženiku da tužitelju nadoknadi taj novac. Ovakve naknade je u mnogo slučajeva bilo lako riješiti, ali ne u svima, kao na primjer kod prodaje vrlo rijetkih umjetnina ili određenih zemljišnih parcela. U 13. i 14. stoljeću osnovani su „sudovi dobrih ljudi“. Ovi tribunali su tretirali pravna sredstva kao posebno izvršavanje ugovornih obveza, koje je prisiljavalo stranke da izvrše svoje obveze, umjesto da im dosuđuje plaćanje štete koju su izazvali svojim nepoštivanjem ugovora. Do 19. stoljeća, većina američkih nadležnih tijela ukida razliku između zakona i pravičnosti. Danas, sa rijetkim izuzecima,

sudovi Sjedinjenih Država mogu dosuditi zakonsko ili pravno sredstvo, već prema tome što slučaj zahtijeva. Jedan poznati primjer ocrtava razlike između građanskog i kaznenog prava, i pravne lijekove koji su na raspolaganju. Država California je optužila za ubojstvo bivšu nogometnu zvijezdu O. J. Simpsona. Da je bio osuđen, bio bi zatvoren. No međutim, nije bio osuđen jer je porota donijela odluku da tužiteljstvo nije dokazalo Simpsonovu krivnju „bez svake sumnje“. Kasnije je obitelj gđe Simpson tužila Simpsona za „skriviljenu smrt“, što je predmet civilnog postupka. Porota je u tom slučaju odredila da je pretežitost dokaza po-

Ustav Sjedinjenih Država izričito ističe da velik dio američkog pravnog sustava ostaje pod nadzorom pojedinačnih država. Na slici su sudac Oblasnog suda Oblasti Cook, Illinois, William H. Haddad, lijevo, i sudac Vrhovnog suda države Illinois, Thomas R. Fitzgerald.

kazala Simpsonovu odgovornost za smrt žene. Dosudila je da Simpson plati tužiteljima štetu u novcu – što je zakonski pravni lijek.

ULOGA DRŽAVNOG ZAKONA U SAVEZNOM SUSTAVU

Ustav posebno zabranjuje da države prihvate neke vrste zakona (ulazak u sporazume

Obiteljski zakon je gotovo u potpunosti stvar države. Na slici, odvjetnica Catherine Smith raspravlja o slučaju koji se tiče prava skrbnika djeteta pred državnim Vrhovnim sudom u Olympiji, Washington. Predsjednik suda Gerry L. Alexander, desno, i sudac Charles Z. Smith saslušavaju.

sa stranim državama, tiskanje novca). Također, klauzula o prednosti iz Članka VI zabranjuje državne zakone koji su u suprotnosti sa Ustavom ili sa saveznom zakonom. Čak i pod tim uvjetima, veliki dio pravnog sustava ostaje pod državnom kontrolom. Ustav je pažljivo precizirao područja u kojima Kongres može donijeti zakon.

Deseti Ustavni amandman (1791.) izričito naglašava da će državni zakon kontrolirati tamo gdje „Ovlasti koje nisu Ustavom dodijeljene Sjedinjenim Državama, ni njime državama zabranjene, pridržane su odnosnim državama ili narodu”.

No svejedno je ostala napetost između savezne vlade i država – oko ropstva, i napokon, oko prava države da napusti saveznu zajednicu. Građanski rat 1861.–65. rješava oba spora. On ujedno stavlja nove restrikcije na ulogu države unutar pravnog sustava: pod četrnaestim Amandmanom (1868.), „Nijedna država neće... oduzeti kojoj osobi život, slobodu ili imetak, bez pravednoga zakonitog postupka; niti uskratiti bilo kojoj osobi pod svojom vlašću jednaku zaštitu pred zakonom.” Taj je amandman znatno proširio mogućnost saveznom sudovima da ukidaju državne zakone. U postupku *Brown protiv Obrazovnog odbora* (1954.), koji je zabranio rasnu segregaciju u školskom sustavu države Arkansas, pozvao se na tu „klauzulu o zaštiti jednakosti”.

Početak 20. stoljeća, spojilo se nekoliko pravaca – rast državne uprave, jačanje i širenje sudbenog tumačenja propisanih zakonskih postupaka i zaštite jednakosti, kao i slično širenje ovlasti Kongresa da regulira trgovinu – da bi obogatilo ulogu saveznog zakona unutar pravnog sustava. No čak i tada mnogo ostaje u državnoj domeni.

Dok nijedna država ne može oduzeti građaninu bilo koje pravo jamčeno saveznim Ustavom, mnogi tumače svoj vlastiti ustav kao da mu taj daje čak i više prava i privilegija. Državni sudovi koji primijenjuju državne zakone i dalje odlučuju u većini građanskih sporova. Isto je sa većinom kaznenih slučajeva kao i sa građanskim deliktima. Obiteljski zakon, uključujući sklapanje braka i razvode, je gotovo isključivo državna stvar. Za većinu Amerikanaca, i gotovo neprestano, pravni sustav znači politiku i sudove unutar njihove države, ili razne općinske ili druge političke odsjeke unutar države.

Ovaj uvod samo prelistava pregled pravnog sustava. Ostatak knjige daje više detalja, tonova i objašnjenja. Poglavlja 1 i 2 opisuju kako su organizirani savezni i državni sudbeni sustavi, dok Poglavlje 3 objašnjava nadugačko složenost pitanja nadležnosti. To Poglavlje svakako određuje granice između saveznih i državnih sudova ali isto tako istražuje pitanje tko može tužiti, i kakve slučajeve saslušavaju koji sudovi.

Poglavlje 4 proširuje pogled sa sudova na grupe koje se pred njima pojavljuju. Proučava se zakonska praksa Sjedinjenih Država, i opisuju tipične stranke u parnici. To poglavlje također obrađuje ulogu interesnih skupina koje naglašavaju pojedine slučajeve kako bi pospješile svoje socijalne i političke programe. Poglavlje 5 razrađuje kako sudovi postupaju u kaznenim slučajevima, dok se Poglavlje 6 bavi građanskim postupcima. Poglavlje 7 opisuje kako se biraju savezni suci. Posljednje poglavlje istražuje kako određene sudske odluke – naročito one viših sudova – mogu same zadirati u politiku i tako dodatno zaplesti sudstvo u složen odnos sa zakonodavnom i izvršnom granom.

⚖️

Napisao:

Michael Jay Friedman

Michael Jay Friedman je službenik za programe u Ministarstvu vanjskih poslova, u Uredu za međunarodne informativne programe. Doktor je znanosti, doktorirao je Povijest Amerike na University of Pennsylvania a doktorat pravnih znanosti stekao je na Georgetown University Law Center.

POGLAVLJE

1

**POVIJEST I
ORGANIZACIJA
SAVEZNOG
SUDBENOG
SUSTAVA**

Vrhovnog suca Johna Marshalla, koji je predsjedao Vrhovnim sudom Sjedinjenih Država od 1801. do 1835. portretirao je Alonzo Chappel. Marshallov istaknut položaj na sudu omogućio mu je da započne značajne promjene, uključujući prihvaćanje prakse da Vrhovni sud daje jedinstveno mišljenje.

Jedna od najvažnijih, najzanimljivijih i zbunjujućih posebnosti sudstva Sjedinjenih Država jest dvostruki sudbeni sustav; to jest, svaka razina vlade (državna i nacionalna) ima svoj vlastiti skup sudova. Tako postoji odvojeni sustav sudova za svaku državu, jedan za District of Columbia, i jedan za saveznu vladu. Neki pravni sporovi se rješavaju potpuno na državnoj razini, dok se neki rješavaju na saveznoj razini. Neki pak sporovi privlače pažnju i jednog i drugog skupa tribunala, što ponekad uzrokuje sukob. O savez-nim sudovima se raspravlja u ovom poglavlju, dok se o državnim govori u poglavlju 2.

POVIJESNI KONTEKST

Prije usvajanja Ustava, Saveznim državama je upravljao sporazum pod nazivom Članci o konfederaciji. Pod Člancima, gotovo sve funkcije nacionalne vlade su padale pod jednodomno zakonodavstvo nazvano Kongres. Nije bilo odvajanja izvršne i zakonodavne vlasti.

Nepostojanje nacionalnog sudstva smatralo se nedostatkom Članaka o konfederaciji. Zbog toga su se sastali delegati Ustavne konvencije u Philadelphiji 1787. i zaključili da je potrebno osnovati nacionalno sudstvo. Međutim, nastalo je veliko neslaganje o posebnoj obliku koje je trebala preuzeti sudbena grana.

Ustavna konvencija i Članak III

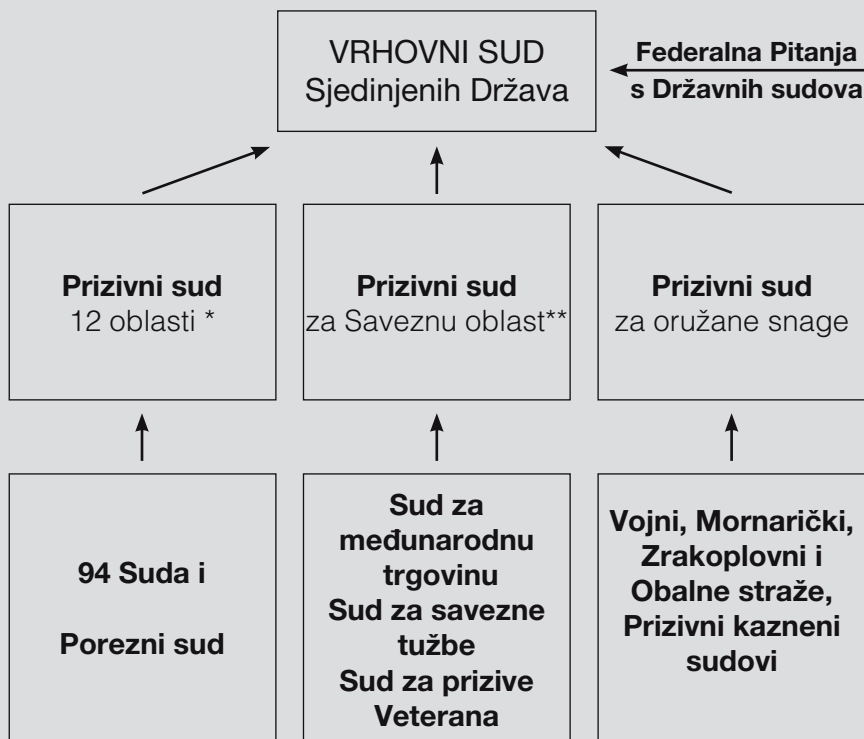
Prvi prijedlog Ustavnoj konvenciji bio je plan države Virginije, koji je bio za to da se osnuje i Vrhovni sud i niži savezni sudovi. Njihovi su protivnici odgovorili planom države New Jersey, koji je zagovarao osnutak jedinstvenog saveznog vrhovnog tribunala. Pristaše plana New Jersey naročito je smetala ideja saveznih sudova. Obrazlagali su da državni sudovi mogu saslušavati sve slučajeve u prvom stupnju a da pravo priziva Vrhovnom sudu bude dovoljno da zaštiti nacionalno pravo i osigura jedinstvene odluke suda u cijeloj zemlji.

Sukob između zastupnika državnih prava i nacionalista riješen je jednim od mnogih kompromisa koji su karakterizirali ustavnu konvenciju. Kompromis je nađen u Članku III Ustava, koji počinje: „Sudbena vlast Sjedinjenih Država bit će povjerena jednom Vrhovnom sudu i takvim nižim sudovima kakve Kongres povremeno odredi i uspostavi.”

Akt o sudstvu 1789.

Kad je jednom Ustav potvrđen, postupak vezan za savezno sudstvo pokrenut je vrlo brzo. Kad je zasjedao novi Kongres 1789., njegova prva briga je bila organizacija sudstva. Rasprava o Prijedlogu zakona br. 1 Senata uključila je iste sudionike i obrazloženja kao na debatama o sudstvu na Ustavnoj konvenciji. Još jednom, postavilo se pitanje da li se

SUDBENI SUSTAV SJEDINJENIH DRŽAVA

* 12 regionalnih Prizivnih sudova saslušavaju slučajeve mnogih saveznih agencija

** Prizivni sud za Federalnu oblast također prima slučajeve Međunarodne trgovinske komisije, Odbora za zaštitu prava radnika, Ureda za zaštitu patenata i zaštitnih znakova, kao i Odbora za ugovorne žalbe.

uopće trebaju osnivati niži savezni sudovi ili bi se savezne tužbe prvo trebale saslušati na državnim sudovima. Pokušaji da se riješi ta polemika podijelili su Kongres na dvije različite skupine.

Jedna skupina, koja je vjerovala da savezni zakon prvo treba biti primijenjen na državnim sudovima a onda na Vrhovnom sudu tek kao priziv, izrazila je strah da će nova vlada uništiti prava država. Druga grupa

zakonodavaca, sumnjičava prema uskogrudnim predrasudama državnih sudova, pobožala se da će parbenici iz drugih država i zemalja biti suočeni s nepravdom. Ova se druga grupa naravno izjasnila u korist sudbenog sustava koji je uključivao niže savezne sudove. Zakon koji je proizašao iz ove debate, Akt o sudstvu iz 1789., izglasao je sudbeni sustav sastavljen od Vrhovnog suda, koji se sastoji od Vrhovnog suca, i pet pomoćnih sudaca; tri oblasna suda (op. prev. kao u Hrv. županijski sud), od kojih svaki uključuje dva suca Vrhovnog suda i jednog okružnog suca; 13 okružnih sudova, kojem predsjedava jedan okružni sudac. Time je odmah stavljena u funkciju ovlast da se stvaraju niži savezni sudovi. Kongres je stvorio ne jedan, nego dva niza nižih sudova.

VRHOVNI SUD SJEDINJENIH DRŽAVA

Sudac Vrhovnog suda Charles Evans Hughes napisao je u „Vrhovnom sudu Sjedinjenih Država” (1966.) da je sud „izrazito američki u koncepciji i funkciji, i nema baš mnogo za zahvaliti prijašnjim sudbenim institucijama”. Da bi se razumjelo što su sastavljači Ustava imali u vidu što se sudova tiče, mora se uzeti u obzir drugi američki koncept: savezna forma vladavine. Osnivači su omogućili i nacionalnu

i državnu vladu; državni sudovi su bili vezani saveznom zakonom. Međutim, krajnje tumačenje saveznih zakona nije moglo biti ostavljeno državnim sudovima a svakako ne državnim tribunalima čije bi odluke mogle biti u nesuglasju. Tako Vrhovni sud mora biti taj koji će tumačiti savezno zakonodavstvo. Druga namjera Osnivača bila je da savezna vlada djeluje izravno na građane – pojedince, isto kao i na države.

S obzirom na važnost Vrhovnog suda za sustav vlade, bilo je za pretpostaviti da će sud izazvati veliku polemiku. Charles Warren, vodeći proučavatelj Vrhovnog suda, govori u knjizi Povijest Vrhovnog suda Sjedinjenih Država: „Ništa u povijesti Suda nije toliko upadljivo koliko činjenica da, koliko god da su dobri i domoljubni ljudi priznavali značajno i neophodno mjesto saveznog oblika vladavine, svejedno nijedna grana vlade, ili ustavne institucije, nije morala odolijevati tolikim neprestanim napadima ili doći do sadašnje pozicije pod većim pritiskom opozicije.”

Prvo desetljeće suda

George Washington, prvi predsjednik Sjedinjenih Država, uspostavio je dvije važne tradicije prilikom imenovanja prvih sudaca Vrhovnog suda. Prvo, počeo je imenovati u sud one s kojima se politički slagao. Washington, jedini predsjednik koji je imao priliku imenovati cijelo savezno

sudstvo, popunio je savezna sudska sjedala, bez iznimke, odanim članovima Federalne stranke. Drugo, Washingtonovi kandidati bili su ugrubo, zemljopisno podjednako zastupljeni. Njegova prva šestorica kandidata za Vrhovni sud bila su tri Sjevernjaka i tri Južnjaka. Glavni položaj suca bilo je najvažnije imenovanje koje je učinio Washington. Predsjednik je smatrao da čovjek koji će voditi prvi Vrhovni sud treba biti prestižni odvjetnik, državnik, izvršitelj i vođa. Mnoga su imena predstavljena Washingtonu, a najmanje jedna se osoba formalno prijavila za tu poziciju. Napokon, Washington odabire Johna Jaya iz New Yorka. Iako u dobi od samo 44 godine, Jay je imao iskustvo kao odvjetnik, sudac i diplomat. Štoviše, bio je glavni sastavljač prvog ustava svoje države.

Vrhovni sud se prvi puta sastao u ponedjeljak, 1. veljače 1790., u zgradi Royal Exchange (Robna burza, op. prev.) koja se nalazila u njujorškom dijelu Wall Street, a njezino je prvo zasjedanje trajalo 10 dana. Kroz taj je period sud izabrao pisara, odabrao pečat, i dopustio nekolicini odvjetnika da ubuduće vode postupke pred sudom. Naravno, nije bilo slučajeva koji bi se rješavali; sud nije sudio nijedan slučaj kroz prve tri godine. Usprkos tog beznačajnog i skraćenog početka, Charles Warren piše, „Novine New Yorka i Philadelphije opisivale su proces tih prvih zasjedanja suda

potpunije nego bilo koji događaj vezan uz novu vladu; a njihove navode ponavljale su sve vodeće novine u svim državama.”

Tijekom prvog desetljeća Sud je riješio samo nekih 50 slučajeva. S obzirom na malo posla kojeg je imao u prvim danima, doprinos Vrhovnog suca Jaya može se očitovati prvenstveno po odlukama njegovog Oblasnog suda i po njegovom ponašanju na sudu.

Međutim, možda je najvažniji Jayev doprinos njegovo nastojanje da Vrhovni sud ne može davati pravne savjete izvršnom ogranku u obliku bilo kakvog savjetodavnog mišljenja. Tajnik Državne blagajne Alexander Hamilton zatražio je od Jaya da izda mišljenje o ustavnosti rezolucije koju je donio Dom zastupnika Virginije, a Predsjednik Washington ga je pitao za savjet o stvarima koje su se odnosile na njegov Proglas neutralnosti. U oba slučaja, Jayev odgovor je bilo odlučno „Ne”, jer Članak III Ustava govori da sud dosuđuje samo u slučajevima koji se tiču stvarnih sporova.

Utjecaj Vrhovnog suca Marshalla

John Marshall je imao mandat vrhovnog suca od 1801. do 1835 i upravljao je Sudom do mjere koju niti jedan sudac više nije dostigao. Marshallova uprava Sudom mu je omogućila velike promjene u načinu iznošenja mišljenja. Prije njegova

mandata, suci su redovito pisali odvojena mišljenja (koja su se zvala „seriatim” mišljenja, što dolazi iz latinskog „jedno za drugim”) u većini slučajeva. Pod Marshallovim mandatom Sud je usvojio praksu izražavanja jedinstvenog mišljenja. Marshallov cilj je bio da neslaganje svede na najmanju moguću mjeru. Objašnjavajući da neslaganje umanjuje autoritet suda, nagovarao je suce da svoje nesuglasice oko slučaja riješe privatno a onda se ujedinenim stavom predstave javnosti. Marshall je također iskoristio svoju ovlast da uključi Sud u proces vođenja politike. Ranije u mandatu svoje pozicije vrhovnog suca, na primjer, Sud je pokazao svoju ovlast proglašavajući jedan akt Kongresa neustavnim, u slučaju *Marbury protiv Madisona* (1803).

Taj je proces počeo u vrijeme predsjedničkih izbora 1800., kad je Thomas Jefferson pobijedio Johna Adamsa u treći za ponovnim mandatom. Prije nego što je napustio ured u ožujku 1801., Adams i Federalni Kongres na izmaku mandata stvorili su nekoliko novih saveznih sudačkih položaja. Za popunu tih pozicija Adams je nominirao, a Senat potvrdio, odane Federaliste. Štoviše, Adams je nominirao svojeg dotadašnjeg državnog tajnika, Johna Marshalla, novim vrhovnim sucem Vrhovnog suda.

Kao državnim tajniku, Marshallov posao je bio uručiti povjerenstvo novo-odabranim sucima. Prošlo je vrije-

me, međutim, i 17 povjerenstava nije uručeno prije Jeffersonove inauguracije. Novi predsjednik je naredio svojem državnom tajniku, Jamesu Madisonu, da ne uruči povjerenstvo onima koji ih nisu već primili. Jedan od razočaranih kandidata bio je William Marbury. On i trojica njegovih kolega, svi potvrđeni kao mirovni suci za District of Columbia, odlučili su zatražiti od Vrhovnog suda da prisili Madisona da im uruči povjerenstva. Pozvali su se na Odjeljak 13 Sudbenog akta iz 1789., koji Vrhovnom sudu daje ovlast da izda *writs of mandamus* – (zahtjev za zaštitu zakonitosti, op. prev.) sudski nalog koji naređuje javnom djelatniku da izvrši svoju službenu, neograničenu dužnost.

Slučaj je stavio Marshalla u neugodan položaj. Neki su smatrali da se diskvalificirao zbog prijašnje upletenosti kao državni tajnik. No tu je bilo i pitanje ovlasti Suda. Da je Marshall izdao zahtjev, Madison bi (po Jeffersonovoj naredbi) sasvim sigurno odbio uručiti povjerenstva. Međutim, da je odbio izdati zahtjev, Jefferson bi automatski pobijedio.

Odluka koju je Marshall donio da bi se izvukao iz neugodne situacije bila je dokaz njegove genijalnosti. Proglasio je Odjeljak 13 Sudbenog akta iz 1789. neustavnim jer je dao originalnu nadležnost Vrhovnom sudu, što prelazi ovlast onoga što se nalazi u Članku III Ustava. Tako je bila uspostavljena ovlast Suda da revidira i

određuje ustavnost akata koje je uspostavio Kongres. Ova je odluka pravilno ocijenjena kao jedna od najvažnijih koje je Vrhovni sud uopće donio. Nekoliko godina kasnije, Sud je također tražio pravo sudbene revizije postupaka državnog zakonodavstva; tijekom Marshallovog mandata više od dvanaest državnih zakona izmijenjeno je na temelju neustavnosti.

Naglasak na promjenjivosti Vrhovnog suda

Do otprilike 1865. u programu rada Suda prevladavali su pravni odnosi između nacionalne i državnih vlasti, tj. slučajevi federalizma. John Marshall je vjerovao u snažnu nacionalnu vladu i nije oklijevao ograničiti državnu politiku ako se miješala u njezine postupke. Postupak o kojem se radi je *Gibbons protiv Ogdena* (1824.) u kojem je Sud srušio državni monopol o parobrodarskom prometu na temelju toga što to smeta nacionalnoj kontroli međudržavne trgovine. Drugi dobar primjer Marshallove upotrebe Suda da poveća saveznu ovlast je slušaj *McCulloch protiv Marylanda* (1819.), u kojem je Vrhovni sudac smatrao da je Ustav dopustio Kongresu da osnuje nacionalnu banku. Sudsko nastojanje na jakoj nacionalnoj vladi nije se značajno umanjilo nakon Marshallove smrti. Roger Taney, koji nasljeđuje Marshalla kao vrhovni sudac, služio je od 1836. do 1864. Iako pozicija Suda u tom periodu nije bila tako složna

u korist savezne vlade, Taneyev Sud nije skrenuo s Marshallovog puta.

U periodu između 1865.–1937. dominirale se u programu rada Suda stvari od značenja gospodarske regulative. Do prijelaza iz pretežito savezne na gospodarsku regulativu došlo je zbog sve većeg broja nacionalnih i državnih zakona koji su imali cilj pod nadzor staviti poslovne aktivnosti. Kako je rastao broj takvih zakona, tako je rastao i broj slučajeva koji su osporavali njihovu ustavnost. Rano u tom periodu stav Suda je u tim regulacijama bio izmiješan, no do 1920. sudske vijeće je postalo vrlo neprijateljski raspoloženo prema vladinoj regulatornoj politici. Savezna je regulativa uglavnom bila rušena na temelju toga što nije poduprta odobrenjem ustavne ovlasti Kongresu, dok su se državni zakoni ukidali uglavnom s obrazloženjem da krše gospodarska prava zaštićena Četrnaestim amandmanom.

Od 1937. Vrhovni sud se usredotočio na zaštitu građanskih prava – naročito, ustavna jamstva na slobodu izražavanja i slobodu vjeroispovjesti. Štoviše, povećan je broj slučajeva koji su se bavili postupovnim pravima kaznenih optuženika. Napokon, Sud je rješavao velik broj slučajeva koji su se odnosili na jednaki postupak vlade prema rasnim manjinama i drugim zapostavljenim skupinama.

Vrhovni sud kao kreator politike

Uloga Vrhovnog suda kao kreatora politike proizlazi iz činjenice da on tumači zakon. Predmeti javne politike rješavaju se u pravnim raspravama pred Sudom.

Odličan primjer se može naći u predmetima rasne jednakosti. Kasnih 1880-ih, mnoge su države donijele zakone koji zahtijevaju odvajanje američkih građana afričkog podrijetla od bijelaca u javnim prostorima. 1890., na primjer, Louisiana je proglasila zakon koji traži odvojen ali jednako kvalitetan smještaj u željezničkom prijevozu za američke građane afričkog podrijetla kao i za bijelce. To je dovedeno u pitanje dvije godine kasnije. Homer Plessy, koji je bio Crnac u jednoj osmini, protestirao je protiv zakona Louisiane, ne htijući se maknuti sa sjedala u vagonu za bijelce na putu iz New Orleansa u Covington, Louisiana. Uhapšen i optužen da krši pravilnik, Plessy se usprotivio rekavši da je zakon neustavan. Vrhovni je sud, u parnici *Plessy protiv Fergusona* (1896.) podržao zakon Louisiane. Tako je Sud osnovao politiku „odvojenog, ali jednako kvalitetnog”, koja je trajala idućih 60 godina. Kroz taj period mnoge su države tražile da rase zauzimaju mjesto u različitim dijelovima autobusa, vlakova, terminala, kazališta, upotrebljavaju različite toalete i piju iz različitih vodenih fontana. Američki građani afričkog podrijetla ponekad nisu imali pristup pojedinim

restoranima ili javnim knjižnicama. Što je još važnije, američki studenti afričkog podrijetla često su morali pohađati lošije škole. Odvajanje rasa u javnim školama osporeno ju u poznatom slučaju *Brown protiv Obrazovnog odbora* (1954.). Roditelji – američki građani afričkog podrijetla tvrdili su da državni zakoni koji traže ili dopuštaju segregaciju, djeci uskraćuju pravo jednakosti po Četrnaestom amandmanu. Vrhovni sud je dosudio da su odvojeni obrazovni prostori nasljedno nejednaki i, prema tome, segregacija predstavlja uskraćenje zaštite jednakosti. U rješenju slučaja *Brown*, sud je „pokopao” doktrinu „odvojenog ali jednako kvalitetnog”, i ukinuo segregaciju u javnim školama.

U prosjeku, godišnje, Sud rješava, pismeno obrazlažući, između 80 i 90 slučajeva. Tisuće drugih slučajeva se rješava sa manjom cjelovitošću. Tako se Sud opširno bavi sa vrlo probranim nizom političkih pitanja koja se mijenjaju s vremenom kroz povijest. U demokraciji se pretpostavlja, da se široka pitanja javne politike ostavljaju izabranim predstavnicima naroda – a ne sucima sa doživotnim mandatom. Tako, u načelu, suci ne bi smjeli biti kreatori politike. Međutim, u praksi, sudac ne može a da na neki način ne kreira politiku.

Vrhovni sud se, međutim, razlikuje od zakonodavne i izvršne grane u kreiranju politike. Naročito važna je činjenica da Sud nema mehanizam

samo-inicijative. Suci moraju čekati da im slučaj dođe u ruke; nema sudbenog kreiranja politike ako nema parnice. Predsjednik i članovi Kongresa nemaju takva ograničenja. Štoviše, i najprobitačniji Vrhovni sud ima ograničenja kroz postupak drugih kreatora politike, kao što su suci nižih sudova, Kongres, i predsjednik. Sud ovisi o drugima koji će primjenjivati ili provoditi njegove odluke.

Vrhovni sud kao krajnji arbitar

Vrhovni sud ima i osnovnu i prizivnu nadležnost. Osnovna nadležnost znači da ima ovlast saslušavati po prvi puta. Prizivna nadležnost znači da viši sud ima pravo revizije slučaja koje je dosudio niži sud.

Vrhovni sud je većinom prizivni, jer najviše vremena posvećuje reviziji odluka nižih sudova. On je najviši prizivni tribunal u zemlji. Kao takav, on ima krajnju riječ u tumačenju Ustava, uredbi zakonodavnih tijela i sporazuma – osim ako se sudska odluka ne izmijeni ustavnim amandmanom ili, u nekim slučajevima, odlukom Kongresa.

Od 1925. mehanizam pod imenom „*certiorary*” (nalog avokacije predmeta od nižeg suda, op. prev.) daje Sudu diskreciono pravo da odluči koje će predmete revidirati. Po toj se metodi traži revizija odluke nižeg suda; tada suci Vrhovnog suda određuju hoće li se slučaj revidirati. Ako dosude reviziju, Sud izdaje nalog za

izvanredno preispitivanje pravomoćnosti presude, što je nalog nižem sudu da preda spise višem sudu na reviziju. Kad se „*certiorary*” odbije, odluka nižeg suda ostaje pravovaljana.

Rad Vrhovnog suda

Formalno zasjedanje Vrhovnog suda traje od prvog ponedjeljka u listopadu dok ne završi poslovni period, obično kasno u lipnju ili srpnju. Od 1935. Vrhovni sud ima svoju vlastitu zgradu u Washingtonu, D.C. Zadržavajuća peterokatna zgrada od mramora ima graviran natpis na ulazu: „Jednako pravo po zakonu”. Nalazi se nasuprot zgrade Američkog Kongresa. Formalna zasjedanja suda održavaju se u velikoj sudnici koja može primiti 300 ljudi. Na čelu sudnice su sjedala na kojima sjede suci. Kad sud zasjeda, vrhovni sudac, kojeg slijedi osam pomoćnih sudaca po starosnom redoslijedu, ulazi iza grimiznog zastora iza sjedala i zauzima mjesto. Sjedala se zauzimaju po starosnom redu tako da vrhovni sudac sjedi u sredini, najstariji desno od njega, slijedeći po starosti slijeva i taj se poredak onda dalje slijedi. Blizu sudnice je soba za konferencije, gdje suci donose odluke, i odaje sa uredima sudaca i njihovog osoblja. Poslovni period je podijeljen na zasjedanja od po dva tjedna svaki, za vrijeme kojeg se sastaje javno, održava interne konferencije, ili odgađa suđenje da bi se suci mogli konzultirati iza zatvorenih vrata pri razmatra-

Zgrada Vrhovnog suda, s ugravi-
ranim natpisom „Jednako pravo
po zakonu”.

nju slučajeva i da bi pisali mišljenja. 80 do 90 slučajeva koje Sud potpuno obradi u poslovnom periodu, slijede prilično uhodani raspored.

Usmeno očitovanje

Usmena očitovanja su obično na rasporedu od ponedjeljka do srijede tijekom zasjedanja, koja traju od 10:00

do 12:00 i opet od 13:00 do 15:00 sati. Pošto procesi nisu suđenja ili saslušavanja, nema niti porote niti svjedoka. Umjesto toga, dva suprotstavljena odvjetnika iznose očitovanja pred sucima. Opća praksa je da se svakoj strani dade 30 minuta, iako Sud može odlučiti da je potrebno dodatno vrijeme. Uobičajeno, Sud može saslušati

Devet sudaca sadašnjeg Vrhovnog suda. Sjede, slijeva na desno: Pomoćni suci Antonin Scalia i John Paul Stevens; Vrhovni sudac William Renhquist; pomoćni suci Sandra Day O'Connor i Anthony Kennedy. Stoje, slijeva na desno: pomoćni suci Ruth Bader Ginsburg, David Souter, Clarence Thomas i Stephen Breyer.

četiri slučaja dnevno. Odvjetnike koji iznose očitovanja, suci često prekidaju pitanjima. Usmena očitovanja su vrlo važna i za odvjetnike i za suce, jer je to jedina faza u procesu koja dopušta osobnu izmjenu podataka.

Vijećanje

Petkom prije dvotjednih zasjedanja, Sud ima vijećanje; za vrijeme zasjedanja vijećanja su srijedom popodne i petkom cijeli dan. Na sastancima srijedom suci raspravljaju slučajeve od ponedjeljka. Petkom raspravljaju

slučajeve očitovane utorkom i srijedom uz sve ono što se još treba razjasniti. Najvažnije su pri tom molbe za reviziju odluka nižih sudova.

Prije vijećanja petkom, svaki sudac dobiva popis slučajeva o kojima će se raspravljati. Vijećanje počinje oko 9:30 ili 10:00 i traje do 5:30 ili 6:00 popodne. Kako suci ulaze u sobu za vijećanje, rukuju se i zauzimaju sjedala oko pravokutnog stola. Sastaju se iza zatvorenih vrata, i ne vode se nikakvi službeni zapisi o njihovoj raspravi. Vrhovni sudac vodi vijećanje i

prvi iznosi svoje mišljenje o svakom pojedinom slučaju. Drugi suci ga slijede po starosnom redu.

Kvorum za odluku o slučaju je šest članova. Postići kvorum nije teško. O slučajevima se ponekad odlučuje s manje od devet sudaca zbog odsutnosti, bolesti ili ne-sudjelovanja zbog sukoba interesa. Vrhovni sud donosi odluke većinom glasova. U neodlučenom slučaju pri glasovanju, dosuđuje se odluka nižeg suda.

Pisanje mišljenja

Nakon što se donese načelna odluka na vijećanju, slijedeći korak je dodijeliti slučaj pojedinom sucu. Vrhovni sudac, ako je odluka donesena većinom glasova, piše mišljenje ili daje slučaj jednom od sudaca koji je glasovao sa većinom. Kad vrhovni sudac glasuje s manjinom, najstariji sudac koji je glasovao s većinom preuzima ili dodjeljuje slučaj.

Nakon vijećanja, sudac izvjestitelj (onaj koji je preuzeo slučaj) piše mišljenje Suda. Drugi suci mogu raditi na slučaju pišući alternativna mišljenja. Potpuna mišljenja tada kruže od suca do suca bez obzira jesu li glasovali većinom ili manjinom. Sudac izvjestitelj nastoji nagovoriti one suce koji su glasovali manjinski da izmijene svoj glas, a sačuvati svoju većinsku grupu bez promjene. Počinje proces nadmetanja, a može se izmijeniti i formulacija mišljenja, kako bi se uvjerilo suce da daju svoju podršku.

Veliko razmimoilaženje u mišljenju Suda otežava da se postigne jasno i sažeto mišljenje, što čak može dovesti do prijenosa glasova ili do toga da suprotno mišljenje postane službena sudska presuda. U većini slučajeva jedinstvenost mišljenja se postiže podrškom većine, iako je malo presuda jednoglasno. Oni koji se ne slažu s mišljenjem Suda, imaju izdvojeno mišljenje. Izdvojeno mišljenje ne mora biti popraćeno obrazloženjem; posljednjih godina obično jest. Kad god više nego jedan sudac ima izdvojeno mišljenje, svaki može napisati svoje obrazloženje ili se mogu složiti u istom obrazloženju.

Ponekad se sudac slaže sa odlukom Suda ali se ne slaže s razlogom zbog kojeg je ta odluka donesena. Takav sudac može pisati paralelno mišljenje. Mišljenje koje nosi naznaku „paralelno i izdvojeno” slaže se s jednim dijelom suđenja, ali s drugim ne. Napokon, Sud ponekad izdaje „*per curiam*” mišljenje – sudsku primjedbku – nepotpisano mišljenje koje je obično vrlo kratko. Takva mišljenja se koriste kad Sud pristane prihvatiti slučaj ali mu ne daje puni postupak. Na primjer, može odlučiti o slučaju bez prava usmenog očitovanja i izdati sudsku primjebku da objasni rješenje slučaja.

PRIZIVNI SUDOVİ

Prizivni sudovi dobivaju puno manje medijske pozornosti nego Vrhovni sud, ali oni su vrlo važni u pravnom sustavu Sjedinjenih Država. S obzirom da Vrhovni sud dosuđuje samo 80 do 90 slučajeva godišnje, u punom postupku, očigledno je da su prizivni sudovi posljednja šansa za mnoge žalbe u saveznom sudbenom sustavu.

Oblasni sudovi: 1789. – 1891.

Akt o sudstvu iz 1789. stvorio je tri oblasna suda (prizivna suda), od kojih se svaki sastojao od dva suca Vrhovnog suda i okružnog suca. Oblasni sud je trebao zasjedati dva puta godišnje u svakom okrugu unutar oblasti. Okružni sudac je bio odgovoran prvenstveno organizirati poslovanje oblasnog suda. Dva suca Vrhovnog suda bi tada došla u lokalni okrug i sudila u slučajevima. Ta je praksa oblasnim sudovima dala više lokalni nego nacionalni značaj.

Oblasni sudbeni sustav se od početka smatrao nezadovoljavajućim, naročito od strane sudaca Vrhovnog suda koji su se bunili što moraju prisilno putovati.

Državni tužitelj Edmund Randolph i Predsjednik Washington su potakli način da se sucima olakša. Kongres je izglasao malu promjenu 1793. da se oblasni sud organizira tako da uključujući samo jednog suca Vrhovnog su-

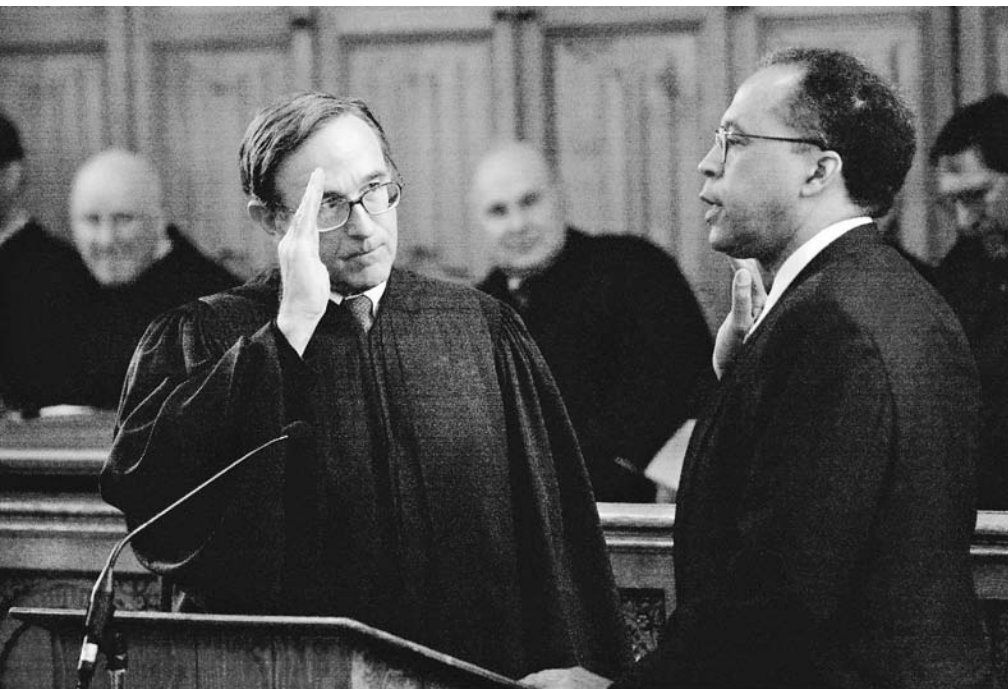
da i jednog okružnog suca. Pri kraju mandata Predsjednika Johna Adamsa 1801., Kongres je ukinuo putovanja sudaca Vrhovnog suda i dopustio imenovanje 16 novih oblasnih sudaca, te time znatno proširio nadležnost nižih sudova.

Nova administracija se oštro usprotivila tom postupku i Kongres je poništio tu odluku. Akt o Oblasnom sudu iz 1802. odlučuje da suci Vrhovnog suda opet putuju ali je povećao broj oblasti. Međutim, zakonodavstvo je dopustilo da oblasnim sudom predsjedda okružni sudac. Ta promjena može izgledati beznačajna, ali se pokazala vrlo važnom. Postepeno, okružni su suci počeli preuzimati odgovornosti i za okružne i za oblasne sudove. U praksi, i osnovna i prizivna nadležnost bila je u rukama okružnih sudaca.

Slijedeći veliki korak u razvitku prizivnih sudova nije se dogodio do 1869., kad je Kongres odobrio mjeru koja ovlašćuje imenovanje devet novih oblasnih sudaca i smanjuje dužnost sucima Vrhovnog suda na jedan period svake dvije godine. No svejedno, Visoki sud je bio zatrpan slučajevima jer nije bilo ograničenja prava priziva Vrhovnom sudu.

Prizivni sudovi: 1891. – danas

3. ožujka 1891. Evartsov akt se pretvara u zakon i stvara nove sudove poznate pod imenom oblasni prizivni sudovi. Ti novi tribunali imaju zadatak saslušavati najveći dio žalbi okružnih

Prizivni sudovi revidiraju slučajeve saveznih okružnih sudova. Na slici, Vrhovni sudac John M. Walker, Jr., na Prizivnom sudu za Drugu oblast, lijevo, daje službenu prisegu Barringtonu D. Parkeru, Jr., desno, kao sucu istog suda.

sudova. Stari oblasni sudovi, koji su postojali od 1789., također ostaju kakvi jesu. Novi oblasni prizivni sudovi se sastoje od jednog oblasnog suca, jednog oblasnog prizivnog suca, jednog okružnog suca, i suca Vrhovnog suda. Dva suca predstavljaju kvorum u tim novim sudovima.

Slijedom izglasanog Ewartsovog akta, savezno sudstvo ima dva tribunala: okružne sudove i oblasne sudove. Također ima i dva prizivna tribunala: oblasne prizivne sudove i

Vrhovni sud. Većina žalbi na sudske odluke išla je na oblasni prizivni sud iako je akt također dopuštao u nekim slučajevima neposrednu reviziju pri Vrhovnom sudu. Ukratko, stvaranje oblasnih prizivnih sudova oslobodilo je Vrhovni sud od mnogih nevažnih slučajeva. Žalbe se još uvijek mogu podnositi, ali Visoki sud će sad imati mnogo veću kontrolu nad svojim vlastitim radom. Veliki broj prijašnjih predmeta bio je tako prebačen na dvije niže razine saveznog sudstva.

Slijedeći korak u razvitku prizivnih sudova dolazi 1911. godine. Te godine Kongres izglasa zakon koji ukida stare oblasne sudove, koji nemaju prizivnu nadležnost i vrlo često dupliciraju funkciju okružnih sudova.

Danas su privremeni prizivni tribunali poznati kao prizivni sudovi, no i dalje ih se u govornom jeziku spominje kao oblasne. Sada postoji 12 regionalnih prizivnih sudova, na kojima radi 179 ovlaštenih prizivnih sudaca. Prizivni sudovi su odgovorni za reviziju žalbi koje dolaze iz saveznih okružnih sudova (i u nekim slučajevima iz administrativnih agencija) unutar granica svojih oblasti. Posebni prizivni sud je osnovan 1982. kad Kongres uspostavlja Savezni oblasni sud po nadležnosti, a ne po zemljopisnom položaju.

Revizijska zadaća prizivnih sudova

Većina slučajeva koje preispituju prizivni sudovi dolazi iz saveznih okružnih sudova. Stranke u parnici, razočarane odlukama nižih sudova se mogu žaliti oblasnom prizivnom sudu kojem pripada savezni okružni sud. Prizivni sudovi su također dobili ovlast da revidiraju odluke nekih administrativnih agencija.

Pošto prizivni sudovi nemaju nikakvu kontrolu oko slučajeva koji im pristižu, oni se bave i sa rutinskim i sa vrlo važnim stvarima. S jedne strane tu je spektar neosnovanih žalbi ili po-

traživanja koji su bez osnove i imaju malu ili nikakvu šansu u uspjeh. S druge strane su slučajevi koji postavljaju važna pitanja javne politike i uzrokuju snažno neslaganje. Odluke prizivnih sudova u takvim slučajevima mogu uspostaviti politiku čitavog društva, ne samo za stranke u parnici. Građanska prava, ponovni razrez poreza, religija i obrazovanje su dobri primjeri raznih vrsta sporova koji mogu utjecati na sve građane.

Dva su razloga preispitivanja pri prizivnim sudovima. Prvi je ispravak pogreške u postupku. Suci u raznim oblastima pozvani su pratiti izvršenje saveznih okružnih sudova i saveznih agencija i nadgledati primjenu i tumačenje nacionalnih i državnih zakona. U svojem radu prizivni sudovi ne istražuju nove činjenične dokaze, nego proučavaju zapisnike iz postupka nižih sudova. U procesu ispravaka pogrešaka prizivni sudovi rješavaju sporove i provode nacionalni zakon.

Drugi razlog revizije je razvrstavanje i razvitak onih nekoliko slučajeva koji zaslužuju reviziju na Vrhovnom sudu. Oblasni suci se bave pravnim slučajevima prije sudaca Vrhovnog suda i mogu pomoći pri oblikovanju onog što smatraju važnim za preispitivanje. Sudbeni znanstvenici su utvrdili da se žalbeni postupci uvijek razlikuju kod drugog saslušanja.

Sudovi Sjedinjenih Država – na razini prizivnih, a ponekad i na razini Vrhovnog suda – rješavaju strastveno osporavane sporne točke kao što je pozitivna diskriminacija.

Prizivni sudovi kao kreatori politike

Uloga Vrhovnog suda kao kreatora politike proizlazi iz činjenice da on tumači zakon, a isto vrijedi i za prizivne sudove. Uloga kreatora politike dodatno se proširuje kod prizivnih sudova jer su oni posljednja nada u velikoj većini slučajeva. Uzmimo jedan primjer kao prikaz utjecaja oblasnog suca u slučaju Petog oblasnog suda. Nekoliko godina je Pravni fakultet Sveučilišta u Texasu (kao i mnogi drugi pravni fakulteti u državi) davao prednost upisa američkim građanima afričkog i meksičkog podrijetla kako bi povećao upise studenata pripadnika manjina. Ta je praksa odbijena na saveznom okružnom sudu na temelju toga što se diskriminiraju prijavljeni bijelci i nepoželjne manjine, te se krši Četrnaesti amandman. 18. ožujka 1996., sudsko vijeće Petog oblasnog suda presudilo je u slučaju *Hopwood protiv Texasa* da Četrnaesti amandman

fakultetu brani takvu diskriminaciju i da rasa ne smije biti čimbenik pri upisu. Vrhovni sud je odbio peticiju za nalogom za preispitivanje pravo-moćnosti presude u ovom slučaju, ostavljajući zakon na snazi u država-ma Texas, Louisiana i Mississippi, dakle u državama pod ovlašću Pete oblasti. Iako to tehnički može značiti da su tim zakonom pogođene samo škole u Petoj oblasti, uredništvo National Law Journal-a, pravnih novina, tvrdi drugačije, primijetivši da „se slučaj Hopwood možda može ticati samo te tri Južne države...”, ali istina je da u svim pravnim školama (a i drugim) u državi, dekani, bojeći se sličnih parnica, nastoje svim silama postići da se dade alternativa pozitivnoj diskriminaciji.

Rad prizivnih sudova

Prizivni sudovi nemaju isti stupanj slobode odlučivanja o tome koji će slučaj prihvatiti, kao što to ima Vrhovni sud. No, oblasni suci su razvili metode kako bi svoje vrijeme utrošili što korisnije.

Analiza

Tijekom faze analize suci odlučuju da li slučaju treba pružiti potpunu reviziju ili ga riješiti na neki drugi način. Program rada suda može biti skraćen do neke mjere objedinjenjem sličnih žalbi u istu kategoriju što onda rezultira jednoobraznom odlukom. U odlučivanju koji se slučajevi mogu

riješiti bez usmenog očitovanja, prizivni sudovi se sve više oslanjaju na vježbenike i odvjetničko osoblje. Ti sudski službenici čitaju žalbe i podneske i onda pišu preporuke sucima. Kao rezultat, mnogi se slučajevi rješavaju bez usmenog očitovanja.

Sudsko vijeće trojice sudaca

Oni slučajevi kojima se daje potpun postupak obično razmatra sudsko vijeće sastavljeno od tri suca, a ne cjelovit zbor sudaca oblasnog suda. To znači da se može različita sudska vijeća od tri suca mogu saslušavati nekoliko slučajeva u isto vrijeme, često boraveći u raznim gradovima unutar oblasti.

En Banc postupci ili Zasjedanje u vijeću sudaca

Ponekad razna sudska vijeća trojice unutar jedne oblasti mogu donijeti suprotstavljene odluke za slične slučajeve. Da bi se riješili takvi sukobi i promoviralo jedinstvo oblasnih sudova, savezni pravilnici osiguravaju „en banc” postupke (stari francuski naziv za visoko zasjedanje), u kojem svi oblasni suci sjede zajedno u vijeću i odlučuju o slučaju. Jedina iznimka općem pravilu je Deveta oblast gdje je skupština svih sudaca malo otežana, pošto se sastoji od 11 sudaca. En banc postupak se koristi i kod slučajeva u kojima se odlučuje o vrlo važnim stvarima.

Usmeno očitovanje

Slučajevima koji prođu kroz proces analize a nisu riješeni kroz stranke u parnici, određuje se usmeno očitovanje. Branitelji obiju stranaka dobivaju kratko vrijeme (oko 10 minuta) da se očituju na stavke iz podnesaka i odgovore na pitanja sudaca.

Odluka

Nakon usmenog očitovanja, suci nakratko vijećaju, i ako se slože, odmah objavljuju odluku. U protivnom, odluka se donosi tek nakon dužeg vijećanja. Po završetku vijećanja, neke se odluke donose kratkim rješenjem ili sudskom primjedbom. Mali dio odluka bude popraćen dugim, potpisanim mišljenjem i čak s izdvojenim mišljenjem ili pak paralelnim mišljenjem. Posljednjih godina sve je manje objavljenih mišljenja, iako se praksa oblasnih sudova razlikuje.

OKRUŽNI SUDOVİ

O kružni sudovi predstavljaju osnovnu točku unosa podataka za savezni sudbeni sustav. Iako neki postupci kasnije idu na prizivni sud ili čak do Vrhovnog suda, najveći dio saveznih slučajeva nikad ne ode dalje od prvostupanjskog suda. U čisto brojčanim okvirima slučajeva koje obrađuju, okružni sudovi su „tegleće mazge” saveznog sudstva. No, njihova važnost prelazi rješavanje samo velikog broja slučajeva.

Prvi okružni sudovi

Kongres je donio odluku o stvaranju nacionalne mreže saveznih prvostupanjskih sudova kad je izglasao Akt o sudstvu 1789. Odjeljak 2 Akta osniva 13 okružnih sudova određivši da svaka od 11 država, tada članica Saveza, bude jedan okrug, a dijelovi Virginije i Massachussettsa, koji će kasnije postati Maine i Kentucky, još po jedan okrug. Taj je organizacijski raspored ustanovio praksu, koja postoji i danas, poštujući liniju državnih granica u određivanju okruga.

Prvi okružni suci

Na čelu svakog okružnog suda trebao je biti jedan sudac koji je upravljao okrugom. Čim se to pročulo, Predsjednik Washington je počeo dobivati pisma od pojedinaca koji su željeli imenovanje za razne sudske pozicije. Mnogi su molili članove Kongresa ili Potpredsjednika Johna Adamsa da ih preporuči Predsjedniku Washingtonu. Osobne prijave nisu nužno bile uspješne, i nisu bile jedini načini na koje je Predsjednik dolazio do imena onih koji su privukli njegovu pažnju. Harry Innes, na primjer, nije bio prijavljen za sudske pozicije u Kentuckyju, ali ju je dobio po preporuci člana Kongresa svoje države.

Kako su nove države dolazile u Savez, osnivali su se i dodatni okružni sudovi. S dodatnima, i s onima koji su dali ostavku, Washingtonu

su na raspolaganju za raspodjelu bile 33 sudske pozicije. Svi suci koje je imenovao bili su članovi Udruženja pravnika, i svi osim sedmorice imali su lokalno pravno iskustvo kao suci, tužitelji ili državni odvjetnici. Predsjednici su nastavili s imenovanjima pravnika sa stažom u javnim službama, u savezno sudbeno vijeće.

Sadašnja organizacija Okružnih sudova

Kako je rasla zemlja, tako su se otvarali novi sudovi. Konačno, Kongres počinje odvajati neke države u više od jednog okruga. California, New York i Texas imaju ih najviše, svaka četiri. Osim dosljednog poštivanja državnih granica, organizacija sastava okruga ne slijedi nikakav racionalni plan. Veličina i populacija razlikuje se od okruga do okruga. Kroz godine, sud je dodan Okrugu Columbia, a okružni su sudovi pokrivali nekoliko teritorija. Sada okružni sudovi opslužuju 50 država, Okrug Columbia, Guam, Puerto Rico, Virgin Islands i Sjeverno otočje Mariana.

Izvornim okružnim sudovima pripadao je po jedan sudac. Zajedno sa rastom populacije i parnica, Kongres je povremeno morao dodati suce većini okruga. Akt o saveznom sudstvu 1990. osnovao je 74 nove sudbene pozicije, dosegnuvši sadašnji sveukupni broj na 649. Danas svi okruzi imaju više od jednog suca; Južni okrug New Yorka koji uključuje Manhattan

i Bronx, sada imaju 28 sudaca i najveći je. Budući da svakom saveznom okrugu predsjedja jedan sudac, nekoliko se suđenja može obavljati unutar okruga istovremeno.

Okružni kao prvostupjanski sudovi

Kongres je ustanovio okružne sudove kao prvostepene u saveznom sudskom sustavu i dao im izvornu nadležnost u praktički svim slučajevima. Oni su jedini savezni sudovi u kojima odvjetnici ispituju i unakrsno ispituju svjedoke. Na taj se način vodi zapisnik o činjenicama. Daljnji prizivi na odluke prvostepenog suda se usredotočuju na ispravljanje pogrešaka a ne na rekonstrukciju činjenica.

Zadatak određivanja činjenica u slučaju vrlo često pada na porotu, grupu građana iz društvene zajednice koji služe kao nepristrani arbitari u činjenicama, i primijenjuju zakon na činjenice. Ustav jamči pravo na suđenje uz porotu za kaznene slučajeve u Šestom amandmanu, a u Sedmom jamči isto pravo za sve građanske parnice. Međutim, to se pravo može ukinuti, i u tom slučaju sudac postaje arbitar i u pitanjima činjenica i u pravnim stvarima. Takva se suđenja vode kao suđenja bez porote.

Dvije su vrste porota vezane uz savezne okružne sudove. Velika porota je grupa muškaraca i žena sazvanih da odrede da li ima osnove vjerovati da je neka osoba počinila savezni zlo-

čin za koji je optužena. Velike porote se susreću s vremena na vrijeme da čuju optužbe koje im predstavlja državni tužitelj. Male porote se biraju nasumce iz redova društvene zajednice da bi saslušale dokaze i odredile je li optuženik odgovoran u građanskom postupku, ili je optuženik u kaznenom suđenju kriv ili ne. Savezna pravila zahtijevaju 12 sudaca porotnika za kaznene slučajeve, ali dopuštaju manje za civilne slučajeve. Savezni okružni sudovi obično uzimaju šesteročlane porote za građanske slučajeve.

Prvostepeni sudovi se primarno bave provođenjem pravila, dok prizivni sudovi imaju veću mogućnost za kreaciju politike. Provođenje pravila je usko vezano za provođenje pravde jer sve nacije razvijaju standarde koji se smatraju osnovnima za pravedno i sredeno društvo. Društvena pravila su utjelovljena u statute, administrativne pravilnike, prethodne sudske odluke i društvene tradicije. Kazneni zakoni, na primjer, utjelovljuju koncepte prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja u odnosu na zakon. Sudac koji odlučuje o navodnom slučaju koji se odnosi na kršenje zakona, provodi zakon. Pošto slučajevi te vrste rijetko dopuštaju sucu da izbjegne strogo poštivanje pravnih ili proceduralnih propisa, on ima malo šanse da potakne novi zakon ili razvije novu politiku. U građanskim slučajevima također, suci su često ograničeni na provođenje pravi-

la, jer takve parnice uglavnom dolaze iz osobnih sukoba čije rješenje koristi samo strankama u tužbi.

No okružni sudovi također imaju ulogu kreatora politike. Kako su Američki građani postali parnično svjesniji, sporovi koji su se nekad rješavali neformalno sada se rješavaju putem zakonskih sudova. Sudovi postaju sve više uključeni u domene koje su se nekada smatrale privatnima. Što to znači za savezne okružne sudove? Prema jednom ispitivanju, „ova nova područja uključenosti sudova su relativno slobodna od jasnih, preciznih žalbenih sudskih i zakonodavnih uputa; posljedica toga, tj. mogućnost za pravnike prvostepenih sudova da pišu na čistoj ploči, odnosno da kreiraju politiku, jest impresivna.”

USTAVNI I ZAKONODAVNI SUDOVİ

Akt o sudstvu iz 1789. postavio je temelj za tri razine saveznog sudskog sustava kakav postoji danas. Povremeno, međutim, Kongres upotrebljava svoju ovlast, prema Članku III i Članku I Ustava, da stvara druge savezne sudove. Sudovi koje osniva pod Člankom III su poznati kao ustavni, a oni pod Člankom I su zakonski (stvoreni na temelju zakona, za razliku od onih koji su stvoreni na temelju ustava. op. prev.) Vrhovni sud, prizivni sudovi i savezni okružni sudovi su ustavni

sudovi. Zakonski uključuju Prizivni vojni sud, Porezni sud i Sud za prizive Veterana.

Zakonski sudovi, za razliku od ustavnih, često imaju administrativne, polu-zakonske, i sudske dužnosti. Druga razlika je u tome što se zakonski sudovi stvaraju radi hitne potrebe administracije nekog posebnog kongresnog pravilnika. Ustavni sudovi, u drugu ruku, su tribunalni osnovani da vode parnice.

Napokon, i ustavni i zakonski sudovi imaju različit stupanj samostalnosti u odnosu na druga dva ogranka vlade. Suci Članka III (ustavni sud) služe sve dok se dobro ponašaju, što se može protegnuti na doživotni mandat. Pošto suci Članka I (zakonski sudovi) nemaju ustavno jamstvo mandata zbog dobrog ponašanja, Kongres im može propisati posebne poslovne uvjete. Ukratko, ustavni sudovi imaju veći stupanj neovisnosti u odnosu na druga dva ogranka vlade nego što to imaju zakonski sudovi.

ADMINISTRATIVNA PODRŠKA I OSOBLJE SAVEZNOG SUDSTVA

Iako su suci najvidljiviji sudionici u sudbenom sustavu, iza njih stoji veliki broj onih koji im pružaju potporu. Njihovi su naporu neophodni za obavljanje zadataka za koje su suci ili nevjeste ili neprikladni, ili za koje jednostavno nemaju potrebnog

vremena. Neki članovi tima potpore kao što su vježbenici, mogu raditi samo za jednog suca. Drugi – na primjer, magistrati, (suci koji pomažu okružnom sucu u pripremi predmeta ili donose presudu kad se obje strane slože, op. prev.) pripadaju samo određenom sudu. Drugi mogu biti i zaposlenici neke agencije, kao što je Administrativni ured za sudstvo Sjedinjenih Država, koji opslužuje cijeli sudbeni sustav.

Magistrati

U nastojanju da se pomogne saveznom okružnim sucima i da im se olakša pri sve većim poslovima, Kongres 1968. stvara sustav magistratskih sudaca koji odgovaraju posebnim potrebama i okolnostima svakog okružnog suda. Magistrate postavljaju suci okružnog suda na vrijeme od osam godina, iako mogu biti maknuti i prije nego im istekne mandat, zbog „opravdanog razloga”. U skladu s uputama Kongresa, suci u svakom okružnom sudu ustanovljuju zadatke i odgovornosti svojih magistrata. Zakon predviđa da magistrat može, sa pristankom uključenih stranaka, voditi sve građanske postupke s porotom ili bez porote, i donositi sudske odluke u slučaju, te voditi suđenje osobama optuženim za prekršaj (manje ozbiljan prekršaj nego što je kazneno djelo) počinjen unutar okruga, pod uvjetom da se optuženici s tim suglase. Pošto odluku da se odgovornost delegira na

magistrata donosi okružni sudac, njegovo sudjelovanje u postupku može biti uže nego što je to dopušteno pravilnikom.

Vježbenici

Vježbenike je prvi koristio sudac Horace Gray iz Massachussettsa. U ljeto 1875., dok je služio kao vrhovni sudac Vrhovnog suda u Massachussettsu, zaposlio je, na vlastiti trošak, visokopozicioniranog diplomca s Harvardskog pravnog fakulteta. Svake je godine zaposlio novog diplomca sa Harvarda. Kad je izabran za Vrhovni sud Sjedinjenih Država 1882., sa sobom je poveo pravnog vježbenika u najviši nacionalni sud.

Nasljednik suca Graya na Visokom sudu bio je Oliver Wendell Holmes, koji je također prihvatio praksu i dovodio počasnog diplomca sa Harvarda kao svog vježbenika. Kad je William Howard Taft, prijašnji profesor na Yale-u, postao vrhovni sudac, osigurao je da svake godine dekan sa Yale-a pošalje diplomca sa Yale-a kao vježbenika. Kad se Harlan Fiske Stone, bivši dekan pravnog fakulteta Columbije, pridružio Sudu 1925., nastavio je praksu, samo su diplomci svake godine bili sa pravnog fakulteta Columbije.

Od tih prvih početaka, nastavio se rast korištenja pravnih vježbenika u svim saveznim sudovima. Više od 2.000 vježbenika danas radi za savezne suce, a više od 600 su pomoćnici

stečajnih sudaca i magistrata. Uz vježbenike koje zapošljavaju suci pojedinačno, prizivni sudovi i neki okružni sudovi zapošljavaju pravne vježbenike koji opslužuju cijeli sud.

Zadaci vježbenika razlikuju se prema prioritetima suca za kojeg rade. Također se razlikuju ovisno o vrsti suda na kojem rade. Sudski vježbenici na saveznom okružnom sudu često služe prvenstveno kao pomoćnici istražitelji. Provede velik dio vremena proučavajući razne podneske arhivirane u građanskim i kaznenim slučajevima. Pregledavaju svaki podnesak, bilježeći predmete i pozicije svake stranke u postupku, zatim proučavaju važne točke istaknute u podnescima te ih zapisuju kao podsjetnike sucima. Pošto je njihov rad posvećen najranijim fazama u parničnom postupku, oni imaju osnovni kontakt sa odvjetnicima i svjedocima. Vježbenici na tom stupnju mogu biti uključeni u početni nacrt sudskog mišljenja.

Na razini priziva, vježbenik se prvi upoznaje sa slučajem istražujući pravne predmete i činjenice iznesene žalbom. Prizivni sudovi nemaju tu slobodu da prihvate ili odbiju slučaj kao što to ima Vrhovni sud, i upotrebljavaju neke metode analize kako bi razlučili slučajeve koji se mogu riješiti brzo od onih koji zahtijevaju više vremena i truda. Vježbenici su integralni dio procesa analize.

Mnoštvu slučajeva se određuje termin za usmeno očitovanje, i vježbe-

nik može biti uključen kao pomoćnik suca da bi sve to organizirao. Detaljna analiza spisa prije usmenog očitovanja sucu nije uvijek moguća. Jedva da imaju vremena pregledati relevantne dijelove spisa na koje im vježbenik skrene pažnju.

Jednom kad se donese odluka prizivnog suda, vježbenik često sudjeluje u pisanju naloga koji prati odluku. Vježbenikovo sudjelovanje se uglavnom sastoji od nacрта preliminarne misljenja ili naloga u skladu sa sučevim uputama. Od vježbenika se može zatražiti da ispravi ili prekontrolira citate (koji se odnose na pravilnike, slučajeve koji predstavljaju presedan, ili pravni priručnik, iz podnesaka ili u raspravi na sudu) u mišljenju koje je sastavio sudac.

Posao vježbenika pri Vrhovnom sudu uglavnom je isti kao posao vježbenika na drugim prizivnim sudovima. Vježbenici su neophodni u svojoj ulozi pomagača sucima koji moraju odlučiti koji se slučaj treba saslušati. Na prijedlog suca Lewisa F. Powella, Jr., 1972., većina članova suda počela je sudjelovati u „certpoolu”, (fiktivnom udruženju za pravno ispitivanje slučajeva i njihov ispravak); suci sakupe svoje vježbenike i podijele im sve spise, a zatim svaki vježbenik obradi predmet spisa, koji opet ide dalje u krug svakom sudioniku na pregled. Tako se dobivaju sažeci činjenica slučaja, iznose pravna pitanja, preporučuju pravni lijekovi – to jest, da li se

slučaju treba dati potpuno saslušanje, da li ga treba odbiti ili odbaciti.

Jednom kad suci izglasaju da će slučaj saslušati, vježbenici, isto kao njihovi kolege na prizivnim sudovima, pripremaju podsjetnike sudskom vijeću koje će suci imati pred sobom tijekom usmenog saslušavanja. Napokon, vježbenici sudaca Vrhovnog suda, kao i oni prizivnih sudova, pomažu pri pisanju izvješća.

Administrativni ured za sudstvo Sjedinjenih Država

Administracija saveznog sudbenog sustava kao cjelina, u rukama je Administrativnog ureda za Sudstvo. Od svojeg osnutka 1939. taj ured brine o svemu, počevši od opskrbe, pregovaranja sa drugim vladinim agencijama o smještaju sudova u savezima zgradama, do vođenja kadrovske evidencije i sakupljanja podataka o slučajevima u savezima sudovima.

Administrativni ured također služi Sudbenom vijeću Sjedinjenih Država, središnjoj administrativnoj organizaciji koja se bavi politikom saveznog sudstva. Osim što pribavlja statističke informacije za mnoge odbore vijeća, Administrativni ured je i prijamni centar i koordinacijsko tijelo za informacije i prijedloge upućene Sudbenom vijeću Sjedinjenih Država. Ured također služi kao veza saveznog sudbenog sustava i Sudbenog vijeća, te predstavlja sudstvo u pregovorima s Kongresom, izvršnom

granom, profesionalnim skupinama, i javnošću. Naročito je važna njegova uloga predstavnika pred Kongresom gdje, zajedno sa sucima, predlaže proračun za sudstvo, traži dodatne pozicije sudaca, sugerira promjene sudskih pravila i drugih važnih mjera.

Savezni centar za sudstvo

Savezni centar za sudstvo, osnovan 1967., je agencija saveznih sudova za trajno obrazovanje i istraživanje. Njegova zadaća spada u tri kategorije: istraživanja rada saveznih sudova, preporuka za poboljšanje administrativne uprave saveznih sudova i razvitak obrazovanja i obuke za osoblje sudstva.

Od početka, suci su imali koristi od orijentacijskih zasjedanja i drugih obrazovnih programa koje je organizirao Savezni centar za sudstvo. Posljednjih godina, magistrati, stečajni suci i administrativno osoblje također su prolazili kroz obrazovni program. Široka primjena video i satelitske tehnologije omogućuje Saveznom centru za sudstvo da dopre do velikog broja ljudi.

RADNO OPTEREĆENJE SAVEZNIH SUDOVA

Radno opterećenje sudova je veliko na sve tri razine saveznog sudstva – onoj okružnih sudova, prizivnih i onoj Vrhovnog suda.

U proračunskoj godini 2002., započeto je nešto više od 340.000 slučajeva u saveznim okružnim sudovima. Broj kaznenih prijava porastao je za 43 % od 1993.

Godine 1995., uložene su 50.072 žalbe u samo jednom regionalnom oblasnom sudu. Te brojke rastu iz godine u godinu, do 60.847 žalbi u 2003. Međutim, i broj riješenih priziva također raste, od 49.805 u 1995. do 56.586 u 2002.

Prosječno opterećenje slučajevima na Vrhovnom sudu je veliko po povijesnom standardu; na programu rada suda za 2002. godinu bilo je 8.255 slučajeva. No, Vrhovni sud ima slobodu odluke kojim će slučajevima dati potpuni postupak. Kao rezultat, broj slučajeva koji se raspravljao pred Sudom radikalno je pao kroz godine. U 2002. raspravljalo je o samo 84 slučaja, a 79 ih je riješeno, od toga 71 sa potpisanim mišljenjem.

POGLAVLJE

2

POVIJEST I ORGANIZACIJA DRŽAVNOG SUDBENOG SUSTAVA

Iako organizacija državnih sudova može biti zbunjujuća, nema sumnje o njihovoj važnosti: oni obrađuju mnogo više slučajeva nego savezni tribunali. Slika pokazuje zgradu Vrhovnog suda države Floride, Tallahassee.

Čak i prije Članaka o konfederaciji i pisanja Ustava Sjedinjenih Država 1787, kolonije, kao samostalne cjeline, već su imale ustave. Tako se razvitak sudbenog sustava država može pratiti od kolonijalnog doba do danas.

POVIJESNI RAZVITAK DRŽAVNIH SUDOVA

Ne postoje dvije države koje bi bile slične kad se radi o organizaciji sudova. Svaka je država slobodna odabrati bilo kakav način organizacije, osnovati koliko sudova želi, nazvati te sudove kako želi i odrediti njihovu nadležnost. Prema tome, organizacija državnih sudova nimalo ne nalikuje čistoj, tro-diobnoj vlasti kakva se nalazi na saveznoj razini. Na primjer, u saveznom sustavu prvostupanjski sudovi se zovu okružni sudovi, a prizivni tribunali su poznati kao oblasni sudovi. Međutim, u preko dvanaest država, oblasni sudovi su prvostepeni. Neke države upotrebljavaju za svoje glavne prvostupanjske sudove naziv viši sud. Možda najčudniju situaciju nalazimo u državi New York, gdje glavne prvostupanjske sudove nazivaju vrhovnima.

Iako organizaciju državnih sudova prati zbrka, nema sumnje o njihovoj važnosti. Pošto su zakonski propisi širi u državama nego na saveznoj razini, i pokrivaju sve, od najosnovni-

jih osobnih odnosa do najvažnije državne javne politike, državni sudovi obrađuju jako različite slučajeve, a broj parnica po godini znatno prelazi onaj broj o kojima odlučuju savezni tribunali.

Kolonijalno doba

U kolonijalno doba, politička moć je bila u rukama guvernera kojeg je imenovao kralj Engleske. Pošto je guverner vršio izvršnu, zakonodavnu i sudbenu funkciju, pomno smišljeni sudbeni sustav nije bio potreban.

Najniži stupanj kolonijalnog sudstva sastojao se od lokalnih sudaca koje su nazivali mirovnim sucima ili magistratima. Njih je postavljao guverner kolonije. Na slijedećem stupnju u sistemu su bili državni sudovi, opći prvostupanjski sudovi za kolonije. Žalbe svih sudova išle su na najviši stupanj, samom guverneru i njegovom vijeću. U to su se vrijeme uvele velike i male porote i ostale su značajan faktor državnog sudbenog sustava. Do ranog 18. stoljeća pravna se struka počela mijenjati. Pravnici koji su prošli obuku u engleskim baristerskim odvjetničkim komorama postaju sve brojniji, pa kolonijalne sudove malo po malo zamjenjuje napredniji engleski opći zakon.

Rani državni sudovi

Nakon američke revolucije (1775. – 83.) vladina moć slabi i malo po malo nju preuzimaju zakonodavna tijela.

Prijašnji naseljenici nisu oduševljeni razvitkom velikog, neovisnog sudskog sustava, jer su mnogi od njih gajili nepovjerenje prema advokatima i općem zakonu. Državno zakonodavstvo pažljivo motri na sudove i u nekim slučajevima razrješuje suce ili ukida sudove zbog nepopularnih odluka.

Nepovjerenje prema sudstvu sve više raste pošto neki sudovi proglašavaju zakonske mjere neustavnima. Sukobi između zakonodavstva i sudaca, često proizašli iz suprotnih interesa, postaju sve izraženiji. Zakonodavci su izgleda bili više naklonjeni dužnicima, dok su suci općenito zagovarali gledište vjerovnika. Te su razlike bile važne jer „iz tog sukoba između zakonodavne i sudbene vlasti... sudovi

proizlaze kao neovisna politička institucija”, prema Davidu W. Neubaueru u knjizi „*Američki sudovi i kaznenopravni sustav*”.

THE FRAME of the
GOVERNMENT
 OF THE
Province of Pennsylvania
 IN
AMERICA
 Together with certain
L A W S
 Agreed upon in England
 BY THE
GOVERNOUR
 AND
 Divers FREE - MEN of the afore said
 PROVINCE.
 To be further Explained and Confirmed there by the first
Provincial Council and General Assembly that shall
be held, if they see meet.

Printed in the Year MDCLXXXII.

REDUCED FAC-SIMILE OF TITLE OF "THE FRAME
 OF GOVERNMENT."

HAMILTON'S DEFENSE OF ZENGER.

Kolonijalni period je pomogao uspostaviti važna pravna načela. Lijevo na slici, obrana istaknutog odvjetnika Andrewa Hamiltona koji je branio tiskara novina Johanna Petera Zengera 1735. donijela je presudnu odluku na putu zaštite slobode tiska.

Gore, drvorez iz 1682. "Ustrojstvo vlade pokrajine Pennsylvanije" koji sadrži zakone o kojima su se suglasili guverner i „slobodni ljudi spomenute pokrajine”.

Moderni državni sudovi

Od Građanskog rata (1861. – 65.) do ranog 20. stoljeća, državni sudovi su bili zaokupljeni drugim problemima. Rastuća industrijalizacija i brzi rast gradskih zona donijeli su dulje i složenije slučajeve. Državni sudbeni sustav, uglavnom krojen za obradu ruralnog, agrarnog društva, odjednom se našao suočen sa zaostacima neriješenih slučajeva, u nastojanju da se prilagodi.

Jedno je rješenje bilo osnovati nove sudove koji bi obrađivali sve veći broj slučajeva. Često, sudovi su se gomilali jedan na drugi. Druga strategija je bila dodati nove sudove sa nadležnošću na jednom zemljopisnom području. Zatim je još bilo prijedloga da se osnuju posebni sudovi koji bi obrađivali posebne vrste slučajeva. Sudovi za rješavanje malih sporova, sudovi za maloljetne i obiteljski sudovi postali su vrlo poznati.

Uglavnom neplansko proširenje državnih i lokalnih sudova koji će koristiti za posebne potrebe, vodilo je onome što su neki smatrali rascjepkavanjem. Multipliciranje prvostupanskih sudova bio je samo jedan aspekt rascjepkavanja. Mnogi sudovi su imali vrlo usku nadležnost. Nadalje, nadležnosti različitih sudova su se preklapale.

U ranom 20. stoljeću ljudi su počeli glasno govoriti protiv rascjepkavanja u državnom sudstvu. Program reformi koji se pojavio kao odgovor

poznat je kao pokret sjedinjavanja. Prvi poznati pravni znanstvenik koji je govorio u prilog sjedinjavanja sudova bio je Roscoe Pound, dekan Harvardskog pravnog fakulteta. Pound i ostali tražili su konsolidaciju prvostupanskih sudova u jedinstveni niz sudova ili u dva niza, jedan koji će saslušavati važne slučajeve, i drugi koji će saslušavati manje važne slučajeve.

Veliki dio opozicije bio je protiv sjedinjavanja sudova. Mnogi parnični odvjetnici koji su dnevno bili na sudovima, i navikli na postojeću organizaciju, bili su protiv sjedinjavanja. Isto su tako i suci i drugo osoblje vezano uz sudove, katkad protiv reformi. Njihovo protivljenje često proizlazi iz straha – da će biti prebačeni u druge sudove, da će morati naučiti drugačije procedure, ili da će morati odlučivati o slučajevima koji su izvan njihove specijalnosti. Sjedinjavanje sudova, tako, nije bio uspješan pokret kako su neki priželjkivali. No, pristalice sudskih reformi osigurali su pobjedu u nekim državama.

ORGANIZACIJA DRŽAVNOG SUDSTVA

Nেকে su se države pomaknule prema sjedinjenom sustavu sudstva, dok su druge još uvijek radile pod zbunjujućim i složenim sustavom sudova čija se nadležnost preklapala. Državni sudovi se mogu

podijeliti u četiri opće kategorije ili razine: prvostupanjski sudovi sa ograničenom nadležnošću, prvostupanjski sudovi sa općom nadležnošću, privremeni prizivni sudovi, i sudovi najvišeg stupnja.

Prvostupanjski sudovi s ograničenom nadležnošću

Prvostupanjski sudovi s ograničenom nadležnošću obrađuju svake godine najveći dio parnica u Sjedinjenim Državama i predstavljaju 90 % svih sudova. Zovu se različito: mirovni sudovi, magistratski sudovi, općinski, gradski, okružni sudovi, maljолjetnički sudovi, obiteljski sudovi, prijestolnički, da nabrojimo samo one najčešće nazive.

Nadležnost tih sudova je ograničena na slučajeve male vrijednosti. U kaznenim slučajevima, na primjer, državni sudovi se bave sa tri vrste kršenja zakona: prijestup, (najmanje ozbiljan), prekršaj, (ozbiljniji) i težak zločin (najteži). Prvostupanjski sudovi s ograničenom nadležnošću obrađuju prijestupe i prekršaje. Mogu izricati globe do određene vrijednosti (obično ne više od 1.000 dolara) i kazne zatvora (ne više od godinu dana). U građanskim parnicama ovi sudovi se obično bave sporovima do određene vrijednosti, najčešće do 500 dolara. Nadalje, ti su sudovi najčešće vezani za neku vrstu predmeta: prometne prekršaje, obiteljske odnose, maljолjetničke slučajeve.

Drugo što ih razlikuje od prvostupanjskih sudova opće nadležnosti jest da u mnogim slučajevima ovi sudovi ne vode kaznenu evidenciju. Pošto njihovi postupci nisu evidentirani, žalbe na njihove odluke idu na sud opće nadležnosti kao „*de novo*”, tj. otvara se postupak ispočetka. Još jedna značajka koja razlikuje sudove s ograničenom nadležnošću jest to da nije nužno da predsjedavajući suci imaju ikakvu formalnu pravnu obuku.

Mnogi od ovakvih sudova trpe nestašicu sredstava. Često nemaju stalnu sudnicu i sastaju se u trgovinama mještovite robe, restoranima ili privatnim kućama. Nema niti vježbenika koji bi vodili odgovarajući zapisnik. Rezultat su neformalni postupci i masovni sporovi. Potpuna suđenja su rijetka i slučajevi se rješavaju po skraćenom postupku.

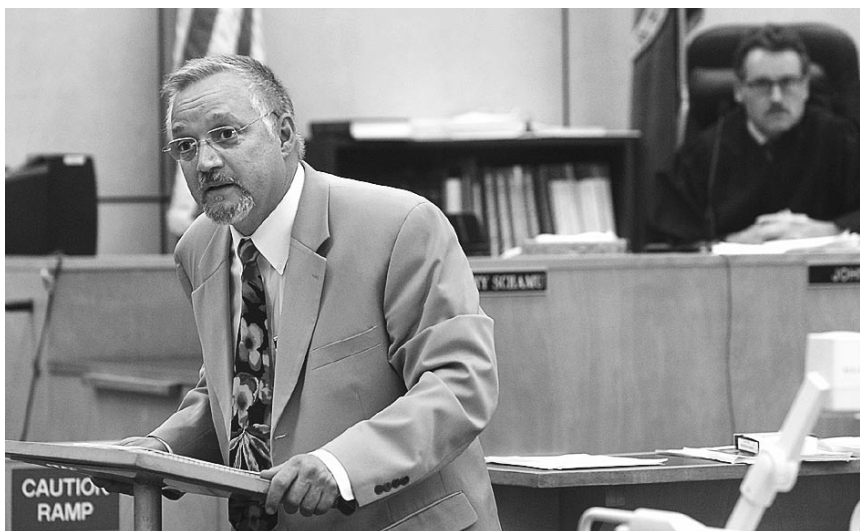
Napokon, prvostupanjski sudovi sa ograničenom nadležnošću koriste se u nekim državama za obradu pripremljenih postupaka kod težih zločina. Oni provode privođenje, određuju jamčevinu, vrše imenovanja za siromašne optuženike, i vrše prethodna saslušavanja. Slučajevi se tada prenose na prvostupanjski sud opće nadležnosti za stvari kao što su izjašnjavanje pri saslušanju, suđenje i presuda.

Prvostupanjski sudovi opće nadležnosti

Većina država ima niz većih prvostupanjskih sudova koji obrađuju ozbilj-

Odvjetnik Edward Clancy, lijevo, obrazlaže slučaj pred najvišim sudom svoje države, Vrhovnim sudom države New Hampshire.

Vrhovni sud države Washington, kao i drugi državni najviši sudovi, slijede procedure slične onima Vrhovnog suda Sjedinjenih Država. Na slici, odvjetnik obrane Roger Hunko daje završnu riječ u fazi kaznene presude za ubojstvo.

nije kaznene i građanske parnice. Štoviše, u mnogim državama, posebne kategorije – kao što su sud za maloljetnike, obiteljski sud i sud za ostavinske postupke – potpadaju pod nadležnost općih prvostupanjskih sudova.

U većini država ti sudovi imaju i prizivnu djelatnost. Saslušavaju prizive u određenim vrstama parnica koje dolaze sa sudova ograničene nadležnosti. Ti su prizivi često saslušavani kao novi slučajevi ili se sude ponovno na sudu opće nadležnosti.

Sudovi opće nadležnosti su obično podijeljeni po okruzima ili oblastima. Iako se praksa mijenja od države do države, opće je pravilo da se koriste postojeće političke granice, kao pokrajina ili grupa pokrajina, koje onda tvore okrug ili oblast. U ruralnim područjima sudac može putovati po oblasti i održavati suđenje u različitim dijelovima teritorija, po unaprijed određenom rasporedu. U gradskim zonama, međutim, suci sude na određenom mjestu preko cijele godine. U većim područjima, grupa sudaca se može podijeliti po specijalizaciji. Neki saslušavaju samo građanske parnice; drugi pak samo kaznene.

Sudovi na tom stupnju nose različita imena. Najčešći su okružni, oblasni i viši. Suci na tom stupnju moraju po zakonu imati pravno obrazovanje. Ovi sudovi također imaju vježbenike kao pomoć, jer su to sudovi čiji se slučajevi evidentiraju.

Privremeni prizivni sudovi

Privremeni prizivni sudovi su relativno novi u državnom sudbenom sustavu. Godine 1911. je postojalo samo 13 takvih sudova, dok ih je još 39 država osnovalo do 1995. Njihov glavni zadatak je odteretiti najviše državne sudove. U najvećem broju slučajeva ovi sudovi se zovu prizivni, iako se njihova imena koriste samo povremeno. Majveći dio država ima samo jedan prizivni sud u državnoj nadležnosti. Veličina privremenih sudova varira od države do države. Prizivni sud na Aljasci, na primjer, ima samo tri suca. Druga krajnost je Teksas sa 80 prizivnih sudaca. U nekim državama privremeni sudovi zasjedaju kao sudsko vijeće dok u drugim državama zasjedaju stalno ili po sistemu rotacije.

Najviši sudovi

Svaka država ima sud najvišeg stupnja. Države Oklahoma i Texas imaju dva najviša suda. Obje države imaju vrhovni sud sa nadležnošću ograničenom na prizive u građanskim parnicama i sud za kaznene prizive za kaznene parnice. Većina država naziva svoje najviše sudove vrhovnima; drugi nazivi su prizivni sud (Maryland i New York), vrhovni pravosudni sud (Maine i Massachusetts) i vrhovni prizivni sud (Zapadna Virginia). Najviši sudovi imaju u rasponu od tri do devet sudaca. Oni obično sjede u vijeću i, iako ne obvezno, zasjedaju u glavnom gradu države.

New York i Maryland zovu svoje najviše sudove „prizivni sudovi”. Na slici s lijeva na desno su sudac Prizivnog suda države New York George Bundy Smith, Vrhovni sudac Judith S. Kaye, i sudac Howard A. Levine, saslušavajući raspravu u slučaju smrtno kazne.

Najviši sudovi imaju nadležnost u stvarima koje pripadaju državnim zakonima, i oni su, naravno, posljednji arbiteri u takvim stvarima. U državama koje imaju privremene prizivne sudove, slučajevi Vrhovnog suda dolaze prvenstveno iz tih srednjih sudova. U tom slučaju visoki sud može slobodno odlučiti koje će slučajeve razmatrati. Tako preostaje više vremena za slučajeve koji se bave važnim državnim političkim pitanjima. Gdje nema privremenih prizivnih sudova, slučajevi općenito idu najvišem državnom sudu po načelu obvezne revizije.

U velikom broju slučajeva, tako, državni sud najvišeg stupnja nalikuje Vrhovnom sudu Sjedinjenih Država u tome da može odlučiti koje će parnice zaokupiti njihovu pažnju. Većina državnih vrhovnih sudova također slijedi procedure Vrhovnog suda. To jest, kad se prihvati slučaj na reviziju, suprotstavljene stranke daju pismene podneske kasnije usmeno raspravljaju. Tada, kad se donese odluka, suci izdaju pismena rješenja s objašnjenjem odluke.

Sudovi za maloljetnike

Američki državljani vode veliku brigu o obradi slučajeva koji uključuju maloljetnike, a države pristupaju tom problemu na različite načine. Neke su osnovale mrežu sudova koji diljem države obrađuju maloljetnike. Dvije države – Rhode Island i Južna Carolina – imaju obiteljske sudove, koji obrađuju i obiteljske slučajeve i maloljetničke.

Najčešći pristup je da se daje jednom ili više prvostupajskih sudova ograničene nadležnosti da obrađuju slučajeve koji uključuju maloljetnike. U Alabami, na primjer, oblasni sudovi (prvostupajski, opće nadležnosti) imaju nadležnost za maloljetnike. U Kentuckyju, međutim, potpuna nadležnost za maloljetnike povjerena je prvostupajskim sudovima ograničene nadležnosti – okružnim sudovima.

Napokon, neke države dijele nadležnost za maloljetnike između više od jednog suda. Država Colorado ima sud za maloljetnike za Denver, glavni grad, a nadležnost za maloljetnike u drugim dijelovima države dala je prvostupajskim sudovima opće nadležnosti.

Također, neke različitosti između država postoje po pitanju toga kada nadležnost pripada sudovima za odrasle. Države određuju standardnu starost kad se optuženicama sudi na sudu za odrasle. Štoviše, mnoge države traže da se što većem broju malo-

ljetnika sudi na sudovima za odrasle, ako postoje posebne okolnosti. U Illinoisu, na primjer, standardna starost maloljetnika kad prelazi pod nadležnost suda za odrasle, je 17 godina. Ta se granica pomiče na 15 ako se radi o ubojstvu s predumišljajem, okrutnom silovanju, oružanoj pljački, pljački vatrenim oružjem i nezakonitoj upotrebi oružja na području škole.

Administracija i osoblje u državnom sudstvu

Dnevna operativa saveznih sudova zahtijeva trud velikog broja pojedinaca i organizacija. Isto je i sa državnim sudbenim sustavom.

Magistrati

Državni magistrati, koji mogu biti poznati u nekim državama pod imenom povjerenici ili komesari, vrše neke dužnosti u ranim fazama građanskih ili kaznenih procesa. Po tome su slični magistratima-sucima Sjedinjenih Država. U nekim nadležnostima mogu održavati predrasprave o jamčevini i voditi pred-istrage u kaznenim slučajevima. Također imaju ovlaštenje u nekim državama da donose odluke u lakšim slučajevima.

Vježbenici

U nekim državnim sudovima, vježbenike se može naći, ako uopće, na privremenim prizivnim i najvišim sudovima. Većina državnih prvostupajskih sudova ne upošljava vježbe-

Državni sudovi obrađuju milijune slučajeva godišnje, ponekad na mjestima kao što je Okružni sud Berkeley u Martinsburgu, Zapadna Virginija, kojeg neki nazivaju „povijesnim”, neki „šarmantnim”, a neki „neadekvatnim”.

rike i o njima se ne čuje u lokalnim prvostupanjskim sudovima ograničene nadležnosti. Kao i na nacionalnoj razini, neki vježbenici služe sucima pojedincima dok ostali opslužuju čitav sud kao odvjetnički kadar.

Administrativni ured sudova

Svaka država u današnje vrijeme ima administrativni ured za sudove ili slično nazvanu agenciju koja provodi različite administrativne poslove za državni sudbeni sustav. Među poslovima koji su uglavnom povezani sa administrativnim uredom su priprema proračuna, obrada podataka, upra-

va objektima, pravno obrazovanje, javno informiranje, istraživanje, i upravljanje kadrovima. Uvjetno puštanje na slobodu za maloljetnike i odrasle je odgovornost administrativnog ureda, kao i alternativno rješavanje sporova.

Sudski tajnici i administratori

Sudski tajnik tradicionalno obavlja svakodnevne rutinske poslove u sudu. To uključuje raspored sudnica, zapisnike parničnih procesa, pripremu naloga i odluka koji proizlaze iz rada suda, prikupljanje sudskih globa i taksa, i raspodjelu sudskih isplata. U ve-

ćini država ti se službenici biraju a ta se služba može i drugačije nazivati.

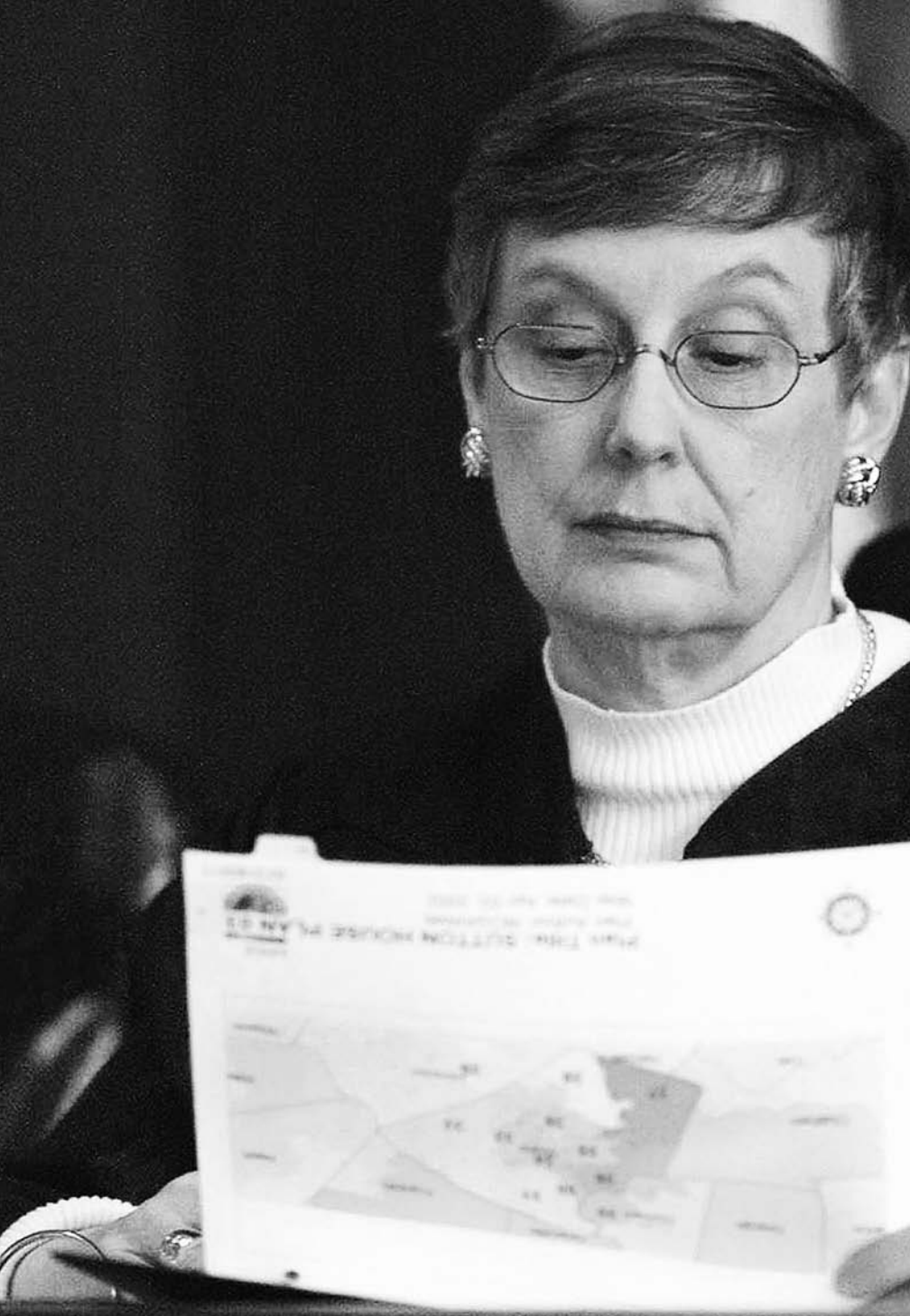
Tradicionalni tajnici suda zamjenjuju se u mnogim područjima sudskim administratorima. Za razliku od sudskog tajnika, koji su tradicionalno vodili jednu vrstu djelatnosti suda, moderni sudski administrator može asistirati predsjedavajućem sucu u vođenju čitavog suda.

RADNO OPTEREĆENJE DRŽAVNIH SUDOVA

Lavovski dio nacionalnih sudbenih poslova obavlja se na državnoj, ne na nacionalnoj razini. Činjenica da savezni suci su de nekoliko stotina tisuća slučajeva godišnje je zadivljujuća; činjenica da državni sudovi obavljaju nekoliko milijuna slučajeva godišnje je neopisiva, čak i s tim da se najvažniji slučajevi vode na saveznoj razini. Dok mirovni

sudovi i magistratski sudovi na državnoj razini obrađuju relativno manje predmete, za najveća suđenja u građanskim slučajevima zaslužni su obični prvostupanjski suci porotnici.

Nacionalni centar za državne sudove je sastavio brojke o radnom opterećenju najviših sudova i privremenih prizivnih sudova za 1998. godinu. Sve u svemu, nekih 261.159 obveznih postupaka i diskrecijskih žalbi uloženo je državnim prizivnim sudovima. Pouzdane podatke u slučajevima uložnim državnim prvostupanjskim sudovima je teško pribaviti. Ipak, centar radi izvrstan posao prateći brojke za državne prvostupanjske sudove: 1998., je uloženo 17.252.940 sudovima opće nadležnosti i sudovima s ograničenom nadležnošću. Isto kao kod saveznih sudova, najveći dio slučajeva su građanske parnice, iako kazneni slučajevi privlače veću pozornost.

POGLAVLJE

3

NADLEŽNOST I GRANICE POLITIKE

Počevši sa odlukom Vrhovnog suda u slučaju *Baker protiv Carra* (1962.), Sud je u nekoliko slučajeva držao da pravne oblasti trebaju biti jednake populacijske veličine i da bi sudovi trebali voditi računa o tome da se ta odredba provodi. Na slici, pomoćna sutkinja Vrhovnog suda Sjeverne Caroline, Sarah Parker, pregledava plan na sudskoj raspravi koja razmatra razdiobu odnosno preraspodjelu pravnih okruga.

U određivanju nadležnosti sudova, Kongres i Ustav Sjedinjenih Država – i njihovi državni kolege – propisuju vrstu slučajeva koje pojedini sud može saslušavati. Ovo poglavlje opisuje kako Kongres, naročito, može utjecati na sudbeno ponašanje redefinirajući vrstu slučajeva koje suci mogu saslušavati. Također raspravlja o sudskoj suzdržanosti, ispitujući 10 načela, koja proizlaze iz pravne tradicije, te ustavnih i zakonskih propisa, koji usmjeravaju suca da odluči hoće li revidirati slučaj.

SAVEZNI SUDOVİ

Savezni sudovi su podijeljeni na tri odvojene razine: prvostupanjske, prizivne tribunale, i Vrhovni sud Sjedinjenih Država.

Okružni sudovi

Kongres je odredio nadležnost saveznih okružnih sudova. Ta sudska vijeća imaju nadležnost u savezним kaznenim i građanskim slučajevima; to jest, po zakonu, slučajevi se moraju prvo saslušati na tim sudovima, bez obzira tko su stranke i koliko je važan predmet.

Kazneni slučajevi

Sučaj započinje kad lokalni državni tužitelj ima razloga vjerovati da je došlo do kršenja kaznenog zakona Sjedinjenih Država. Nakon što dobije optužnicu od velike savezne porote,

državni tužitelj podiže tužbu protiv okrivljenika na okružnom sudu kojem pripada. Krivična radnja, kako ju obrazlaže Kongres, pokriva širok opseg ponašanja, uključujući međudržavnu krađu automobila, ilegalni uvoz narkotika, ubojstvo predsjednika, urotu protiv nećijih ljudskih prava, i čak ubijanje ptica selica u vrijeme lovostaje.

Nakon što se podigne optužnica protiv okrivljenika, ako se ne postigne nagodba o krivnji, suđenje vodi sudac okružnog suda Sjedinjenih Država. Na sudu optuženik uživa sve privilegije i imunitet koji su na raspolaganju po Povelji prava (kao što je pravo brzog i javnog suđenja) ili po kongresnom zakoniku ili odluci Vrhovnog suda (na primjer, dvanaesteročlana porota mora izreći jednoglasnu presudu). Optuženici se mogu odreći prava na suđenje putem porote sebi ravnih. Okrivljenik koji se proglasi nevinim za zločin, oslobađa se i nikad mu se više ne može suditi za isto djelo (zaštita Petim Amandmanom protiv dvostruke inkriminacije). Ako se okrivljenik proglasi krivim, okružni sudac određuje odgovarajuću osudu prema klasifikaciji koju je donio Kongres. Protiv trajanja osude se ne može žaliti sve dok je ona u skladu s propisanom klasifikacijom. Protiv presude o nevinosti država ne može uložiti žalbu, no osuđenici se mogu žaliti ako vjeruju da su sudac ili porota donijeli neprikladnu pravnu odluku.

Građanski slučajeви

U većini okružnih slučajeva radi se o građanskim parnicama: to jest, o parnicama između privatnih osoba ili između države u netužilačkom svojstvu, i privatne osobe. Građanski slučajevi koji nastaju na okružnim sudovima Sjedinjenih Država mogu se svrstati u nekoliko kategorija. Prvo su parnice koje se tiču tumačenja ili primjene Ustava, akata Kongresa, ili sporazuma. Primjeri koji uključuju te kategorije su slijedeći: tužitelj tvrdi da su prekršena neka njegova/njezina građanska prava koja su pod saveznom zaštitom, tužitelj navodi da je oštećen kongresnim pravilnikom koji je protu-ustavan, tužitelj tvrdi da je oštećen sporazumom koji ga nedopustivo kompromitira. Ključna stvar je da se mora raditi o povredi saveznog značaja da bi prvostupanjski sud Sjedinjenih Država bio nadležan.

Tradicionalno, u nekim se slučajevima mora raditi o nekim minimalnim dolarskim vrijednostima da bi ih saslušao prvostupanjski sud, ali te se sume mogu zanemariti ako slučaj potpada pod jednu od nekih općih kategorija. Na primjer, navodno kršenje zakona o građanskim pravima, kao što je Zakon o biračkim pravima iz 1965, mora se salušavati na saveznom a ne na državnom nivou. Druge vrste slučajeva u toj kategoriji su zaštita patenata i autorskih prava, proces dobivanja putovnica i prijama u državljanstvo, pomorsko pravo i po-

morski sporovi, i kršenje zakona o poštanskom prometu.

Druge kategorija slučajeva u kojima imaju nadležnost prvostupanjski sudovi Sjedinjenih Država su sporovi oko višestrukih državljanstava. To su sporovi između stranaka iz različitih država ili između američkih građana i stranih država ili stranih građana.

Savezni okružni sudovi također imaju nadležnost nad žalbama zatvorskih osuđenika koji drže da je njihova kazna zatvorom (ili možda odbijena uvjetna kazna) kršenje njihovog prava zaštićenog saveznom zakonom. U velikoj većini takvih slučajeva zatvorenici zahtijevaju „habeas corpus” nalog za uhićenje, (latinski za „moram imati tijelo” op. prev: početne riječi zakona o nepovredivosti čovjekove osobe), nalog kojeg izdaje sudac a odnosi se na propis da vlast mora imati pred sobom okrivljenika kako bi ga mogla saslušati i donijeti odluku je li zakonito priveden ili lišen slobode. Sudac će tražiti da zatvorski dužnosnici opravdaju uhićenje ili oslobode zatvorenika koji je uložio žalbu. Zatvorenici u državnom zatvoru moraju dokazati da je prekršeno njegovo pravo zaštićeno saveznom zakonom – na primjer, pravo da ih na suđenju zastupa pravni savjetnik. Inače savezni sud nema nadležnost. Savezni zatvorenici imaju na neki način širu mogućnost žalbe jer su njihova prava i mogućnosti u djelokrugu Ustava Sjedinjenih Država.

Suci Prizivnog odjela Vrhovnog suda države New York u Rochesteru, New York, saslušavaju prijedlog rasprave. Spor mora biti stvaran i važeći prije nego li sud odluči prihvatiti suđenje.

Napokon, savezni sudovi imaju nadležnost saslušavati mnoge slučajeve koje zakonski propisuje Kongres.

Prizivni sudovi Sjedinjenih Država

Prizivni sudovi nemaju originalno nikakvu nadležnost; o svakom od slučajeva koji dođe na jedan od tih privremenih sudova, već se raspravljalo na nekom sudu. Ti tribunali su, kao i okružni sudovi, tvorevine kongresa, a njihova struktura i funkcije su se vremenom mijenjale.

U osnovi, Kongres je ovlastio oblasne sudove da budu prizivni u dvije opće kategorije slučajeva. Prva od

njih su opće građanske i kaznene žalbe sa saveznih prvostupanijskih sudova. U kaznenim slučajevima žalbenik je uvijek okrivljenik jer vlada nema slobodu utužiti presudu o nevinosti. U građanskim slučajevima žalbenik je obično stranka koja izgubi na prvostupanijskom sudu, ali i stranka koja pobijedi također se može žaliti ako nije zadovoljna presudom nižeg suda. Druga šira kategorija nadležnosti prizivnih sudova uključuje žalbe određenih saveznih administrativnih agencija i odsjeka a isto tako od neovisnih zakonodavnih komisija, kao što su Komisija za vrijesnosne papire i burzu, i Nacionalni Odbor za radnička prava.

Vrhovni sud Sjedinjenih Država

Vrhovni sud Sjedinjenih Država je jedini savezni sud koji se imenom spominje u Ustavu, i izriče opće konture nadležnosti visokog suda. Iako se o Vrhovnom sudu obično razmišlja kao o prizivnom tribunalu, on ima neke originalne nadležnosti. Vjerojatno najvažniji subjekt takve nadležnosti je spor između dviju ili više država.

Visoki sud dijeli originalnu nadležnost (sa okružnim sudovima Sjedinjenih Država) u određenim slučajevima pokrenutim od strane ili protiv stranih veleposlanika ili konzula, u slučajevima između Sjedinjenih Država i neke države, i u slučajevima koje inicira neka od država protiv građana druge države ili strane zemlje. U slučajevima kao što je taj, gdje se nadležnost dijeli, kaže se da sudovi imaju ravnopravnu nadležnost. Slučajevi u kojima Vrhovni sud ima izvornu nadležnost su obično vrlo važni, ali ne predstavljaju veliki radni teret u odnosu na druga radna opterećenja. U posljednje vrijeme manje od jednog postotka otpada na slučajeve koji se odnose na izvornu nadležnost visokog suda.

Ustav Sjedinjenih Država proglašava da „Vrhovni sud ima prizivnu nadležnost... pod zakonima koje odredi Kongres”.

Tijekom vremena Kongres je donio mnogo zakona koji izlažu „pravila” koja određuju koji se slučajevi mogu pojaviti pred najuzvišenijim

nacionalnim sudskim tijelom. Žalbe mogu doći do Vrhovnog suda putem dva glavna pravca. Prvo, to mogu biti žalbe sa svih nižih saveznih sudova stvorenih na temelju ustava i teritorija, a također i sa većine, (ali ne sa svih) saveznih sudova stvorenih na temelju zakona. Drugo, Vrhovni sud može saslušavati prizive sa najviših sudova u državi – tako dugo dok se radi o pitanjima saveznog značaja.

Većina sudbenih planova visokih sudova sastoji se od slučajeva kojima je odobren nalog za zaštitu zakonitosti – diskrecijski postupak. Takav nalog (kojeg mora odobriti najmanje četiri suca) je naredba Vrhovnog suda nižem sudu koja traži da se dostavi kompletan spis slučaja tako da ga Vrhovni sud može razmotriti. Povijesno, Vrhovni sud pristaje uvažiti žalbu za nalog za zaštitu zakonitosti u vrlo malo slučajeva – obično manje od 10 posto u vremenskom periodu, a posljednjih godina broj je bliži jednom postotku.

Druga metoda po kojoj Vrhovni sud provodi svoju prizivnu nadležnost je ovjera. Taj se postupak slijedi kad jedan od prizivnih sudova zamoli Vrhovni sud za upute pri rješavanju pravnog pitanja. Suci tada mogu odlučiti da izdaju prizivnim sucima obvezujuću uputu, ili mogu zatražiti da se kompletan slučaj proslijedi Vrhovnom sudu na razmatranje i krajnju odluku.

NADLEŽNOST I KREIRANJE POLITIKE NA DRŽAVNIM SUDOVIMA

Nadležnost državnih sudbenih sustava u 50 odvojenih država organizirano je na praktično isti način kao unutar nacionalnog sudbenog sustava. Svaka država ima ustav koji izdaje ovlaštenja i pravo presude u postupcima prvostupanjskim i prizivnim sucima. Isto tako, svako državno zakonodavstvo donosi zakone koji dalje razrađuju specifične odredbe i prerogative za suce i određuje prava i obveze onima koji donose tužbe pred državni sud. Pošto ne postoje niti dva državna ustava ili zakonodavna tijela koji su slični, nadležnost se sudova svake pojedine države razlikuje.

Državni sudovi su vrlo važni što se tiče kreiranja politike u Sjedinjenim Državama. Preko 99 posto sudbenog radnog opterećenja u Sjedinjenim Državama sačinjavaju državni, ne savezni slučajevi, a 95 posto svih sudaca u Sjedinjenim Državama rade na državnoj razini. Štoviše, odluke sudaca često imaju veliki utjecaj na javnu politiku. Na primjer, tijekom 1970ih, nekoliko je tužbi dignutih na saveznoj razini osporavalo ustavnost razlike u trošenju golemih svota na obrazovanje školske djece. (To se događalo jer siromašniji školski okruzi nisu mogli sakupiti tolike sume kao bogatiji.) Tužitelji su tvrdili da su

djeca u siromašnijim okruzima žrtve nezakonite diskriminacije i da se krše njihova ustavom zajamčena prava na jednakost. Vrhovni sud je dosudio da se ne krše, međutim, sa odlukom pet naprama četiri u slučaju *San Antonio školski okrug protiv Rodriguez* (1973). No stvar nije ostala na tome. Parnice su se vodile u mnogim državama tvrdeći da nejednaka prava u obrazovanju jesu kršenje raznih klauzula u državnom ustavu. Od *Rodrigueza*, takve su se tužbe podigle 28 puta u 24 države. U 14 od tih slučajeva, državni vrhovni sudovi poništili su način financiranja obrazovanja, tražeći ponovnu raspodjelu bilijuna dolara.

NADLEŽNOST I ZAKONODAVNA POLITIKA

Neki suci i sudski znanstvenici tvrde da Ustav i pripadajući državni dokumenti prenose određenu implicitnu nadležnost na suce u nekim važnim područjima, neovisno o zakonskoj volji. Međutim, sudbena ograničenja američkih sudova također su proizvod zakonskog rasuđivanja – odluka, vrlo često pod utjecajem politike.

Kongres može požuriti neki proces dajući sudovima ovlast da saslušavaju slučajeve iz javne domene što je prije bio zabranjen teritorij za sudstvo. Na primjer, kad je Kongres izglasao Povelju o građanskim pravima 1968, to je dalo sucima ovlast

za kažnjavanjem osoba koje ometaju „bilo koga zbog rase, boje kože, vjere ili nacionalne pripadnosti ili zato što putuje...ili je putovao...u međudržavnoj trgovini”. Prije 1968. sudovi nisu imali ovlast nad događajima koji proizlaze iz ometanja prava druge osobe da putuje. Isto tako, Kongres može osujetiti određeni socijalni pokret iz glasaavanjem zakona da gotovo potpuno onemogućiti njegove zagovornike da postignu bilo kakav uspjeh na sudu. Nadležnost državnih sudova, kao i njihovih saveznih pandana, vodi se, a predstavlja i politički proizvod – voljom državnog zakonodavstva.

SUDBENO SUZDRŽAVANJE

Aktivnosti u koje se suci ne smiju upuštati, ili ih se barem odvraća od toga da sudjeluju, nemaju puno veze s nadležnošću koliko s rješavanjem – pitanja da li suci u sustavu smiju saslušati ili se moraju suzdržati od nekih određenih vrsta rasprava. Deset načela suzdržavanja, o kojima će se govoriti, služe za provjeru i sadrže ovlasti američkih sudaca. Te maksime proizlaze iz različitih izvora saveznog Ustava ili državnih ustava, Kongresnih akata i državnih zakona, a i općeg zakona. Neki se više primjenjuju na prizivne sudove nego na prvostupanjske: većina se primjenjuje na savezne i državne sustave.

Mora postojati stvarni pravni spor

Ustav Sjedinjenih Država nalaže da „će se sudbena vlast protezati na sve slučajeve, prema zakonu i pravедnosti, provodeći pod ovim Ustavom zakone Sjedinjenih Država, i zaključene međunarodne ugovore... pod njihovim ovlastima” (Članak III, Odjeljak 2). Ključna riječ ovdje su slučajevi. Od 1789. savezni sudovi tumače taj izraz na najdoslovniji način: Mora postojati stvaran spor između legitimnih protivnika koji zadovoljavaju sve tehničke zakonske standarde da uđu u tužbu. Spor se mora baviti zaštitom značajnog, ne trivijalnog prava ili sprečavanjem ili ispravkom nepravde koja neposredno utječe na stranke u tužbi. Postoje tri posljedice tog općeg načela.

Prva je da savezni sudovi ne izriču savjetodavna gledišta, ne sude u izmišljenim slučajevima ili slučajevima koji nisu izazvali stvarni sukob među protivnicima. Rasprava mora biti realna i aktualna prije nego što se sud složi preuzeti suđenje.

Druga posljedica je da stranke u postupku moraju imati pravnu sposobnost. Tu se radi o tome tko može pokrenuti parnicu na sudu. Osoba koja tuži mora pretrpjeti neposrednu štetu (ili biti u neposrednoj situaciji da ju trpi). Kao opće pravilo, parničar ne može utuživati u ime nekog drugog (osim roditelja malodobnika ili u posebnim vrstama zajedničkih tužbi.

Op. prev. parnica od zajedničkog interesa za više osoba koju pokreće jedna od njih). Nadalje, navodna šteta mora biti personalizirana i neposredna, ne dio neke opće žalbe.

Treća posljedica je da sudovi općenito neće saslušavati slučaj koji je postao dvojbjen – ako su se osnovne činjenice ili status stranaka bitno promijenili između vremena podneska tužbe i vremena kad je došla pred suca(e). U slučaju smrti parničara ili činjenice da su parničari prestali biti zaraćene stranke, većina tribunala će proglasiti dvojbjenim slučajem. Međutim, ponekad suci mogu odlučiti da je potrebno slučaj saslušati, iako izgleda da su se status činjenica i stranaka bitno promijenili. Primjeri uključuju slučajeve kad netko osporava zabranu države za prekidom trudnoće ili zabranu isključenja aparata za održavanje u životu neke smrtno bolesne osobe. (U takvim slučajevima, dok tužba dođe do prizivnog suda, žena je možda već rodila, a umiruća osoba je možda već umrla.) Ovakve slučajeve suci smatraju važnima da ih sud razmotri. Proglasiti ih dvojbjenima, značilo bi praktički spriječiti da ikada dođu na saslušanje prizivnom tijelu.

Makar savezni suci ne sude u apstraktnim, potencijalnim slučajevima, mnogim državnim sudovima to je dozvoljeno u ovoj ili onoj formi. Savezni sudovi stvoreni na temelju zakona mogu davati savjetodavna gledišta. Također, američki suci mo-

gu izricati neslužbene presude, koje definiraju prava različitih stranaka pod pravilnikom, oporukom ili ugovorom. Presude ne zahtijevaju nikakav prisilan pravni lijek. Saveznim je sudovima određena ovlast takvog djelovanja saveznim aktom o deklaratornim presudama iz 1934, i oko tri četvrtine država odobravaju svojim sudovima tu ovlast. Iako postoji razlika između apstraktne rasprave koju savezni sudovi moraju izbjegavati i situacije u kojoj je neslužbena presuda u redu, u stvarnosti je pravnicima vrlo teško povući liniju između tog dvojeg.

Obrana mora biti konkretna

Drugo ograničenje saveznog sudstva je da suci neće saslušavati slučaj na bazi ključnih činjenica ukoliko žalitelj nije u mogućnosti prvo navesti određeni dio Ustava kao temelj za obranu. Na primjer, Prvi amandman zabranjuje vladi da donese zakon „koji bi se odnosio na uspostavljanje vjere”. Godine 1989. država New York je osnovala posebni školski okrug u korist Satmar Hasids, grupe Hasidskih Židova istočnoeuropskih korijena, koji se snažno opiru asimilaciji u moderno društvo. Većina djece je pohađala župne škole u selu Kiryas Joel, ali te privatne škole nisu mogle prihvatiti retardiranu i invalidnu djecu, i Satmarski su tvrdili da bi takva djeca u njihovoj zajednici bila traumatizirana kad bi ih se prisiljavalo da

Oblasni sudovi imaju prizivnu nadležnost nad građanskim žalbama sa saveznih prvostupajskih sudova, kao što je slučaj iz 2000. u kojem je četvrti Oblasni prizivni sud zamoljen ukinuti presudu saveznog suda kojom rudarska industrija mora prestati s miniranjem u Appalachian Mountains (slika gore).

Ovi sudovi mogu saslušavati žalbe iz nekih saveznih administrativnih agencija. Dvoje mladih Meksikanaca naišli su na sove, (slika lijevo), nesvjesne činjenice da jedna grupa za zaštitu okoliša, Audubon Society, vodi spor koji uključuje zaštitu njihovog staništa.

Kongres je rekao da savezni okružni sudovi imaju nadležnost u građanskim i kaznenim slučajevima. Na ovoj slici, glavni odvjetnik Ministarstva pravosuđa David Boies, lijevo, i Ministar pravosuđa države Connecticut Richard Blumenthal, desno, raspravljaju s medijima o slučaju Microsoft Windows 98.

pohađaju javnu školu. Odgovarajući na tu situaciju, državno zakonodavstvo je stvorilo posebni okrug koji je obuhvaćao jednu jedinu školu koja je služila samo hendikepiranoj djeci zajednice Hasidskih Židova. Taj je aranžman osporavan od strane udruženja koje je predstavljalo državni školski odbor države New York. U lipnju 1994. Vrhovni sud je dosudio da je osnivanje okruga za samo jednu školu dalo djelotvornu političku ovlast ortodoksnoj Židovskoj grupi i tako prekršilo zabranu iz Prvog amandmana o „zakonu koji se odnosi na uspostavljanje vjere”. Da li se ili ne svi slažu da je zakon države New York ustavan, malo njih, ako itko, sumnja u to da je školski odbor zadovoljio posebne kriterije za osiguranjem sudbene revizije: Ustav jasno zabranjuje vladi da daje ovlast političke ovlasti posebnim vjerskim skupinama. Vlada je tu jasno priznala da je donijela zakon na izričitu korist jedne religijske zajednice.

No, da je netko išao na sud i prigovarao da je neki zakon ili službeni akt, „prekršio duh Povelje o pravima” ili „uvrijedio vrijednosti Utemeljitelja”, sudac bi odbacio proces. Jer, da su suci u mogućnosti slobodno davati konkretno značenje neodređenim općenitostima kao što je naš primjer, bilo bi malo kontrole o tome što bi sve mogli raditi. U stvarnosti to načelo nije tako jednostavno i izraženo kao što se čini, jer Ustav sadrži mnogo

klausula koje su otvorene raznolikim tumačenjima, te tako daju saveznicima dovoljno prostora za manevar i odabir politike.

Korisnici prava ne mogu tužiti

Treći aspekt sudskog suzdržavanja je da tužitelj koji je korisnik nekog zakona ili neke službene akcije ne može naknadno osporiti taj zakon. Uzmimo, na primjer da je neki poljoprivrednik dugogodišnji korisnik programa pod kojim je pristao da jedan dio njegove zemlje ostane van proizvodnje i za to povremeno dobiva subvenciju od savezne vlade. Nakon godina korisništva tog programa dozna je da njegov susjed dobiva redovito plaćanje kako bi svu svoju zemlju imao na ugaru. Ideja da susjed dobiva nešto za ništa povrijedi poljoprivrednika i on postavi pitanje ustavnosti tog programa. Pokuša osporiti zakonitost programa na lokalnom saveznom okružnom sudu. Čim to dođe pred suca a ovaj shvati da je poljoprivrednik bio korisnik programa i imao od njega financijski dobitak, tužba se odbacuje: ne može se okoristiti nekim vladinim nastojanjem ili službenom akcijom a onda ju naknadno sudski goniti.

Prizivni sudovi sude na zakonskim – ne činjeničnim – pitanjima

Radna postavka prakse i državnog i saveznog prizivnog suda jest da oni

ne saslušavaju slučajeve ako je temelj žalbe to da su prvostupanjski sudac ili porota krivo poslagali ili identificirali osnovne činjenične elemente slučaja. Nije da prvostupanjski sudovi i porote uvijek obave savršen posao određujući činjenice. Bolje reći, vjeruje se da su bliži stvarnim strankama i fizičkim dokazima slučaja, pa će bolje obaviti posao procjenjujući činjenice nego prizivni sud koji iščitava zapisnike slučaja mjeseci i godine nakon sudskog procesa. Međutim, zakonski predmeti – koje zakone primijeniti na činjenice ili kako procijeniti činjenice u svjetlu pretežitosti zakona – prikladni su za prizivnu reviziju.

Vrhovni sud nije (tehnički) vezan za presedan

Ako je visoki sud slobodan odbaciti ili zaobići ono prijašnje, i navodno kontrolirati presedan pri odlučivanju o slučaju, to se može činiti kao sudbeni aktivizam – a ne suzdržavanje. Međutim, to je jedno od načela samo-suzdržavanja. Da je Vrhovni sud neizbježno vezan za diktate svojih prijašnjih suđenja, imao bi vrlo malo fleksibilnosti. Dopuštajući si slobodu povremenog poništenja prijašnje presude ili zanemarivanja presedana koji bi preuzeo kontrolu, Vrhovni sud si osigurava odstupnicu, siguran kut u koji se može povući ako zatreba. Kad mudrost nalaže da sud promijeni smjer ili barem bude nepristran, to se načelo stavlja u opticaj.

Moraju biti iscrpljeni svi pravni lijekovi

Slijedeći primjer samo-suzdržavanja često frustrira nestrpljivost parničara, ali je bitan za urednu administraciju sudstva: Sudovi u Sjedinjenim Državama ne prihvaćaju slučaj ako nisu iscrpljeni svi drugi pravni lijekovi, zakonski i administrativni.

U najjednostavnijem obliku to znači da se u zakonskoj žalbi treba penjati po ljestvici. Savezni slučajevi prvo moraju biti saslušani od strane prvostupanjskih sudova, zatim razmotreni od strane prizivnih tribunala, a na kraju ih saslušava Vrhovni sud. Ovaj se poredak mora poštivati bez obzira na važnost slučaja ili tko je žalitelj. U određenim okolnostima, međutim, prizivni postupak se može skratiti.

Iscrpljivanje pravnih lijekova odnosi se na moguće redovite pravne lijekove kao i na pridržavanje načela trodjelne sudbene hijerarhije. Takav pravni lijek može biti u formi žalbe administrativnom službeniku, saslušavanje pred odborom ili komisijom, ili formalno razmatranje predmeta od strane zakonodavnog tijela.

Sudovi ne odlučuju o „političkim pitanjima”

Prema sucima Sjedinjenih Država, izvršna i zakonodavna grana su politička vlast utoliko, što ih je izabrao narod kako bi vodile javnu politiku. Sudbena grana, naprotiv, nije stvorena od strane Osnivača da bude instru-

ment koji će pokazivati javnu volju pa time nije politička. Prema takvom razmišljanju dakle, političko pitanje mora rješavati jedna od drugih dviju grana vlasti.

Na primjer, kad je država Oregon dala svojim građanima pravo glasanja na javnom državnom referendumu oko 1900., tome se usprotivila Telefonska i telegrafska kompanija pacifičkih država. (Kompanija se pobojala da će glasači zaobići poslovne zakone i izglasati zakone koji će ograničiti njihove cijene i profit.) Kompanija se pozvala na Članak 4, Odjeljak 4 po kojem Ustav svakoj državi jamči „republikanski oblik vladavine” – termin koji vjerojatno znači da zakone sastavljaju samo izabrani predstavnici naroda, a ne građani direktno. Visoki sud je odbio suditi na temelju osnovanosti zahtjeva, proglašavajući to političkim pitanjem. Sud je smatrao da pošto Članak IV prvenstveno propisuje dužnosti Kongresa, znači da su Osnivači htjeli da Kongres – a ne sudovi – nadgledaju oblike vlasti u državama.

Posljednjih desetljeća vodi se važna politička rasprava, nasuprot nepolitičkoj, o tome da se ponovno razdijele izborne jedinice. Prije 1962., mnogi na Vrhovnom sudu odbijali su suditi po ustavnosti, u izbornim jedinicama koje nemaju podjednaku populaciju, kazavši da takvi predmeti nisu „prihvatljivi sudu” i da se sud ne usuđuje ulaziti u ono što je Felix

Frankfurter nazvao „političkim šipražjem”. Prema tradicionalnom razmišljanju Vrhovnog suda, Osnivači su htjeli da se zakonodavna vlast preraspodijeli – možda uz pomoć biračkog tijela. Međutim, pomoću odluke Vrhovnog suda u slučaju *Baker protiv Carr-a* (1962.) većina je promijenila mišljenje. Od onda se Sud suzdržava ocjene slučajeva o klauzuli prava jednakosti u Četrnaestom amandmanu koji zahtijeva da izborne jedinice budu iste veličine po broju populacije, i da, štoviše, sudovi moraju voditi računa da se to pravilo izvršava.

Teret dokazivanja je na žalitelju

Pravnici se općenito slažu da osoba koja osporava ustavnost zakonika, nosi teret dokazivanja. Tako, ako netko napada određeni zakonik, mora učiniti više nego samo ukazati da je nešto „upitne ili sporne ustavnosti”; žalitelj mora uvjeriti sud da je dokaz protiv zakonika jasan i pretežit.

Jedini izuzetak tom teretu dokazivanja je područje građanskih prava i sloboda. Neki pravnici koji strogo zastupaju građanske slobode već dugo se prepiru da, kad vlada nastoji ograničiti osnovne ljudske slobode, ona treba preuzeti teret dokazivanja. A u nekoliko specifičnih područja građanskih prava, ta filozofija sada i prevladava. Na primjer, Vrhovni sud je dosudio u mnogim slučajevima da zakoni koji tretiraju osobe drugačije zbog njihove rase ili spola, automat-

ski potpadaju pod „posebno ispitivanje”. To znači da se teret dokazivanja prebacuje na vladu kako bi se pokazala nužna ili pretežita potreba da se osobe razlikuju po njihovim etničkim pripadnostima ili spolu. Na primjer, vlada već dugo raspravlja (uspješno) da se neke veće restrikcije moraju primijeniti na žene u oružanim snagama koje će spriječiti da sudjeluju u dužnostima neposrednog borbenog djelovanja.

Zakoni se odbacuju samo u najužem smislu

Ponekad za vrijeme suđenja sudac jasno vidi da su odredbe Ustava prekršene zakonskom ili izvršnim radnjom. Čak i tamo, međutim, sudac mora postupati oprezno. Prvo, sudac ima opciju poništenja službene radnje nad onim što je statutarно, umjesto nad onim što je ustavno. Statutorно poništenje znači da sudac odbacuje službenu radnju jer je službenik prekoračio ovlaštenje koje mu je povjerenom zakonom. Takvo suđenje ima svrhu zaštititi sam zakon a poništiti samo nezakonitu radnju. Drugo, suci mogu, ako je moguće, poništiti samo onaj dio zakona koji utvrde da je ustavno neispravan, umjesto da ponište čitavi zakonik.

Ne sudi se prema „mudrosti” zakona

Ako se strogo slijedi, ovo načelo znači da je jedina osnova za proglašenje nekog zakona ili službene radnje neustavnima, samo ako doslovno krši Ustav. Pravilnici ne krše Ustav samo zato što su nepravedni, što su proračunski rastrošni, ili stvaraju loše javno mnijenje. Uzme li se k srcu, to znači da suci i pravnici nisu slobodni prizvati svoja osobna gledišta o pravdi i krivnji, ili dobroj i lošoj javnoj politici kad ispituju ustavnost zakona.

Drugi nusproizvod ovog načela je da se može izglasati zakon za kojeg se svi slažu da je dobar i mudar ali je svejedno protuustavan; isto tako, zakonik može legalizirati posredstvo službene radnje za koju svi znaju da je loša i opasna, ali ipak ne vrijeđa Ustav.

Načelo da se ne sudi po „mudrosti” zakona teško se provodi u stvarnom svijetu. To je zato što Ustav, prilično kratki dokument, ne govori o mnogim područjima javnog života i sadrži brojne fraze i opomene koje su podložne raznolikim tumačenjima. Na primjer, Ustav kaže da Kongres može nadzirati međudržavnu trgovinu. No, što je to trgovina, i do koje se mjere može protezati da bi bila „međudržavna” karaktera? Kao ljudi, suci različito reagiraju na to pitanje. Ustav jamči osobi osuđenoj za zločin pravo na branitelja. No da li se to pravo proteže na žalbu na osudu za kriv-

nju, i ako da, na koliko žalbi? I strogi i umjereni konstruktivisti su se na to osvrтали različito.

U svakom slučaju, unatoč neizbježnom uplitanju osobnih vrednota

svakog suca u tumačenju mnogih dijelova Ustava, doslovno svaki sudac potpisuje opće načelo da se zakoni mogu pobijati samo ako krše Ustav – a ne osobne sklonosti sudaca. ♪

POGLAVLJE

4

ODVJETNICI, PARNIČARI I INTERESNE SKUPINE U SUDBENOM POSTUPKU

Novi odvjetnici polažu prise-
gu u Topeki, Kansas, za rad
na državnom sudu Kansasa
i na Saveznom sudu okruga
Kansas. Prema nedavnim
procjenama, Sjedinjene
Države imaju više od
950,000 odvjetnika.

Ovaj odlomak se usredotočuje na tri presudna čimbenika u sudbenom postupku: odvjetnike, parničare i interesne skupine. Suci u Sjedinjenim Državama odlučuju samo u kontekstu slučajeva koje sudu donose pojedinci ili skupine koje imaju neku vrstu međusobnog spora. Ti protivnici, zajednički nazvani parničarima, ponekad raspravljaju sami o svojim slučajevima u tako malim forumima kao što su sudovi za tražbine, ali ih u važnijim sudbenim arenama uvijek zastupaju odvjetnici. Slijedeći istraživanje o pravnoj struci, odlomak opisuje ulogu individualnih parničara i interesnih skupina u sudbenom postupku.

ODVJETNICI I PRAVNA STRUKA

Odvjetnička poduka i praksa prava razvijale su se vremenom u Sjedinjenim Državama. Danas američki odvjetnici vrše praksu u različitim postupcima i uvjetima.

Razvitak pravne struke

Tijekom kolonijalnog perioda (1607.–1776.) nisu postojale pravne škole za one koji su bili zainteresirani za pravnu struku. Neki su mladići otišli u Englesku i tamo pohađali Pravnu školu za osposobljavanje baristera. Te pravne škole nisu bile formalne škole prava, ali su bile dio engleske pravne kulture i dopuštale

su studentima uvid u engleski zakon. Oni koji su težili pravu u tom razdoblju obično su obavljali dužnost pisara ili vježbenika kod nekog poznatog odvjetnika.

Nakon američke revolucije (1775.–83.), broj odvjetnika se brzo povećao jer niti pravno obrazovanje niti pristup odvjetničkoj komori nije bio strog. Vježbeništvo je bilo najpopularniji način stjecanja pravnog obrazovanja, no polako su nastajale pravne škole. Prve pravne škole proizašle su iz pravnih ureda koji su se specijalizirali za poduku vježbenika i pisara. Prva takva škola bila je Litchfieldska škola u Connecticut-u, osnovana 1784. Ta škola, koja je podučavala metodom lekcija, prvenstveno težište je imala na trgovačkom pravu. Postepeno, nekoliko je fakulteta započelo poduku prava kao dijela opće nastave, a 1817. osnovana je posebna pravna škola na Harvardu.

Drugom polovicom 19. stoljeća, broj pravnih škola je drastično porastao, od njih 15 u 1850. na 102 u 1900. Pravne škole onoga vremena i današnjice imaju dvije bitne razlike. Prvo, pravne škole prije nisu zahtijevale nikakvo prethodno srednje obrazovanje, Drugo, 1850. standardna nastava pravne škole se mogla završiti u jednoj godini. Kasnih 1800-tih, mnoge pravne škole osnivaju dvogodišnje programe.

Godine 1870. se događaju velike promjene na Harvardu koje imaju trajnu posljedicu na pravno obrazovanje. Harvard je uspostavio teže uvjete za pristup; student koji nije imao prethodno srednje obrazovanje morao je polagati prijamni ispit. Tečaj pravne škole se produljio na dvije godine 1871., a 1876. na tri godine. Također, studenti su morali položiti završne ispite prve godine da bi mogli upisati drugu.

Najtrajnija promjena je, međutim, bila prijelaz na analizu slučajeva. Ta je metoda zamijenila lekcije i priručnike za vježbenice. Vježbenice (zbirke stvarnih slučajeva) su rađene tako da objašnjavaju pravna načela, što ona znače i kako se razvijaju. Nastavnici tada primijenjuju sokratsku metodu vođenja studenata ka otkrivanju pravnog koncepta koji su pronašli u slučajevima. Druge su škole postepeno prihvatile harvardski pristup i metoda analize slučajeva ostaje prihvaćena u mnogim pravnim školama i danas.

Kako se potreba za odvjetnicima povećavala kroz kasne 1800te, odgovarajuće ubrzanje je pratilo i osnutak pravnih škola. Otvaranje pravne škole nije bilo skupo, i broj večernjih škola, koje su prihvaćale odvjetnike i suce kao privremene članove nastavničkog kadra stalno se povećavao. Kriteriji su često bili labavi i nastava je naginjala isticanju lokalne prakse. Najveći doprinos tih škola leži u tome što je bio otvoren za siromašne, useljeničke i radničke studente.

U 20tom stoljeću, broj onih koji su htjeli studirati pravo drastično je porastao. Do 1960. broj prijava za pravne škole postao je tako velik da su sve škole povisile kriterije. U isto vrijeme, pod društvenim pritiskom i brojem parnica, mnoge škole su počele aktivno regrutirati žene i kandidate iz manjina.

Također u 1960tima, nastava u nekim pravnim školama se proširila tako da je uključila društvene interese kao što su građanska prava i pitanja prava siromašnih. Postaju dostupni i međunarodni pravni tečajevi.

Nedavni trend u pravnim školama baca težište na uporabu računala za sve: od registracije za razrednu poduku kako pristupiti sudskim formularima, do studentskih usluga. Vrijedno je pažnje da sve više i više škola nudi tečajeve ili posebne programe za zakon o intelektualnom vlasništvu, polju specijalizacije koja se razvila posljednjih godina. Na kraju, pojačano korištenje reklame od strane odvjetnika imalo je velik utjecaj na pravnu profesiju. Na TV postajama diljem cijele zemlje moguće je vidjeti odvjetnike kako privlače nove klijente. Nadalje, osnivaju se pravne klinike, osnovane da bi upravljale poslovima koji proizlaze iz povećanog korištenja oglasa.

Rast i slojevitost

Broj odvjetnika u Sjedinjenim Državama postojano je porastao u ovih

posljednjih pola stoljeća i procjenjuje se da ih ima više od 950.000. Gdje pronalaze posao?

Savjet za upis u pravne škole daje neke odgovore u *Službenom vodiču za pravne škole Sjedinjenih Država*, izdanje 2001. Skoro tri četvrtine (72.9 %) američkih odvjetnika su u privatnoj praksi, neki u malim uredima s jednim zaposlenikom, a neki u većim pravnim firmama. Oko 8.2 % članova pravne struke radi za vladine agencije, oko 9.5 % radi za privatnu industriju i udruženja kao odvjetnici ili manageri, oko 1.1 % radi za udruženja pravne pomoći ili kao javni pravobranitelji, koji predstavljaju one koji si ne mogu priuštiti plaćanje

branitelja, a 1 % je u pravnom obrazovanju. Samo 5 % odvjetnika je ili u penziji ili nije aktivno.

Američki odvjetnici primijenjuju svoje stručno obrazovanje u različitim postupcima. Neka su područja profitablina od drugih. Takvo stanje vodi onom što nazivamo profesionalnom slojevitošću.

Jedan od najvažnijih čimbenika koji utječe na razinu ugleda je vrsta specijalizacije na polju prava i vrsta klijentele s kojom se posluje. Odvjetnici specijalisti koji zastupaju velika poslovanja i velike institucije, zauzimaju vrh; oni koji zastupaju individualne interese su na dnu.

Velike nacionalne pravne tvrtke zapošljavaju suradnike, knjižničare, i para-pravnike da pomažu u mnoštvu zadataka, kao što je istraživanje.

Na vrhu ljestvice su velike nacionalne pravne tvrtke. Odvjetnici u tim tvrtkama tradicionalno su manje poznati po pojavi na sudu koliko po pružanju savjeta. Klijenti moraju biti u mogućnosti platiti za te visoko-vrijedne pravne talente, i tako su to mahom velike korporacije, a ne osobe. Međutim, mnoge od tih velikih nacionalnih tvrtki često zastupaju „pro bono” (latinski za „za javno dobro”, tj. besplatno) kako bi unaprijedili građanska prava, slobode, interese potrošača i zaštitu okoliša.

Velike nacionalne tvrtke se sastoje od partnera i suradnika. Partneri posjeduju pravnu tvrtku i plaćeni su dijelom profita tvrtke. Suradnici dobivaju plaću i u biti rade za partnere. Ove se velike tvrtke natječu za najbolje diplomante iz nacionalnih pravnih škola. Najuglednije firme imaju 250 ili više odvjetnika a zapošljavaju također stotine para-pravnika (nepravnika koji su specijalizirani za obnašanje rutinskih radnji u pravnim poslovima), administratora, knjižničara i tajnika.

Malo ispod onih koji rade u velikim nacionalnim tvrtkama su oni koji rade kao odvjetnici u velikim korporacijama. Mnoge korporacije koriste nacionalne tvrtke kao vanjske savjetnike. Sve više, međutim, korporacije zapošljavaju odvjetnike koji su plaćeni da rade unutar poduzeća kao unutrašnji savjetnici. Pravni kadar nekih korporacija konkurira u broju nekim pravnim

tvrtkama. Nadalje, te se korporacije natječu s najvećim pravnim tvrtkama za najbolje studente prava.

Umjesto da predstavljaju korporaciju pred sudom (što najčešće obavljaju vanjski savjetnici kad je to potrebno), pravna sekcija rješava mnoštvo pravnih problema s kojima se suočava moderna korporacija. Na primjer, pravni odsjek prati aktivnost zaposlenika kako bi se osiguralo poštivanje saveznih i državnih propisa pri zapošljavanju i otkazima. Odvjetnici tvrtke tako savjetuju odbor direktora o stvarima koje se tiču ugovora, spajanja poduzeća, prodaje dionica, i drugih praktičnih poslova. Tvrtkini odvjetnici također pomažu u obrazovanju drugih zaposlenika o zakonima koji se primjenjuju u njihovom specifičnom poslu i osiguravaju da se po tim zakonima postupa. Pravni odsjek velike tvrtke također služi kao veza sa savjetima izvana.

Većina nacionalnih odvjetnika radi u dnu pravne struke što se tiče ugleda i nezahtijevaju visoke plaće koje se povezuju sa velikim nacionalnim korporacijama. Međutim, oni su uključeni u širi djelokrug aktivnosti i može ih se naći sveki dan u sudnicama diljem Sjedinjenih Država. Da imenujemo neke aktivnosti: to su odvjetnici koji predstavljaju klijente u tužbama zbog osobne štete, tuže i brane osobe optužene za zločine, predstavljaju muževe i žene u brakorazvodnim parnicama, pomažu ljudima pri transak-

cijama oko nekretnina, pomaži pri sastavljanju oporuka.

Odvjetnici koji rade za vladu su isto u dnu. Neki, kao što su državni tužitelj i zamjenik državnog tužitelja zauzimaju visoke položaje, ali mnogi se muče na slabo plaćenim pozicijama u sjeni. Nekolicima odvjetnika se odlučuje za karijeru suca na saveznoj ili državnoj razini.

Druga razlika što se tiče specijalizacije pravne struke leži u odvjetnicima tužiteljima i odvjetnicima braniteljima. Ovi prvi započinju parnice, dok ovi drugi brane okrivljene u građanskim i kaznenim slučajevima.

Vladini odvjetnici u sudbenom postupku

Vladini odvjetnici rade na razini sudbenog postupka, od prvostupajskih sudova do najviših državnih i saveznih prizivnih sudova.

Savezni tužitelji

Svaki savezni sudbeni okrug ima jednog saveznog tužioca i jednog pomoćnika saveznog tužitelja. Oni su odgovorni za tužbene postupke protiv okrivljenika u savezima okružnim sudovima i u obrani Sjedinjenih Država kad je država tužena u saveznom prvostupajskom sudu.

Savezne tužitelje imenuje predsjednik a potvrđuje Senat. Imenovani moraju imati sjedište u okrugu u kojem su imenovani i moraju biti odvjetnici. Služe mandat od četiri godine ali mo-

gu biti ponovno izabrani bez ograničenja, ili maknuti s pozicije po odluci predsjednika. Pomoćnike saveznih tužitelja formalno imenuje Ministar pravosuđa, ali u praksi ih bira savezni tužitelj dotičnog okruga, i prosljeđuje Ministru pravosuđa na potvrdu. Pomoćnika saveznog tužioca može otpustiti savezni tužitelj.

U ulozi tužitelja, savezni tužitelji imaju veliku ovlast u odlučivanju u kojim će kaznenim slučajevima podignuti optužnicu. Također imaju ovlast odrediti koje će građanske parnice pokušati riješiti van-sudski, a koje će privesti suđenju. Savezni tužitelji su, tako, u odličnoj poziciji da utječu na program rada suda. Isto tako, pošto su uključeni u parnice okružnih sudova više nego itko drugi, savezni tužitelji i njihov poslovni kadar su bitni sudionici kreiranja politike u saveznim prvostupajskim sudovima.

Tužitelji na državnoj razini

Oni koji tuže osobe koje su prekršile državni kazneni zakon zovu se okružni tužitelji. U većini država, oni se biraju iz redova okružnih dužnosnika; međutim, u nekim se državama imenuju. Ured okružnog tužitelja obično zapošljava nekoliko pomoćnika koji uglavnom obavljaju sve rasprave. Većina tih pomoćnika su nedavno završeni studenti pravnih škola koji stiču vrijedno iskustvo u suđenjima. Mnogi poslije odlaze u privatnu prak-

su, često kao branitelji u kaznenim slučajevima. Drugi će težiti k tome da postanu okružni tužitelji, ili suci, kroz nekoliko godina.

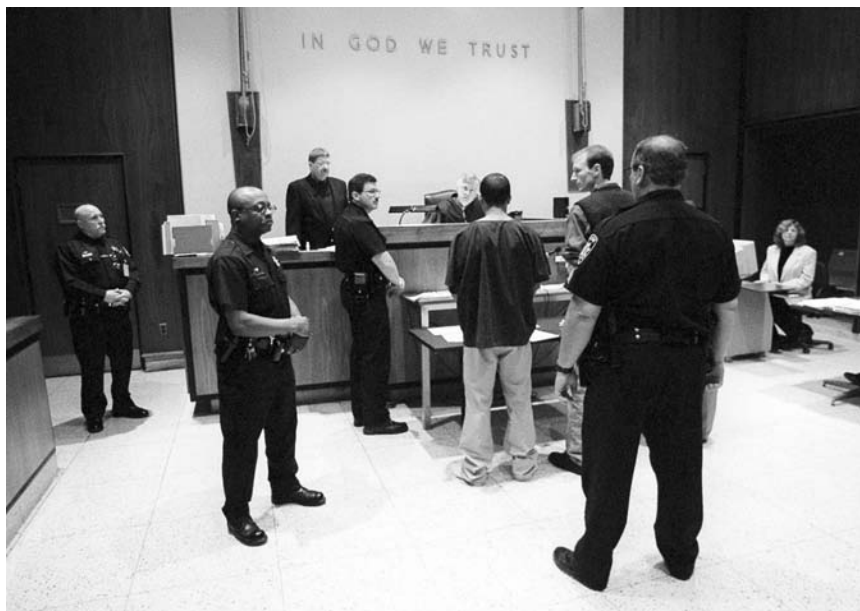
Ured okružnog tužitelja ima veliku slobodu u obradi slučajeva. S obzirom na proračun i ograničenje ljudstvom, ne može se svim slučajevima dati jednaka pažnja i količina vremena. Zato se neki slučajevi odbacuju, neki se ne procesuiraju, a još uvijek mnogo ih se kazneno goni na sudu. Većina ih, međutim, podliježe nagodbi. To znači da okružni tužitelji prihvaćaju okrivljenikovo priznanje krivnje u zamjenu za smanjenu optuž-

bu ili odbacivanje nekih optužbi da bi zauzvrat priznao druge krivnje.

Javni pravobranitelji

Vrlo često osobe optužene za kršenje državnog ili saveznog kaznenog zakona nisu u mogućnosti platiti za usluge branitelja.

U nekim krajevima vladini dužnosnici poznati kao javni pravobranitelji nose odgovornost zastupanja siromašnog okrivljenika. Tako je javni pravobranitelj protivnik tužitelju. Za razliku od okružnog tužitelja, međutim, javni pravobranitelj je imenovan, a ne izabran.

U nekim područjima, ako osoba optužena za kršenje državnog ili saveznog kaznenog zakona nije u mogućnosti platiti za usluge branitelja – kao što je slučaj sa okrivljenikom na slici, u sredini, okrenut prema sucu, – vladin dužnosnik poznat kao javni pravobranitelj odgovoran je za zastupanje okrivljenika.

U nekim dijelovima države postoje sustavi javnih pravobranitelja; u drugim regijama javni pravobranitelj je lokalni službenik, uvijek povezan sa okružnom vlašću. Kao i okružni tužitelj, javni pravobranitelj zapošljava pomoćnike i istražni kadar.

Drugi vladini odvjetnici

I na državnoj i na saveznoj razini, neki su vladini odvjetnici poznatiji po radu na prizivnim sudovima nego na prvostupanjskim sudovima. Na primjer, svaka država ima ministra pravosuđa koji nadgleda odvjetničko osoblje na kojem je odgovornost vođenja pravnih predmeta države. Na saveznoj razini istu odgovornost ima Ministarstvo pravosuđa na strani Sjedinjenih Država.

Ministarstvo pravosuđa

Iako je Ministarstvo pravosuđa agencija izvršne grane vlade, ima prirodnu povezanost sa sudbenom granom. Mnogi slučajevi saslušavani na saveznom sudovima uključuju nacionalnu vladu u ovom ili onom smislu. Ponekad je vlada ta koju se tuži; u drugim slučajevima vlada potiče tužbu. Na svaki način, odvjetnik mora predstavljati vladu. Većinu parnica koje uključuju saveznu vladu rješava Ministarstvo pravosuđa, iako određen broj drugih vladinih agencija ima odvjetnike na svojoj platnoj listi.

Ured Ministarstva pravosuđa i zamjenik javnog tužitelja su vrlo važni

u slučajevima koji se vode pred Vrhovnim sudom. Ministarstvo također ima nekoliko pravnih odjela, svaki sa osobljem specijaliziranih odvjetnika koje vodi pomoćnik ministra pravosuđa. Pravni odjeli nadgledaju kako državni odvjetnici vode parnice, kako privode slučajeve prizivnim sudovima i pomažu uredu zamjenika ministra u slučajevima koji se vode pred Vrhovnim sudom.

Zamjenik javnog tužitelja Sjedinjenih Država

Zamjeniku javnog tužitelja Sjedinjenih Država, trećoj osobi po rangu u Ministarstvu pravosuđa, pomaže pet zamjenika i oko 20 pomoćnika zamjenika ministra. Primarna funkcija zamjenika ministra je da odluči, na strani Sjedinjenih Država, koje slučajeve hoće a koje neće predstaviti na reviziju Vrhovnom sudu. Kad god odsjek izvršne grane ili agencije gubi slučaj na nekom od prizivnih sudova, i želi reviziju od strane Vrhovnog suda, taj odsjek ili agencija traži od Ministarstva pravosuđa nalog avokacije (zahtjeva za povrat.) Zamjenik javnog tužitelja će odlučiti o prizivu odluke nižeg suda.

Mnoge se činjenice moraju uzeti u obzir pri takvim odlukama. Možda je najvažnija osnova to da je Vrhovni sud ograničen u broju slučajeva koje može saslušavati u određenom razdoblju. Na taj način zamjenik javnog tužitelja odlučuje da li određeni

slučajevi zaslužuju detaljnu raspravu pred sudom. Osim što odlučuje hoće li tražiti reviziju Vrhovnog suda, zamjenik javnog tužitelja osobno zastupa većinu vladinih slučajeva koje saslušava visoki sud.

Državni ministri pravosuđa

Svaka država ima ministra pravosuđa koji služi kao vrhovni pravni dužnosnik. U većini država taj se dužnosnik bira na državnom izboru. Ministar pravosuđa nadgleda odvjetničko osoblje koje se prvenstveno bavi građanskim parnicama vezanim uz državu. Iako pokretanje kaznenog postupka kod okrivljenika obavlja lokalni okružni javni tužitelj, ured ministra pravosuđa često igra važnu ulogu u istrazi kaznenih radnji diljem države. Tako ministar pravosuđa i njegovo osoblje može usko surađivati s lokalnim okružnim javnim tužiteljem u pripremi slučaja protiv određenog okrivljenika.

Državni ministri pravosuđa također izdaju savjetodavna gledišta državi i lokalnim agencijama. Često, ta gledišta tumače aspekte državnih zakona po kojima se na sudovima još nije postupalo. Iako savjetodavno gledište može biti odbijeno u parnici kad ona dođe pred sud, mišljenje ministra pravosuđa je važno u određivanju stava države ili lokalnih agencija.

Privatni odvjetnici u sudskom procesu

U kaznenim slučajevima Sjedinjenih Država okrivljenik ima ustavno pravo da ga zastupa branitelj. Neka nadležništva su uspostavila urede javnih pravobranitelja kako bi zastupali siromašne okrivljenike. U drugim područjima postoje metode dodjele privatnog odvjetnika koji zastupa okrivljenika koji si ga ne može priuštiti sam. Oni okrivljenici koji mogu platiti svojeg branitelja, to će i učiniti.

U građanskim parnicama niti tužitelj niti okrivljenik nemaju ustavno pravo na usluge branitelja. Međutim, u građanskim sporovima pravne su stvari tako složene, da zahtijevaju prisutnost odvjetnika. Onima kojima je to potrebno, obično su omogućene različite forme pravne pomoći.

Dodijeljeni zastupnik obrane

Kad se mora dodijeliti privatni odvjetnik da zastupa siromašnog okrivljenika, o dodjeli odlučuje pojedinačni sudac po načelu koje odgovara okolnostima (ad hoc). Lokalne odvjetničke komore ili sami odvjetnici često daju sudovima popis odvjetnika koji žele pružati takve usluge.

Privatni zastupnik obrane

Neki odvjetnici s privatnom praksom su specijalizirani za obranu kaznenih slučajeva. Iako karijere kaznenih branitelja mogu na televiziji i filmovima izgledati glamuroznima, prosječni

kazneni branitelj u stvarnom svijetu radi duge sate za mali novac i nikakav ugled.

Radna skupina sudnice

Umjesto da funkcinira kao povremeno okupljanje stranaka koje rješavaju neki određeni spor i onda odlaze svaki svojim putem, odvjetnici i suci koji rade u kaznenim sudnicama postaju dijelom radne skupine.

Najvidljiviji članovi sudničke radne skupine – suci, tužitelji i branitelji – povezani su posebnim funkcijama: tužitelji rade na osudi okrivljenih za kazneno djelo protiv vlasti, branitelji traže oslobađajuću presudu za svoje klijente, a sudac služi kao neutralni arbiter koji jamči pravedno suđenje. Unatoč različitosti njihovih uloga, članovi sudničke radne skupine dijele određene vrijednosti i ciljeve i nisu tako ljuti protivnici kako to mnogi doživljavaju. Suradnja među sucima, tužiteljima i braniteljima jest pravilo.

Najvažniji cilj sudničke radne skupine je rješavati parnice u najbržem mogućem roku. Suci i tužitelji su zainteresirani rješavati slučajeve brzo kako bi ostavili sliku učinkovitosti i brze realizacije. S obzirom da privatni branitelji trebaju voditi velik broj slučajeva kako bi financijski preživjeli, brzo rješavanje slučajeva radi u njihovu korist. I javnim pravobraniteljima odgovara brzo rješavanje slučajeva jer im nedostaju odgovarajuća sredstva za rad na velikom broju neriješenih slučajeva.

Drugi važni cilj sudničke radne grupe je zadržati grupnu usklađenost. Sukob među članovima čini rad težim i ne ide na ruku brzom i učinkovitom obavljanju slučaja.

Napokon, sudnička radna skupina zainteresirana je za smanjenje ili kontrolu nad neizvjesnošću. U praksi to znači da svi članovi skupine žarko žele izbjeći suđenje. Suđenja, naročito ona s porotom, proizvode veliku dozu nesigurnosti jer zahtijevaju veliko ulaganje vremena i truda bez razumnog jamstva za željeni ishod.

Da bi ostvarili te ciljeve, članovi skupina koriste nekoliko metoda. Iako se događaju jednostrane odluke i kontradiktorni postupci, pregovori su najčešće korištena tehnika u sudnici. Članovi pregovaraju oko raznih pitanja – na primjer trajanju (zaostatku u sudskom postupku), datumima saslušavanja, razmjeni informacija. Nagodba je, međutim, najkritičnije oruđe pregovora.

Pravne usluge za siromašne

Iako kaznenim okrivljenicima Ustav jamči zastupanje odvjetnika, okrivljenici u građanskim parnicama ili oni koji žele pokrenuti postupak u građanskom predmetu, nemaju pravo na zastupnika. Zato, oni koji nemaju sredstava da unajme odvjetnika, mogu imati teškoće u postizanju pravde.

Da bi se riješio taj problem, u mnogim područjima se može naći usluga pravne pomoći. Društva za pravnu

pomoć osnovana su u New Yorku i Chicagu već u kasnim 1880tim, a mnogi veći gradovi slijedili su postupak u 20 stoljeću. Iako neka društva za pravnu pomoć sponzorira odvjetnička komora, većinu ih pomažu privatne donacije. Uredi pravne pomoći također su vezani s humanitarnim organizacijama u nekim područjima a mnogi pravni fakulteti rukovode klinikama za pravnu pomoć koje pružaju pravnu pomoć siromašnima ali služe i kao vježba studentima prava. Štoviše, mnogi odvjetnici pružaju pravne usluge „pro bono publico” (Latinski za „javno dobro”), jer to smatraju profesionalnom dužnošću.

PARNIČARI

U nekim parnicama pred sudom, parničari su privatne osobe, dok u drugim parnicama jedan ili više parničara mogu biti vladine agencije, tvrtke, sindikati, interesne skupine, ili sveučilište.

Što motivira osobu ili skupinu da se žali sudu? U kaznenim slučajevima odgovor je relativno jednostavan. Državni ili savezni kazneni zakon je navodno prekršen, i vlada tuži onog koji je okrivljen za kršenje zakona.

U građanskim parnicama odgovor nije tako jednostavan. Iako se neke osobe spremno žale sudu, druge pak izbjegavaju taj put zbog vremena i troškova.

Politički znanstvenik Phillip Cooper ističe da su suci pozvani rješavati dvije vrste sporova: privatne zakonske parnice i javne pravne polemike. Privatni zakonski sporovi su oni u kojima jedan privatni građanin ili organizacija tuži drugog. U javnim pravnim polemikama, građanin ili organizacija tvrdi da je vladina agencija ili službenik prekršio pravo koje je uspostavljeno Ustavom ili zakonom. U „*Teškim sudbenim odlukama*” Cooper piše da „pravne radnje, bez obzira radi li se o javnom ili privatnom sporu, mogu biti ili političke ili kompenzacijske.”

Klasični primjer privatne, ili obične, kompenzacijske parnice je kad osoba ranjena u automobilskoj nesreći tuži vozača drugog auta da bi izvukla novčanu naknadu kao kompenzaciju za nastale medicinske troškove. Takav vid parnice je osoban i nije namijenjen promjeni vladine poslovne politike.

Neki privatni pravni slučajevi, međutim, okrenuti su prema politici ili su politički po prirodi. Osobna povreda ili proizvođačka odgovornost mogu površinski izgledati kompenzacijske prirode, ali se također mogu iskoristiti da bi izmijenili proizvodnu ili poslovnu praksu tužene privatne tvrtke.

Slučaj parnice u Sjevernoj Carolini pruža dobar primjer. Slučaj počinje 1993. nakon što je devetogodišnja djevojčica zaglavila u odvodu dječ-

jeg bazena nakon što je neko drugo dijete uklonilo poklopac odvoda. Nastala je takva usisna sila da je, prije nego što je djevojčica uspjela biti spašena, odvod isisao većinu njezinih crijeva. Kao posljedicu, djevojčica će morati provoditi 11 sati na intravenoznom hranjenju, svaki dan, čitav život. Godine 1997. porota dosuđuje njezinoj obitelji 25 milijuna dolara odštete, i prije nego li je porota razmotrila kaznenu štetu, proizvođač odvoda i još dvoje drugih okrivljenika nagodili su se za 30,9 milijuna dolara. Tužiteljjev odvjetnik je rekao da je postupak otkrio slične incidente u drugim predjelima zemlje i predložio jasan primjer kojeg su razumjeli samo upućeni u tu industriju, a drugi ne. Ne samo da je obitelj pobijedila u sporu, nego je zakonodavstvo Sjeverne Caroline izglasalo zakon kojim se traži višestruki odvod da bi se ubuduće spriječile takve povrede.

Većina političkih ili politički orijentiranih tužbi, međutim, su javne pravne polemike. To znači, da su to tužbe podnesene protiv vlasti prvenstveno da bi zaustavile navodno nelegalnu politiku ili praksu. One mogu tražiti i odštetu ili neki drugi oblik pravnog lijeka. Slučaj *Lucas protiv Vijeća za obalna pitanja Južne Caroline* u kojem je odluku donio Vrhovni sud je dobar primjer. Pravilnik o obalnom pojasu zabranio je Davidu H. Lucasu izgradnju jedno-obiteljskih kuća na dvije obalne parcele u njegovom

vlasništvu. Prvostupanjski sud Južne Caroline dosudio je da Lucas ima pravo na odštetu za gubitak. Vrhovni sud Južne Caroline, međutim, preinačuje odluku prvostupanjskog suda, i Lucas se žali Vrhovnom sudu Sjedinjenih Država. Visoki sud dosuđuje u Lucasovu korist, kazavši da ako je vlasniku imanja zabranjena svaka gospodarski ostvariva korist njegovog imetka, znači da je došlo do oduzimanja i Ustav traži da se isplati naknada. Političke ili politički orijentirane parnice u većem se broju vode na prizivnim sudovima nego na prvostupanjskim, i češće su na Vrhovnom sudu Sjedinjenih Država. Obične parnice za naknadu često završavaju u ranoj fazi sudbenog procesa jer parničari smatraju da je profitabilnije nagoditi se ili prihvatiti odluku prvostupanjskog suda. Međutim, parničari u političkom procesu općenito se ne trude požuriti svoje političke ciljeve pobjedom na nižim sudbenim razinama. Umjesto toga, više vole široki publicitet koji ide uz odluku prizivnog tribunala. Voditi postupak na prizivnom sudu je skupo. Zato su mnoge tužbe koje dostignu tu razinu suđenja potpomognute na ovaj ili onaj način od strane interesnih skupina.

Jedan od najpoznatijih slučajeva koji je izazvao veliko zanimanje bilo je „majmunsko suđenje” u kojem je Američki sindikat za građanske slobode (ACLU) poslao Clarencea Darrowa, lijevo, da brani učitelja biologije Johna T. Scopesa u presedanu zakona države Tennessee koji zabranjuje poduku teorije evolucije. William Jennings Bryan, desno, svjedočio je za tužitelja kao stručnjak za Bibliju.

Tijekom 1950ih i 1960ih, odvjetnik interesne skupine Thurgood Marshall, tada šef savjeta Nacionalnog udruženja za promicanje obojenih (NAACP), uspješno je nagovorio sud da podupre borbu Afro-amerikanaca za njihova građanska prava. Ovdje vidimo Marshalla s jednom od klijenata, Autherine Lucy, koja je izbačena odmah nakon što je postala prva Afroamerikanka koja je krenula na Fakultet Alabama, navodno zbog „njezine osobne sigurnosti”, pošto su joj prijetili.

INTERESNE SKUPINE U SUDBENOM POSTUPKU

Iako su interesne skupine poznate po tome što nastoje djelovati na odluke zakonodavne i izvršne grane, one također teže svojim političkim ciljevima i na sudu. Neke skupine su zaključile da je sudbena grana osjetljivija na njihove napore nego druge dvije grane vlade. Interesne skupine koje nemaju gospodarske resurse da bi pristupile intenzivnom lobiranju u kongresu ili državnom zakonodavstvu, nalaze da je mnogo lakše uzeti odvjetnika i naći neki ustavni ili zakonski temelj na kojem će izgraditi sudski slučaj. Isto tako, maloj skupini sa malim brojem registriranih glasača među članovima može nedostajati politička ovlast koja bi polučila utjecaj na zakonodavstvo i službenike izvršne vlasti. Međutim, velika članstva i politička moć nisu preduvjeti da tužba dođe do suda.

Interesne skupine se mogu obratiti sudu jer misle da je sudbena grana osjetljivija na njihove političke ciljeve nego ostale dvije. Kroz 1960e, interesne skupine s liberalnom politikom dobro su prolazile na saveznom sudovima. Štoviše, pravne tvrtke s konceptom javnog interesa zadobile su važnost u tom periodu. Pravne tvrtke s konceptom javnog interesa zastupaju slučajeve koji služe za opće javno dobro –uključujući prava potrošača, diskriminaciju pri zapoš-

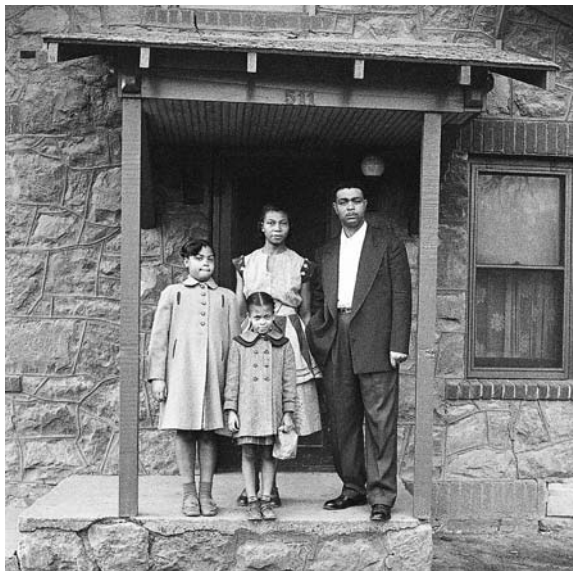
ljavanju, zaštitu na radu, građanske slobode, zaštitu okoliša.

1970tih i 80tih konzervativne interesne skupine okretale su se saveznom sudovima češće nego ikad. To je djelomično bila reakcija na uspjeh liberalnih interesnih grupa. To je bilo i zbog naklonosti saveznog sudišta prema konzervativnim gledištima.

Uključenje interesnih skupina u sudbenom postupku može zauzeti nekoliko različitih oblika ovisno o cilju svake pojedine skupine. Međutim, ističu se dvije osnovne taktike: uključenje u predmet s kojim se stvara presedan i predstavljanje informacija pred sudom kroz pisma „amicus curiae” (Latinski, znači „prijatelj suda”).

Stvaranje presedana

Pošto se sudstvo upušta u kreiranje politike samo provođenjem odluka u specifičnim slučajevima, jedna taktika interesnih skupina jest da se osigura da slučaj podoban za postizavanje političkih ciljeva dođe pred sud. To znači da će u nekim slučajevima interesna skupina pokrenuti i sponzorirati slučaj osiguravajući sve potrebne izvore. Najpoznatiji slučaj takvog vida pokroviteljstva je *Brown protiv Obrazovnog odbora* (1954.) U toj parnici protiv školskog odbora u Topeki, Kansas, iako su je pokrenuli roditelji Linde Brown, Nacionalno društvo za promicanje obojenih (NAACP) pružilo je pravnu pomoć i novac da bi se slučaj pogurao do Vrhovnog suda.

Linda Brown, lijevo, i njezina mlađa sestra s roditeljima, koji su podnijeli tužbu *Brown protiv Obrazovnog odbora* (1954.) koja se vodila do odluke Vrhovnog suda da segregacija u javnim školama krši klauzulu o jednakim pravima iz Četrnaestog amandmana.

Abe Yoder, mladić Amisha čiji je otac, zajedno s drugima iste vjere, tužen od strane države Wisconsin zato što je propustio slati djecu u školu do 16. godine, kako zahtijeva državni zakon. U parnici za slobodu vjeroispovijesti, interesne skupine izjasnile su se u potporu njegovom ocu.

Thurgood Marshall, koji je kasnije postao Vrhovni sudac Sjedinjenih Država, zastupao je slučaj na strani tužitelja i NAACP. Kao rezultat, NAACP pobjeđuje po odluci Vrhovnog suda da je segregacija u javnim školama kršenje prava jednakosti iz Četrnaestog amandmana.

Interesne grupe mogu također osigurati pomoć u parnici koju pokreće netko drugi, no svejedno je od važnosti za grupu. Dobar primjer takve situacije jest slučaj slobode vjeroispovijesti u parnici *Wisconsin protiv Yodera*. slučaj pokreće država Wisconsin kad kazneno optuži Jonasa Yodera i druge da ne šalju djecu u školu do 16. godine, protivno propisu državnog zakona. Yoder i drugi, sljedbenici vjere Amisha, vjeruju da obrazovanje nakon 8. razreda vodi uništenju vrlina koje njeguju, i svjetovnom utjecaju na njihovu djecu. Organizacija poznata pod imenom Nacionalni odbor za religijsku slobodu Amisha (NCARF) stala je u obranu Yodera i drugih. Slijedom prvostupanjske odluke suda protiv Amisha, NCARF se žali oblasnom sudu države Wisconsin, koji podupre odluku prvostupanjskog suda. Zatim se žale Vrhovnom sudu države Wisconsin, koji dosuđuje u korist Amisha, smatrajući da je zakon o prisilnom pohađanju škole kršenje klauzule slobode veroispovijesti iz Prvog amandmana. Wisconsin se žali Vrhovnom sudu Sjedinjenih Država, koji 15. svibnja 1972. odbija prigo-

vor o vjeroispovijesti kojeg je uložio NCARF protiv zakona o prisilnom pohađanju škole.

Kako ovi primjeri pokazuju, uključanje interesnih skupina usredotočuje se na parnice koje se tiču ustavnih predmeta koji dolaze pred Vrhovni sud. Pošto samo mali dio parnica dolazi pred najviši sud, najveći dio posla odvjetnici interesnih skupina odrade na nižim razinama sudstva. Umjesto da prilagođavaju najveće precedenatne predmete za prizivni sud, od odvjetnika se jednostavno može tražiti da se bave pravnom problematikom klijentele koja pripada skupini.

U vrijeme pokreta za građanska prava 1950ih i 1960ih, na primjer, odvjetnici koji su zastupali javni interes ne samo da su se parničili oko velikih pitanja o građanskim pravima, već su također branili Afroameričke građane i radnike koji su se sukobljavali s lokalnom vlašću. Tako su ovi odvjetnici interesne skupine, obavljali mnoge funkcije posebnog društva za pravnu pomoć: pružali su pravno zastupništvo onima koji su bili uključeni u pokret za promjenu društva. Nadalje, obavljali su važnu funkciju privlačenja pažnje na teškoće Afroamerikanaca time što su njihove slučajeve dovodili pred sud.

Pisma „Amicus curiae”

Podnošenje pisama „amicus curiae” je najjednostavnija metoda kojom se interesne skupine mogu uključiti

u parnicu. Ta metoda dopušta grupi da iznese svoje gledište pred sudom iako ne kontrolira slučaj. Pod pretpostavkom da ima dozvolu obiju stranaka u parnici ili dozvolu suda, interesna skupina može podnijeti „amicus” pismo da bi poduprla raspravu među strankama. Podnošenje „amicus” pisma je taktika koja se više koristi na prizivnom nego na prvostupanjskom sudu, i na saveznoj i na državnoj razini.

Ponekad ta pisma imaju za cilj ojačati poziciju jedne od stranaka. Kad se vodio slučaj *Wisconsin protiv Yoder* pred Vrhovnim sudom, motiv Amisha poduprla su „amicus curiae” pisma koje su podnijeli: Generalna konferencija adventista, Nacionalni savjet Kristove crkve u Sjedinjenim Državama, Savjet američkih sinagoga, Američki židovski kongres, Nacionalna židovska komisija o pravu i javnim poslovima, i Menonitski središnji odbor.

Ponekad se pisma „prijatelja suda” ne koriste da bi se pojačali argumenti jedne stranke nego se njima sugerira sudu vlastito viđenje skupine kako bi se trebao razriješiti spor. Često se „amicus curiae” pisma koriste kako bi se nagovorio prizivni sud da ili prihvati ili odbije reviziju odluke nižeg suda. Studija Vrhovnog suda Sjedinjenih Država pokazala je da prisutnost „amicus curiae” pisma znatno povećava šansu da će sud slučaju odobriti potpuno suđenje.

Za razliku od privatnih interesnih skupina, sve razine vlade mogu podnijeti „amicus” pisma bez dozvole. Zamjenik javnog tužitelja Sjedinjenih Država u tome je smislu jako važan, jer u nekim slučajevima Vrhovni sud poziva zamjenika javnog tužitelja da se očituje „amicus” pismom. ♣

POGLAVLJE

5

KAZNENI POSTUPAK

Predsjedateljica porote čita presudu na sudu. Šesti amandman Ustava jamči svakom američkom građaninu pravo na nepristranu porotu.

Kazneni postupak počinje kad je prekršen zakon, i proteže se dalje na uhićenje, optužnicu, suđenje i priziv. Ne postoji jedinstveni kazneni ili građanski sudski proces u Sjedinjenim Državama. Umjesto toga, savezni sustav ima sudski postupak na nacionalnoj razini, a svaka država i teritorij imaju svoje posebne pravilnike i propise koji djeluju na sudski postupak. Pravila i sličnosti postoje među svim tim vladinim tijelima, i o tome ćemo posebno razmatrati, ali nijedne dvije države nemaju identičan sudbeni sustav a nijedan državni sudbeni sustav nije identičan saveznom.

PRIRODA I BIT KAZNENOG DJELA

Djelo nije automatski kazneno iako je štetno ili osuđujuće. Djelo predstavlja pravi zločin samo ako doslovno krši kazneni zakon valjano propisan od strane Kongresa, državnog zakona ili neke druge javne vlasti. Kazneno djelo je, dakle, prekršaj protiv države koje se može kazniti globom, zatvorskom kaznom ili smrću. Kazneno djelo je kršenje obveze prema društvu kao cjelini i može ga kazniti samo država. Kazna zatvorom i smrću se ne može izreći u građanskom sudu ili građanskom parnicom (dok globa može biti i građanska i kaznena.)

Većina kaznenih djela u Sjedinjenim Državama su kaznena djela činjenjem, kao što su teški napad ili pronevjera; a neka su kaznena djela nečinjenjem, kao na primjer nezaustavljanje i nepružanje pomoći prilikom prometne nesreće ili neprijavljivanje povrata poreza na dohodak. Država smatra neka krivična djela teškima, kao ubojstvo i izdaju, a ta težina se odražava na odgovarajućoj kazni, kao što je doživotni zatvor ili smrtna kazna. Država uzima neka djela kao lakše prekršaje, kao što je nepropisno parkiranje ili remećenje javnog reda i mira, pa tako manja globa ili jedna noć u lokalnom zatvoru izgleda samo kao packa.

Neka kaznena djela, kao otmice ili silovanje, predstavljaju radnje za koje svi građani drže da su izvan kruga prihvatljivog ljudskog ponašanja, dok druga krivična djela izazivaju dvojaka mišljenja. Na primjer, jedan zakon države Michigan iz 1897. zabranjuje psovanje pred djetetom, a zakon Nebraske zabranjuje tombolu na crkvenim svečanostima. Neki su kazneni zakoni upravo smiješni: u Wisconsinu je zabranjeno pjevati u barovima, a u Louisiani je zabranjeno pojaviti se pijan na okupljanjima književnog društva.

Naozbiljnija kaznena djela u Sjedinjenim Državama su teški zločini. U većini država težak zločin je bilo koji prekršaj za koji se može izreći smrtna kazna (u državama koje ju

dopuštaju), ili zatvorska kazna u kaznionici (saveznom ili državnom zatvoru); sva druga djela se tretiraju kao prekršaji ili prijestupi. U drugim državama, a pod saveznim zakonom, težak zločin je djelo za koje je predviđena kazna smrću ili zatvor na godinu dana ili više. Tako se teška kaznena djela razlikuju u raznim državama ovisno o mjestu gdje se provodi kazna; u nekim državama i po saveznom zakonu, duljina osude je glavni faktor. Primjeri teških kaznenih djela uključuju ubojstvo, silovanje i oružanu pljačku.

Prekršaji se smatraju manjim kaznenim djelima i njihova kazna se obično sastoji od kazne zatvora u gradskom ili okružnom zatvoru na manje od godinu dana. Javno pijanstvo, sitno kockanje, skitnja, najčešći su primjeri prekršajnih krivnji.

Neke države imaju i treću kategoriju prekršaja, a to su prijestupi. Oni uključuju prometne prekršaje, krivo parkiranje, i kazna je obično mala globa. Globe također mogu biti dio kazne za manje prekršaje i teška kaznena djela.

KATEGORIJE KAZNENOG DJELA

Pet širih kategorija koje danas predstavljaju najčešće kaznene prijestupe u Sjedinjenim Državama su konvencionalni, gospodarski, organizirani, politički i konsenzualni.

Konvencionalno kazneno djelo

Zločin protiv imovine čini lavovski dio od 31,3 milijuna konvencionalnih kaznenih radnji u Sjedinjenim Državama. Vlast razlikuje zločine protiv imovine od nasilnih zločina, ali oni često idu zajedno. Na primjer, lopov koji provali u kuću i neočekivano se sukobi s vlasnikom, upleten je u više nego samo u zločin provale.

Rjeđi, ali strašniji konvencionalni zločini su oni protiv osoba. Ti zločini nasilja uključuju ubojstvo i ubojstvo iz nehaja, silovanje, pljačku i teški napad.

Gospodarski kriminal

Postoje četiri široke kategorije gospodarskog kriminala:

- Osobni kriminal koji se sastoji od kaznene radnje jedne osobe prema drugoj u očekivanju novčane koristi. Primjeri su namjerno ispisivanje čekova bez pokrića, varanje na porezu na dohodak, i počinjenje socijalne prijevare.
- Do zlorabe povjerenja dolazi kad poslovni ljudi ili vladini zaposlenici pogaze povjerenje prema poslodavcu ili klijentu i upletu se u djela kao što su poslovni mito, pljačka ili pronevjera s radnog mjesta, ili izdavanje krivotvorenih računa.
- Poslovni kriminal je onaj koji nije dio centralnog cilja poslovnog poduzetništva ali mu je uzgredan (ili ga potiče). Obmanjujuće oglašavanje, kršenje zakona o monopolu, falsifici-

rano umanjivanje procjena radi korporacijskog poreza na dohodak, sve je to poslovni kriminal.

- Iskorištavanje provjerenja žrtve je gospodarski kriminal pod okriljem poslovnog odnosa.

Organizirani kriminal

Organizirani kriminal uključuje grupe ljudi i često se usmjerava po hijerarhijskoj osnovi. Predstavlja neprestanu aktivnost koja je neumoljivo spletena sa strahom i korupcijom. Organiziranju kriminal se usredotočuje na područja koja su posebno unosna, kao što je ilegalna trgovina drogama, kockanje, prostitucija, lihvarjenje (posudba novca uz prekomjerne kamate i visoke otplatne stope).

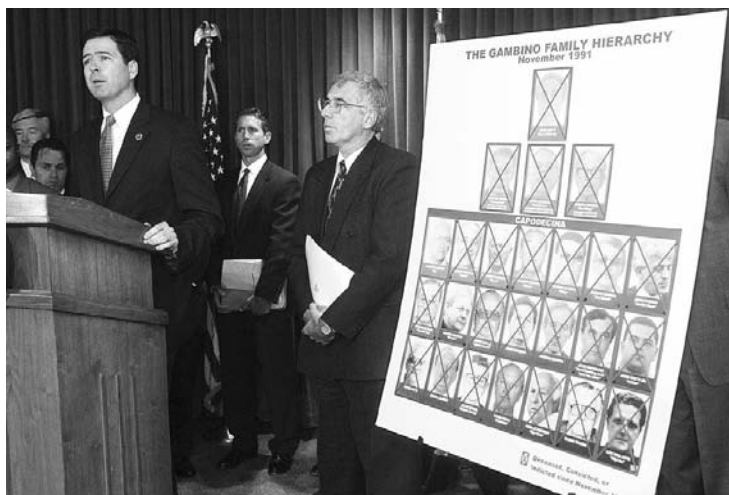
Politički kriminal

Politički kriminal obično predstavlja prekršaj prema vlasti: izdaja, oružana pobuna, atentat na javne službenike i ugrožavanje sigurnosti države. No, termin se koristi i pri kaznenom djelu koje država poduzme protiv

građana pojedinca, grupe disidenata, stranih vlada i stranaca – na primjer, ilegalno prisluškivanje telefona koje provodi vlast nad političkim disidentima ili odbijanje vojske da istraži incidente seksualnog zlostavljanja.

Konsenzualna kaznena djela

Takozvani zločin bez žrtve, kao što je prostitucija, kockanje, ilegalno uzimanje droga, nezakonite seksualne radnje između suglasnih odraslih partnera, naziva se konsenzualno jer oboje, i izvršilac kaznenog djela i njegov klijent žele zabranjenu radnju.

Organizirani kriminal je jedan od pet kategorija koje predstavljaju najšira kaznena djela u Sjedinjenim Državama. Na konferenciji za tisak 20. lipnja, 2002., Ministar pravosuđa za Južni okrug New Yorka, James Comey, lijevo, i Kevin Donovan, desno, pomoćnik direktora Newyorškog područnog ureda FBI-a, najavljuju optužnicu za organizirani kriminal 14 članova obitelji Gambino.

ELEMENTI KAZNENOG DJELA

Svako kazneno djelo ima nekoliko različitih elemenata, i ukoliko država nije u mogućnosti dokazati na sudu postojanje tih osnovnih elemenata, nema osude. Iako se sudbeni postupak u sudnici ne usredotočuje posebno na svaki od tih elemenata, oni se svakako podrazumijevaju tijekom postupka, da bi se uopće nekoga valjano moglo okriviti za kazneno djelo.

Zakon koji određuje kazneno djelo i kaznu

Ako se neka radnja zabranjuje ili se traži po zakonu, valjano ustanovljena vlast (obično Kongres ili državno zakonodavstvo) mora jasno izraziti o čemu se radi da bi građani unaprijed znali kakvo se ponašanje zabranjuje ili traži. Zakonodavci također moraju izložiti kazne koje se izriču osobi koja se štetno ponaša.

Postoji nekoliko posljedica tom općem načelu. Jedna je da Ustav Sjedinjenih Država zabranjuje kaznene zakone koji se primijenjuju *ex post facto*, tj. retroaktivno, što znači zabranjuje zakone koji proglašavaju neko ponašanje ilegalnim tek pošto je djelo izvršeno. Isto tako, države ne mogu proglasiti zakonske akte po kojima se nekog pojedinca ili skupinu proglašava krivim i kažnjava za neko kazneno djelo bez da mu se sudi, tj.

da je za nekoga nešto kazneno, a za drugoga nije. Posljednja posljedica je da zakon koji definira zločin mora biti precizan toliko da svaka prosječna osoba može unaprijed odrediti koje se ponašanje zabranjuje ili traži.

Actus reus (Protuzakonita radnja)

„Actus reus” je latinski izraz koji označava kriminalnu radnju izvršenu od strane okrivljenika, koja daje povod pravnom gonjenju. Protuzakonita radnja je jedan od elemenata kaznenog djela. Taj element može biti činjenje radnje koja je zabranjena (na primjer, napad ili tučnjava), ili može biti propust neke radnje koja se zahtijeva (na primjer, odbijanje zaustavljanja i pružanje pomoći žrtvi automobilske nesreće).

Mens rea (Namjera)

„Mens rea” (latinski „namjera”) je osnovni mentalni element kaznenog djela. Pravni sustav Sjedinjenih Država je uvijek postavljao razliku između štete koja nastaje namjerno i štete koja je uzrokovana nemarom ili slučajnošću. Tako, ako netko nekoga ubije, država to ne naziva uvijek ubojstvom. Ako je ubijanje počinjeno zlim predumišljajem uračunjive osobe, ono će najvjerojatnije biti označeno kao „ubojstvo prvog stupnja”. No ako se ubijanje dogodilo u žaru barske tučnjave, najvjerojatnije će dobiti karakteristiku „ubojstva drugog stup-

nja” koje nosi manju kaznu. Bezobzirna vožnja na autocesti koja rezultira smrću druge osobe shodno će se nazvati „ubojstvom iz nehaja” – krivnja, svakako, ali ne tako ozbiljna u očima države kao namjerno ubojstvo druge osobe.

Šteta ili posljedica

Kazneno djelo se sastoji od specifične štete ili krivnje počinjene od strane jedne osobe protiv druge. Kaznena radnja može štetiti društvu u većem razmjeru, kao što je prodaja vojnih tajni stranoj vladi, ili može biti nanjena pojedincu, ali se zbog svoje prirode smatra štetnom za čitavo društvo. Priroda štete, kao i namjera, najčešće određuje prirodu kaznenog djela kao takvog. Na primjer, uzmimo dva vozača koji se prepriječe jedan drugome u prometu. Na kraju oba zaustave automobile, izađu i započnu tučnjavu. Uzmimo da jedan udari drugoga tako snažno da ovaj umre. Zločin može biti ubojstvo (nekeg stupnja). Ako ovaj ne umre, nego pretrpi tjelesnu povredu, kazneno djelo ima karakter teškog napada. Ako je povreda mala, osuda može biti jednostavan napad. Pošto priroda štete određuje prekršaj, često se tvrdi da je šteta ključni pravni element kaznenog djela.

Neke radnje mogu biti kaznene čak i ako nema stvarno nanesene štete. Najveći dio kriminalne zavjere potpada u tu kategoriju. Na primjer, ako nekoliko osoba planira atentat na suca ili podmićivanje porote u pokušaju sprečavanja da neki kriminalac bude osuđen, zločin će biti zavjera u svrhu ometanja pravde. To bi bio zločin i ako se sucu ništa ne dogodi, i ako novac nikad ne stigne do porote. Sve je u tome da se zločin planirao s namjerom i da je neka određena, očita radnja bila poduzeta od strane jednog od zavjerenika u provedbi plana (kao kupnja oružja ili posjedovanje plana puta kojim se sudac kreće od kuće do sudnice).

Uzročni odnos između radnje i štete kao posljedice

Prije osude za krivično djelo, država mora dokazati da je okrivljeni, djelujući u nezakonitom i neprestanom slijedu, prouzročio štetnu situaciju. Dokazati uzročnu vezu obično nije teško. Ako „Ivica” ubode „Pericu” nožem i izazove manju ranu, nema sumnje da je Ivica kriv za napad ubojitim oružjem. No što ako Perica ne dobije odgovarajuću medicinsku pomoć za ranu, zadobije infekciju, i posljedično umre? Je li Ivica sad kriv za ubojstvo iz nehaja ili ubojstvo prvog stupnja? Ili što ako se nakon uboda Perica spotakne o treću osobu i nanese povredu njoj? Da li treba okriviti Ivicu i za to?

Razrješavanje takvih pitanja često je teško za suce i porotu. Zakon traži da se uzmu u obzir sve okolnosti. Okrivljenik može biti osuđen samo ako država dokaže da je njegovo ili njezino ponašanje direktni, neposredni i odlučujući uzrok štete kao posljedice za žrtvu.

POSTUPAK PRIJE KAZNENOG SUĐENJA

Prije nego može započeti kazneni postupak, savezni i državni zakon zahtijeva niz procedura i događaja. Neke od tih faza obvezne su po saveznom Ustavu i državnim ustavima, neke po sudskim odlukama, a neke po zakonskim propisima. Običaj i tradicija često vrijede za ostale. Iako točan način varira od savezne do državne prakse – a isto tako od države do države – postoje sličnosti diljem zemlje. Te procedure, međutim, nisu automatske ili rutinske kako se mogu činiti: oni koji donose odluke o sudbenom sustavu slobodno odlučuju o svim fazama prema njihovim vrijednostima, gledištima i pogledima na svijet.

Uhićenje

Uhićenje je prvi bitan kontakt države i okrivljenika. Pravni sustav Sjedinjenih Država osigurava dva osnovna načina uhićenja – one sa nalogom i one bez. Nalog se izdaje nakon prijave koju jedna osoba uloži protiv dru-

ge, a koja je predana i revidirana od strane prekršajnog suca koji je ustanovio osnovanu sumnju za počinjeno djelo. Uhićenja bez naloga događaju se pri počinjenju kaznenog djela u prisustvu policijskog službenika ili kad policijski službenik ima osnova vjerovati da je osoba počinila (ili bila spremna počiniti) kazneno djelo. Takvo uvjerenje se kasnije mora ustanoviti u dokaznoj izjavi pod zakletvom. U Sjedinjenim Državama do 95 posto svih uhićenja vrši se bez naloga.

Odluka službenika da li da izvrši uhićenje nije jednostavna ili automatska. Za svaki slučaj, službenik koji nazoči umorstvu izvršit će uhićenje na licu mjesta ako je to moguće. No, većina prekršajnih incidenata nije jednostavna i jasna, pa policijski službenici imaju – i prakticiraju – veliku slobodu u odluci hoće li nekoga staviti u pritvor. Policija jednostavno nema na raspolaganju dovoljno izvora za postupak protiv svih radnji koje su Kongres i zakonodavstvo zabranili. Prema tome, pri slobodi odlučivanja se mora odrediti vrijeme i izvori za postupak koji postoje. Policijska sloboda odlučivanja je maksimalna u nekoliko područja.

Sitna kaznena djela

Mnogi policijski priručnici savjetuju službenke da kad se radi o manjem kršenju zakona, upozorenje je prikladnije nego uhićenje. Prometni prekršaji, nedolično ponašanje maloljetnika, pi-

janstvo, kocka, skitnja, sve su to manje ozbiljna kaznena djela koje iziskuju policijsku procjenu ozbiljnosti.

Kad žrtva ne traži gonjenje

Neprizivanje zakona je zakoder pravilo u situaciji kad žrtva ne želi surađivati sa policijom u gonjenju kaznenog djela. U slučajevima manjeg imovinskog kriminala, na primjer, žrtva je često zadovoljna pri naknadi štete a žrtva si ne može priuštiti vrijeme da svjedoči na sudu. Ukoliko policija nema znatne i proširene izvore u istrazi određenog imovinskog kriminala, u načelu moraju postupati prema željama žrtve.

Kad je žrtva kaznenog djela u stalnom doticaju s kaznenim djelom, policija često odbija uhićenje. Takvi odnosi su između stanara i stanodavca, među susjedima, i donedavno, između supružnika. U ovom posljednjem primjeru, međutim, povećana svijest o obiteljskom nasilju ima velik utjecaj na policijski postupak.

Silovanje i zlostavljanje djeteta postaje nova velika kategorija kriminaliteta za koje često nema uhićenja jer žrtve ne žele ili ne mogu surađivati s policijom. Vrlo često su žrtve osobno upoznate ili u vezi s kriminalcem, pa strah od ponovnog zločina ili ružan publicitet sprečava žrtvu da uloži tužbu.

Žrtve također upletene u loše ponašanje

Kad policijski službenici zamijete da je žrtva kaznenog djela također upletena u neki vid nedoličnog ili upitnog ponašanja, često se odlučuju za neuhicjenje.

Pojavljivanje pred prekršajnim sucem

Nakon što je osumnjičenik uhićen zbog kaznenog djela, dovodi se u policijsku postaju: to jest, činjenice oko uhićenja su zabilježene i okrivljeniku se uzimaju otisci prstiju i može ga se fotografirati. Zatim se okrivljenik pojavljuje pred nižim sudbenim dužnikom čiji naslov je sudac, magistrat ili šef policije. To se pojavljivanje mora obaviti „bez odgađanja”; 1991. Vrhovni sud donosi pravilnik po kojem policija može u pritvoru zadržati osobu bez naloga do 48 sati bez sudskog saslušanja na kojem se temelji uhićenje.

To pojavljivanje pred sudom je prilika za nekoliko važnih događaja u kaznenom postupku. Prvo, okrivljenik mora biti obaviješten o točnim optužbama a također i o svim ustavnim pravima i jamstvima. Između ostaloga, ta prava uključuju i ona, sada poznata po presudi slučaja *Miranda protiv Arizone*, donesene 1966. od strane Vrhovnog suda. Okrivljenik mora biti „upozoren prije saslušanja da ima pravo na šutnju, da sve što kaže može biti upotrijebljeno protiv

njega na sudu, da ima pravo na prisutnost odvjetnika, i da ako ga ne može sam platiti, bit će mu dodijeljen prije saslušanja”. (Takvo upozorenje mu mora dati i službenik koji ga uhićuje ako ga ispituje o zločinu.) U nekim državama okrivljenik mora biti upozoren na druga prava koje sadrži Povelja o pravima, kao na primjer pravo na brzo suđenje i pravo na suprotstavljavanje neprijateljski raspoloženim svjedocima.

Drugo, magistrat će odrediti da li se okrivljenik pušta uz jamčevinu i ako da, kolika će jamčevina biti. Ustavno, jedini uvjet za visinu jamčevine jest da ona ne bude „previsoka”. Jamčevina se smatra privilegijom

– ne pravom – a može biti potpuno odbijena za teška kaznena djela za koja postoje jaki dokazi krivnje ili ako magistrat zaključi da će okrivljeni izbjeći gonjenje bez obzira na visinu jamčevine. Alternativa jamčevini je puštanje okrivljenika uz pismenu obvezu, prisegu da će se pojaviti na suđenju određenog datuma.

U manjim prekršajima okrivljenik se može izjasniti da je kriv ili da nije kriv. Ako prizna krivnju, presuda se može izreći odmah. Ako okrivljenik ne prizna krivnju, određuje se datum suđenja. Međutim, u tipičnom slučaju teškog zločina, slijedeća osnovna dužnost magistrata je odrediti da li okrivljenik traži prethodno saslušanje

UPOZORENJE O PRAVIMA

Uhićeni ste. Prije nego vam postavimo bilo kakva pitanja, morate razumjeti koja su vaša prava.

Imate pravo šutnje. Ne trebate nam ništa reći, bilo kada, ili odgovarati na naša pitanja. Sve što kažete moći će se upotrijebiti protiv vas na sudu.

Imate pravo razgovarati s odvjetnikom i savjetovati se s njim prije nego vas ispitamo i on može biti prisutan za vrijeme ispitivanja.

Ako si ne možete priuštiti odvjetnika, a želite ga, bit će vam dodijeljen.

Ako želite odgovarati na pitanja sada, bez prisustva odvjetnika, još uvijek imate pravo prestati s odgovorima u bilo kojem trenutku. Također možete prestati odgovarati u bilo kojem trenu dok se ne posavjetujete s odvjetnikom.

Od 1966 policija mora upozoriti osumnjičene na njihova prava prije bilo kakvog ispitivanja. Koriste takozvana Miranda upozorenja, nazvana po Ernestu Mirandi, kojem se odobrio ponovni postupak jer ga nisu upozorili na njegova prava.

nje. Ako je takvo saslušanje prikladno, optužba prekida predmet i počinje slijedeća faza kaznenog postupka.

Velika porota ili prethodno saslušanje

Na saveznoj razini, svim osobama optuženim za zločin jamči se Petim amandmanom da će njihove slučajeve saslušati velika porota. Međutim, Vrhovni sud je odbio to pravo prenijeti na države. Danas samo oko polovica država koristi veliku porotu; u nekima od njih, koriste se samo za posebne slučajeve. One države koje ne koriste veliku porotu pribjegavaju prethodnom saslušanju ili istražnom postupku. (Nekoliko država koristi oboje). Bez obzira koja se metoda koristi, primarni cilj te faze u kaznenom postupku je odrediti postoji li osnovana sumnja da se okrivljenik podvrgne formalnom suđenju.

Velika porota

Velika porota se sastoji od 16 do 23 građana, obično izabrana nasumce sa popisa birača, koji izražavaju odluke većinom glasova. Njihov mandat može trajati od jednog mjeseca do jedne godine, a neki odslušuaju više od tisuću slučajeva za vrijeme svojeg mandata. Tužitelj sam predočuje dokaze velikoj poroti. Ne samo da okrivljenik i njegov odvjetnik ne prisustvuju saslušanju, nego obično nemaju pojma koja velika porota saslušava slučaj i kada. Ako se većina složi da

postoji osnovana sumnja, podnosi se optužnica ili odluka o potvrđivanju optužnog prijedloga.

Povijesno, dva argumenta idu u korist velike porote. Jedan je da služi kao provjera tužitelju koji može koristiti položaj kako bi zlostavljao nevinnu osobu zbog političkih ili osobnih razloga. Idealno je kad se grupa nepristranih građana postavi između netičnog tužitelja i okrivljenika. Drugi argument u korist velike porote je osiguranje da će okružni tužitelj sakupiti dovoljno dokaza da bi se opravdao trud i trošak – i za državu i za okrivljenika – za punopravno suđenje.

Prethodno saslušavanje

U većini država koje su obustavile sustav velike porote, koristi se prethodno saslušanje kako bi se utvrdilo postoji li opravdana sumnja da se okrivljenik privede suđenju. Na tom saslušanju tužitelj iznosi slučaj, a okrivljenik ima pravo na unakrsno ispitivanje svjedoka i iznošenje dokaza u svoju korist. Obrana obično odlučuje da se u toj fazi kaznenog postupka nije uputno suprotstavljati; u stvari, obrana otklanja prethodna saslušanja u većini slučajeva.

Ako istražni sudac odluči da ima osnovane sumnje za suđenje ili ako se otkloni prethodno saslušanje, tužitelj mora podnijeti zahtjev za pokretanjem kaznenog postupka u ime države, na sudu na kojem će se održati suđenje. To služi da bi se odredile točne optužbe o kojima će se odlučivati u novom pravnom postupku.

Optužni postupak

Optužni postupak je postupak u kojem se okrivljenik pojavljuje pred sucem na sudu na kojem će mu se suditi da bi odgovarao na optužnicu velike porote ili na tužiteljev zahtjev za pokretanjem kaznenog postupka. Tužitelj ili vježbenik obično pročita optužbe podignute protiv okrivljenika. Okrivljenika se upućuje da ima ustavno pravo na zastupnika i da će mu odvjetnik biti dodijeljen bez troškova ako je potrebno.

Okrivljenik ima nekoliko opcija obrane od optužbe. Najčešće su priznavanje ili nepriznavanje krivnje. No okrivljenik se može također braniti nepriznavanjem pod izlikom neuračunljivosti, dvostrukom osudom (već je prije bio suđen na osnovu istih optužbi), ili „*nolo contendere*” (latinski: prihvaćam presudu bez priznanja krivnje). *Nolo contendere* znači da okrivljenik ne osporava činjenice slučaja ali ne tvrdi da nije počinio nikakav zločin, a može značiti i da okrivljenik ne razumije optužbe. Prihvaćanje presude bez priznanja krivice se prihva-

ća samo uz pristanak suca (a ponekad i tužitelja). Takva obrana ima dvije prednosti. Može pomoći okrivljenom da spasi obraz pred javnošću jer kasnije uvijek može tvrditi da tehnički nikada nije proglašen krivim makar mu je izrečena osuda ili naplaćena kazna. Također, takva obrana može okrivljenika poštedjeti nekih građanskih kazni koje bi mogle slijediti nakon obrane priznanjem krivice (na primjer, građanska tužba koja može slijediti iz osude za prijevaru ili pronevjeru).

Ako se okrivljenik brani da nije kriv, sudac će odrediti datum suđenja. Ako je obrana priznanje krivnje, okrivljenik može biti osuđen odmah ili nekog kasnijeg datuma koje odredi sudac. Prije nego sud prihvati priznanje krivnje, sudac mora izdati potvrdu da je obrana priznanjem bila dobrovoljna i da je okrivljenik bio svjestan što takva obrana uključuje. Obrana priznanjem krivnje po svemu ima namjeru i cilj izjednačenja formalne osude: kriv je.

Mogućnost nagodbe

I na državnoj i na saveznoj razini najmanje 90 posto svih kaznenih slučajeva ne ide na sud. To je zato što prije suđenja dođe do nagodbe između tužitelja i branitelja okrivljenika oko službenih optužbi koje će se iznijeti i prirode osude koju će država preporučiti sudu. Zapravo, obećaje se neki oblik naklonosti u zamjenu za priznanje krivnje.

Pošto nagodba na neki način zapečaćuje sudbinu okrivljenika prije suđenja, uloga suca je samo da pazi da su se slijedili zakonski i ustavni postupci. Postoje tri vrste nagodbe priznanjem krivnje (koje se međusobno ne isključuju).

Smanjenje optužnice

Najčešći oblik sporazuma između tužitelja i okrivljenika je smanjenje optužnice na neku manje ozbiljnu optužbu nego što je ona koju podupiru dokazi. To okrivljenika dovodi do bitno suženog izbora osuda. Drugi razlog zbog kojeg okrivljenik priznaje krivicu u zamjenu za skraćenu optužnicu jest da izbjegne zapisnik o osudi za prekršaj koji nosi javnu stigmatu. Druga mogućnost je da okrivljenik želi potpuno izbjeći evidenciju za teško kazneno djelo i radije će priznati krivnju za bilo kakav manji kazneni prekršaj koji mu ponudi tužitelj samo da ne bude suočen s optužnicom za teško kazneno djelo.

Ukidanje dodirnih optužbi

Drugi vid nagodbe priznavanjem krivnje je spremnost okružnog tužitelja da ispusti druge optužbe koje su još u tijeku protiv iste osobe. Postoje dvije varijacije na tu temu. Jedna je spremnost da se kazneno ne goni „vertikalno” – to jest, da se ne gone teža krivična djela protiv osobe. Druga varijanta je spremnost da se ispuste „horizontalne” optužbe; to jest

da se ispuste dodatne optužnice protiv istog djela koje su u tijeku protiv okrivljenog.

Daljnja varijacija takvog vida nagodbe je spremnost da se iz optužnice ispusti klauzula o ponovljenom djelu. Na saveznoj razini a i u mnogim državama, osoba se smatra okorjelim kriminalcem nakon treće osude za teško kazneno djelo nasilja bilo gdje u Sjedinjenim Državama. Obvezna kazna za okorjelog kriminalca je doživotni zatvor. U državnim sudovima optužba za okorjelog kriminalca se često ispusti u zamjenu za priznanje krivnje.

Slijedeća vrsta nagodbe u zamjenu za priznanje je spremnost da se optužnice na različitim sudovima sjedine na jednom sudu tako da osude mogu teći usporedno. Kako su optužnice ili pred – saslušanja raspodijeljene na više nadležnosti, stavljaju se u plan rada suda po sistemu rotacije. To znači da okrivljenik koji je optužen za četiri krivotvorenja i posjedovanje instrumenta za krivotvorenje može biti postavljen na radni plan pet različitih sudova. Obično se prakticira u okruzima s puno sudova da se sve optužnice protiv jedne osobe šalju na prvi sud koji je na popisu. To daje predsjedavajućem sucu slobodu da dopusti da okrivljenikove kazne teku usporedno.

Nagodba o kazni

Treći način nagodbe priznanjem krivnje odnosi se na spremnost tužitelja da od suca traži lakšu kaznu. Ovlašt nagodbe o kazni bazira se na činjenici ograničenih izvora sudbenog sustava. Na državnoj razini, barem, tužitelji mogu obećati okrivljeniku svojstvenu kaznu sa povjerenjem da će sudac prihvatiti preporuku. Ako sudac to ne prihvati, tužiteljev kredibilitet bi ubrzo počeo padati, i mnogi od okrivljenika koji su priznali krivnju sad bi to opovrgli i okušali se na sudu. Rezultat bi bio strašan rast programa rada suda koji bi opteretio sudbeni sustav i doveo ga u zastoj. Tužitelji i suci su toga svjesni a isto tako i branitelji.

Ustavne i zakonske restrikcije u nagodbi

I na državnoj i na saveznoj razini, traži se propisani zakonski postupak što znači da nagodba mora biti izvršena dobrovoljno i s razumijevanjem. To znači da okrivljenik mora biti opomenut od strane suda o posljedicama priznavanja krivnje (na primjer, okrivljenik time otklanja sve mogućnosti da kasnije promijeni mišljenje), da optuženik mora biti uračunljiv, i da, kako to iskazuje jedna od država „mora se jasno razaznati da okrivljenik nije pod utjecajem bilo kakvog straha ili nagovora, ili varljive nade oprostjenja koja ga navodi da prizna svoju krivnju.”

Za prve dvije vrste nagodbe – smanjenje optužnice i ukidanje dodirnih optužbi – postoje neki stroži standardi u saveznim sudovima. Prvi je da sudac ne smije sudjelovati u procesu nagodbe; na državnoj razini sudac može igrati aktivnu ulogu u procesu. Isto tako, ako je nagodba bila između državnog tužitelja Sjedinjenih Država i okrivljenika, vlada ne može ne održati riječ o sporazumu. Ako savezna vlada to učini, savezni okružni tužitelj mora povući priznanje krivnje. Napokon, savezni propisi o kaznenom postupku traže da, prije nego se prihvati priznanje krivnje, tužiteljstvo mora predložiti sažetak dokaza protiv okrivljenog, a sudac se mora složiti da postoje jaki dokazi protiv okrivljenikove krivnje.

Argumenti za i protiv nagodbe

Očigledna prednost nagodbe za okrivljenog je da ga se ne tretira tako oštro kako bi to bio slučaj pod maksimalnim okolnostima. Također, nepostojanje suđenja često umanjuje publicitet slučaja i zbog osobnog razloga ili socijalnih pritisaka, okrivljenik želi izbjeći duljinu i publicitet formalnog suđenja. Na kraju, neki penolozi (profesionalci na polju kazne i rehabilitacije) tvrde da je prvi korak rehabilitaciji da kriminalac prizna krivnju i suoči se sa svojim problemom.

Nagodba pruža neke određene prednosti za državu i za društvo uopće. Najočiglednija je izvjesnost osude,

jer bez obzira kako jak može biti dokaz, uvijek je moguća oslobađajuća presuda sve dok traje proces. Također, ured okružnog tužitelja i suci štete jako puno vremena i truda jer ne trebaju pripremati i predsjedati slučajevima u kojima nema stvarnog argumenta nevinosti ili koji nisu prikladni za sudski proces. Napokon, kad policijski službenici ne moraju biti u sudnici i svjedočiti u kaznenim suđenjima, imaju više vremena posvetiti se prevenciji i rješavanju zločina.

Nagodba svakako ima i negativnu stranu. Najčešće negodovanje nagodbi je da okrivljenikova kazna može biti izrečena na ne-penološkom temelju. S velikim brojem slučajeva koji stavljaju nagodbu kao pravilo, osuda često nema veze sa posebnim činjenicama slučaja, prema korektivnim potrebama kriminalca, ili prema zakonskim interesima društva u procesu. Drugi nedostatak jest da ako nagodba postane norma pojedinog sustava, onda se može stvoriti nepropisni pritisak na nevinu osobu da se brani priznanjem krivnje. Studije su pokazale da, u nekim nadležnostima, gdje su manje šanse za osudu, nagodba je teža, jer tužitelj želi barem neki oblik minimalnog priznanja od strane okrivljenika.

Treći nedostatak nagodbe je mogućnost zloporabe koja se naziva pretjerano optuživanje – postupak u kojem tužitelj optužuje okrivljenika više nego dokazi opravdavaju, s nadom da će to

učvrstiti njegovu poziciju u nadolazećim pregovorima s braniteljem.

Slijedeća mana nagodbe je njezina niska razina očiglednosti. Nagodbe između tužitelja i branitelja se ne obavljaju na otvorenom sudu pod predsjedanjem nepristrane pravne osobe i javno. Umjesto toga, to se događa uz kavu u podrumskom kafiću suda gdje je savjest dvaju odvjetnika primarna vodilja.

Nadalje, sustav ima potencijal da prevari ključna proceduralna i ustavna pravila o dokazu. Pošto tužilac ne mora podnijeti nikakve dokaze niti dovesti svjedoke na sud, blef može imati posljedicu da dođe do osude iako slučaj možda ne bi prošao pravilne procesualne klauzule. Obrana može biti u lošem položaju jer pravila otkrivanja (pravila koja dopuštaju obrani da zna u detalje koje dokaze će tužiteljstvo podnijeti) u nekim državama ograničavaju vrijeme nakon izrečene nagodbe u kojem se obrana može očitovati. Tako nagodba može oduzeti okrivljeniku osnovno ustavno pravo.

Akuzatorni postupak

Kontradiktorni model se zasniva na pretpostavci da svaki slučaj ili polemika imaju dvije strane: u kaznenim slučajevima vlast tvrdi da je okrivljenik kriv dok obrana tvrdi da je nevin; u građanskim slučajevima tužitelj tvrdi da je tuženi uzrokovao neku štetu dok taj negira odgovornost. U sudni-

ci svaka stranka tumači svoju stranu onako kako ju ona vidi. Teorija (ili nada) koja rukovodi ovakvim postupkom leži u tome da će istina izaći ne vidjelo ako svaka stranka ima neograničenu mogućnost izložiti cijelu lepezu dokaza, činjenica i argumenata pred nepristranim i pažljivim sucem (i porotom).

Odvjetnici koji zastupaju svaku stranu su glavni glumci u toj sudskoj drami. Sudac je tu više kao pasivni, nezainteresirani upravitelj čija primarna uloga jest da drži obje strane unutar prihvatljivih pravila pravnog postupka i sudske dostojanstva. Sudac određuje koja je strana pobijedila u skladu sa dokaznim postupkom, ali tek nakon što je svaka strana imala punu priliku iznijeti svoj slučaj.

KAZNENI POSTUPAK

Pod pretpostavkom da nema nagodbe i okrivljeni se izjasni da nije kriv, pokreće se formalno suđenje. To je pravo zajamčeno Šestim amandmanom svim američkim građanima optuženim za savezne zločine kojeg jamče i ustavi nekoliko država – a i Četrnaestim amandmanom – za sve građane optužene za državne prekršaje. Okrivljenik ima na raspolaganju mnoga ustavna i zakonska prava za vrijeme suđenja. Slijedeća prava su osnovna i obvezujuća i na saveznom i na državnom sudovima.

Osnovna prava zajamčena za vrijeme suđenja

Šesti amandman kaže, „U svim kaznenim postupcima okrivljeni će uživati pravo na brzo i javno suđenje.” Osnivači su naglašavali riječ brzo tako da okrivljeni ne bi dugo čamio u zatvoru prije suđenja i da se ne odugovlači s njegovom sudbinom. No, kako brzo je „brzo”? Iako je ta riječ definirana na razne načine od strane Vrhovnog suda, Kongres joj je dao novo značenje kad je izglasao Zakon o brzom suđenju 1974. Vrijeme ograničeno tim zakonom je 100 dana, unutar kojih optužnica mora doći na sud ili se poništiti. Većina država ima slične mjere u zakonskim priručnicima, iako točan vremenski period varira od nadležnosti do nadležnosti. Pod „javnim suđenjem” Osnivači su podrazumijevali obeshrabrenje tajnih postupaka, po kojima bi okrivljenik mogao biti suđen bez znanja javnosti i kao takav proslijeđen u neki nepoznati kazneni logor. Šesti amandman također jamči američkim građanima pravo na nepristranu porotu. U najmanju ruku to je značilo da potencijalni porotnici ne smiju imati ovakve ili onakve predrasude prije nego započne suđenje. Na primjer, porotnik ne smije biti prijatelj ili rođak tužitelja ili žrtve kaznenog djela; niti to može biti netko koji vjeruje da je bilo tko okrivljenikove rase ili etničkog podrijetla „vjerojatno tip kriminalca”. Koncept nepristrane porote došao je

u praksi do značenja da se porotnici biraju nasumce sa liste birača – i upotpunjeni u velikom broju nadležnosti popisima na osnovi registracija automobila, vozačkih dozvola, telefonskih knjiga, popisa primatelja socijalne pomoći, i tako dalje. Iako taj sustav ne osigurava savršeni presjek društva, jer nisu svi na glasačkim listama, Vrhovni sud je ocijenio da je to dosta dobra metoda odabira. Visoki sud je također dosudio da nijedna klasa ljudi (kao na primjer Afroamerikanci ili žene) ne smiju biti isključeni s popisa porotnika.

Osim zajamčenog prava na suđenje na istoj lokaciji gdje je počinjeno kazneno djelo, i informacije o optužbama, okrivljenici se imaju pravo suprotstaviti sa oporbenim svjedocima. Imaju pravo znati tko su njihovi tužitelji i što traže tako da se mogu pripremiti za valjanu obranu. Okrivljenom se jamči mogućnost „pomoći i savjeta za obranu”. Prije 1960. to su imali (na državnoj razini) samo oni optuženi za ozbiljni zločin i samo oni koji su imali novaca da plate odvjetnika. Međutim, slijedom niza odluka Vrhovnog suda, državni zakon jamči odvjetnika svakome komu se sudi za bilo koje kazneno djelo koje može dovesti do zatvorske kazne, i država mora platiti za pravnu obranu siromašnih okrivljenika. To je pravilo i za saveznu i za državnu razinu.

Peti amandman Ustava Sjedinjenih Država proglašava da nijedna osoba „neće biti za isto djelo dvaput podvrgnuta pogibelji za život i slobodu”. To je klauzula dvostruke inkriminacije i znači da nitko ne može biti suđen dvaput za isto kazneno djelo od strane državne ili savezne vlasti. Međutim to ne znači da osoba ne može biti suđena dvaput za isto djelo ako je ono prekršilo i savezni i državni zakon. Na primjer, netko orobi banku sa saveznim ovlaštenjem u New Jerseyu i dođe u sukob i sa saveznim i državnim zakonom. Ta osoba može legalno biti suđena i oslobođena za prijestup na sudu u državi New Jersey i kasnije može opet biti suđena za isto djelo na saveznom sudu.

Druugo važno pravo koje se jamči optuženiku i na saveznoj i na državnoj razini jest da „neće biti prisiljen ni u jednom kaznenom slučaju svjedočiti protiv sebe”. To se tumači tako da ako osoba izabere da ne svjedoči za sebe pred sudom, ta činjenica se ne može upotrijebiti protiv nje niti od strane suca niti od strane porote. Ta garancija služi da pojača načelo da je pod sudbenim sustavom Sjedinjenih Država, država dužna pribaviti dokaze: okrivljenik se smatra nevinim sve dok mu se ne dokaže drugačije izvan razumne sumnje.

Napokon, Vrhovni sud je objasnio garanciju propisanog zakonskog postupka tako da dokazi pribavljeni nelegalnom pretragom ili zapljenom, ne

mogu biti korišteni protiv optuženika na suđenju. Izvor te tako-zvane zabrane korištenja nelegalno pribavljenih dokaza je Peti amandman na Ustav; Vrhovni sud je tu stegu izglasao obvezujućom i za države. Cilj suda bio je eliminirati bilo kakvu inicijativu od strane policije da nelegalno pribavi dokaze protiv okrivljenika.

Izbor porote

Ako optuženik ne odabere suđenje bez porote – to jest, ne želi da mu suđi samo sudac, – njegovu sudbinu će odrediti porota. Na saveznoj razini 12 osoba mora donijeti jednoglasnu odluku. Na državnoj razini takav kriterij se koristi samo u najtežim slučajevima. U mnogim državama porota se sastoji od manje od 12 osoba a izriču presude i drugačije.

Skupina potencijalnih porotnika poziva se na sud. Ispituje ih se javno o njihovim sposobnostima za službu porote u postupku koji se zove „voir dire” (starofrancuski; „reći istinu”). Tužitelj i branitelj postavljaju specifična pitanja potencijalnim porotnicima. Jesu li građani države? Razumiju li engleski? Jesu li ikada bili osuđivani sami i da li je netko iz njihovih obitelji bio suđen sa kazneno djelo? Jesu li čitali ili stekli neki dojam o slučaju koji je pred njima?

U vođenju „voir dire”, država i obrana imaju dva cilja. Prvi je eliminirati sve članove skupine koji imaju očigledan razlog radi kojeg ne bi

mogli izreći nepristranu odluku o slučaju. Česti primjeri su oni koji su zakonski isključeni iz služenja u poroti, porotnik koji je prijatelj ili rođak sudionika u parnici, i netko tko otvoreno ima predrasude o slučaju ispred sebe. Prigovor na porotnike u toj kategoriji poznat je kao traženje izuzeća za porotnika s obrazloženjem, a broj takvih obrazloženja je bezgraničan. Sudac je taj koji određuje da li su ta obrazloženja valjana.

Drugi cilj kojeg imaju suprotstavljeni odvjetnici u ispitivanju potencijalnih porotnika jest eliminiranje onih za koje vjeruju da bi bili neskloni njihovoj strani iako se za to ne vidi očit razlog. Svakoj strani je dopušten određen broj izuzeća porotnika – zamolbi sudu za izuzećem potencijalnog porotnika, bez obrazloženja. Većina država obično dopušta obrani više izuzeća nego tužiteljstvu. Na saveznoj razini obično se dopušta jedno do tri izuzeća po poroti, ovisno o prirodi kaznenog djela: u teškim slučajevima (koja povlače smrtnu kaznu) dopušteno je 20. Izuzeća bez obrazloženja su više umjetnost nego znanost i obično se temelje na predošjećaju odvjetnika.

Prije su odvjetnici mogli izuzeti potencijalnog porotnika kroz „izuzeće bez obrazloženja” iz bilo kojeg razloga. Međutim, posljednjih godina, Vrhovni sud tumači klauzulu o jednakosti iz Četrnaestog amandmana da bi ograničio tu slobodu zabranjujući

tužilaštvu da izuzima Afroamerikanke ili žene iz porote za kaznene slučajeve.

Postupak ispitivanja i izuzeća potencijalnih porotnika se nastavlja sve dok se ne eliminiraju oni izuzeti s propisanim obrazloženjem, dok se ne iscrpe mogućnosti izuzeća bez obrazloženja, i dok se ne sakupi porota od 12 (u nekim državama 6) osoba. U nekim državama se odabiru i alternativni porotnici. Oni prisustvuju suđenju ali sudjeluju u vijećanju samo ako osnovni porotnik nije u mogućnosti sudjelovati u postupku. Kad se jednom sastavi skupina, prisiju pred sućem ili sudskim tajnikom.

Uvodna riječ

Nakon što počne formalno suđenje, i tužiteljstvo i obrana daju uvodnu riječ (iako u nijednoj državi obrana nije na to prisiljena). Duge i detaljne uvodne riječi daju se češće u suđenjima s porotom nego onima bez nje. Cilj uvodne riječi je članovima porote – kojima nedostaje poznavanje prava i postupka kaznene istrage – dati kratak pregled važnijih ciljeva svake strane, dokaza koji će biti prikazani, svjedoka koje će se pozvati, i što svaka strana nastoji dokazati. Ako se uvodne riječi dobro prikažu, porota će lakše shvatiti značenje i važnost dokaza i svjedočenja. Uobičajena procedura je da država prva daje uvodnu riječ a obrana onda u svojoj riječi objasnjava kako će odbaciti slučaj.

Argumenti tužiteljstva

Nakon uvodne riječi tužitelj predložuje dokaze koje je prikupila država protiv okrivljenog. Dokazi su obično dvojaki – fizički dokazi i svjedočenja. Fizički dokazi mogu uključivati nešto kao metke, balističke testove, otiske prstiju, primjerke rukopisa, uzorke krvi i urina, i druge dokumente ili stvari koji služe kao fizičko pomagalo. Obrana može uložiti prigovor na dopuštenje za bilo koju od tih točaka, i postići izuzeće ako prigovor prođe. Ako prigovor ne prođe, sudski službenik na dokaz stavlja natpis i postaje dijelom službenog zapisnika.

Većina dokaza u kaznenim suđenjima ima formu svjedočenja svjedoka. Obrazac je pitanje – odgovor, čiji zadatak je izmamiti vrlo precizne informacije u urednom nizu. Cilj je prikazati samo dokaze koji su relevantni za neposredan slučaj o kojem se radi, a ne davati zbunjujuće i nevažne informacije ili nelegalne dokaze koji mogu dovesti do poništenja postupka (na primjer, dokaz da je optuženik već prije osuđivan za isto kazneno djelo).

Nakon svakog svjedoka branitelj ima pravo unakrsnog ispitivanja. Cilj obrane je osporavati svjedočenje tužiteljevog svjedoka – to jest, diskreditirati ga. Odvjetnik pokušava zbuniti, uznemiriti svjedoka, razljutiti ga tako da izgubi samokontrolu i počne davati zbunjujuće i proturječne iz-

jave. Svjedočenje tužiteljevog svjedoka može biti odbačeno ako svjedoci obrane koji proturiječe verziji događaja koju zastupa država, budu izrečeni naknadno. Nakon završetka unakrsnog ispitivanja tužitelj može ponovno ispitivati svjedoka, što služi pojašnjenju ili korekciji nekih izjava iz unakrsnog ispitivanja. Nakon što država predstavi sve dokaze i svjedoke, obustavlja rad na predmetu.

Argumenti obrane

Predstavljanje slučaja obrane je slično po stilu i formatu kao i ono tužiteljstva. Opipljivi dokaz je manje vjerojatan u slučaju obrane, i najveći dio dokaza bit će svjedoci spremni opovrgnuti tužiteljeve argumente. Svjedoke ispituje branitelj u istom stilu kao što je svjedoke ispitivao tužitelj. Svakog svjedoka obrane može zauzvrat unakrsno ispitivati okružni tužitelj, nakon čega opet dolazi ispitivanje svjedoka od strane koja ga je pozvala.

Razlika između argumenata tužitelja i argumenata obrane je u njihovoj obvezi pred zakonom. Obrana pred zakonom nije obvezna predložiti neki novi ili dodatni dokaz ili bilo kojeg svjedoka. Obrana se može sastojati samo od rušenja zakonitosti dokaza države ili svjedoka. Obrana nije obvezna dokazati nevinost okrivljenika; treba samo pokazati da slučaj nije bez svake razumne sumnje. Okrivljenik čak ne mora svjedočiti. (Međutim,

ako odabere da ipak svjedoči, biti će podvrgnut unakrsnom ispitivanju kao bilo koji svjedok.)

Nakon što obrana završi, tužiteljstvo ima pravo pobijanja navoda. Za uzvrat, obrana može ponuditi repliku poznatu kao nad-opovrgnuće. Potom svaka strana daje završnu riječ. To je vrlo često jedan od najdramatičnijih trenutaka u suđenju jer svaka strana nastoji sažeti slučaj, naglasiti svoje najjače argumente, i posljednji puta apelirati na porotu. Novi dokazi se na toj razini više ne mogu prikazivati, i argumenti na obje strane nastoje biti nabijeni emocijama i prizivom na vriedosti koje uzvisuju prisutni slučaj. Tužitelj može spominjati problem kriminaliteta općenito, govoriti o potrebi za zakonom i redom, i o tome da se ne dopusti da popustljivost prema optuženiku utječe na suosjećanje sa žrtvom. Branitelj će, nasuprot tome, podsjetiti porotnike „kako smo svi griješili u životu” ili dokazivati kako u slobodnom, demokratskom svijetu svaka sumnja koju imaju o optuženikovoju krivnji treba ići optuženiku u korist. Tužiteljstvo će vjerojatno izbjegavati emocionalnost više nego obrana, jer su se mnoge osude porote odrazile u žalbi nakon što je okružni tužitelj umetnuo tendenciozne izjave u završnu riječ.

Tužitelji i policija pri zapljeni više od 45 milijuna dolara vrijednog heroina i kokaina. Ilegalna trgovina drogama potpada i pod kaznenu kategoriju organiziranog kriminala i pod konsenzualni zločin, poznat i kao kazneno djelo bez žrtve, jer i počinitelj o klijent žele istu zabranjenu aktivnost.

Svjedoci i fizički dokazi predstavljaju osnovne elemente tužiteljevih argumenata u većini suđenja. Lijevo: Istražitelji Policijske uprave u Tampi uzimaju otiske prstiju pokušavajući ući u trag optuženom teroristu. Gore: sudski vještak pokazuje mapu parkirišta gdje se dogodio navodni zločin.

Uloga suca za vrijeme suđenja

Uloga suca za vrijeme suđenja, iako vrlo važna, relativno je pasivna. Sudac ništa ne dokazuje niti ima aktivnu ulogu u ispitivanju svjedoka. On je pozvan da sudi na temelju mnogih podnesaka tužitelja i branitelja vezano za vrste dokaza koji se podnose i vrste pitanja koje se postavljaju svjedocima. U nekim nadležnostima sucu je dopušteno postaviti samo bitna pitanja o svjedocima i komentirati kredibilitet dokaza; u drugim državama sucu je ograničena takva aktivnost. No, još uvijek, američka pravna tradicija ima mjesta za razne sudske modele koji ovise o karakteru, obuci i mudrosti sudaca pojedinaca.

Prvo i osnovno, od suca se očekuje da ima ulogu nezainteresirane stranke čiji je primarni posao paziti da se obim stranama omogućiti prikazati slučajeve što je potpunije moguće u zakonskim granicama. Ako se suci udalje u predstavljanju ili praksi da budu nepristrani i pravedni, suprotstavljaju se temeljnom načelu američkog pravnog sustava i riskiraju da njihovu odluku ukine prizivni sud.

Iako suci u najvećoj mjeri igraju takvu ulogu, prethodno iskustvo i vriednosti suca također utječu na njihove neposredne odluke – kad moraju dosuditi na temelju podneska za koji su argumenti isto tako jaki ili na točki zakona koja se može tumačiti na više načina.

Uloga porote za vrijeme suđenja

Uloga porote za vrijeme suđenja je pasivna.

Njihova dužnost je da pažljivo slušaju iznesene slučajeve sa obje strane i onda dođu do odluke koja se bazira samo na dokazima koji su izneseni. Obično im nije dopušteno postavljati pitanja niti o svjedocima niti sucu, niti smiju zapisivati bilješke tijekom postupka. To nije zbog ustavnih ili zakonskih zabrana nego prvenstveno zato što je takav tradicionalni običaj u Sjedinjenim Državama.

Posljednjih godina, međutim, mnogi suci dopuštaju porotnicima da budu više involvirani u sudskoj areni. Predsjednik okružnog suda u Chicagu sudac John F. Grady dopušta već preko deset godina da porota u njegovoj sudnici piše bilješke. Najmanje četiri prizivna suda Sjedinjenih Država prešutno dopuštaju praksu da porotnici sudjeluju u ispitivanju svjedoka sve dok se ne izlazu usred suđenja pa odvjetnici imaju šansu usprotiviti se određenim pitanjima prije nego su ona svjedocima i postavljena. U nekim državama neki prvostupanjski suci dopuštaju poroti aktivne uloge u suđenju. No, i na saveznoj i na državnoj razini uloga porote ostaje u osnovi pasivna.

Upute poroti

Iako je posao porote odvagati i procijeniti činjenice slučaja, sudac mora poroti dati upute o značenju zakona i

kako se on primijenjuje. Pošto se mnogim slučajevima odbacuju na prizivu kao rezultat krivih uputa poroti, suci nastoje biti pažljivi i biraju riječi tako da budu tehnički i zakonski korektni.

Sve upute poroti moraju imati osnovne elemente. Netko mora poroti objasniti zločin za koji je okrivljenik optužen. To može dati poroti različite mogućnosti o tome kakvu presudu mogu donijeti. Na primjer, ako jedna osoba ubije drugu, država može nastojati okrivljenog osuditi za ubojstvo s predumišljajem. No, sudac mora upoznati porotu sa pravnom definicijom ubojstva namah i ubojstva iz nehaja ako to određuje da okrivljenik jest ubojica ali nije ubio s predumišljajem zle namjere.

Sudac također mora podsjetiti porotu da je teret dokaza na državi i da se smatra da je okrivljenik nevin. Ako, nakon što razmotri sve dokaze, porota ipak sumnja u krivicu optuženika, mora donijeti odluku: nije kriv.

Nakraj, sudac obično upoznaje porotu sa mnogim predmetima postupka: kako kontaktirati suca ako imaju pitanja, red po kojem moraju razmatrati optužbe ako ih je više nego jedna, tko mora potpisati službene dokumente koji izriču presudu porote. Nakon što se upute pročitaju poroti (a odvjetnici obiju strana su imali priliku za prigovor), porotnici se povlače u sobu za vijećanje kako bi odlučili o sudbini optuženog.

Odluka porote

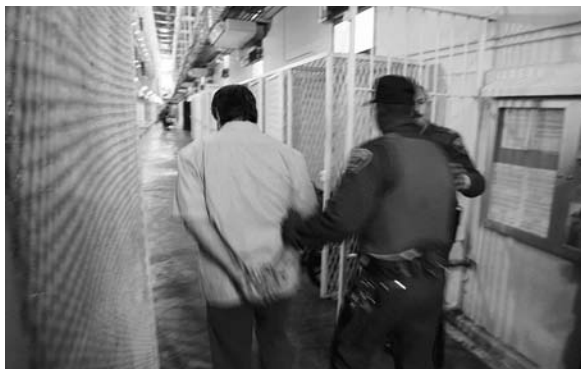
Porota vijeća u potpunoj privatnosti; nitko od stranih osoba ne smije promatrati ili sudjelovati u njezinoj raspravi. Za vrijeme vijećanja porotnici mogu zatražiti pojašnjenje pravnih pitanja od suca, i mogu pregledati dokazne predmete ili odabrane segmente zapisnika, no ne smiju konzultirati ništa drugo – nikakav pravni rječnik, prave spise, nikakva mišljenja stručnjaka. Kad se postigne odluka glasanjem članova, porota se vraća u sudnicu da izreče presudu. Ako se ne dođe do odluke do noći, porotnici se šalju kućama sa strogim uputama da ne raspravljaju o slučaju ni sa kime, niti da čitaju o tome u novinama. U vrlo važnim ili poznatim slučajevima, porota može biti sekvestrirana (izolirana) od strane suca, što znači da će njezini članovi provesti noć u lokalnom hotelu daleko od očiju javnosti.

Ako se porota ne može složiti i ne mogu donijeti odluku o presudi, moraju o tome izvijestiti suca. U takvom slučaju sudac može insistirati da porota nastavi s vijećanjem i nastoji donijeti presudu. Ako sudac ocijeni da porota zaista ne može donijeti presudu, može ju otpustiti i zakazati novo suđenje.

Istraživanja pokazuju da većina porota u kaznenim slučajevima odlučuje relativno brzo. Skoro sve porote glasuju ubrzo nakon što se povuku u svoje sobe da provjere koliko se razlikuju u mišljenju ili su jedinstveni.

Okrivljenici na slikama lijevo i gore čekaju presudu porote i slušaju sučevu najavu presude. Jednom kad se donese presuda, sudac ima nekoliko tjedana da odredi kaznu, temeljenu na načelu da kazna odgovara djelu. Dolje lijevo, zatvorenika vraćaju u ćeliju.

U 30 % slučajeva treba samo jedno glasanje za postizanje jednoglasne odluke. U 90 % ostalih slučajeva obično pobjeđuje većina iz prvog glasanja. Porota koja ne može donijeti jednoglasnu presudu se obično nailazi samo tamo gdje je postojala velika manjina na prvom glasanju.

Znanstvenici su također ustanovili da se porota obično odlučuje za presudu koju bi dosudio i sudac, kad bi sam bio odgovoran za odluku. Jedna velika studija o poroti ispitala je suce kako bi odlučivali u slučajevima kojima su predsjedali. Suci i porota su se poklopili u 81 % kaznenih slučajeva (približno isto kao i u građanskim slučajevima). U 19 % kaznenih slučajeva suci i porota se nisu složili, s tim da bi suci bili skloni osudi dok je porota donijela oslobađajuću presudu.

Kad članovi porote konačno donesu presudu, vraćaju se u sudnicu i njihova presuda se objavljuje javno, najčešće od strane predsjedavajućeg porote. U taj čas ili tužitelj ili branitelj često traži da se porota anketira: to jest, da se svaki porotnik zasebno upita da li presuda sadržava njegovo osobno mišljenje. Cilj je odrediti da li svaki porotnik podržava opću presudu ili je odlučio po nagovoru ostalih. Ako anketa pokaže da porota zaista nije jedoglasna, može biti poslana natrag na vijećanje, a u nekim nadležnostima bi se mogao poništiti postupak. Ako se to dogodi, slučaj bi se mogao suditi pred drugom poro-

tom. Nema dvostruke inkriminacije jer se prijašnja porota nije izjasnila o presudi. Ako je presuda porote „nije kriv“, okrivljenik je istog momenta oslobođen krivnje i slobodan je napustiti sudnicu.

POSTUPAK NAKON KAZNENOG SUĐENJA

Pri zaključenju kaznenog postupka, optuženiku obično ostaju dvije mogućnosti ako ga proglaše krivim: osuda ili priziv.

Osuda

Osuda je formalno sudsko proglašenje presude optuženiku kada mu se određuje kazna ili sankcija. Na saveznoj razini i u većini država, osude izriče samo sudac. Međutim, u nekoliko država okrivljenik može odabrati da li želi da ga osudi sudac ili porota, a u kaznenim djelima sa doživotnom ili smrtnom kaznom država obvezno traži da se ne izriče smrtna kazna ako to nije jednoglasna odluka svih 12 porotnika. U nekim državama, kad porota nekoga proglaši krivim, porota vijeća po drugi put da bi odredila osudu. U nekoliko država se formira nova porota izričito radi osude. Tada su pravila o izuzeću dokaza slobodnija, i porota može čuti o dokazima koji su u njihovom saslušavanju bili izuzeti (na primjer o prijašnjoj kaznenoj evidenciji optuženoga).

Nakon što sudac izreče presudu, prođe nekoliko tjedana između trenutka kad je proglašen krivim i trenutka kad kazna postane pravomoćna. Taj interval dopušta sucu da sasluša i uzme u obzir svaki podnesak koji podnese branitelj nakon suđenja (kao na primjer prijedlog za novo suđenje) i dopusti službeniku za uvjetnu kaznu da izvrši istragu prije presude. Službenik za uvjetnu kaznu je stručnjak sa iskustvom u kriminologiji, psihologiji ili socijalnom radu, koji savjetuje sucu o dužini kazne koja će se primijeniti. Službenik za uvjetne kazne obično ispituje čimbenike kao što su kaznena evidencija optuženika, ozbiljnost kaznenih djela koje je počinio, i vjerojatnost počinjenja nove nelegalne aktivnosti. Suci nisu obvezni slijediti preporuke službenika za uvjetne kazne, ali to je još uvijek značajan faktor u procjeni kazne koja slijedi. Sucima se predstavljaju raznolike varijante alternativa i raspona osuda kad se radi o kazni za kriminalca. Mnoge od tih alternativa uključuju koncept rehabilitacije i poziva za pomoć stručnjaka iz kriminologije i socijalnog rada.

Najlakša kazna koju sudac može izreći je uvjetna kazna ili probacija. To je česta kazna kad se radi o manjem kaznenom djelu ili kad sudac vjeruje da se optuženik neće opet uplesti u kaznenu djelatnost. Kad se izreče uvjetna kazna, kažnjenik ne treba provesti vrijeme u zatvoru sve dok se drži uvjeta probacije. Ti uvjeti uklju-

čuju da se drži podalje od osuđenih kažnjenika, da ne počinii druga kaznena djela, ili sve češće, da se uključi u neki vid društveno korisnog rada. Ako kažnjenik odsluži uvjetnu kaznu bez incidenta, kaznena evidencija se briše i u očima zakona on je čist kao da kaznenog djela nije niti bilo.

Ako sudac nije naklonjen uvjetnoj kazni i smatra da je zatvorska kazna u redu, mora izreći kaznu zatvora koja je u rasponu sukladna s propisanim zakonom. Razlog izricanja raspona, umjesto automatskog izricanja broja godina je u tome što zakon priznaje da nisu sva kaznena djela i svi kažnjenici jednaki i da načelo kazne mora odgovarati kaznenom djelu.

U nastojanju da se izbjegne značajni raskorak u osudi, savezna vlast i mnoge države pokušali su razviti skup preciznih uputa kako bi se zadržala dosljednost među sucima. Na saveznoj razini taj se napor odražava donošenjem Akta o reformi presuda 1987., koji daje upute o ustroju postupka osude.

Kongres je izglasao da suci mogu odstupiti od uputa samo ako nađu otežavajuću ili olakotnu okolnost koju komisija nije prikladno razmotrila. Iako kongresne upute ne obrađuju posebne čimbenike na temelju kojih bi se moglo udaljiti od uputa o osudi, Kongres jest izjavio da takvi čimbenici ne mogu biti na temelju rase, spola, nacionalnog podrijetla, vjere, religije, socijalno-gospodarskog sta-

tusa, ovisnosti o drogi ili zloporabi alkohola.

Države također imaju različite programe za izbjegavanje ogromnih raskoraka među presudama sudaca. Do 1955., 22 države osnivaju povjerenstva za sastav uputa sucima, i te upute su u opticaju od 1997. u 17 država. Isto tako, skoro sve države su izglasale obvezne zakone o presudama koji zahtijevaju automatsku, definiranu presudu kod osuda za određeno kazneno djelo – naročito kazneno djelo nasilja, kazneno djelo u kojem je upotrijebljeno vatreno oružje, ili kaznena djela koje počine delikventi opetovano.

Unatoč velikom utjecaju kojeg suci imaju na presudu, oni nemaju neminovno posljednju riječ o tome. Kad god se radi o osudi na zatvor, predmet još uvijek podliježe zakonu o uvjetnom otpustu na saveznoj i državnoj razini. Tako odbori za uvjetni otpust (a ponekad predsjednik i guverneri koji mogu osloboditi ili preinačiti presudu) imaju posljednju riječ o tome koliko će dugo zatvorenik ostati u zatvoru.

Priziv

I na državnoj i na saveznoj razini svatko ima pravo barem na jednu žalbu po osudi za teško kazneno djelo, no u stvarnosti rijetko koji kažnjenik koristi tu privilegiju. Priziv se temelji na tvrdnji da je došlo do povrede prava u postupku. Takva povreda mora

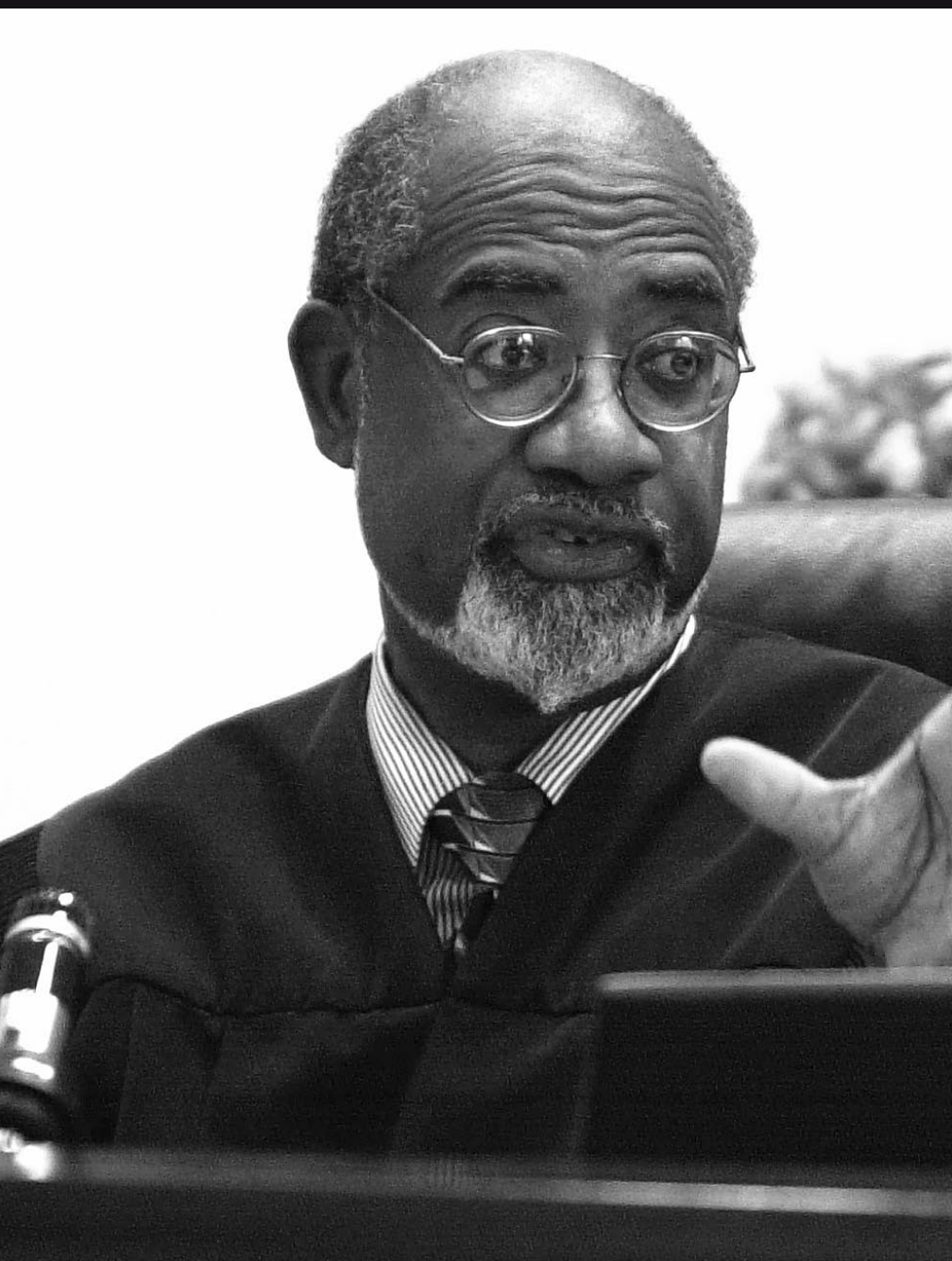
biti reverzibilna, za razliku od one koja je neškodljiva. Neškodljiva je ona čije događanje nema utjecaj na ishod suđenja. Reverzibilna povreda, međutim, jest ozbiljna i koja je mogla imati utjecaja na presudu suca ili porote. Na primjer, uspješni priziv se može bazirati na argumentu da je dokaz prikazan na suđenju neadekvatan, da je sudac dao krive upute poroti, ili da priznanje krivnje nije bilo dobrovoljno. No, prizivi se moraju temeljiti na pitanjima procedure i pravnog tumačenja, ne na činjeničnim odredbama optuženikove nevinosti kao takve. Nadalje, ne može se žaliti na duljinu kazne u Sjedinjem Državama (sve dok je u rasponu propisanom u zakonu).

Kaznjeni optuženici imaju određeni stupanj uspjeha u žalbama, oko 20 %, ali to ne znači da okrivljenik biva oslobođen. Najčešća praksa je da prizivni sud vraća slučaj (nižem sudu) na ponovno suđenje. Na toj razini tužiteljstvo mora odrediti da li se povreda postupka može prevladati u ponovnom suđenju i da li je to vrijedno vremena i truda. Drugo suđenje se ne smatra dvostrukom inkriminacijom, jer se optuženik žali na originalnu osudu.

Mediji i ostali koji se bave zakonom obraćaju posebnu pažnju na prizivne sudove koji puštaju naoko krive kažnjenike i na osude koje su poništene na temelju formalnosti. To se svakako događa, i može se ra-

zumjeti da je to neizbježno u demokratskoj zemlji čiji je pravni sustav temeljen na pravedosti i pretpostavci da je okrivljeni nevin. No, oko 90 % okrivljenika se brane priznanjem

krivnje, i ta izjava isključuje mogućnost priziva. Od ostalih, dvije trećine budu proglašeni krivima, i samo mali dio njih se žali. ♪

POGLAVLJE

6

GRAĐANSKI POSTUPAK

Okrug Multnomah (Oregon):
oblasni sudac Roosewelt
Robinson anketira porotu o
presudi u građanskoj parnici
u deliktom pravu, pobliže, u
tužbi protiv korporacije zbog
neispravnog proizvoda.

Građanske parnice su drugačije nego kazneni postupci. Ovo poglavlje se bavi građanskim sudovima: kako se građanski zakon razlikuje od kaznenog, najvažnije kategorije građanskog zakona, alternative procesima i postepen uvid u građanski sudski proces.

PRIRODA I BIT GRAĐANSKOG ZAKONA

Američki pravni sustav opaža nekoliko razlika između kaznenog i građanskog zakona. Kazneni zakon se bavi ponašanjem koje je uvredljivo za društvo uopće. Građanski zakon pripada prvenstveno dužnostima jednog građanina kao privatnika prema drugom. U građanskim parnicama sporovi su obično među privatnim osobama, iako i država može ponekad biti stranka u građanskoj tužbi. Kazneni slučajevi uvijek uključuju državnu tužbu protiv osobe zbog navodnog prijestupa protiv društva.

U građanskoj parnici sud nastoji riješiti određeni spor između stranaka određujući njihova zakonska prava. Sud tada odlučuje o adekvatnim lijekovima, kao što su novčana nadoknada štete oštećenoj stranci ili izdaje nalog koji naređuje jednoj stranci da izvrši ili se suzdrži od određene radnje. U kaznenim slučajevima sud odlučuje o tome je li okrivljeni nevin ili je kriv. Optuženik može biti kaž-

njen globom, zatvorom ili jednim i drugim.

U nekim slučajevima ista radnja može pokrenuti i kazneni i građanski proces. Uzmimo da „Ivica” i „Perica”, dva znanstvenika – politologa prisustvuju kongresu u Atlanti, i dijele isti taksi od zračne luke do hotela u centru grada. Za vrijeme vožnje se upletu u gorljivu političku raspravu. Do trenutka kad se taksi zaustavi pred hotelom, rasprava se tako zahuktala da se stanu fizički obračunavati. Ako Perica udari Ivicu u rebra svojom torbom pri izlasku iz auta, Perica bi bio kazneno optužen za napad. Nadalje, Ivica bi mogao podnijeti građansku tužbu protiv Perice u svrhu dobivanja novčane naknade u dovoljnom iznosu da pokrije liječničke troškove.

Građanske parnice daleko nadmašuju kaznene i na saveznoj i na državnoj razini, iako općenito ne privlače istu medijsku pažnju kao kaznena suđenja. No ipak često potiču važna politička pitanja i pokrivaju širok raspon suprotnih mišljenja u društvu. Pravni znanstvenik Herbert Jacob sažima širinu građanskog prava u *Pravo u Americi*: „Svaki raskinuti sporazum, svaka prodaja koja potrošača čini nezadovoljnim, svaki nenaplaćeni dug, svaka svađa sa vladinom agencijom, svaka kleveta i ogovaranje, svaka nenamjerna povreda, svaki raskid braka i svaka smrt može biti razlogom građanskom postupku.”

Tako praktično bilo koja rasprava između dvije ili više osoba može pružiti temelj za građansku tužbu. Broj tih tužbi je velik, ali većina njih potpada pod pet osnovnih kategorija.

OSNOVNE KATEGORIJE GRAĐANSKOG PRAVA

Pet glavnih kategorija građanskog prava su ugovorno, deliktno (odštetno), imovinsko, nasljedno i obiteljsko pravo.

Ugovorno pravo

Ugovorno pravo se prvenstveno bavi dobrovoljnim sporazumima između

dvoje ili više ljudi. Neki opći primjeri uključuju sporazum da se obavi neki vid posla, kupi ili proda neka stvar, izgradi ili obnovi kuća ili posao. Temeljno svim sporazumima jest obećanje s jedne strane, i uzvratno obećanje s druge strane; najčešće obećanje jedne strane da će platiti za usluge ili stvari drugoj strani. Na primjer, recimo da „g. Žarić” i „gđa Hladić” uđu u sporazum po kojem Hladićka pristaje platiti Žariću 125 dolara ako on nacijepa i dostavi zavežljaj hrastovog drva za potpalu njenoj kući 10. prosinca. Ako Žarić ne dostavi drva tog datuma, on je raskinuo ugovor i Hladićka ga može tužiti za štetu.

Stečaj i vjerovničko pravo su važne grane ugovornog prava. Gore, zrakoplov koji pripada kompaniji American Airlines, koji je 2003. u zadnji čas spriječio podnošenje stečaja.

Iako su mnogi ugovori relativno jednostavni i jasni, neka se složenija područja oslanjaju na ugovorno pravo ili ugovornu zamisao. Jedno takvo područje je trgovačko pravo koje se usredotočuje prvenstveno na prodaju putem kredita ili na rate. Trgovačko pravo se također bavi čekovima, mjenicama, i drugim prenosivim novčanim sredstvima.

Druga usko povezano područje je stečaj ili vjerovničko pravo. Osobe ili poslovi pod stečajem mogu proći kroz postupak koji u osnovi „briše ploču” i dozvoljava osobi da prijavi stečaj i počne ispočetka. Postupak stečaja je kreiran tako da osigura pravdu vjerovniku. Stečajni zakon je već godinama velika briga zakonodavaca i velik broj sudaca specijalista za stečajeve pridodan je okružnim sudovima Sjedinjenih Država.

Posljednje područje su ugovori o osiguranju, što je važno jer se primjenjuju na velik broj ljudi. Industriju osiguranja reguliraju vladine agencije i vlastita izrazita pravila.

Deliktno pravo (Naknada štete)

Deliktno pravo se može opisati kao zakon o građanskoj protupravnosti. Ono se bavi ponašanjem koje uzrokuje štetu ali ne procjenjuje društveno zadane standarde.

Traženje osobne naknade štete ili naknada štete za tjelesno oštećenje je u središtu ovog zakona, a tradicionalno, naknade štete zbog automobilskih

nesreća najčešći su razlozi. Jedna od najbrže rastućih potkategorija zakona o naknadi štete je proizvodna odgovornost. Ta je kategorija postala vrlo učinkovit način da se korporacije drže odgovornima za štete uzrokovane neispravnom hranom, igračkama, uređajima, lijekovima i mnogim drugim proizvodima.

Možda je jedan razlog zbog porasta parnica zbog proizvođačke odgovornosti promjena u standardima dokaza. Tradicionalno, nehaj (općenito definiran kao nemar ili nedostatak dovoljne pažnje pod okolnostima posebno dokazanim u parnici) mora biti dokazan prije nego li osoba može dobiti naknadu štete koju je prouzročila druga osoba. Međutim, tvrdi se da je oslanjanje na nehaj kao osnovu za nadoknadu štete u padu, naročito što se tiče proizvodne odgovornosti. Umjesto toga, sudovi uzimaju standard objektivne odgovornosti, što znači da žrtva može dobiti parnicu i ako nije bilo nehaja i ako je proizvođač bio pažljiv.

Drugi razlog zbog kojeg je došlo do porasta parnica zbog proizvodne odgovornosti jesu premije koje dodjeljuje porota. Premije porote za štetu mogu biti dvojake: kao odšteta i kao globa. Odštete pokrivaju stvarne troškove tužitelja, kao naknadu za troškove, liječničke račune i boničke troškove. Globe (ili primjerne kazne) imaju cilj kazniti okrivljenika ili služiti kao opomena protiv istovjetnog postupanja ubuduće.

Kao rezultat zabrinutosti zbog premija velike porote i povećanog broja takozvanih neozbiljnih slučajeva, vladini dužnosnici, interesne skupine i članovi pravnih društava zatražili su zakone koji bi se odnosili na reformu odštetnih zahtjeva.

Tijekom 1990ih veliki broj država proglašava razne mjere vezane za odštetne zahtjeve. Udruga za reformu odštetnih zahtjeva u Americi, koja služi kao predstavnik za reformu, izvješćuje da su države ograničile premije za negospodarske štete, prilagodile svoje zakone koji reguliraju kazne za štetu, i predvidjele kaznene pravilnike za one koji podnose neozbiljne tužbe.

Druga rastuća potkategorija slučajeva odštetnog zakona je za nesavjesno liječenje. Broj zahtjeva zbog nesavjesnog liječenja je jako porastao iako je medicina jako napredovala. Dva stalna problema u današnjoj medicini su povećan rizik pri primjeni novog liječenja i neosoban karakter specijalista i bolnica. Pacijenti danas mnogo očekuju, a kad doktor ne ispunji ta očekivanja, njihova ljutnja vodi u tužbu zbog nesavjesnog liječenja.

Sudovi uzimaju u obzir tradicionalni nehanj radije nego objektivnu odgovornost u rješavanju slučajeva nesavjesnog liječenja. To znači da zakon ne prisiljava liječnike da jamče uspješno liječenje, nego nastoji liječnika učiniti odgovornim ako pacijent dokaže da liječnik nije zadovoljio u

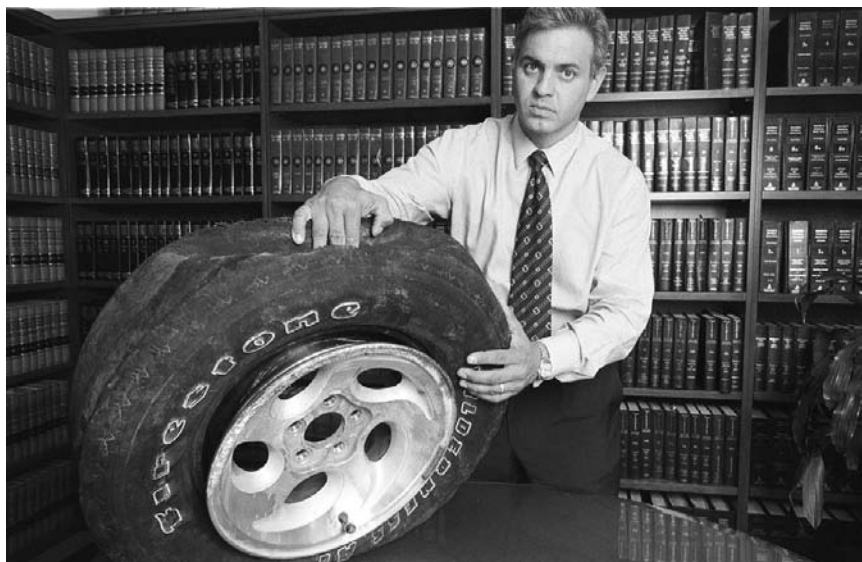
pružanju liječenja u skladu s prihvaćenim načinima medicinske prakse. Koncept prihvaćene prakse varira od države do države i takva pitanja se moraju rješavati od slučaja do slučaja. No, obično se prihvaća da se profesionalno ponašanje, uključivši tu i liječnike, samo po sebi razumije. To znači da oštećeni pacijent, da bi dokazao liječnikovu nesavjesnost, treba barem jednog vještaka koji će izjaviti da liječnikovo postupanje nije bilo zadovoljavajuće.

Imovinsko pravo

Tradicionalno se pravi razlika između nepokretne imovine i osobnog vlasništva. Nepokretna imovina se odnosi na zemljišni posjed – zemlju, kuće i zgrade – a također uključuje usjeve u rastu. Skoro sve drugo se smatra osobnom imovinom, uključujući stvari kao što je novac, nakit, automobili, namještaj i bankovni uložci.

Prema Lawrenceu M. Friedmanu u *Američkom zakonu*, „Što se zakona tiče, riječ imovina prvenstveno znači stvarni posjed; osobna imovina je od manjeg značaja.” Niti jedna specijalnost prava nije posvećena osobnom posjedu. Umjesto toga, osobni posjed se razmatra pod rubrikom ugovornog prava, trgovinskog prava ili stečajnog prava.

Pravo vlasništva je oduvijek bilo važno u Sjedinjenim Državama, no danas su prava vlasništva mnogo složenija nego posjedovanje nečega. Po-

Proizvodna odgovornost je jedna od rastućih potkategorija Prava na naknadu štete, jer se mnogi proizvođači smatraju odgovornima pa i kod pažljive proizvodnje. Slika gore: odvjetnik za proizvodnu odgovornost Ralph G. Patino pokazuje gumu za koju njegov klijent tvrdi da je, odvojena od kućišta, prouzročila ozbiljnu nesreću – jedna od mnogo tužbi koja je dovela do toga da je Firestone korporacija povukla milione svojih guma s tržišta 2000. godine.

Imovinsko pravo – pravo korištenja i pravo sticanja imovine – bilo je osnovno pitanje za Saveznu komisiju o komunikacijama 2003. godine – da li ublažiti pravila o vlasništvu medija od strane korporacija.

jam imovine danas uključuje, između ostaloga, i pravo da se ta imovina koristi.

Važna grana imovinskog prava danas se bavi upravljanjem korištenja zemljišta. Najčešći tip ograničenja korištenja zemljišta je zoniranje, praksa kojom lokalna vlast dijeli općinu na okruge koji služe različitim svrhama. Na primjer, jedna zona može biti određena za stanovanje, druga za trgovinu a neka druga za industriju.

Prijašnji zakon o zoniranju pobijen je na temelju toga što su ograničenja u korištenju zemljišta dovela do toga da je grad uzimao zemlju i time kršio Ustav koji kaže „niti će osobna imovina biti oduzeta za javnu uporabu bez pravedne naknade”. Na neki način, zakon o zoniranju oduzima vlasnicima pravo da koriste svoje zemljište kako žele. No, sudovi su općenito dosudili da se zakoni o zoniranju ne smatraju oduzimanjem u smislu kršenja Ustava. Zoniranje je životna činjenica u gradovima i selima svih veličina diljem Sjedinjenih Država. Urbanisti i drugi gradski službenici prihvaćaju odredbe o zonama kao potrebu neophodnu za uredan rast urbanih regija.

Nasljedno pravo

Nasljedno pravo regulira kako se imovina prenosi sa jedne generacije na drugu. Američki pravni sustav priznaje pravo osobe da raspolaže imovinom kako želi. Najopćenitiji način je provedbom oporuke. Ako netko

ostavi valjanu oporuku, sud će ju provesti. Međutim, ako netko ne ostavi oporuku, (ili ju sastavi nepropisno), onda se uzima da je osoba umrla bez oporuke, i država mora raspolaganje imovinom.

Država raspolaže imovinom prema strogom planu koji donose državni pravilnici. Po zakonu, imovina umrlog bez oporuke prelazi na nasljednike – to jest njegovim/njezinim najbližim rođacima. Ponekad osoba koja je umrla bez oporuke nema živih rođaka. U takvoj situaciji imovina prelazi u vlasništvo države u kojoj je umrli imao boravište. Državni pravilnici često negiraju nasljedstvo daljnjim rođacima, kao što su bratići u drugom koljenu i pratetama i prastričevima.

Sve više američkih državljana sastavlja oporuke kako bi osigurali da im se imovina razdijeli onako kako oni to žele, a ne prema shemi kakvu odredi država. Oporuka je formalni dokument. Mora biti vrlo precizno sastavljena, i u većini država moraju postojati barem dva svjedoka.

Obiteljsko pravo

Obiteljsko pravo se bavi brakom, razvodom, skrbništvom nad djecom, i pravima djeteta. Ono zaista ima utjecaj na mnoge živote američkih građana.

Uvjete potrebne da se sklopi brak izriče državni zakon. Ti zakoni obično određuju minimum godina starosti za sklapanje braka, traže testove krvi

ili fizičke preglede, mentalno stanje stranaka, dozvolu za brak i taksu, kao i period čekanja.

Prestanak braka je nekad bio rijeđak. U ranom 19. st. neke su države odobravale razvode samo putem posebnih zakonskih akata: jedna država, Južna Carolina, jednostavno nije dopuštala razvod. U drugim državama razvodi su se dozvoljavali samo ako je jedna stranka pružila temelje za razvod. Drugim riječima, razvodi su bili na raspolaganju samo nevinim strankama čiji su bračni drugovi bili krivi za preljub, napuštanje ili okrutnost.

20. stoljeće donosi veliku promjenu u zakonu o razvodu. Pomak je išao od restriktivnog zakona prema sporazumnom razvodu. Taj je trend bio rezultat dvaju faktora. Prvo, broj zahtjeva za razvodom rastao je iz godine u godinu. Drugo, stigma koju su nekad nosile razvedene osobe posve je nestala.

Sporazumni razvod znači da stranke jednostavno objasne da postoje nepomirljive razlike među njima i da brak više nije moguć. Sporazumni razvod je stavio točku na akuzatornu prirodu postupka za razvod.

No neki problemi koji nastaju iz završenog braka ne mogu se tako lako riješiti. Borba oko skrbništva nad

Dvoje djece čeka rezultat odluke o skrbništvu obiteljskog suda Manhattan. Rasprave o skrbništvu su postale česte nakon sporazumnih razvoda, i sudovi sve češće moraju odlučivati kojem će roditelju povjeriti skrbništvo.

djetetom, sukobi oko plaćanja alimentacije, neslaganje s pravom posjećivanja česti su razlozi dolaska na sud. Rasprave o skrbništvu su češće i spornije nego prije sporazumnih razvoda. Dobrobit djeteta treba doći na prvo mjesto, i sudovi više ne misle da to znači automatski povjeriti skrbništvo majci, a nije rijetko da sudovi dosuđuju zajedničko skrbništvo razvedenim roditeljima.

SUDOV I DRUGE INSTITUCIJE KOJE SE BAVE GRAĐANSKIM PRAVOM

Neslaganja su česta u svakodnevnom životu američkih građana. Obično se ta neslaganja mogu riješiti izvan – pravnim putem. No ponekad su tako ozbiljna, da jedna stranka ne vidi drugu alternativu nego podnijeti tužbu.

Odluka da li ići na sud

Svake godine tisuće se potencijalnih građanskih parnica rješava izvan – sudskim putem jer potencijalni parničari rješavaju probleme na drugi način ili zato što potencijalni tužitelj odluči da neće ići u tužbu. Suočeni sa odlukom da li ići na sud, pokušati riješiti sukob ili jednostavno zaboraviti na problem, mnogi se odlučuju na jednostavnu analizu što im je najkorisnije. To jest, odvagnu trošak vezan uz postupak i korist koju mogu dobiti.

Alternativna rješenja sporova

U praksi se malo osoba koristi cijelim sudbenim postupkom. Umjesto toga, većina sporova se rješava bez punopravnog suđenja. U građanskim parnicama postupak može biti spor i skup. U mnogim područjima zaostatak neriješenih slučajeva je tako ogroman da treba tri do pet godina da bi slučaj došao na red. Štoviše, građanske parnice mogu biti vrlo složene.

Često je trošak parnice dovoljan da odvrati potencijalnog tužitelja. Uvijek postoji mogućnost gubitka. Mogućnost dugog čekanja isto tako, čak i ako tužitelj pobijedi, prije nego li se postigne zadovoljavajuća presuda – ako do nje uopće dođe. Drugim riječima, parnica može stvoriti nove probleme za stranke u sporu. Zbog svih tih razloga, sve se više raspravlja o alternativnim metodama rješavanja sporova.

Podrška alternativnom rješavanju sporova (ADR) dolazi u sve većem broju, od velikih korporacija, preko odvjetnika i pojedinaca. Korporativna Amerika je zainteresirana izbjegavati dugačke i skupe sudske bitke kao jedini način da se riješe složeni poslovni sporovi. Štoviše, odvjetnici sve češće razmatraju alternative kao što su posredništvo i arbitraža gdje se pokaže potreba bržeg rješavanja sporova ili povjerljivost nekih predmeta. I pojedini građani sve više pribjegavaju lokalnom posredništvu za pomoć u rješavanju obiteljskih suko-

ba, svađe među susjedima i pritužbama potrošača.

Postupci alternativnih rješenja sporova provode se na razne načine. Ti načini se svrstavaju u kategoriju „privatnih, vezanih uz sud, i pridodanih sudu, a ova dva posljednja često se zajedno nazivaju sudom povezani” piše Susan L. Keita u *Priručniku za administriranje i upravljanje sudom*. Drugim riječima, neki postupak privatnog alternativnog rješenja spora funkcionira neovisno o sudu. Alternativno rješenje spora vezano uz sud je ono koje djeluje samo po sebi izvan suda ali još uvijek ima uz njega neki odnos. Sudu pridodano alternativno rješenje spora je još uvijek pod administracijom suda. Ovisno o načinu i predmetu, „alternativno rješenje spora” može biti dobrovoljno ili obvezno; može biti obvezujuće ili dopuštati priziv na izrečenu odluku; i može biti sporazumno, presudno ili nešto između. Neki opći načini alternativnog rješenja spora su posredništvo, arbitraža, nepristrano utvrđivanje činjenica, mini suđenje, skraćeni postupak s porotom i privatno suđenje.

Posredništvo (medijacija)

Medijacija je privatni povjerljivi proces u kojem jedna nepristrana osoba pomaže strankama u sporu raspoznati i razjasniti argumente i postići da se stranke same slože.

Medijator ne djeluje kao sudac. Umjesto toga, stranke same imaju

kontrolu nad krajnjim sporazumom. Medijacija je posebno prikladna za situacije u kojima stranke imaju kontinuiran odnos, na primjer članovi obitelji, susjedi, poslodavci i zaposlenici, stanodavci i stanari. Posredništvo (medijacija) je također korisno u postupku razvoda jer mijenja proceduru iz sukoba u kooperaciju. Skrbništvo nad djecom i pravo posjećivanja često se rješavaju kroz medijaciju. A u mnogim područjima, osobna šteta i potraživanja vlasništva koji uključuju osiguravajuća društva, rješavaju se putem medijacije.

Arbitraža

Arbitraža je postupak sličan kao da se ide na sud. Nakon saslušanja obje stranke u sporu, nepristrana osoba, nazvana arbitar, odlučuje kako bi se trebao riješiti spor. Nema suca niti porote. Umjesto toga, arbitar kojeg su izabrale obje stranke, donosi krajnju odluku. Arbitari se odabiru iz različitih struka sa stručnim iskustvom, i često dobrovoljno pomažu ljudima da riješe svoje sporove.

Stranke u sporu odabiru arbitražu jer štedi vrijeme i novac i mnogo je neformalnija nego sudsko saslušavanje. Većina arbitraža je gotova za četiri mjeseca ili manje, u usporedbi sa šest mjeseci do nekoliko godina za sudsku odluku.

Arbitraža se uzima privatno da bi se riješile mnoge pritužbe potrošača. Primjeri uključuju sporove oko lošeg

popravka automobila, probleme oko povrata neispravne robe i preskupih usluga. Arbitraža se također koristi kod slučajeva vezanih uz sud i pridodanih sudu koji rješavaju više vrsta sporova, uključivši posao, trgovinu i sporove oko zapošljavanja.

Nepriistrano utvrđivanje činjenica

Nepriistrano utvrđivanje činjenica je neformalni proces u kojem se zamoli neutralnu osobu da istraži spor. Obično spor uključuje složene i tehničke stvari. Neutralna treća osoba analizira činjenice iz spora i daje svoje nalaze u neobvezujućem izvješću ili preporuci.

Takav proces može biti vrlo koristan u obradi navoda o rasnoj ili seksualnoj diskriminaciji unutar tvrtke jer takvi slučajevi izazivaju jake emocije i unutrašnje nesuglasice. Ako su obje stranke zaposlenici iste tvrtke, sukob interesa se može umiješati ako nadređeni ili uprava pokuša voditi nepristranu istragu navodnog spora. Da bi se izbjegla nepravda, tvrtka može zatražiti neutralnu treću stranu u nadi da će ona postići rješenje koje će poštivati svi zaposlenici.

Mini suđenje

Pri mini suđenju svaka stranka predstavlja svoje stajalište kao na pravom suđenju pred komisijom koja se sastoji od odabranih predstavnika za svaku stranku i od treće nepristrane

strane. Svaka komisija ima neutralnog savjetnika. Mini suđenja se kreiraju da bi se pomoglo odrediti stvari i razviti temelj za stvarne pregovore o rješenju spora. Predstavnici dviju stranaka daju kratak prikaz svojih stajališta i argumenata komisiji. Kao rezultat, svaka stranka postaje svjesnija o stajalištu onog drugog. Nakon što saslušaju iskaz svake stranke, sastaje se komisija, uključujući savjetnika, kako bi razvila kompromisno rješenje. Neutralni savjetnik također može dati savjetodavno mišljenje s obzirom na ključne činjenice. To savjetodavno mišljenje nije obvezujuće osim ako se stranke unaprijed pismeno ne obvežu.

Prvenstvena korist od mini suđenja je to što obje stranke imaju šansu razviti rješenja. To također znači da svaka stranka predstavlja svoju detaljnu informaciju i ima pristup detaljnoj informaciji onog drugog.

Skraćeni postupak s porotom

Skraćeni postupak s porotom uključuje sudski proces koji se odvija nakon što se preda tužba, ali prije nego dođe do suđenja. U skraćenom postupku svaka stranka predstavlja svoje argumente pred porotom (obično šest osoba). Izlaže se kratak prikaz argumenata svake stranke kao skraćena uvodna i završna riječ. Odvjetnicima je obično dozvoljeno određeno vrijeme za očitovanje (sat ili manje). Ograničeni su u prikazu informacija koje

će se dopustiti na suđenju. Nema svjedoka pod zakletvom, i postupak obično ne ide u zapisnik. Pošto postupak nije obvezujući, pravila postupka i dokaza su fleksibilnija nego na normalnom suđenju.

Porota daje savjetodavnu, neobvezujuću odluku na temelju predstavljenih argumenata. U tom kontekstu, presuda je kreirana tako da daje odvjetnicima uvid u njihove slučajeve. Ona također može biti prijedlog rješenja sukoba. Ako se sukob ne riješi neposredno nakon skraćenog postupka s porotom, saziva se sastanak suca i zastupnika pred sudom da se raspravi o rješenju.

Jedna od najvećih prednosti skraćenog postupka s porotom je vrijeme. Skraćeni postupak se obično rješava u manje od jednog dana u usporedbi s danima i tjednima za punopravni postupak.

Privatno suđenje

Ova metoda alternativnog rješavanja spora koristi umirovljene suce koji nude svoje usluge za naknadu. Odvjetnici tvrde da to ima nekoliko prednosti. Prvo, stranke imaju mogućnost odabrati osobu sa pravom kvalifikacijom i iskustvom obrade predmeta. Drugo, stranke mogu biti sigurne da će se predmet obrađivati u prvom dogovorenom terminu i neće se oduljiti jer sud ima prenatrpani kalendar. Napokon, trošak može biti manji nego onaj za punu parnicu. Kri-

tičari privatnog suđenja su, međutim, zabrinuti zbog visokih naknada koje zaračunavaju neki umirovljeni suci. Prizivni sud Californije je zamijetio, na primjer, da neki aktivni suci napuštaju vijeće da bi zarađivali više kao privatni suci.

Specijalizirani sudovi

Državni sudbeni sustav je često označen brojem specijaliziranih sudova koji se osnivaju da bi se bavili posebnim vrstama građanskih parnica. Sudovi za odnose u obitelji se često osnivaju da bi se bavili predmetima kao što su razvodi, skrbništvo nad djecom, i uzdržavanje. U mnogim nadležnostima, ostavinski sudovi rješavaju imetak i osporavanje oporuka.

Možda su od specijaliziranih sudova najpoznatiji sudovi za male tražbine. Oni imaju nadležnost sporova do određenog iznosa. Iznos varira prema nadležnosti ali maksimum je obično 500 ili 1000 dolara. Sudovi za male tražbine dopuštaju neformalnije rješavanje manje složenih slučajeva nego što je to slučaj na drugim sudovima. Naknade za tužbu su male, a ne preporučuje se korištenje odvjetnika, tako da su ti sudovi dostupni prosječnoj osobi.

Upravna tijela

Dio vladinih agencija je također osnovao upravna tijela sa kvazi-pravnom ovlašću za obradu nekih vrsta parnica. Na saveznoj razini, na primjer,

agencije kao što je Savezna komisija za trgovinu i Savezna komisija za komunikacije sudi unutar svojeg kruga. Priziv na odluku neke od tih agencija može se uložiti saveznom prizivnom sudu.

Na državnoj razini, najčešći primjer upravnog tijela koje pomaže u rješavanju građanskih parnica je radnički odbor za novčane naknade pri ozljedi na radu. Taj odbor određuje da li je do ozljede došlo vezano uz radno mjesto i da li time radniku pripada naknada. Mnogi državni odjeli za motorna vozila imaju odbore za određivanje opoziva vozačkih dozvola. Drugi tip čestog upravnog odbora je onaj koji sudi u slučajevima navodnih diskriminacija.

GRAĐANSKI POSTUPAK

Dio sporova se rješava nekim od alternativnih načina u specijaliziranom sudu, ili putem upravnog tijela. Međutim, veliki broj slučajeva svake godine svejedno stiže na građanski sud.

Općenito govoreći, optužni postupci koji se koriste u kaznenom suđenju, koriste se i u građanskom postupku, sa nekoliko važnih izmjena. Prvo, parničar mora imati pravnu sposobnost. To znači da osoba koja pokreće tužbu mora imati osobni udio u ishodu spora. Inače nema stvarnog spora između stranaka pa tako niti slučaja o kojem bi sud raspravljao.

Druga veća razlika jest da je u građanskom sporu potrebna pretežitost dokaza, a ne uvjerljivost dokaza bez svake sumnje kao u kaznenim slučajevima. Pretežitost dokaza uglavnom znači da postoji dovoljno dokaza koji prevladavaju sumnju ili nagađanje. To pak jasno znači da je potrebno manje dokaza u građanskom postupku nego u kaznenom.

Treća velika razlika jest da mnoga propisom zajamčena prava u postupku koja ima okrivljenik, u građanskom postupku nisu primijenjiva. Na primjer, nijedna stranka nema ustavno pravo na savjet. Sedmi amandman jamči pravo na suđenje s porotom u tužbama „gdje je vrijednost spora veća od 20 dolara”. Iako taj amandman nije primijenjen na države, većina njih ima slične ustavne garancije.

Podnošenje građanske tužbe

Osoba koja podnosi građansku tužbu zove se tužitelj, a osoba koja je tužena je okrivljenik ili tuženik. Građanski postupak se zna po imenima tužitelja i tuženika, npr. *Jones protiv Millera*. Ime tužitelja dolazi uvijek prvo. U tipičnom slučaju, tužiteljjev odvjetnik plaća pristojbu i podnosi tužbu ili peticiju sudskom službeniku nadležnog suda. Tužba sadrži činjenice na kojima počiva slučaj, navodnu štetu, i presudu ili pravni lijek koji se traži.

Koncepti nadležnosti i mjesta diktiraju koji sud će biti nadležan da saslu-

ša slučaj: nadležnost ovisi o ovlasti suda a mjesto označuje gdje će se ta ovlast provoditi.

Pravosudni uvjeti su zadovoljeni kad sud ima zakonsku ovlast i nad vrstom predmeta i nad okrivljenikom kao osobom. To znači da nekoliko sudova može imati nadležnost za isti slučaj. Uzmimo, na primjer, da je stanovnik Daytona, Ohio, ozbiljno ozlijeđen u automobilskoj nesreći u Tennesseeju u kojoj je njegov auto udaren odostraga a udario ga je stanovnik Kingsporta, Tennessee. Totalna šteta vozača iz Ohia za auto iznosi oko 80.000 dolara. Nadležnost nad vrstom predmeta ima prvostupanjski sud u Ohiju, i Ohio će najvjerojatnije

dobiti nadležnost nad okrivljenikom. No, državni sudovi Tennesseeja također mogu imati nadležnost. Savezni okružni sudovi i u Ohiju i u Tennesseeju također imaju nadležnost jer su državljanstva različita, i jer se radi o sporu iznad 75.000 dolara. Pretpostavljajući da je nadležnost jedini problem, tužitelj može tužiti na bilo kojem od tih sudova.

Određivanje pravovaljane mjesne nadležnosti može se propisati pravilnikom koji se temelji na izbjegavanju moguće predrasude, ili može jednostavno biti predmetom pogodnosti. Savezni zakon kaže da je pravovaljano mjesto okrug u kojem stanuju ili tužitelj ili tuženik, ili okrug u kojem

Pojačano medijsko praćenje često navodi odvjetnike obrane da podnose zahtjev za promjenom nadležnosti mjesta da bi se izbjegle predrasude oko klijentovog slučaja, na primjer, u automobilskoj nesreći koju je izazvao pijani vozač.

se šteta dogodila. Državni pravilnici o mjesnoj nadležnosti mogu varirati, ali obično određuju da, gdje se radi o zemljištu, mjesna nadležnost je okrug u kojem se zemljište nalazi. U drugim slučajevima nadležno mjesto je tamo gdje stanuje tuženik.

Pitanja nadležnog mjesta mogu biti vezana uz predrasudu ili strah od predrasude primijećene od strane suca ili porote. Odvjetnici ponekad prosvjeduju protiv suđenja na određenim područjima i mogu podneskom tražiti promjenu mjesta. Iako je taj vid prosvjeda možda češće povezan sa razvikanim kaznenim suđenjima, nađe se ponekad i kod građanskih postupaka.

Kad se jednom odredi odgovarajući sud i podnese se tužba, sudski službenik će priložiti kopiju pozivu na sud, koji se onda uručuje tuženiku. Poziv na sud može uručiti osoblje šerifovog ureda, savezni policajac, ili privatna agencija za usluge u postupcima.

Poziv na sud upućuje tuženika da uložiti očitovanje, kao obranu, kroz određeno vrijeme, (obično 30 dana). Ako tuženik to ne učini, može doći do presude zbog izostanka.

Te jednostavne radnje tužitelja, sudskog službenika i poslužitelja u postupku pokreću građanski proces. Ono što se dalje događa je nervozna žurba koja prethodi stvarnom suđenju i može trajati nekoliko mjeseci. Približno 75 posto slučajeva se riješi bez suđenja u tom periodu.

Predraspravne radnje

Prijedlozi

Kad se tuženiku uruči poziv za sud, odvjetnik obrane može uložiti mnogo podnesaka (prijedloga). Prijedlog za obustavu, da sud poništi poziv na sud na temelju toga što nije ispravno uručen. Na primjer, tuženik može tvrditi da poziv nikad nije uručen osobno kao što traži državni zakon.

Dvije vrste podnesaka pojašnjavaju ili ulažu prigovor na tužiteljev tužbeni zahtjev. Prijedlog za brisanje, kojim se od suda traži da odstrani ili osudi neke dijelove tužbe jer su pod predrasudom, pogrešni ili nevažni. Podnesak za pojašnjenjem traži od suda da traži od tužitelja da bude precizniji u svojoj tužbi. Četvrta vrsta podneska koja se često ulaže u građanskim postupcima je prijedlog za odbacivanje tužbe. Taj podnesak može argumentirati da sud nema nadležnost, ili može insistirati na tome da tužitelj nije predložio pravno utemeljenu osnovu za postupak protiv okrivljenog, čak i ako su navodi istiniti.

Protutužba

Ako prigovor preživi sučevu odluku na temelju podnesaka, onda se tuženik očituje na tužbu. Očitovanje može sadržavati priznanje, negiranje, obranu i protutužbu. Kad se u očitovanju izrazi priznanje, nema potrebe da se dokazuje činjenica za vrijeme suđenja. Obrana kaže da neke činjenice

iznesene u protutužbi mogu zabraniti da tužitelj naplati odštetu.

Tuženik također može poduzeti neovisnu radnju protutužbe. Ako tuženik misli da će isti niz događaja proizvesti reakciju protiv tužitelja, mora sudu podnijeti tužbu kao odgovor na tužiteljevu tužbu.

Tužitelj tada može uložiti odgovor na tuženikovo očitovanje. U tom odgovoru, tužitelj može priznati, negirati ili se braniti od činjeničnih navoda koje sadrži protutužba.

Predočavanje dokumenata

Pravni sustav Sjedinjenih Država osigurava predočavanje dokaza; to jest, svaka stranka ima pravo na informaciju koja je u rukama suprotne. Postoji nekoliko instrumenata predočavanja:

- Iskaz je svjedočenje svjedoka pod zakletvom izvan suda. Upotrebljava se isti format pitanja i odgovora kao i u sudnici. Sve stranke u slučaju moraju se obavijestiti da će se uzeti iskaz tako da njihovi odvjetnici mogu prisustvovati i unakrsno ispitivati svjedoka.
- Pismeno ispitivanje su pismena pitanja na koja se odgovara pod prisegom. Pismenom ispitivanju se mogu podvrgnuti samo stranke u parnici, ali ne i svjedoci. Koriste se za opis dokaza koje imaju suprotne stranke u sporu.
- Predočenje dokumenata može tražiti jedna stranka u sporu ako želi provjeriti dokumente, rukopise, crteže, grafike, tabele, planove, fotografije

ili bilo kakvu stavku koju ima druga strana.

- Ako postoji bilo kakvo pitanje vezano za fizičko ili mentalno stanje jedne od stranaka, sud može narediti toj osobi da se podvrgne liječničkom pregledu.

Sastanak suca i zastupnika

Prije nego se ide na sud, sudac može sazvati neformalni sastanak sa zastupnicima oporbenih stranaka radi utanačenja tijeka postupka. Opća praksa je da se sastaju samo sudac i odvjetnici, a sastanak se održava u kabinetu suca. Na tom sastanku sudac i odvjetnici se pokušavaju složiti oko neospornih činjenica koje se zovu odredbe. Njihov cilj je stvarno suđenje učiniti učinkovitijim smanjivanjem broja točaka koje se moraju argumentirati na sudu. Odvjetnici također dijele međusobno popis svjedoka i dokumenata koji su dio svakog slučaja.

Odvjetnici i suci mogu upotrijebiti međusobni sastanak da pokušaju riješiti slučaj. Neki suci aktivno djeluju na rješenju slučajeva tako da slučajevi ne trebaju doći do suda.

Građanski postupak

Odabir porote

Pravo na porotu u građanskoj parnici na saveznom sudu jamči Sedmi amandman Ustava Sjedinjenih Država. I državni ustavi jamče takvo pravo. Suđenje s porotom se može ne iskori-

stiti, i u tom slučaju sudac odlučuje o predmetu. Iako se porota tradicionalno sastoji od 12 osoba, broj u današnje vrijeme varira. Većina sudova saveznih okruga koristi porote od manje osoba u građanskim slučajevima. Većina država također ovlašćuje manje porote u nekim ili svim građanskim parnicama.

Kao i u kaznenim suđenjima, porota se bira nasumce iz presjeka društvene zajednice. Veći broj porotnika se poziva u sud, a kad se slučaj povjeri sudu na suđenje, manja grupa porotnika šalje se u određenu sudnicu.

Slijedom „voir dire” (reći istinu) ispitivanja, koje može dovesti da neki porotnici budu odbijeni od strane odvjetnika, porota koja će saslušati pojedini slučaj, počinje zasjedati. Odvjetnici mogu tražiti izuzeće nekih porotnika s obrazloženjem, u kojem slučaju sudac mora odrediti je li osoba za koju se traži izuzeće nepristrana. Svaka strana također može izvršiti određen broj izuzeća bez obrazloženja. Međutim, Vrhovni sud Sjedinjenih Država dosudio je da jamstvo zaštite jednakosti iz Četrnaestog amandmana zabranjuje izuzeća porotnika iz građanskih slučajeva na temelju rase ili spola. Izuzeća bez obrazloženja određena su pravilnikom ili

Sedmi amandman ustava i državnih ustava jamči pravo suđenja s porotom u građanskim parnicama. Kao rezultat, mnogi građani, kao ove žene iz okruga Macomb, Michigan, pozvane su obaviti dužnost porote.

sudskim poslovnikom i kreću se u brojevima između dva i šest.

Uvodna riječ

Nakon što se odabere porota, odvjetnici daju svoje uvodne riječi. Odvjetnik tužbe počinje prvi. Objašnjava poroti o čemu se u slučaju radi i što tužiteljeva strana nastoji dokazati. Branitelj obično može dati svoju uvodnu riječ odmah nakon što tužiteljev odvjetnik završi, ili može čekati dok se tužiteljeva strana potpuno predstavi. Ako branitelj čeka, on će izložiti branjenikov slučaj u potpunosti, slijedom od uvodne riječi na dalje. Uvodne riječi su važne jer ukratko obrazlažu slučaj i olakšavaju poroti razumjeti dokaze u času njihovog prednošenja.

Predstavljanje tužiteljevog slučaja

U normalnom građanskom slučaju, tužiteljeva strana prva predstavlja slučaj i posljednja ima završnu riječ. U predstavljanju slučaja, tužiteljev odvjetnik će normalno pozvati svjedoke na svjedočenje i predaju dokumenata i drugih dokaznih predmeta. Kad se pozove svjedok, bit će neposredno ispitan od strane tužiteljevog odvjetnika. Zatim će tuženikov odvjetnik imati priliku postavljati pitanja i unakrsno ispitivati svjedoka. Vrhovni sud Arizone je nedavno poduzeo korake da bi pomogao porotnicima u odlučivanju o građanskim slučajevima. Između ostalog, najviši državni

sud je glasao da se dopusti da porotnici postavljaju svjedocima pitanja u pisanom obliku, preko suca. Druge države razmatraju primjenu nove prakse. Nakon unakrsnog ispitivanja, tužiteljev odvjetnik može ponovno ispitati svojeg svjedoka, a nakon toga branitelj tuženika može ponovno unakrsno ispitivati.

Općenito govoreći, svjedoci mogu svjedočiti samo o onome što su stvarno primijetili; ne smiju izricati svoja gledišta. No, važna iznimka tom općem pravilu da se vještaci zovu posebno, upravo zato da bi dali svoje mišljenje u stvarima koje su njihova specijalnost.

Da bi se kvalificirala za vještaka, osoba mora imati veliko znanje iz nekog posebnog područja. Nadalje, to znanje mora se predstaviti na javnom suđenju. Obje strane često dovode vještake čija su mišljenja posve suprotna. Kad se to dogodi, porota mora ultimativno odlučiti čije mišljenje je točno.

Kad je tužiteljeva strana prikazala sve dokaze, odvjetnik obustavlja slučaj.

Prijedlog obrane za odbacivanje slučaja

Nakon što tužitelj obustavi slučaj, tuženik često predlaže da se slučaj odbaci. S tim podneskom tuženik želi reći da tužitelj nije dokazao svoj slučaj i da treba izgubiti. Sudac tada mora odlučiti da li tužitelj može pobijedi-

ti u toj fazi na sudu, ako se postupak zaustavi. Ako sudac odluči da tužitelj nije podnio dovoljno uvjerljivih dokaza, on će dosuditi u korist tuženika. Time tužitelj gubi slučaj. Podnesak za odbacivanjem slučaja sličan je prijedlogu za odbacivanjem tužbe.

Predstavljanje tuženikova slučaja

Ako se odbije prijedlog obrane za odbacivanjem slučaja, tuženik podnosi dokaze. Tuženikovo predstavljanje slučaja ide istim putem kao tužiteljevo. To jest, postavljaju su neposredna pitanja svjedocima i izlažu se dokazni dokumenti i ostali predmeti. Tužitelj ima pravo unakrsnog ispitivanja svjedoka. Slijede ponovna ispitivanja i unakrsna ispitivanja.

Tužiteljevo pobijanje

Nakon predstavljanja tuženikovog slučaja, tužitelj može iznijeti dokaze o pobijanju, koji služe za odbacivanje tuženikovih dokaza.

Odgovor na tužiteljevo pobijanje

Tuženikov branitelj može podnijeti dokaze kao protudokaze. To pobijanje i protu-pobijanje se može nastaviti sve dok se ne iscrpe dokazi.

Završne riječi

Nakon što se izlože svi dokazi, odvjetnici daju završne riječi ili pledoaje poroti. Tužiteljev odvjetnik govori prvi i posljednji. To jest, on otvara

i zatvara spor, a tuženikov branitelj govori između. U toj fazi postupka svaki odvjetnik napada protivnikove dokaze zbog nepouzdanosti a isto tako nastoji diskreditirati svjedoke protivstranke. U tom nastojanju, odvjetnici su često pre-govorljivi i apeliraju na emocije porotnika. Međutim, argumenti se moraju temeljiti na činjenicama podržanim dokazima.

Upute poroti

Pod pretpostavkom da suđenje s porotom nije otkazano, preporuke poroti slijede nakon zaključenja završnih riječi. Sudac obavijesti porotu da mora temeljiti svoju presudu na dokazima koji su izneseni na suđenju. Upute suca također sadrže pravila, načela i standarde određenog pravnog koncepta o kojem se u slučaju radi. U građanskim slučajevima odluka porote u korist tužitelja temelji se na pretežitosti dokaza. To znači da porotnici moraju vrednovati dokaze koji su izneseni tijekom parnice i odrediti da li je pretežitost dokaza, u utemeljenosti i valjanosti, na strani tužitelja.

Presuda

Porota se povlači u izdvojenu sobu za porotu na vijećanje. Članovi moraju donijeti presudu bez vanjskog doticaja. U nekim slučajevima vijećanje je tako dugačko i detaljno da se porotnicima mora osigurati hrana i smještaj sve dok se ne slože o presudi. Presuda zatim predstavlja sporazum

svih porotnika nakon detaljne rasprave i analize dokaza. Ponekad porota vijeća potpuno savjesno ali ne može donijeti presudu. Kad se to dogodi, sudac može proglasiti poništenje postupka. To znači da se suđenje mora ponoviti.

Nakon suglasnosti o presudi, porota se vraća na javnu raspravu i obavještava suca o presudi. Presuda se daje na znanje strankama. Nakon toga je običaj da se anketiraju porotnici – sudac ih pita svakog posebno jesu li je dinstveni u presudi.

Podnesci nakon suđenja

Nakon izricanja presude, nezadovoljna stranka može poduzeti razne taktičke radnje. Stranka koja je izgubila spor može uložiti podnesak protiv nerazumne presude. Takav podnesak se uvažava kad sudac odluči da nijedna razumna osoba ne bi donijela takvu presudu kakvu je donijela porota.

Stranka koja je izgubila spor također može uložiti zahtjev za novim suđenjem. Temelj za ovakav zahtjev obično je slučaj kad presuda ne ide ukorak s valjanošću dokaza. Sudac će odobriti podnesak na tom temelju ako se složi da dokaz koji je iznesen ne podržava presudu koju je donijela porota. Novo suđenje se može dosuditi i zbog drugih razloga: zbog velike štete, opće neadekvatnosti štete, naknadno nađenih dokaza, i grešaka u pribavljanju dokaza.

U nekim slučajevima stranka koja gubi također može uložiti prijedlog za oslobađanje od presude. Taj podnesak se može odobriti ako sudac nađe službeničku grešku u presudi, nađe novi dokaz ili ustanovi da je presuda donesena na temelju prijevare.

Procjena i ovrha

Presuda u korist tuženika završava suđenje ali presuda za tužitelja zahtijeva još jednu fazu u postupku. Nema osude u građanskoj parnici, ali mora biti procjene o pravnom lijeku ili šteti koje se moraju odrediti. To određivanje se zove procjena.

U situacijama gdje se radi o novčanoj procjeni štete i optuženik ne plati dobrovoljno određenu mu sumu, tužitelj može zatražiti od sudskog službenika nalog za ovrhu. Ovrha se izdaje šerifu i naređuje mu da zaplijeni optuženikovu imovinu i proda na aukciji kako bi zadovoljio sumu procjene. Alternativa je založno pravo u kojem vjerovnik zadržava imovinu koja se može iskoristiti kao plaćanje procjene.

Priziv

Ako jedna od stranaka misli da je došlo do greške u pravnom postupku za vrijeme suđenja, i ako sudac ne dopusti poslije-raspravni prijedlog za novim suđenjem, nezadovoljna stranka može uložiti žalbu višem sudu. Vjerojatno najčešći razlog za žalbu jest da je sudac dopustio dokaz koji se tre-

bao izuzeti, odbio priznati dokaz koji se trebao priznati, ili nije poroti dao dobre upute.

Odvjetnik priprema temelj za priziv stavljajući prigovor na navodnu grešku u suđenju. Taj prigovor ide u

zapisnik sa suđenja i postaje dijelom transkripta, kojeg prizivni sud kasnije razmatra. Odluka prizivnog suda može naložiti nižem sudu da provede svoju raniju odluku ili da zakaže novo suđenje.

55

POGLAVLJE

7

SAVEZNI SUCI

Pokret uključenja manjina i žena u sudstvo pojačao se u vrijeme predsjednika Jimmija Cartera. Predsjednik Ronald Reagan je probio barijeru spola na Vrhovnom sudu 1981., postavljajući Sandru Day O'Connor, desno, kao pomoćnu sutkinju. Vrhovni sudac Warren Burger, lijevo, u trenutku prisege, dok njezin suprug, John J. O'Connor, u sredini, drži dvije obiteljske Biblije.

Glavni sudionici saveznog sustava su muškarci i žene koji služe kao suci i sutkinje. Kakve oni imaju karakteristike koje ih razlikuju od ostalih građana? Koje sposobnosti su potrebne – formalne i neformalne – za ulazak u sudsko vijeće? Kako se biraju suci i tko su sudionici u postupku? Kako suci nauče biti suci? Kakva mora biti njihova disciplina i kad se odstranjuju iz vijeća?

PODRIJETLO SAVEZNIH SUDACA

Američki građani se drže uvjerenja da netko tko je rođen u najnižim uvjetima (kao Abraham Lincoln) može jednog dana odrasti i postati predsjednikom Sjedinjenih Država ili u najmanju ruku sudac. Kao i kod svih mitova, i ovaj ima trunku istine. U načelu skoro svatko može postati poznati javni dužnosnik, a postoji nekoliko dobrih primjera koje se može navesti o ljudima koji su se iz siromašne sredine popeli na vrhunac moći. Američki savezni suci, kao i drugi javni djelatnici i voditelji trgovine i industrije, dolaze iz redova srednje i gornje srednje klase.

Okružni suci

Podatke o podrijetlu saveznih okružnih sudaca nitko nije sakupljao u posljednjih 210 godina, ali se dosta toga zna o sucima koji su u toj službi nedavnih desetljeća.

Prije preuzimanja saveznog sudskog odjela, većina sudaca su bili suci na državnoj ili lokalnoj razini. Slijedeća grupa iz koje dolaze savezni suci su političke ili vladine strukture ili srednje i veće pravne tvrtke. Oni koji dolaze iz manjih pravnih tvrtki ili su bili profesori, čine najmanju grupu.

Sredina sudačkog obrazovanja otkriva nešto oko karaktera njezinog elitizma. Svi su završili fakultete, oko polovina njih su pohađali skupe Ivy league škole, ili druge privatne fakultete da bi došli do dodiplomskih i pravnih diploma. Suci se također razlikuju od ostale populacije jer kod njih postoji tendencija prema nasljednom zanimanju, to jest, dolaze iz obitelji čija je tradicija u sudskoj i javnoj domeni.

Iako žene čine oko 51 % stanovništva Amerike, suci su bili skoro ekskluzivno muškarci. Do predsjednikovanja Jimmija Cartera (1977–81), manje od dva posto okružnih sudaca bile su žene, a i sa pažljivim trudom da se taj fenomen promijeni, samo 14,4 posto Carterovih nominacija za poziciju okružnih sudaca su bile žene. Rasne manjine su također bile manje predstavljene u sudačkom vijeću, ne samo u totalnom broju, nego i u usporedbi sa brojem cjelokupnog stanovništva. Do današnjeg dana, samo je Jimmi Carter nominirao znatniji broj ne-Anglikanaca u savezno sudačko vijeće – preko 21 posto. Za

vrijeme administracije predsjednika Billa Clintona (1993. – 2001.), dogodila se dramatična promjena. U prvih šest godina njegova mandata, 49 posto sudskih nominacija bile su ili žene ili manjine.

Oko devet od deset okružnih sudaca su ista politička stranka kao predsjednik – nominator, a povijesno, oko 60 posto imaju evidenciju aktivnih pristalica.

Tipični sudac ima oko 49 godina u vrijeme nominacije. Godišta neznatno variraju od jednog predsjednikovanja do drugog, skoro bez razlike tijekom godina, od administracije do administracije.

Suci prizivnog suda

Za prizivni suce je vjerojatnije da imaju prethodno sudsko iskustvo nego njihovi kolege u prvostupajskim sudskim vijećima, i isto tako vjerojatnije su pohađali privatne i Ivy league škole.

Što se tiče pripadnosti političkim strankama, razlika između prvostupajskih i prizivnih sudova je mala. Međutim, prizivni suci imaju malu tendenciju ka većoj aktivnosti u pripadajućoj stranci nego njihove kolege na prvostupajskim sudovima.

Clintonova inicijativa za uspostavljanjem sudstva koje će bolje odražavati spolnu i rasnu demografiju Sjedinjenih Država, pokazuje se i u činovima prizivnih sudaca. Trećina njegovih nominacija su žene, a za vri-

jeme Clintona nominirano je u vijeća prizivnih sudaca više Afroamerikanaca, Španjolaca i Azijata nego u vrijeme bilo kojeg drugog predsjednika.

Predsjednik George W. Bush, također je pokazao naklonost raznolikosti rasa i spolova. Skoro jedna trećina njegovih nominacija za okružne sudove bile su „ne-tradicionalne” – žene i manjine.

Suci Vrhovnog suda

Od 1789. 106 muškaraca i dvije žene sjedile su u vijeću američkog najvišeg sudbenog tribunala. Iako je možda 10 posto sudaca došlo iz siromašnog sloja, većina sudaca dolazi iz politički aktivnih obitelji, a oko trećine ih je u srodstvu sa pravnicima ili usko povezanih sa obiteljima koje imaju tradiciju u službi sudstva.

Do 1960tih Visoki sud je bio bijel i sav muški, no 1967. predsjednik Lyndon Johnson nominira Thurgooda Marshalla kao prvog Afroameričkog člana Suda. Kad je Marshall 1991. otišao u penziju, predsjednik George H.W. Bush, otac Georga W. Busha, zamijenio ga je drugim Afroamerikancem, Clarenceom Thomasom. Godine 1981. je prekinuta barijera spola i predsjednik Ronald Reagan imenuje Sandru Day O'Connor u Sud, a 13 godina kasnije njoj se pridružuje Ruth Bader Ginsburg.

Što se tiče nepolitičke profesije sudaca, svih 108 je pravno obrazovano i svi su bili u praksi prava na nekom

stupnju svojih karijera. Samo 22 posto je imalo državno ili savezno sudачko iskustvo neposredno prije nominacije, iako ih je više od polovice služilo u vijećima neko vrijeme prije nego su nominirani za Vrhovni sud. Što se tiče njihovih kolega na nižim savezним sudovima, suci su vjerojatno bili politički aktivniji nego što je to neki prosječni američki građanin, i skoro svi su dijelili mnoga ideološka i politička opredjeljenja kao predsjednik koji ih je nominirao.

SPOSOBNOSTI SAVEZNIH SUDACA

Unatoč tome što nema formalnih kvalifikacija za poziciju saveznog suca, postoje dobro definirani neformalni zahtjevi.

Formalne kvalifikacije

Nema ustavnih ili zakonskih kvalifikacija koje bi bile propisane za služenje na Vrhovnom sudu ili nižim savezним sudovima. Ustav samo naznačuje da će „sudbena vlast Sjedinjenih Država biti povjerena jednom Vrhovnom sudu” i takvim nižim savezним sudištima kakve Kongres uspostavi (Članak III, Odjeljak 1) i da će predsjednik „uz savjet i suglasnost Senata, imenovati.... Suce vrhovnog Suda” (Članak II, Odjeljak 2). Kongres primijenjuje isti postupak odabira za prizivne i za prvostupanjske sudove. Nema ispita koje bi se mora-

lo polagati, nema minimalnih godina starosti, nema odredbe da suci moraju biti rođeni ili pravni građani, čak se ne traži pravna diploma.

Neformalni zahtjevi

Najmanje četiri vitalne, iako neformalne, činjenice određuju tko će zasjedati u saveznom sudu u Americi: profesionalna sposobnost, političke kvalifikacije, samo-odabir i element sreće.

Profesionalna sposobnost

Iako kandidati za sudbene pozicije u Sjedinjenim Državama ne moraju biti odvjetnici, običaj je imenovati odvjetnike koji su se istakli u svojoj struci. Iako politička pravila dopuštaju da predsjednik nagradi sudskom pozicijom nekog starog saveznika, tradicija nalaže da potencijalni sudac ima reputaciju profesionalne sposobnosti, tim više ako pozicija o kojoj se radi ide od prvostupanjskog prema prizivnom Vrhovnom sudu.

Politička kvalifikacija

Većina imenovanih za ured suda imaju neku evidenciju političke aktivnosti, iz dva razloga. Prvo, do neke mjere pozicije sudaca se još uvijek smatraju dijelom sustava pod političkim pokroviteljstvom; oni koji su pomagali stranki vjerojatnije da će biti nagrađeni mjestom u saveznom sudstvu nego oni koji to nisu. Drugo, neka politička aktivnost od strane po-

tencijalnog suca je često i potrebna, jer inače kandidat ne bi bio vidljiv predsjedniku, senatoru/ima ili lokalnom stranačkom vođi, koji sastavlja ju liste kandidata.

Samo-odabir

Dok mnogi to smatraju nedostojnim i neetičnim da netko javno obznani želju za saveznom sudačkom pozicijom, neki potencijalni pravnici samostalno organiziraju diskretne kampanje za sebe ili u najmanju ruku puštaju glas da su slobodni za sudačku službu. Malo njih će aktivno tražiti sastanak, ali vjerodostojne anegdote pokazuju da se odvjetnici često stavljaju u poziciju tako, da se njihovo ime spomene kad se ukaže prazna fotelja.

Element sreće: Postoji dobar dio slučajnosti u gotovo svim sudačkim imenovanjima. Biti članom prave stranke u pravo vrijeme, ili biti vidljiv moćnicima u pravom momentu često ima presudnu ulogu u stvaranju profesionalnog iskustva, koje vodi do sudačkog mjesta.

POSTUPAK SAVEZNOG IZBORA I SUDIONICI

O kvir izbora sudaca isti je za sve savezne suce, iako njihove uloge variraju ovisno o razini sudstva. Sva imenovanja izriče predsjednik nakon valjane konzultacije sa osobljem Bijele kuće, uredom

državnog tužitelja, nekim senatorima, i drugim političkim tajnim agentima. Savezni istražni ured (FBI), produžena ruka Ministarstva pravosuđa, obično provodi rutinsku sigurnosnu provjeru. Nakon što se imenovanje obznani javnosti, različite interesne skupine koje vjeruju da imaju interesa u imenovanju, mogu lobirati za ili protiv kandidata. Isto tako, kvalifikacije kandidata biti će procijenjene od strane američke Odvjetničke komore. Kandidatovo ime se šalje Odboru Senata za pravosuđe, koje vodi istragu o podobnosti kandidata za to mjesto. Ako je glas Odbora pozitivan, imenovanje se šalje pred Senat, gdje se ili odobri ili odbije jednostavnim većinom glasova.

Predsjednik

Tehnički, predsjednik imenuje sve sudačke kandidate, no povijesno, izvršni šef je više uključen u imenovanja za Vrhovni sud nego za niže sudove. To je tako iz dva razloga.

Prvo, imenovanja za Vrhovni sud su za predsjednika – a i za širu javnost – općenito važnija i politički značajnija nego sastavljanje manjih tribunala. Predsjednici obično koriste rijetke šanse za imenovanja na visoki sud kako bi dali političku izjavu ili dali ton svoje administracije. Na primjer, za vrijeme nacionalnog pritiska pred ulazak Sjedinjenih Država u II svjetski rat, demokratski predsjednik Franklin D. Roosevelt unaprijedio je

republikanca Harlana Fiske Stone-a na mjesto vrhovnog suca, kao izraz nacionalnog zajedništva. Godine 1969. predsjednik Richard Nixon iskoristio je imenovanje konzervativca Warren Burgera kako bi ispunio prisegu iz kampanje da će uspostaviti „zakon i red”. Predsjednik Ronald Reagan se 1981. nadao opovrgnuti reputaciju nenaklonosti ženskim pokretima time što je bio prvi koji je imenovao ženu u visoki sud.

Drugi razlog radi kojeg predsjednici daju više pažnje imenovanjima za Vrhovni sud, a manje za niže sudove, jest što tradicija dopušta pojedinim senatorima i lokalnim stranačkim vođama da utječu, a često i dominiraju,

imenovanjima za niže sudove. Praksa poznata pod „senatorskim dopuštenjem” dio je postupka imenovanja za okružne suce. „Senatorsko dopuštenje” znači da Odbor Senata za pravosuđe pita senatora iz predsjednikove političke stranke, a koji je inače iz države kao i imenovani, za mišljenje o kandidatu. Izražavajući gledište o određenom kandidatu, senator je u prilici da naprosto stavi veto na imenovanje. Senatorsko dopuštenje se ne odnosi na imenovanja za prizivne sudove, iako je uobičajeno da se predsjednici priklanjaju senatorima iz svoje stranke, iz država koje određuju oblasti prizivnog suda.

Predsjednik Lyndon B. Johnson, desno, imenovao je prvog Afroamerikanca u Vrhovni sud, Thurgooda Marshalla, lijevo, 1967.

Ministarstvo pravosuđa

Predsjedniku i osoblju Bijele kuće u postupku izbora sudaca pomažu dvije ključne osobe, obje imenovane od strane predsjednika, a to su državni tužitelj i njegov zamjenik. Njihov primarni zadatak je da pribave kandidate za pozicije saveznih sudaca koji odgovaraju općem kriteriju kojeg traži predsjednik. Kad se dobije nekoliko imena, osoblje Ministarstva pravosuđa će podvrgnuti svakog kandidata pomnom ispitivanju. Mogu narediti istragu FBI-a o karakteru kandidata ili njegovoj prošlosti; oni će svakako pročitati kopije svih članaka ili govora koje je kandidat napisao ili će procijeniti pismena gledišta ako se radi o aktivnom sucu; čak će možda provjeriti sa lokalnim stranačkim vođama je li kandidat vjeran stranci i u skladu sa stavovima predsjednikove javne politike.

U slučaju imenovanja okružnog suca, kod kojeg imena često dolaze od senatora iz domicilne države, funkcija Ministarstva pravosuđa je više promatračka nego pokretačka. Bez obzira tko donese popis imena, prvi zadatak Ministarstva pravosuđa je da ocijeni kandidatove osobne, profesionalne i političke sposobnosti. U provođenju tog zadatka Ministarstvo može raditi u uskoj suradnji sa osobljem Bijele kuće, senatorima uključenim u imenovanje, i sa stranačkim vođama koji žele dati svoj doprinos u odabiru imenovanog.

Državni i lokalni stranački vođe

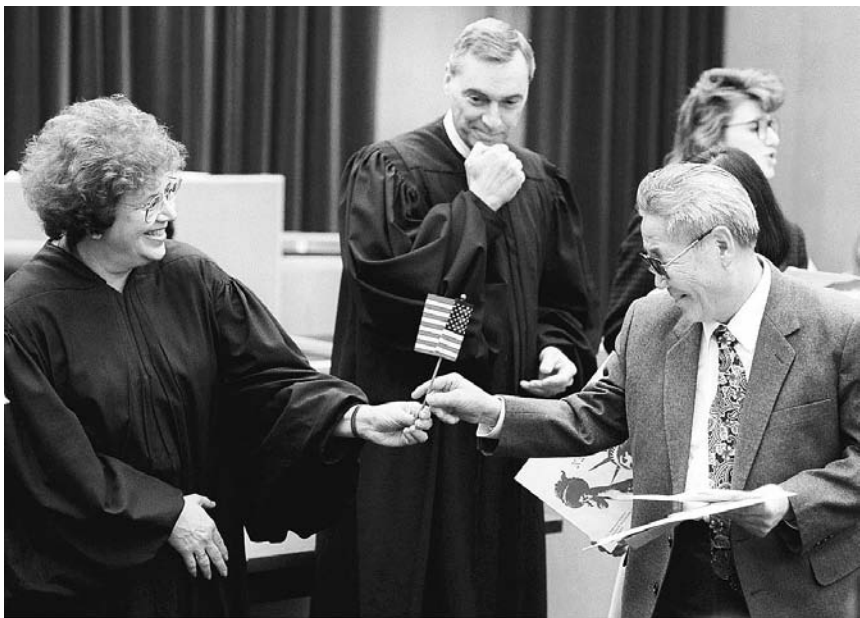
Regionalni stranački vođe nemaju mnogo utjecaja u imenovanju sudaca Vrhovnog suda, gdje predsjednik ima posebno pravo, a njihovo je pravo u odabiru prizivnih sudaca minimalno. Međutim, u odabiru prvostupanjskih sudaca njihov je utjecaj znatan, naročito ako se imenuju u državama iz kojih nijedan senator nije u predsjedničkoj stranci. U takvim slučajevima će se predsjednik najvjerojatnije savjetovati sa stranačkim vođama svoje stranke, a ne sa senatorima te države.

Interesne skupine

Često se događa da određene interesne skupine, koje predstavljaju cijeli spektar politike od ljevice do desnice, lobiraju ili za ili protiv sudskih imenovanja. Vođe tih grupa – bez obzira da li se radilo o ljudskim slobodama, poslovima, sindikatima, građanskim pravima – ne prezaju pozivati predsjednika da povuče nominaciju za nekoga tko je drugačijeg političkog i društvenog gledišta nego oni, ili lobirati u Senatu da se prihvati čovjek koji je njima naklonjen. Interesne skupine lobiraju za i protiv imenovanih na svim razinama saveznog sudstva.

Američka odvjetnička komora (ABA)

U više od 50 godina, Odbor za savezno sudstvo američke odvjetničke komore igrao je ključnu ulogu u ocjenjivanju profesionalnih kvaliteta

Predsjednik imenuje sve savezne sudbene kandidate, ali pojedini senatori i lokalni stranački vođe tradicionalno imaju veliki utjecaj u slučajevima imenovanja za niže sudove.

Gore, dva suca okružnog suda koji predsjedaju ceremonijom naturalizacije u državi New York. U sredini, predsjednik George W. Bush čestita svojim kandidatima za savezno sudstvo. Dolje, Viša sutkinja Constance Baker Motley, sa Okružnog suda Južnog okruga države New York, govori na raspravi sudskog vijeća.

potencijalnih kandidata za poziciju saveznog vijeća. Odbor, čijih 15 članova predstavlja sve oblasti Sjedinjenih Država, ocjenjuje kandidate po tri osnovna kriterija: sudski temperament, profesionalna sposobnost i integritet. Odobreni kandidat se ocjenjuje ili kao „kvalificiran” ili „visoko kvalificiran” dok se neprihvatljivi kandidat ocjenjuje sa „nije kvalificiran”.

Odbor za pravosuđe Senata

Pravila Senata zahtijevaju da njegov Odbor za pravosuđe razmotri sva imenovanja za savezno vijeće i sastavi preporuke Senatu kao cjelini. Tako je njegova uloga da promotri sve osobe koje su već imenovane, bez da predlaže imena mogućih kandidata. Odbor održava saslušanje o svim kandidatima, u koje vrijeme se saslušavaju svjedoci i vijeća se iza zatvorenih vrata. Saslušanja za imenovanja okružnih sudaca su uglavnom rutinska jer norma senatorskog dopuštenja je već, na svaki način, odredila da li će kandidat biti prihvatljiv Senatu. Međutim, za imenovanja na prizivne sudove, a naročito za Vrhovni sud, saslušanje Odbora će biti ozbiljan postupak.

Senat

Krajnji korak u postupku imenovanja saveznih sudaca je glasovanje većine u Senatu. Povijesno, dva su opća glodišta prevladala o propisanoj ulozi Senata. Od vremena predsjednika Geor-

ga Washingtona neki su znanstvenici smatrali da Senat mora prešutno ići ukorak s predsjednikovim izborom kandidata, osim ako nema nekog vrlo jakog razloga protiv toga. Drugi znanstvenici i većina senatora držali su da Senat ima pravo i obvezu na svoju vlastitu odluku u odnosu na kandidata. U praksi uloga Senata u odlučivanju imenovanja sudaca ima različito značenje, ovisno o tome o kojoj razini savezne sudačke pozicije se radi.

Za okružne suce prevladavaju senatorska dopuštenja. To jest, ako je predsjednikov kandidat prihvatljiv senatoru/ima predsjedničke stranke iz države u kojoj će sudac suditi, Senat je obično zadovoljan što može potvrditi imenovanje. Za imenovanja za prizivne sudove, senatorsko se dopuštenje ne primijenjuje, pošto ispražnjeno mjesto koje treba popuniti pokriva mnogo više nego državu jednog ili dvaju senatora. No senatori iz svih država koje čine oblast u kojoj je ispražnjeno mjesto uobičajeno predlažu imena potencijalnih kandidata predsjedniku. Nepisano je pravilo da svaka država u oblasti ima barem jednog suca u prizivnom vijeću. Dok god se poštuju norme i predsjednikov kandidat ima dovoljno dobre kvalifikacije, Senat kao cjelina obično ide ukorak s preporukama vrhovnog izvršitelja. Senat obično ne goduje predsjedniku ako se otvori rasprava o prikladnosti imenovanog za Visoki sud. Od 1789., predsjednici su

na savjet i odobrenje Senatu poslali 144 osobe na imenovanje za Vrhovni sud. Od tog broja, njih 30 je Senat ili odbio ili „odgodio na neodređeno vrijeme”, ili ih je predsjednik povukao. Po tome, predsjednici su bili uspješni u 79 posto slučajeva, i njihov se postotak uspjeha popravlja, uzevši u obzir da je Senat odbio jednu trećinu imenovanja u 19. stoljeću. Zapisnik pokazuje da predsjednici postižu najveći uspjeh u potvrdi imenovanja za visoke sudove kad kandidat dolazi iz neproturječne sredine i zauzima srednju političku liniju, kad predsjednička stranka ima većinu u Senatu ili kad većina dijeli poredsjednikova osnovna načela i vrijednosti.

POSTUPAK SOCIJALIZACIJE

Budući suci, osim osnova prava, stiču važne analitičke vještine i vještine komunikacije na fakultetima i pravnim školama. Nakon nekoliko desetaka godina prave prakse, budući sudac dobro nauči kako funkcioniraju sudovi i pravo i specijalizira se za određeni smjer prava. Unatoč pripremama, ponekad poznatim pod „očekivanom socijalizacijom” najveći broj novih sudaca treba još mnogo naučiti o tome što znači biti sudac. Ne samo da Sjedinjenim Državama nedostaje formalni obrazovni postupak za sudačku struku, nego se i pretpostavlja da je dekada

odvjetničkog iskustva sve što treba da se postane sudac. Naprotiv, da bi se postalo sudac u Americi, potrebna je dobra početnička socijalizacija (kratkotrajno učenje i prilagodba novoj ulozi) i strukovna socijalizacija (višegodišnje stjecanje iskustva u samoj struci).

Tipični novo-imenovani kandidati prvostupanijskih sudova mogu biti odvjetnici prve klase i stručnjaci u nekoliko područja prava koje su specijalizirali. Od njih kao sudaca, međutim, se očekuje da budu stručnjaci u svim sferama prava, od njih se traži da se uključe u sudačke dužnosti koje obično nisu ni u kakvoj vezi sa bilo čime što su radili kao odvjetnici (na primjer, presude), a moraju voditi administraciju s kakvom se još nisu sretali (na primjer, moraju naučiti kako učinkovito organizirati plan rada suda sa nekoliko stotina različitih slučajeva).

Na razini prizivnih sudova, također postoji početnička socijalizacija – unatoč mogućem prethodnom iskustvu okružnih sudaca – oni sa prvostupanijskih sudova, čini se, lakše se snalaze u prijelaznom periodu. Za vrijeme prijelaznog perioda, oblasni suci govore manje nego njihove kolege s većim iskustvom. Često im treba dulje da napišu mišljenja, vijećaju češće sa starijim kolegama ili prolaze kroz period neodlučnosti.

Proces učenja za suce Vrhovnog suda je još teži. Kao i novi prizivni suci, suci Vrhovnog suda duže vijećaju sa starijim kolegama, pišu manje većinskih i izdvojenih mišljenja, i pokazuju stupanj neodlučnosti. Novaci na visokom sudu možda imaju više iskustva nego njihovi kolege na nižim sudovima, no činjenica da je Vrhovni sud uključen u široko stvaranje sudbene politike – a ne kao prizivni sudovi koji ispravljaju greške i primijenjuju pravila prvostupanijskih sudova – može biti razlogom njihove početne neodlučnosti.

S obzirom na potrebu dijela saveznih sudaca za početničkom i strukovnom socijalizacijom, kuda se obraćaju za upute? I za suce prizivnih sudova i za njihove prvostupanijske kolege, najbolja obuka dolazi od starijih, iskusnih kolega u vijeću – naročito predsjednika okružnog ili oblasnog suca. Isto tako i na Vrhovnom sudu, stariji suradnici, često vrhovni sudac, imaju glavnu ulogu u prijenosu osnovnih pravila i vrijednosti Suda na novake.

Obrazovni seminari koje organizira Savezni centar za sudstvo za nove suce također igra značajnu ulogu u obuci i socijalizaciji novih sudaca. Iako su neki od tih seminara u organizaciji vanjskih stručnjaka – stručnjaka iz predmeta na pravnim školama – ključni predavači su iskusni suci čije iskustvo iz stvarnog života traži poštovanje novih članova saveznog sudstva.

Koje je značenje socijalizacije za funkcioniranje sudbeno-pravnog sustava Sjedinjenih Država? Prvo, posrednici socijalizacije koji su na raspolaganju sucima novacima dopuštaju da sustav radi glatko, s minimumom zastoja. Da su novi suci izolirani od svojih iskusnih starijih kolega, geografski ili kako drugačije, trebalo bi im više vremena da nauče tankoćutnosti svojeg zanata a događalo bi se i više grešaka tijekom parnica.

Drugo, činjenica da se socijalizacija može osigurati unutar vlastitih redova – da stariji, iskusniji sudac podučava novaka – služi kao neka vrsta ljepila koje pomaže da se sustav poveže. To pomaže da sudačke vrijednosti, praksa i orijentacija jedne generacije prijeđu na drugu. To daje konstantu i osjećaj trajnosti sustavu koji radi u svijetu gdje vlada uobičajeni kaos i neuobičajeno ponašanje.

UMIROVLJENJE I PRESTANAK DUŽNOSTI SUDACA

Suci prestaju obnašati sudačku dužnost pri umirovljenju po osobnoj odluci ili zbog bolesti ili smrti, ili zbog disciplinske stege.

Disciplinski postupak protiv saveznih sudaca

Svi savezni suci imenovani pod odredbom Članka III Ustava obnašaju dužnost „za trajanja dobrog vlada-

nja”, što znači praktički doživotno ili dok se ne povuku. Jedini način da ih se ukloni iz vijeća je smjenjivanje optužbom (optužnica Predstavničkog doma) i osudom od strane Senata. U skladu s ustavnim zahtjevima (za suce Vrhovnog suda) i pravnim standardima (za prizivne i prvostupanjske suce), do smjenjivanja optužbom može doći zbog „izdaje, mita ili drugog ozbiljnog zločina i prekršaja”. Smijenjeni sudac će se suočiti sa suđenjem pred Senatom, koji može izreći osudu glasovanjem dvotrećinske većine od broja prisutnih.

Od 1789. Predstavnički dom je pokrenuo postupak smjenjivanja optužbom za samo 13 sudaca – iako je isti broj sudaca dao ostavke prije nego je poduzet formalni postupak protiv njih. Od njih 13, samo sedam je izvršilo osudom koja ih je udaljila iz službe.

Iako je direktna kaznena radnja onih u vijeću rijetka, sivo područje kršenja discipline može staviti suca prekršitelja negdje između prihvatljivog i optuživog ponašanja. Što učiniti sa saveznom sucem koji saslušava slučaj unatoč očiglednog sukoba interesa, koji se sustavno pristrano ponaša, čije osobne navike imaju negativan utjecaj na obavljanje posla u sudnici? Povijesno gledajući, malo se činilo u takvim slučajevima, osim što bi se izdao blagi ukor od strane kolega. Posljednjih desetljeća, međutim, poduzeli su se disciplinski postupci.

Prvog listopada 1980., došao je na snagu novi pravilnik Kongresa. Naslovljen Reforma suda i Zakon o ponašanju i prestanku sposobnosti, taj zakon ima dva različita dijela. Prvi dio ovlašćuje Sudbeno vijeće u svakoj oblasti, koje se sastoji i od prizivnih i prvostupanjskih sudaca a predsjeda mu predsjednik oblasnog suda, da „poduzmu svaku potrebnu i prikladnu mjeru za učinkovitu i brzu administraciju prava unutar svoje oblasti”. Drugi dio zakona ustanovljuje zakonski postupak žalbe protiv sudaca. Ukratko, dopušta povrijeđenoj stranci da uloži pismenu žalbu službeniku prizivnog suda. Predsjednik suda tada razmatra optužbu i može ju odbaciti ili ako mu se učini neosnovanom, ili zbog nekog drugog razloga. No ako je pritužba valjana, predsjednik suda mora imenovati istražno povjerenstvo koje se sastoji od njega samoga i jednakog broja prvostupanjskih i okružnih sudaca. Nakon istrage, povjerenstvo izvješćuje vijeće, koje ima nekoliko opcija: sudac može biti oslobođen krivnje; ako se radi o stečajnom sucu ili magistratu, on se može maknuti s dužnosti; a suci imenovani pod Člankom III mogu biti privatno ili javno podvrgnuti ukoru ili osudi, proglašeni nesposobnim, zatraženi da daju dobrovoljni otkaz ili im se može zabraniti dodjela slučaja. No, otkaz sucima imenovanim po Članku III nije dopušten; jedino čemu se može pribjeći jest smjena

optužbom. Ako sudbeno vijeće odredi da ponašanje ima temelj za smjeњivanje, ono će obavijestiti sudbeno vijeće na saveznoj razini koje pak može slučaj prislijediti na razmatranje u Dom zastupnika.

Prestanak dužnosti saveznih sudaca

Možda je problematičnije maknuti s dužnosti one suce koji su postali prestari i nesigurni da bi obnašali dužnosti učinkovito. Kongres je pokušao (s određenim uspjehom) potaknuti starije suce da odu u penziju tako da im se to financijski više isplati. Od 1984. saveznim sucima je dopušteno otići u penziju s punom plaćom i pogodnostima pod odlukom koji se zove „pravilnik 80”; to jest, kad zbroj sućevih godina i broj godina rada u

sudstvu iznosi 80. Kongres je također dopustio da suci uzmu status seniora umjesto da odu u punu penziju. U zamjenu da preuzmu manji broj slučajeva, bit će im dopušteno da zadrže položaj i osoblje, a jednako važno – i ugled i samopoštovanje jer su još uvijek aktivni.

Suci često usklade svoju ostavku s trenutkom kad njihova stranka kontrolira predsjedništvo tako da ih zamijeni netko sličnih političkih i sudaćkih načela. Studija iz 1990. otkrila je da je 1954. stopa „umirovljenja/ostavki sudaca bila pod utjecajem političkih i ideoloških kompenzacija, i prožeta poborništvom” pokazujući tako da mnogi pravnici sebe vide kao dio političke veze između ljudi, postupka sudaćkog imenovanja i kasnijih odluka sudaca. ♀♀

KVALIFIKACIJA I PODRIJETLO DRŽAVNIH SUDACA

Većina državnih zakona i ustava osigurava nekoliko strogih uvjeta za službu državnog suca. Velika većina država ne zahtijeva da im mirovni suci i magistrati imaju pravne diplome, ali te se diplome traže u svim (i formalno i u praksi) prvostupanjskim i prizivnim sudovima.

Iako žene čine malo veći dio stanovništva Sjedinjenih Država, i unatoč porastu broja žena u pravnoj struci posljednjih decenija, žene su još uvijek manje zastupljene u sudskim vijećima. One koje rade kao državne sutkinje, vjerojatnije su na sudovima nižeg stupnja državnog sudstva, a ne na visokom sudu, iako to varira od države do države. Od sredine 90ih, samo oko 14 % svih državnih sudaca su žene, a 6 % su ili Afroamerikanke, Španjolke ili Azijatkinje.

Državni suci, kao i njihovi savezni kolege, ostaju općenito u regiji gdje su odrasli i školovali se. Oko tri četvrtine svih državnih sudaca je rođeno u državi u kojoj rade, a manje od trećine ih je otišlo van države zbog dodiplomskog studija ili zbog pravne diplome. Ta sklonost lokalizmu se također odražava u strukturi radnog iskustva koju suci donose na sud. Na primjer, od onih koji rade u vijeću na državnom vrhovnom sudu, samo 13 % ima neko prethodno savezno iskustvo, dok 93 % ima neki vid prethodnog državnog iskustva.

Suci naginju tome da preuzimaju službu suca u srednjim godinama. Državni prvostupanjski suci pristizu u vijeće sa oko 46 godina, što odgovara broju od 49 godina za savezne prvostupanjske suce. Državni prizivni suci pretežito su malo stariji nego njihovi kolege sa prvostupanjskog suda kad postaju suci – oko 53 godine, što je otprilike isto kao i njihovi savezni kolege.

Što se tiče političke pripadnosti stranci, državni suci, bez obzira jesu li izabrani ili imenovani, uglavnom podržavaju stranku koja prevladava u njihovoj državi. Također, velika većina državnih sudaca bila je aktivna prije preuzimanja mjesta u vijeću, bez obzira jesu li izabrani za vijeće ili nominirani od strane guvernera.

Preko polovine državnih prvostupanjskih sudaca dolaze u vijeće iz privatnih pravnih kancelarija, a oko četvrtina je promovirana sa suđišta nižih sudova, kao što je npr. pozicija magistrata. Od onih koji su se bavili pravom, većina ih se deklarira općim pravnicima bez specijalizacije. Jedan od pet slučajeva regrutira se iz ranga okružnih odvjetnika, a samo 3 % dolazi iz privatne kaznene prakse. Od onih što rade na visokim sudovima, sko-

ro dvije trećine dolaze iz redova privremenih prizivnih sudova ili iz državnih prvostupanjskih sudova.

POSTUPAK IZBORA DRŽAVNIH SUDACA

Na državnoj razini se koriste razni načini za odabir sudaca, a svaki ima mnogo mijena. U osnovi, postoji pet puteva k poziciji suca u bilo kojoj od 50 država: stranački izbori, izvanstranački izbori, odabir po zaslugama, guvernerovo imenovanje i imenovanje po zakonu.

Izbor sudaca

Izbor sudaca, stranački ili izvanstranački, je državno pravilo. Ta je metoda postala popularna u vrijeme predsjednikovanja Andrewa Jacksona (1829.–37.), u doba kad su američki građani išli za demokratizacijom političkih postupaka. U praksi, međutim, vođe političkih stranaka izbore za suce često smatraju indirektnim pokroviteljstvom, kako bi nagradili vjerne članove stranke. Također, suci koji se natječu za izbore često su prisiljeni moljakati priloge za kampanju od odvjetnika i pravnih tvrtki koje će se vjerojatno pojaviti pred njim na sudu – potencijalni

izvor sukoba interesa. Napokon, odaziv glasača za izbore sudaca je veoma nizak. Glasači mogu znati koga više žele za predsjednika ili člana Kongresa ili državnog senatora, ali osobe koje se natječu za državnog suca mogu im biti potpuno nepoznate.

Kao dio Pokreta da razvoj na prijelazu 20og stoljeća, reformisti su tražili izuzeće stranačkih izbora pri izboru sudaca tako da se mogu natjecati i na izvanstranačkoj osnovi. U načelu, oni bi se natjecali na temelju svojih ideja i kvalifikacija, a ne na osnovi toga kojoj stranci pripadaju. No i u tim tehnički izvanstranačkim državama, političke stranke podržavaju pojedine sudačke kandidate i prilažu njihovim kampanjama tako da kandidati poprimaju obilježja jedne ili druge stranke.

Izbor po zaslugi

Izbor po zaslugi je na snazi od ranih 1900tih kao najprihvaćeniji način izbora sudaca. Prva država koja je potpuno prihvatila tu metodu bila je Missouri 1940., i odonda se način izbora koji u osnovi ima tu metodu zove „Missouri – plan”.

Države sa Missouri – planom koriste kombinaciju izbora i imeno-

vanja. Guverner imenuje suca između nekoliko kandidata koje je predložio savjet za imenovanje, koji se sastoji od pet ili više ljudi, i koji obično uključuje odvjetnike (koje pak bira lokalna odvjetnička komora), ne-pravnike koje određuje guverner, a ponekad i lokalne suce. Ili zakonom ili prešutnim sporazumom, guverner imenuje nekoga sa preporučenog popisa. Nakon kratkoročne službe, obično jednogodišnje, novoimenovani sudac mora mora proći kroz posebni izbor, kad se zapravo natječe na temelju svojeg dosjea. (Glasače se pita „Prihvaća li se sudac X u službu ?”) Ako sučevo radno mjesto podrže glasači, kao što je gotovo uvijek slučaj, sudac će služiti svoj redovni i podosta dug radni vijek.

Guvernerovo imenovanje i imenovanje po zakonu

Danas u samo nekoliko država suce biraju governeri ili državno zakonodavstvo. Kad su suci imenovani od strane governera, tu se zasigurno umiješala politika. Guverneri obično odabiru osobe koje su aktivne u državnoj politici i čija je aktivnost koristila ili guverneru osobno ili guvernerovoj stranci ili saveznicima. Također, prilikom imenovanja, guverner se često cjenka sa lokalnim političkim vo-

đama ili sa državnim pravašima čiju potporu treba. Guverner isto tako može iskoristiti poziciju suca da bi nagradio pravaša ili lokalnog političara koji je u prošlosti davao iskrenu političku potporu.

Samo nekoliko država još uvijek dopušta imenovanje državnih sudaca. Iako se može koristiti nekoliko varijanti u izboru članova visokih državnih sudova, kad se radi o popunjenju državnih prvostupajskih vijeća, državni pravaši se okreću prijašnjim članovima.

UMIROVLJENJE I PRESTANAK DUŽNOSTI SUDACA

Suci koji su prestari ili neprikladni za službu manji su problem na državnoj nego na saveznoj razini. Nekoliko država ima plan obveznog umirovljenja.

Minimum godina za umirovljenje je od 65 do 75, najčešće sa 70. Neke države imaju planove koji predviđaju opadanje umirovljeničkih beneficija za suce koji ostaju u službi dulje nego se to želi: to jest, što duže ostaju na dužnosti, manje su im umirovljeničke beneficije.

Planovi umirovljenja, bez obzira kako učinkoviti bili da bi prisilili starijeg suca na penziju, ništa ne koriste protiv mlađeg suca koji je nesposoban, podmitljiv ili ne-etičan. Kroz američku povijest, države su koristile postupke kao što je smjena optužbom, opoziv izbora, i istovremeno rješenje zakonodavstva da otpusti takve suce. Takva je metoda bila minimalno učinkovita, jer se pokazala ili politički teško izvedivom ili vremenski prezahtjevnom i složenom.

Nedavno su države počele osnivati posebne komisije često sastavljene od samih sudaca da bi svoje članove imali pod nadzorom. Te komisije, međutim, nisu uvijek učinkovite jer je sucima često mrsko izložiti kolegu javnoj kritici i disciplini.

POGLAVLJE

8

PROVEDBA I UTJECAJ SUDSKE POLITIKE

Tužitelj raspravlja pred Vrhovnim sudom države Washington, jednim od sudova za koje se smatra da provode politiku koju svojim sudskim odlukama kreiraju prizivni sudovi, posebno Vrhovni sud Sjedinjenih Država.

Nakon odluke suda, mnoštvo pojedinaca – privatnih građana – pozivaju se na provedbu odluke. Ovaj odlomak baca pogled na različite sudionike koji su uključeni u provedbeni postupak, njihove reakcije na sudačku politiku, i načini na koje mogu odgovoriti na odluku suda.

Ovisno o prirodi sudske presude, sudačka politika može imati vrlo uski ili vrlo široki učinak. Tužba za štetu proizašlu iz automobilske nesreće imati će učinak samo na uključene osobe i možda na njihove obitelji. No poznata presuda u *Gideon protiv Wainwrighta* (1963.) imala je direktan učinak na milijune ljudi na ovaj ili onaj način. U tom postupku je Vrhovni sud dosudio da države moraju osigurati odvjetnika za siromašne okrivljenike u suđenjima za teški zločin. Slojevi ljudi – okrivljenici, suci, odvjetnici, porezni obveznici – svi su osjetili učinak te sudbene politike.

UČINAK ODLUKA VIŠIH SUDOVA NA NIŽE SUDOVE

Za prizivne sudove se smatra, posebno za Vrhovni sud Sjedinjenih Država, da su uključeni u kreiranje politike, dok se za prvostupanjske smatra da provode pravila. Međutim, suci nižih sudova imaju velik stupanj neovisnosti u odnosu na prizivne sudove i može se reći, prema jednoj studiji, „da su tako

neovisni... da neće slijediti više sudove ako im uvjeti odgovaraju da tako učine.”

Pravo odlučivanja nižih sudova

Zašto suci nižih sudova imaju toliko slobode kad se radi o provedbi politike viših sudova? Odgovor se djelomično može naći u strukturi sudbenog sustava Sjedinjenih Država. Sudstvo se uvijek odlikovalo neovisnošću, decentralizacijom i osobnošću. Savezni suci su, na primjer, zaštićeni doživotnim radnim mjestom i tradicionalno su mogli voditi svoj sud po svom vlastitom nahođenju. Disciplinske mjere uopće nisu česte, i savezni suci povijesno nikad nisu imali straha od smjene. Da bi zadržali poziciju, državni prvostupanjski suci samo trebaju glasačko tijelo držati zadovoljnim.

Sloboda koju uživaju suci nižih sudova može biti proizvod same odluke višeg suda. Na primjer, slijedom poznatog slučaja desegregacije u školi, *Brown protiv Obrazovnog odbora u Topeki* (1954.), Vrhovni sud je naredio saveznicima, koji su morali presudu provesti u djelo, da javne škole prvo moraju krenuti s radom brzo i razumno, a onda da s opreznom brzinom nastave rješavati pitanje desegregacije. Što znači brzo i razumno? Kako brzo mora školski okrug djelovati da bi postigao opreznost brzinu? Vrhovni sud nije osigurao odgovore na ta pitanja.

Iako nisu sve odluke visokih sudova takve da omogućuju slobodno tumačenje, ipak većina jest. Odluka suda može biti nejasna zbog nekoliko razloga. Ponekad su predmet ili tema tako složeni da je teško odrediti jasnu politiku. U slučajevima bluda, na primjer, Vrhovni sud nije imao teškoća odlučiti da pornografski materijal ne podliježe zaštiti prava slobode govora pod Prvim amandmanom Ustava. Definicija bluda, međutim, je druga stvar. Fraze poput „zanimanje za požudu”, „očigledno uvredljivo”, „norma današnjeg društva” i „društvena vrijednost koja se ne može spasiti” postale su uobičajene u gledištima o bludu, ali te fraze ostavljaju dosta prostora za individualno tumačenje.

Politika koja nastaje među kolegama na sudovima često je dvosmislena jer većina gledišta napisana je tako da ide na ruku nekim sucima. Mišljenje većine može pratiti i nekoliko podudarnih mišljenja. Kad se to dogodi, suci nižeg suda nemaju jasni presedan koji bi slijedili. Na primjer u slučaju *Furman protiv Georgije* (1972.) Vrhovni sud odbio je smrtnu kaznu u nekoliko država, ali zbog nekoliko razloga. Neki suci su se usprotivili smrtnoj kazni kao takvoj, na temelju toga što predstavlja okrutnu i neobičnu kaznu kojom se krši Osmi amandman Ustava. Drugi su glasali da se odbiju državni zakoni jer su se primijenjivali na diskriminirajući način. Nejasnoća koja je stvorena odlu-

kom 1972. utjecala je ne samo na suce nižih sudova nego i na državno zakonodavstvo. Države su hitro donijele različite zakone o smrtnoj kazni i stvorile znatan dio novih parnica.

Sloboda sudaca nižeg suda u provedbenom postupku također može ležati u načinu na koji se politika višeg suda prenosi. Naravno da će sud s kojeg dolazi žalba biti obaviješten o odluci. Međutim, sustavno, nije učinjen formalni trud da se obavijeste drugi sudovi o odluci ili da se pokaže da suci nižih sudova imaju pristup mišljenjima viših sudova. Odluke koje sadrže novu sudačku politiku objavljuju se javno ili tiskanim putem ili Internetom, a očekuje se da ih suci čitaju ako imaju vremena ili volje.

Mišljenja Vrhovnog suda, nižih saveznih sudova i državnih prizivnih sudova na raspolaganju su u mnogim sudovima, pravnim školama i sveučilišnim knjižnicama. Sve ih se više može naći i na Internetu. Doduše, ta široka dostupnost ne jamči da će se te odluke čitati i biti posve razumljive. Mnogi suci nižih sudova, kao na primjer mirovni suci i suci za maloljetnike, nisu pravnici koji bi imali zanimanje i sposobnost čitanja složenih sudskih odluka. Napokon, čak i oni suci koji imaju zanimanja za odluke viših sudova i sposobnost da ih razumiju, nemaju dovoljno vremena da se drže ukorak sa svim novim gledištima.

U skladu sa svim problemima, kako suci postaju svjesni odluka viših sudova? Jedan od načina jest da čuju o njima kroz odvjetnike koji predstavljaju slučajeve na nižim sudovima. Općenito se smatra će da suparnički odvjetnici predstaviti relevantne presedane kao argumente pred sucem. Oni suci koji imaju vježbenike, mogu se osloniti na njih da im pronađu nedavne odluke viših sudova.

Tako politika nekih viših sudova nije brzo i strogo primijenjena, jednostavno zato što je suci nižih sudova nisu svjesni. Čak i one smjernice kojih su svjesni, ne moraju im biti jasne. Bilo koji od tih razloga pridonosi slobodi koju prakticiraju suci nižih sudova kad su stavljeni u poziciju da primjenjuju sudbenu politiku.

Niži sudovi i njihova tumačenja

Jedna studija je zabilježila da „važne objave smjernica uvijek traže tumačenje još nekoga, osim onoga koji je te smjernice stvorio”. To je svakako istina u slučaju sudbene politike prizivnih sudova. Prva demonstracija slobode suca nižeg suda može biti tumačenje što odluka višeg suda znači.

Način na koji sudac nižeg suda tumači politiku koju ustanovljuje viši sud, ovisi o nekoliko činjenica. Mnoge odluke nisu jasno donesene. Tako se pametni ljudi ne moraju složiti oko pravog tumačenja. Čak i objave koje ne sadrže dvosmislenost, ponekad se tumače različito od strane dvaju različitih sudaca.

Osobna sklonost svakog suca također će imati utjecaj na tumačenje koje on daje smjernicama višeg suda. Suci dolaze na sud sa svojom osobnom poviješću i njezinim obilježbama. Neke su republikanske, druge su demokratske: jedan sudac može biti blag, drugi strog. Dolaze iz raznih krajeva. Neki su bili tužitelji, neki su bili prvenstveno branitelji ili pravници u tvrtki. Ukratko, sredine u kojima su odrasli mogu utjecati na njihove prioritete. Tako suci nižih sudova mogu očitavati svoje vlastite ideje u smjernicama viših sudova. To znači da smjernice mogu biti potpuno prihvaćene od strane nekih sudaca, ali i potpuno odbaćene od strane drugih.

Strategije koje koriste niži sudovi

Suci koji poštuju i prihvaćaju smjernice viših sudova će ih prirodno nastojati primijeniti, pa čak i proširiti. Neki su suci riskirali društvenu izolaciju i razne vrste zlostavljanja da bi primijenili smjernice u koje su vjerovali, ali koje su bile nepopularne u njihovim zajednicama.

Suci koji ne vole odluke viših sudova mogu ih primijeniti rijetko ili pod prisilom. Sudac koji se u načelu ne slaže sa politikom viših sudova može pribjeći mnoštvu strategija. Jedna koja se rijetko koristi je prkos, po kojem sudac jednostavno ne primjenjuje smjernice višeg suda u slučaju predstavljenom na nižem sudu.

Takav otvoreni prkos je neobičan. Druge strategije nisu tako ekstremne. Jedna je izbjeći potrebu da se smjernice uopće primijene. Slučaj se može odložiti na temelju tehničke ili proceduralne greške tako da sudac ne mora suditi na stvarnoj osnovanosti zahtjeva. Može se odrediti, na primjer, da tužitelj nema pravnu sposobnost za tužbu ili da slučaj postane sporan pošto se stvar riješila prije nego je suđenje počelo. Suci nižih sudova ponekad izbjegavaju prihvaćanje smjernica proglašavajući dio odluka viših sudova „dicta” (Latinski: autoritativna izjava). Dicta se odnose na dio gledišta koja ne pridonose središnjoj logici odluke. Mogu biti korisna, ali nisu obvezujuća. Što sačinjava dicta otvoreno je mnoštvu tumačenja.

Još jedna strategija koju koriste suci koji se ne slažu sa sudbenom politikom je da ju primijenjuju što je uže moguće. Sudac može odlučiti da presedan ne nadzire slučaj na nižem sudu jer postoje činjenične razlike od onoga na višem. To znači, pošto su dva slučaja različita, ne mora se slijediti presedan.

Utjecaji na suce nižih sudova

Ponekad niži sudovi moraju odlučivati o slučajevima za koje viši sudovi nisu osigurali precizne standarde. Kad se to dogodi, niži sud se mora obratiti nekome za upute. Jedna studija bilježi da suci nižeg suda onda odlučuju „ravnajući se po raznim čimbenicima uključujući pripadnost stranci, ideologiji i regionalnim pravilima.”

UTJECAJ KONGRESA NA PROVEDBENI POSTUPAK

Kad se jednom donese odluka, Kongres može reagirati na nekoliko načina: može poduprijeti ili spriječiti provedbu odluke. Štoviše, može izmijeniti tumačenje zakona koje je dao sud. Nadalje, može i napasti pojedinog suca.

Tijekom odlučivanja o slučajevima, sudovi se često prozivaju da daju tumačenje saveznih pravilnika. Ponekad je sudbeno tumačenje u raskoraku od onog što je većina u Kongresu namjeravala. Kad se dogodi nešto takvo, Kongres može promijeniti pravilnik u novom donošenju zakona tako da poništi polazno tumačenje suda. No, veliku većinu saveznih sudbenih zakonskih odluka Kongres ne mijenja. Osim presuda koje donose po pravilnicima, savezni sudovi tumače Ustav. Kongres ima dvije metode ukidanja ili promjene utjecaja ustavnog tumačenja ako mu nisu po volji. Prvo, Kongres može uzvratiti drugim

pravilnikom dizajniranim tako da izbjegne ustavni problem. Drugo, ustavna odluka se može odbaciti direktno amandmanom na Ustav. Iako su se mnogi amandmani pridodali tijekom godina, nije lako dobiti dvotrećinsku većinu u svakom domu Kongresa da bi se predložio amandman, a zatim postići potvrdu tročetvrtinskom većinom glasova država. Samo četiri odluke Vrhovnog suda su u njegovoj povijesti bile odbačene ustavnim amandmanima.

Napadi Kongresa na savezne sudove općenito, a naročito na određene suce, su još jedna metoda odgovora na sudbene odluke. Ti napadi mogu imati oblik verbalne optužbe od strane nekog člana u Kongresu, prijetnje smjenom aktivnih sudaca, ili detaljnija istraga sudačke filozofije potencijalnih kandidata za savesnu sudačku službu.

Predsjednik Lyndon B. Johnson, rukuje se s Dr. Martinom Lutherom Kingom Jr., nakon potpisivanja Povelje o građanskim pravima 1964. Taj je zakon bio primjerom ključne uloge Kongresa u primjeni odluke Vrhovnog suda, u ovom slučaju, politike desegregacije u školama.

Kongres i savezni sudovi, međutim, nisu prirodni protivnici. Osveta protiv saveznog sudstva je rijetka, i te dvije grane usko surađuju u sličnim političkim ciljevima. Na primjer, Kongres je igrao odlučujuću ulogu u provedbi politike Vrhovnog suda o desegregacije u školi, usvojenjem Povelje o građanskim pravima, 1964., čime je ovlastilo Ministarstvo pravosuđa da pokrene postupak protiv školskih okruga koji nisu postupili po presedanu *Brown protiv Obraznog odbora*. Naslov VI tog Zakona također određuje snažno oružje u borbi protiv segregacije, a to je prijetnja uskraćivanja saveznog fonda školama koje su za to optužene. Kongres se 1965. dalje solidarizirao sa potporom politike prema javnim školama koje su protiv segregacije, prihvaćanjem Zakona o osnovnim i srednjim školama. Taj je Zakon dao saveznoj vladi veću ulogu u financiranju javnog školstva i tako ugrozio školske okruge koji još uvijek imaju problem segregacije, da im neće biti dodijeljen savezni fond. Ta potpora Kongresa je bila značajna jer vjerojatnost suglasnosti sa politikom to je veća što je čvršća veza među granama vlasti.

UTJECAJ IZVRŠNE GRANE NA PROVEDBENI POSTUPAK

Ponekad se proziva direktno predsjednika da provede sudsku odluku. Primjer je *Sjedinjene Države protiv Nixona* (1974.) Istraga senatskog povjerenstva o utaji provale u sjedište demokratske stranke u hotelu Watergate u Washingtonu DC., vodila je direktno u usku suradnju visokih vladinih službenika sa predsjednikom. Otkriveno je i da je predsjednik Richard Nixon dao postaviti automatski sustav za prisluškivanje u Ovalni ured. Leon Jaworski, koji je imenovan posebnim tužiteljem pri istrazi afere Watergate, tražio je, pod prijetnjom kazne, da se predaju neke vrpce koje su mogle biti dokazom protiv visoko pozicioniranih službenika. Nixon je odbio predati vrpce na temelju izvršne po-vlastice i potrebe povjerljivosti u raspravama koje vode k predsjedničkim odlukama. Odluka Vrhovnog suda uputila je predsjednika da preda naložene vrpce sucu Johnu J. Sirici, koji je vodio suđenje vladinih službenika. Nixon je postupio u skladu sa naredjenjem visokog suda i tako je primijenjena odluka koja je ubrzo dovela do njegova pada. Kroz dva tjedna on se povukao s mjesta predsjednika, u kolovozu 1974.

Čak i ako nije direktno uključen u sudbenu politiku, predsjednik može imati utjecaj na učinak. Zbog statusa i vidljivosti položaja, predsjednik, riječima i djelom, može potaći potporu ili otpor novoj sudbenoj politici.

Predsjednik može predložiti zakone koji mogu imati direktan utjecaj na sudove. Predsjednik Franklin D. Roosevelt, na primjer, uzaludno je poticao Kongres da poveća kapacitet Vrhovnog suda kako bi ga „napunio” sucima koji su potpomogli zakonodavni program njegove administracije.

Ovlast imenovanja također daje predsjedniku mogućnost utjecaja na saveznu sudbenu politiku, jer predsjednik imenuje sve savezne suce, uz savjet i privolu Senata.

Predsjednik utječe na sudbenu politiku kroz aktivnosti Ministarstva pravosuđa, koji je dio izvršne vlasti. Državni tužitelj i podređeno mu osoblje naglašavaju posebne predmete koji vode prema predsjednikovim općim ciljevima. Druga strana medalje jest, međutim, da Ministarstvo pravosuđa može, po svojoj slobodnoj volji, susprezati određene smjernice tako da ih se ne trudi provoditi na sudovima.

Drugi službenik koji je u prilici utjecati na sudbenu politiku jest zamjenik javnog tužitelja. Povijesno, smatra se da taj službenik obnaša dvojaku dužnost: onu sudbene i onu izvršne grane vlasti. Zbog svojeg bliskog odnosa sa Vrhovnim sudom, taj službenik se ponekad smatra „desetim sucem”.

Zamjenik javnog tužitelja često savjetuje sud o značenju saveznih zakona i Ustava. On također određuje za koji će se od slučajeva koji uključuju saveznu vladu kao stranku, uložiti žalba Vrhovnom sudu. Isto tako, on može uložiti „amicus curiae” podnesak i time potaknuti sud da ili dodijeli ili uskrati drugom parničaru nalog za zaštitu zakonitosti, ili da odobri ili se usprotivi nekoj smjernici koja se nameće visokom sudu.

Mnoge sudske odluke se stvarno primjenjuju od strane ministarstava, agencija, ureda i komisija izvršne vlasti. Na primjer, odluka Vrhovnog suda *Frontiero protiv Richardsona* (1973.) obvezala je Zračne snage Sjedinjenih Država da odigraju ulogu primijenitelja. Slučaj *Frontiero* je postavio upitnim kongresni zakon koji je osiguravao beneficije za muške oženjene članove Zračnih snaga, ali je propustio učiniti isto za ženske udatte članove. Poručnica Sharron Frontiero osporila je politiku na temelju seksualne diskriminacije. Savezni okružni sud u Alabami izdao je rješenje u podršku Zračnim snagama. Poručnica Frontiero se žalila Vrhovnom sudu, koji je odbacio odluku nižeg suda i zatražila Zračne snage da primijene novu politiku.

DRUGI IZVRŠITELJI

Provedba sudske politike se često vrši putem državnih i saveznih službenika. Mnoge od propisanih kaznenih postupaka Vrhovnog suda, kao što je *Gideon protiv Wainwrighta* i *Miranda protiv Arizone* (1966.) provode suci državnih sudova i drugi državni službenici. Državna i lokalna policija, na primjer, igrala je važnu ulogu u *Mirandinom* zahtjevu da se krivični osumnjičenici moraju upozoriti na njihova prava. Presuda u slučaju *Gideon*, da kod teških kaznenih djela država mora siromašnom okrivljeniku osigurati branitelja, provedena je od strane javnih pravobranitelja, lokalnih odvjetničkih komora i pojedinačnih odvjetnika koje imenuje sud.

Državni zakonodavstvo i izvršitelji također su upleteni u provedbeni postupak. Sudac koji je odredio da je učinjen prekršaj, može odabrati više opcija da se taj prekršaj ispravi. Među najčešćim opcijama su postupak preodgoja, norma rada, i posebne odgojne mjere. Postupak preodgoja vrše savjetodavna povjerenstva, građani koji sudjeluju u programu, obrazovni programi, odbori za vrednovanje, posrednici u rješavanje sporova, i posebni stručnjaci koji će se pozabaviti problemom i naći rješenje. Odgojne mjere ne određuju način preodgoja. Norme rada zahtjevaju posebne ispravke – na primjer, određen broj

stambenih jedinica ili škola ili određena kvalifikacija osoblja za zatvore ili mentalne ustanove. Posebne odgojne mjere ostavljaju se na slobodu onim službenicima koji su imenovani tijekom suđenja da ih odrede i prate. Primjeri posebnih odgojnih mjera su vožnja školskim autobusom, promjena mjesta pohađanja škole, promjena u veličini i uvjetima zatvorskih ćelija ili bolničkih soba. Ova vrsta popravni mjera ne ostavlja okrivljeniku nikakvu fleksibilnost da izabere određenu mjeru i način kako će ju provesti.

Izvršenje ovih odgojnih odredbi često, makar i djelomično, pada na državno zakonodavstvo. Odredba koja traži određen broj zatvorskih ćelija ili određen broj zatvorskih čuvara može izazvati nove troškove za državu, koje će morati snositi zakonodavstvo. Slično tome, odredba da se izgrade modernije mentalne institucije ili osigura modernija oprema također povećava državni trošak. Guverneri će isto biti uključeni u provedbu ovih popravni odredbi jer oni su obično duboko uključeni u proračun. Oni, isto tako, mogu potpisati zakon zabrane (veta).

Ponekad suci imenuju određene pojedince koji pomažu u provedbi odgojnih mjera. Posebnim stručnjacima je ponekad dana ovlast da odlučuju. Sudski imenovani promatrači se koriste u posebnim slučajevima, ali oni ne oslobađaju suca od odgovornosti donošenja odluke. Zapravo, proma-

trači su tu da sakupljaju podatke i izvješćuju o napretku okrivljenika u procesu odgojne mjere. Kad se odredbe ne poštuju ili kad bilo kakve prepreke sprečavaju tijekom odgojne mjere, sudac može imenovati staratelja i ovlastiti ga da zanemari normalne organizacijske prepreke kako bi se provela odgojna mjera.

Grupa pojedinaca duboko je uključena u sudbenu politiku: tisuće žena i muškaraca koji sačinjavaju školske odbore diljem zemlje. Ističu se dva glavna politička područja koja su uvukla školske odbore u velike sukobe kad su se našli u prilici da provedu odluku Vrhovnog suda.

Prvo, kad je visoki sud dosudio 1954. da segregaciji nije mjesto u javnim školama, školski odbori i upravitelji, kao i savezni okružni suci, našli su se na udaru provodeći tu odluku. Njihova uloga u tom procesu imala je utjecaj na milijune školske djece, roditelja i poreznih obveznika u cijeloj Americi.

Drugo, školski odbori su bili upleteni i nakon odluke Vrhovnog suda vezano uz religiju u javnim školama. U *Engel protiv Vitale* (1962.), sud je držao neustavnim zahtjev New Yorka da se u javnim školama dnevno moli molitva koju je odredila država. Neki su školski okruzi kao odgovor na tu odluku tražili da se umjesto te molitve izmoli neki stih iz Biblije ili Oče naš. Njihovo objašnjenje bilo je, da pošto država nije napisala niti Oče

naš, niti Bibliju, ne bi bilo kršenja odredbe suda. Godinu dana poslije, Vrhovni je sud poništio te nove običaje, ističući da ustavno kršenje leži u njegovanju religijske radnje, (Op. prev.: Prvi amandman Ustavu) a ta činjenica ne ovisi o tome je li država napisala molitvu.

UTJECAJ SUDSKIH ODREDBI

Najveća važnost odluka Vrhovnog suda ovisi prvenstveno o njihovom utjecaju na američko društvo kao cjelinu. Noliko odredbi koje su imale značajan učinak su: rasna jednakost, valjani kazneni postupak, i prekid trudnoće.

Rasna jednakost

Mnogi ističu da je odluka Vrhovnog suda u *Brown protiv Obrazovnog odbora* začetnica pokreta za rasnu jednakost u Sjedinjenim Državama. No, Kongres i izvršna grana vlasti također su bili uključeni u postupak provedbe odluke o desegregaciji. No, ipak je sud bio taj koji je započeo postupak nacionalne politike o rasnoj jednakosti, i to slučajem *Brown*.

U početku, sudske odluke su često bile nejasne, i izbjegavale novu politiku. Suci Vrhovnog suda i mnogi niži sudovi bili su, međutim, uporni u održavanju odredbi o rasnoj jednakosti na nacionalnoj političkoj sceni. Njihova se upornost isplatila izglasa-

vanjem Povelje o građanskim pravima 1964., 10 godina nakon slučaja *Brown*. Taj zakon, koji je imao jaku potporu predsjednika J.F. Kennedyja (1961.–63.) i Lyndona B. Johnsona (1963.–69.), jasno je evidentirao Kongres i predsjednika kao podržavatelje rasne jednakosti u Americi.

Jedan se drugi aspekt važnosti saveznog zakonodavstva u kreiranju politike pokazao slučajem *Brown* i ostalim slučajevima koji su uslijedili. Iako su sudovi godinama bili usamljeni u zahtjevu za rasnom jednakosti, njihove odluke nisu prolazile nezapaženo.

Charles A. Johnson i Bradley C. Canon kažu u knjizi „*Sudske odluke: Provedba i utjecaj*” da je odluka u slučaju *Brown* „bila vrlo vidljiva odluka, pokušaj suda da se proizvede jedna od najvećih reformi u američkoj povijesti.” I u godinama koje su uslijedile, Afroamerikanci i njihovi saveznici prisilili su druga vladina tijela da ukinu segregaciju u školama. Naravno, ta prisila je uskoro prešla granice škola da bi se integrirala u sve vidove američkog života.

Pitomci Vojnog instituta u Virginiji mole prije večere u travnju 2001, nedugo nakon što je Američki sindikat za građanska prava uložio tužbu, kako bi prisilio školu da izostavi molitvu. Uloga religije u javnim školama je jedna od spornih točaka o kojima se najviše raspravljalo pred sudskim sustavom Sjedinjenih Država u posljednjih 40 godina.

Valjanost kaznenog postupka

Stvaranje sudske politike u području zakonitog kaznenog postupka najuže se povezuje sa službom Earla Warren-a kao Vrhovnog suca (1953.–69.). Govoreći o tom periodu, Archibald Cox, prijašnji zamjenik javnog tužitelja, rekao je: „Nikad nije bilo tako temeljite reforme kaznenog postupka u tako kratkom vremenu”. Warrenove sudske odluke imale su za cilj prvenstveno izmijeniti postupke koje

su države slijedile s optuženicima za kaznena djela. Do trenutka kad je Warren napustio Vrhovni sud, nove su odredbe već bile u širokom djelovanju: među onim dalekosežnim bio je slučaj *Mapp protiv Ohia* (1961.), *Gideon protiv Wainwrighta* i *Miranda protiv Arizone*.

Odluka kod slučaja *Mapp* proširila je ovlast izuzeća, što je savezna vlada koristila već godinama, na države. Ta odredba je tražila od državnih sudova da iz postupka izuzmu dokaze koje je policija pribavila na nelegalan način. Iako su neke policijske uprave, naročito u većim gradskim područjima, pokušale utemeljiti posebne upute po kojima bi se službenici ravnali prilikom pribavljanja dokaza, ti naponi nisu bili univerzalni. Zbog različitosti policijskih praksi i tumačenja nižih sudova što zapravo čini valjani pretres i zapljena, provedba slučaja *Mapp* se i nije provodila dosljedno diljem Sjedinjenih Država.

Možda je slučaj *Mapp* imao umanjeni učinak zbog toga što suci Vrhovnog suda nisu poduprijeli pravilo izuzeća nezakonito pribavljenih dokaza. Za početak, odluka nije bila jedno-glasna, a tijekom godina neki su suci bili otvoreno kritični prema tom pravilu. Nadalje, kasnije odluke Vrhovnog suda proširile su mogućnost zakonitih pretresa, i tako onemogućili primjenu tog pravila.

U *Gideon protiv Wainwrighta*, odluka je bila da se siromašnim okrivljeni-

DIVISION OF CORRECTIONS
CORRESPONDENCE REGULATIONS

MAIL WILL NOT BE DELIVERED WHICH DOES NOT CONFORM WITH THESE RULES

No. 1 -- Only 3 letters each week, not to exceed 3 sheets letter-size 8 1/2 x 11" and written on one side only, and 2 folded pages, to not write between lines. Two complete letters must be signed at the close of your letter. (Signature)

No. 2 -- All letters must be addressed in the complete prison name of the inmate. Cell number, where applicable, and prison number must be placed in lower left corner of envelope. No. 3 -- Complete name and address in the upper left corner.

No. 4 -- Do not send any packages without a Package Permit. Uninspected packages will be destroyed.

No. 5 -- Letters must be written in English only.

No. 6 -- Books, newspapers, pamphlets, and newspapers of reputable character will be delivered only if mailed direct from the publisher.

No. 7 -- Money must be sent in the form of Postal Money Order only. In the inmate's complete prison name and prison number.

INSTITUTION _____ CELL NUMBER _____

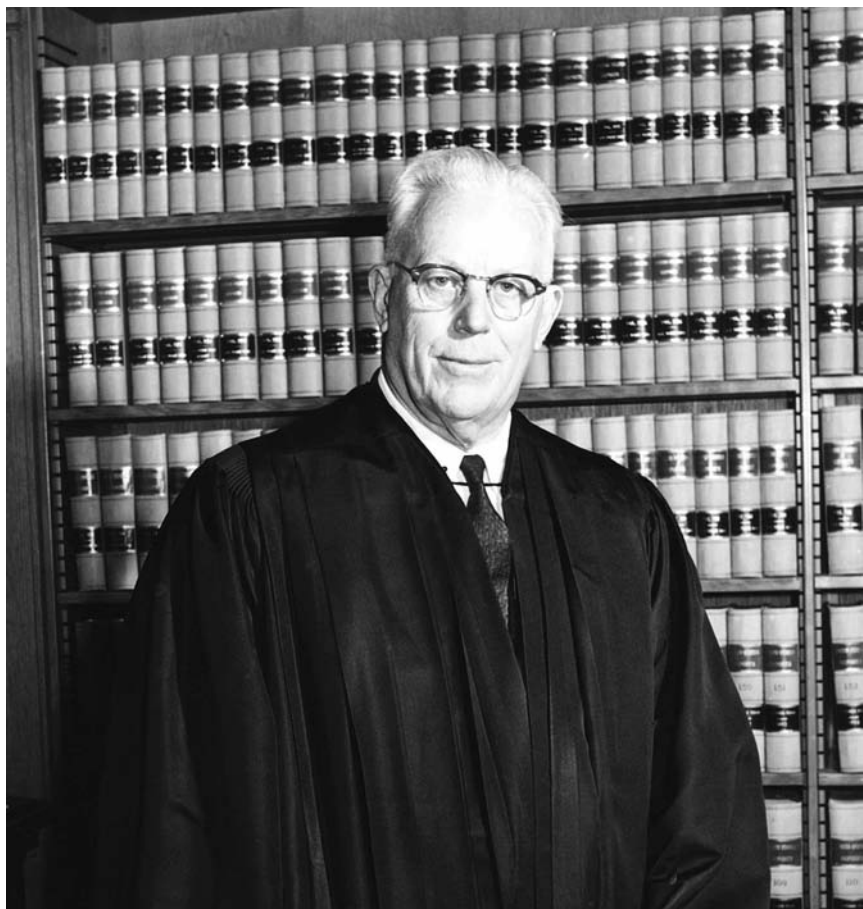
NAME _____ NUMBER _____

In The Supreme Court of the United States
Washington, D.C.
Clarence Earl Gideon
Petitioner
vs.
A.G. Cuchiaro, as
Director, Division
of Corrections State
of Florida
No. 790 Misc.
EST. TERM 1964
U.S. Supreme Court

To The Honorable Earl Warren, Chief
Justice of the United States
Come now the petitioner, Clarence
Earl Gideon, a citizen of the United States
of America, in proper person, and appearing
as his own counsel, who petitions this
Honorable Court for a Writ of Certiorari
directed to The Supreme Court of the State
of Florida, to review the order and judg-
ment of the court below denying the
petitioner a Writ of Habeas Corpus.

Petitioner submits that the Supreme
Court of the United States has the authority
and jurisdiction to review the final judg-
ment of the Supreme Court of the State
of Florida, the highest court of the State
under sec. 344(8), Title 28 U.S.C.A. and
because the "due process clause" of the

Nakon što se Clarence Earl Gideon žalio Vrhovnom sudu da nije imao pravnog zastupnika pred sudom u Floridi, suci su dosudili 1963. da se siromašnim optuženicima moraju dodijeliti branitelji kad idu na sud zbog kaznenih djela.

Vrhovni sudac Earl Warren, snimljen 1961. Za vrijeme njegova mandata, 1953.–69., Vrhovni sud je potaknuo velike reforme u kaznenom postupku preko značajnih odluka u koje spadaju *Gideon protiv Wainwrighta* i *Miranda protiv Arizone*.

cima dodijeli odvjetnik kad im se sudi za težak zločin na državnom sudu.

Mnoge države predviđale su odvjetnike u takvim postupcima i prije sudske odluke. Druge su počele poštivati odluku na razne načine. Osnovana su javna pravobranilaštva u mnogim regijama. U nekima pak, odvjetničke

komore surađuju sa sucima da bi pro našle način udovoljenju odredbe Vrhovnog suda.

Učinak odluke *Gideon* je jasniji i dosljedniji nego onaj slučaja *Mapp*. Jedan razlog, bez sumnje, je činjenica da su mnoge države već primijenile tu odredbu i prije nego što je nastao slu-

čaj *Gideon*. Ta je odredba jednostavno općenitije prihvaćena nego odluka *Mapp*. Iako sud nije pojasnio da li se dodjeljuje javni pravobranitelj ili sudom određeni branitelj, svejedno je jasno da siromašni okrivljenik mora imati pomoć odvjetnika. Također, Vrhovni sud, pod slijedećim vrhovnim sucem, Warrenom Burgerom, (1969.–86.) nije odstupio od sudske politike Earla Warrena u dodjeli branitelja za siromašne okrivljenike kao što je to bio slučaj sa pretresom i zaplenom u slučaju *Mapp*. Svi ti čimbenici pridonijeli su većem poštivanju utjecaja politike nazvane po slučaju *Gideon*.

U *Miranda protiv Arizone* Vrhovni sud je otišao korak dalje i dosudio da policijski službenici moraju pri uhićenju upozoriti uhapšenog osumnjičenika na njegova ustavna prava, a jedno od njih da branitelj bude prisutan pri ispitivanju. Osumnjičenici također moraju biti upozoreni da se mogu braniti šutnjom i da se svaka njihova izjava može koristiti protiv njih na sudu; da ako ne mogu platiti branitelja, bit će mu dodijeljen na račun države; i da imaju pravo prestati govoriti u bilo kojem trenutku. Ti su zahtjevi tako jasno rečeni da su ih policijske uprave dale tiskati na kartice koje službenici nose u džepu od košulje. Tako, pri uhićenju osumnjičenika, policijski službenik samo izvadi karticu i pročita osumnjičeniku njegova prava.

Što se tiče toga što policijski službenici čitaju prava iz slučaja *Miranda*

onima koje uhićuju, sve je u suglasnosti sa odredbom Vrhovnog suda. No, neki znanstvenici dvoje oko učinka slučaja *Miranda* zbog načina na koji se osumnjičenicima objavljuju njihova prava. Jedno je pročitati nekome o tome s kartice, a drugo objasniti mu što znače odredbe visokog suda tako da ih ovaj razumije. Kad se tako gleda, učinak odredbe objavljene slučajem *Miranda* nije baš jasan.

Burgerov sud nije pokazao naklonost prema Warrenovoj *Miranda* smjernici. Iako slučaj *Miranda* nije odbačen, imao je ponešto ograničen učinak. U *Harris protiv New Yorka* (1971.), na primjer, Burgerov je sud dosudio da izjave pojedinca kojem nije predloženo *Miranda* pravo, mogu biti iskorištene tako da ospore vjerodostojnost njegovog svjedočenja na sudu. Nakon toga je sud, pod vodstvom vrhovnog suca Williama Rehnquista (1986.–2005.) dosudio u *Davis protiv Sjedinjenih Država* (1994.) da ne treba prestati ispitivati osumnjičenika koji daje nejasne zahtjeve o tome da li želi da branitelj bude prisutan.

Kongres je reagirao na slučaj *Miranda* dvije godine nakon odluke, donijevši zakon koji u osnovi prihvaća osumnjičeničeve izjave samo ako su dane dobrovoljno. Taj zakon nije došao do izražaja do 1999. kad je prizivni sud Četvrte oblasti zauzeo stajalište, u slučaju jednog navodnog pljačkaša banke koji je htio povući

iskaz koji je dao FBI-u, na temelju toga što mu nisu priopćena „*Miranda* prava” prije uhićenja, da je zakon zadovoljen, jer je njegova izjava bila dobrovoljna. Odluka prizivnog suda pokrenula je pitanje da li se treba slijediti kongresni zakon ili odluku *Miranda* visokog suda. 26. lipnja 2000. Vrhovni je sud zauzeo stajalište da *Miranda*, s obzirom na to da je to ustavna odluka suda, ne može biti ukinuta kongresnim zakonom. Drugim riječima, odluka *Miranda* još uvijek diktira prihvaćanje izjava za vrijeme ispitivanja u pritvoru na državnim i savezним sudovima.

Sve u svemu, utjecaj Vrhovnog suda na kaznenu politiku sudova je mješovit zbog nekoliko razloga. U nekim slučajevima problem je dvojakost. U drugim, ne postoji gotovo nikakva potpora od strane sudaca ili ona nestaje kako se mijenjaju sudovi. Sve te mogućnosti pretvaraju se u veću slabost izvršitelja.

Prekid trudnoće

U slučaju *Roe protiv Wade* (1973.) Vrhovni sud je dosudio da žena ima potpuno pravo na prekid trudnoće u prva tri mjeseca; da država može regulirati prekid trudnoće za vrijeme druga tri mjeseca ako je potrebno očuvati majčino zdravlje; i da, tijekom trećeg tromjesečja trudnoće, država može regulirati ili čak zabraniti prekid, osim ako je život ili zdravlje majke ugroženo.

Reakcija na tu odluku je bila trenutna, i prvenstveno negativna. Došla je u obliku pisama pojedinim sucima, u javnim govorima, uvodima u kongresne rezolucije, i zagovaranje za kongresne amandmane „pravo na život”. S obzirom na kontroverznu prirodu sudske odluke, bolnice nisu prihvatile odluku mijenjajući svoja dotadašnja pravila.

Reakcija na politiku suda o prekidu trudnoće ne samo da se nastavila, nego je zašla u nova područja. Nedavni predsjednički izbori pokazali su dva stranačka pristupa i kandidati su stali nasuprot jedan drugome po temi abortusa. Demokratski pristup i njegovi kandidati općenito su stali na stranu slučaja *Roe protiv Wade*, dok je Republikanski pristup i pristalice izrazio neslaganje sa presudom Vrhovnih suda.

Kongres je također bio žarište aktivnosti što se tiče odluke vrhovnog suda o abortusu. U nemogućnosti da osigura izglazavanje ustavnog amandmana kako bi odbacio *Roe protiv Wade*, protivnici abortusa, poznati i kao pro-život, uspješno su lobirali za amandmane koji se odnose na prijedlog proračuna, spriječivši da se savezni fondovi troše na slobodne prekide trudnoće. Godine 1980. Vrhovni je sud, u glasačkom omjeru pet prema četiri, podržao ustavnost takve zabrane.

Većina zakona nakon slučaja *Roe* doneseni su na državnoj razini. Jedna

studija pokazuje da su u dvije godine nakon odluke, 32 države donijele 62 zakona koji se odnose na prekid trudnoće, većina od njih ograničavajući pristup prekidu, regulirajući postupke o prekidu ili zabranjujući abortuse pod određenim uvjetima.

Rad interesnih skupina se dramatično povećao nakon odluke *Roe*. Skupine koje su se protivile odluci organizirale su javne prosvjede protiv nje, a kasnije su počele stražariti pred klinikama. Interesne skupine ko-

je su podržavale odluku *Roe* više su se usredotočile na svoja nastojanja na sudovima.

Dok su se vodile bitke oko abortusa na sudovima, u političkim kampaњama, i zakonodavnim raspravama, drugi su radije poduzeli konkretnije korake, prisvjeđujući i blokirajući centre za prekid trudnoće. Vrhovni sud je dosudio, međutim, da za takve demonstracije treba postojati razumno vrijeme, mjesto i način. Takav je stav ponovno potvrđen 28. lipnja

Od presude Vrhovnog suda u slučaju *Roe protiv Wade* o prekidu trudnoće, bitke između pristalica i protivnika abortusa stalno se vode u Kongresu, na svim razinama sudstva i političkoj sceni.

2000., kad je sud podržao zakon Colorado da je nezakonito namjerno pristupiti drugoj osobi, a bez njezina pristanka, pružiti letak, dati znak ili verbalno protestirati unutar 100 metara oko zdravstvene ustanove.

Zaključci

Neke sudske odredbe imaju veći učinak na društvo, a neke manji. Sudstvo ima veću ulogu u razvitku nacionalne politike nego su to predvidjeli sastavljači Ustava. Međutim, „američki sudovi nisu svemoćne institucije” piše Gerald N. Rosenberg u *Svetoj nadi: Mogu li sudovi donijeti promjenu društva?* „Oni su stvoreni sa velikim ograničenošću i umetnuti u politički sustav podijeljene vlasti. Tražiti od njih da proizvedu značajne društvene reforme značilo bi zaboraviti njihovu povijest i zanemariti njihovu ograničenost”.

Unutar složenog okvira u kojem se natječu političke i društvene potrebe i očekivanja leži uloga sudova kao kreatora politike. Pošto druge dvije grane vlasti ponekad ne prihvaćaju potrebe određenih segmenata društva, jedina alternativa za pojedince i skupine jest da se okrenu sudu. Organizacije za građanska prava, na primjer, nisu dosegle nikakav napredak dok nisu shvatile da Vrhovni sud podržava forum za njihovo nastojanje oko desegregacije škola.

Dok su skupine za građanska prava postizale neki uspjeh na saveznom su-

dovima, druge su upotrijebile parnične kao strategiju. Na primjer, borci za ženska prava slijedili su primjer manjina u žalbenim postupcima na sudovima. Ono što je počelo kao usko nastojanje za rasnom jednakošću, tako je preraslo u zahtjev za jednakošću i za druge nezadovoljne društvene grupe.

Jasno je da onda sudovi mogu objavit odluke koje privlače nacionalnu pažnju i možda naglašavaju činjenicu da su drugi kreatori politike zakazali. Na taj način sudstvo može pozvati druge grane da iskažu svoju ovlast u kreiranju politike. Naknadne odluke naznačuju odlučnost sudstva da se slijedi određena politika i održi poziv drugim kreatorima politike da se pridruže u tom nastojanju.

Sve u svemu, sudovi su najbolje opskrbljeni za razvitak i provedbu uske politike koja je manje proturječna po prirodi. Odredba u slučaju *Gideon* daje dobar primjer. Odluka da se siromašnim okrivljenicima dodijeli branitelj u slučajevima kaznenog djela, nije naišla na jaki otpor. Štoviše, to je bila odredba koja je tražila prvenstveno pristanak sudaca i odvjetnika; podrška Kongresa i predsjednika zapravo nije bila potrebna. Politika jednakosti za sve slojeve društva, u drugu ruku, jest tako široka i puna proturječnosti da se mora maknuti izvan sudstva. Dok je tako, sudovi ostaju samo jedan dio, iako važan, u postupku kreiranja politike. ☼

USTAV SJEDINJENIH DRŽAVA

Slijedeći tekst Ustava Sjedinjenih Država je u originalu. Zagrade [] označuju dijelove koji su se mijenjali ili odbacivali amandmanima.

UVOD :

„**Mi, građani Sjedinjenih Država**, kako bismo stvorili savršeniji savez, uspostavili pravdu, ostvarili mir u zemlji, osigurali zajedničku obranu, unaprijedili opću dobrobit i očuvali blagoslov slobode za nas i naše potomstvo, određujemo i uspostavljamo ovaj Ustav za Sjedinjene Američke Države.

ČLANAK I.

Odjeljak 1.

Sve zakonodavne ovlasti ovdje dodijeljene povjerit će se Kongresu Sjedinjenih Država, koji će činiti Senat i Dom zastupnika.

Odjeljak 2.

Dom zastupnika sastavljat će članovi što će ih svake druge godine birati građani država, a izbornici u svakoj državi imaju ispuniti uvjete koji se zahtijevaju za izbornike najbrojnije grane zakonodavnog tijela u državi. Ne može biti zastupnikom osoba koja nije napunila dob od dvadeset godina, manje je od sedam godina državljanin Sjedinjenih Država ili nije, u vrijeme izbora, nastanjena u državi u kojoj se bira.

Broj zastupnika i izravni porezi razdijelit će se između država [koje bi se uključile u ovaj Savez prema svojim brojevima, što će se odrediti pribrajanjem ukupnom broju slobodnih osoba, uključujući obvezne služiti određeni broj godina, uz isključenje Indijanaca koji ne plaćaju poreze, tri petine broja svih ostalih osoba]. Popis će se obaviti u roku od tri godine nakon prvog zasjedanja Kongresa Sjedinjenih Država i unutar svakih daljnjih deset godina na način koji je određen zakonom. Broj zastupnika neće prijeći jedan na svakih trideset tisuća, ali će svaka država imati najmanje jednog zastupnika; dok taj popis ne bude izvršen, država New Hampshire bit će ovlaštena izabrati tri, Massachusetts osam, Rhode-Island i Providence Plantations jednog, Connecticut pet, New York šest, New Jersey četiri, Pennsylvania osam, Delaware jednog, Maryland šest,

Virginia deset, North Carolina pet, Južna Carolina pet i Georgia tri.

Kad se isprazni mjesto u zastupništvu koje države, njezina će izvršna vlast raspisati izbore radi popune tog mjesta.

Dom zastupnika izabrat će svog govornika i druge dužnosnike; i jedini će imati ovlast optužbe javnih dužnosnika.

Odjeljak 3.

Senat Sjedinjenih Država činit će po dva senatora iz svake od država [izabrana od njezina zakonodavnog tijela] na šest godina; i svaki će senator imati jedan glas.

Odmah nakon što se sastanu u skladu s rezultatima prvih izbora, oni će se, ravnomjerno koliko je moguće, podijeliti u tri razreda. Mjesta zastupnika prvog razreda ispraznit će se istjekom druge godine, onih drugog razreda istjekom četvrte godine, a onih trećeg razreda istjekom šeste godine, kako bi se trećina birala svake druge godine; [a ako se ostavkom ili na drugi način isprazni mjesto dok ne zasjeda zakonodavstvo koje od država, njezina izvršna vlast može obaviti privremeno imenovanje do slijedećeg zasjedanja zakonodavstva, kada će se ispražnjeno mjesto popuniti.]

Ne može biti senatorom osoba koja nije napunila trideset godina, manje je od devet godina državljanin Sjedinjenih Država ili nije, u vrijeme izbora, nastanjena u državi u kojoj se bira.

Potpredsjednik Sjedinjenih Država bit će predsjednikom Senata, ali bez prava glasa, osim u slučaju kad se glasovi ravnomjerno podijele.

Senat će izabrati svoje dužnosnike, kao i predsjednika pro tempore, (Lat: privremeno) za slučaj odustnosti potpredsjednika, ili kada bi on obavljao dužnost predsjednika Sjedinjenih Država.

Senat će jedini imati ovlast suditi o svim optužbama javnih dužnosnika. Kad zasjedaju zbog toga, bit će pod zavjetom ili prisegom. Kad se sudi predsjedniku Sjedinjenih Država, predsjedavat će vrhovni sudac i nitko neće biti osuđen bez suglasnosti dvije trećine nazočnih članova.

Odluka u slučajevima optužbe javnih dužnosnika neće se protezati dalje od uklanjanja s položaja i prepreke držanju i korištenju bilo koje dužnosti od časti, povjerenja ili dobiti pod Sjedinjenim Državama; ali će osuđena osoba biti odgovorna i podložna optužbi, suđenju, osudi i kazni u skladu sa zakonom.

Odjeljak 4.

Vrijeme, mjesto i način održavanja izbora za senatore i zastupnike propisat će zakonodavstvo svake države; ali Kongres može u svako doba donijeti ili promijeniti takve propise, [osim mjesta izbora senatora.]

Kongres će zasjedati najmanje jednom svake godine [i sjednice će se održavati prvog ponedjeljka u prosincu,] osim ako se zakonom ne odredi koji drugi dan.

Odjeljak 5.

Svaki će dom prosuđivati o izboru, dolascima i sposobnosti svojih članova, a većina svakog činit će kvorum za obavljanje posla; ali manji broj može odgađati dan za danom i s pravom zahtijevati nazočnost odsutnih članova, na takav način i pod prijetnjom takvih kazni kakve propiše svaki od domova.

Svaki dom može utvrditi pravila svojeg postupanja, kažnjavati svoje članove zbog protivnog ponašanja te, odlukom dviju trećina, isključiti člana.

Svaki će dom voditi zapisnik o svojem djelovanju i povremeno ga objaviti, osim dijelova za koje prosudi kako zahtijevaju tajnost; i glasovanje sa „da” ili „ne” članova svakog od domova bit će, po želji jedne petine nazočnih, unijeto u zapisnik.

Nijedan od domova neće tijekom zasjedanja Kongresa bez suglasnosti drugog odgoditi sjednicu za više od tri dana niti je premjestiti na mjesto različito od onog gdje budu zasjedala oba doma.

Odjeljak 6.

Senatori i zastupnici primat će naknadu za svoju službu, koja će se utvrditi zakonom i isplaćivati iz blagajne Sjedinjenih Država. Oni će u svakom slučaju, osim veleizdaje, teškog kaznenog djela ili kršenja mira,

biti zaštićeni od uhićenja dok sudjeluju na sjednicama svojih domova ili dok idu na njih i vraćaju se s njih; i za svaki govor ili raspravu u svakom od domova neće biti pozivani na odgovornost na bilo kojem drugom mjestu.

Nijedan senator ili zastupnik neće, tijekom vremena na koje je izabran, biti imenovan na bilo koju građansku dužnost podložnu vlasti Sjedinjenih Država, koje će biti stvorene ili bi se prihodi od njih povećali tijekom tog vremena; niti će ijedna osoba koja obnaša koju dužnost pod Sjedinjenim Državama biti članom kojeg doma dok ostaje na dužnosti.

Odjeljak 7.

Svi zakonski prijedlozi za prikupljanje prihoda potjecat će od Doma zastupnika; ali Senat će moći podnositi prijedloge ili sudjelovati amandmanima kao kod drugih prijedloga.

Svaki prijedlog koji je prošao Dom zastupnika i Senat bit će, prije nego što postane zakon, podnesen predsjedniku Sjedinjenih Država; ako je on suglasan, potpisat će ga, ali ako nije, vratit će ga sa svojim prigovorima onome domu iz kojeg je potekao, a taj će prigovore unijeti u cjelini u svoj zapisnik i nastaviti ponovno razmatrati. Ako se nakon ponovnog razmatranja dvije trećine doma suglase u usvojenju prijedloga, on će se poslati, zajedno s prigovorima, drugom domu, koji će ga na sličan način ponovno razmotriti, a ako ga usvoje dvije trećine toga doma, on će postati zakon. Ali u svakom takvom slučaju glasovanje će se u oba doma utvrditi sa „da” ili „ne”, a imena osoba glasujućih za ili protiv prijedloga unijet će se u zapisnik svakog doma. Ako predsjednik ne bi vratio neki prijedlog unutar deset dana (izuzevši nedjelje) nakon što mu je podnesen, isti će postati zakon, jednako kao da ga je potpisao, osim ako Kongres nije prekidom zasjedanja spriječio povrat, u kojem slučaju neće postati zakonom.

Svaki nalog, odluka ili glasovanje za koje bi bila nužna suglasnost Senata ili Doma zastupnika (osim u pitanju prekida zasjedanja) podnijet će se predsjedniku Sjedinjenih Država; i prije nego što stekne učinak, bit će od njega potvrđen ili će u slučaju njegove nesuglasnosti biti ponovno usvojen od dvije trećine Senata i Doma Zastupnika, u skladu s pravilima i ograničenjima propisanim u pitanju zakonskog prijedloga.

Odjeljak 8.

Kongres će imati ovlast

Raspisivati i ubirati poreze, carine, pristojbe i trošarine radi plaćanja dugova i brige o općem blagostanju Sjedinjenih Država; ali će sve carine, pristojbe i trošarine biti jednake diljem Sjedinjenih Država;

Posuđivati novac na dug Sjedinjenih Država;

Uređivati trgovinu sa stranim državama te između pojedinih država i s indijanskim plemenima;

Ustanoviti jedinstven propis o prirođenju i jedinstvene zakone u predmetu stečaja diljem Sjedinjenih Država;

Kovati novac, određivati njegovu vrijednost i vrijednost stranog novca te utvrditi standarde utega i mjera;

Omogućiti kažnjavanje krivotvorenja vrijednosnica i tekućeg novca Sjedinjenih Država;

Uspostaviti poštanske urede i poštanske putove;

Promicati napredak znanosti i korisnih umjetnosti osiguravanjem za ograničeno vrijeme autorima i izumiteljima isključivog prava na njihova pisana djela i otkrića;

Uspostaviti sudišta podložna Vrhovnom sudu;

Odrediti i kažnjavati gusarstvo i teška kaznena djela počinjena na otvorenom moru i povrede Međunarodnog prava;

Objaviti rat, dodjeljivati pravo zapljene neprijateljskih brodova i donijeti propise o zapljenama na kopnu i vodama;

Podizati i održavati vojske, ali nikakav novac u tu svrhu neće biti dodijeljen za razdoblje duže od dvije godine;

Ustanoviti i uzdržavati Ratnu mornaricu;

Donijeti propise o upravljanju i uređenju kopnenih i pomorskih snaga;

Odobriti pozivanje policije radi izvršavanja zakona Saveza, gušenja pobuna i suzbijanja napada;

Brinuti se za ustrojavanje, naoružavanje i stegu policije te upravljanje onim njezinim dijelovima koji se mogu pozvati u službu Sjedinjenih Država, uz ogradu prava država na imenovanje časnika i uvježbavanje policije sukladno stezi propisanoj od strane Kongresa;

Obavljati isključivu zakonodavnu vlast u svim mogućim slučajevima nad okrugom (ne većem od deset četvornih milja) koji bi mogao, temeljem ustupanja pojedinih država, prihvaćenog od Kongresa, postati sjedištem Vlade Sjedinjenih Država, i obavljati istu vlast nad svim mjestima kupljenim uz suglasnost zakonodavstva države u kojoj se budu nalazila, radi podizanja utvrda, skladišta, oružnica, brodogradilišta i drugih potrebnih građevina;

Donijeti svaki zakon kad to bude nužno i prikladno radi provedbe ranije navedenih ovlasti i svih drugih ovlasti povjerenih, ovim Ustavom, Vladi Sjedinjenih Država ili kojem njezinom Odjelu ili dužnosniku.

Odjeljak 9.

Preseljavanje ili useljavanje osoba što ih koja od sada postojećih država smatra opravdanim dopustiti, Kongres neće zabranjivati prije godine tisuću osamsto osme, ali se može nametnuti porez ili pristojba na takvo useljenje, u iznosu ne većem od deset dolara po osobi.

Povlastica naloga Habeas Corpus neće biti ukinuta, osim kad bi to u slučaju pobune ili napada zahtijevala javna sigurnost.

Nikakav zakon koji bez suđenja određuje kaznu ili ex post facto zakon neće biti donesen.

Nikakva glavarina [ili drugi izravni] porez neće biti raspisan, osim u razmjeru s popisom ili prebrojavanjem koje je ovdje ranije određeno izvršiti.

Nikakav se porez ni carina neće nametati na robe što se izvoze iz bilo koje države.

Nikakve se prednosti neće davati, nekim propisom o trgovini ili prihodu, lukama jedne države pred onima druge; niti će plovila na putu u jednu državu ili iz nje biti obvezna ući, napustiti ju ili plaćati pristojbe u drugoj.

Nikakav se novac neće povući iz blagajne, osim posljedično dodjelama učinjenim prema zakonu; a redovito izvješće i obračun prihoda i rashoda povremeno će biti objavljeno.

Nikakav plemićki naslov neće dodijeliti Sjedinjene Države; i nitko tko obnaša bilo koju dužnost od dobiti ili povjerenja pod njima neće, bez suglasnosti Kongresa, primiti kakav dar, prihod, dužnost ili naslov kakve god vrste od kakvog kralja, princa ili strane države.

Odjeljak 10.

Nijedna država neće ući u kakav međunarodni ugovor, savez ili konfederaciju; dodjeljivati pravo zapljene brodova; kovati novac; izdavati obveznice; služiti se ičim osim zlatnim i srebrnim novcem za plaćanje dugova; donijeti kakav zakon što bez suđenja određuje kaznu, *ex post facto* zakon, ili zakon koji vrijeđa ugovorne obveze ili dodjeljuje kakav plemićki naslov.

Nijedna država neće, bez suglasnosti Kongresa, nametati kakve pristojbe ili carine na uvoz ili izvoz, osim kad bi to bilo bezuvjetno nužno za primjenu njenih zakona o nadzoru; i čista dobit od svih carina i pristojbi, što ih koja država nametne na uvoz ili izvoz, bit će na korist blagajne Sjedinjenih Država; i svi takvi zakoni podlijegat će izmjenama i nadzoru Kongresa.

Nijedna država neće, bez suglasnosti Kongresa, nametati lučke pristojbe, držati vojsku ili ratne brodove u vrijeme mira, ući u kakav sporazum ili udruživanje s drugom državom ili stranom silom ili stupiti u rat, osim ako bude zaista napadnuta ili ako joj izravna opasnost ne dopušta odgađanje.

ČLANAK II.

Odjeljak 1.

Izvršna vlast bit će povjerena predsjedniku Sjedinjenih Američkih Država. On će dužnost obavljati tijekom razdoblja od četiri godine i, zajedno s potpredsjednikom izabranim za isto razdoblje, biti biran kako slijedi.

Svaka će država imenovati, na način kakav bude odredilo njezino zakonodavstvo, broj izbornika jednak ukupnom broju senatora i zastupnika na koji bi bila ovlaštena u Kongresu: ali nijedan senator ili zastupnik, ili osoba koja obnaša koju dužnost od povjerenja ili dobiti pod Sjedinjenim Državama, neće se imenovati izbornikom.

[Izbornici će se sastati u svojim državama i glasovanjem birati dvije osobe, od kojih barem jedna neće biti nastanjena u njihovoj državi. I načinit će popis svih osoba za koje su glasovali, s brojem glasova za svakoga; taj će popis potpisati i ovjeriti i zapečaćen uputiti u sjedište vlade Sjedinjenih Država, naslovljen na predsjednika Senata. Predsjednik Senata će, u nazočnosti Senata i Doma zastupnika, otvoriti sva pisma i tada će se glasovi prebrojiti. Osoba koja ima najveći broj glasova bit će predsjednik, ako taj broj bude većina ukupnog broja imenovanih izbornika; a ako bude više od jednog s takvom većinom, i s jednakim brojem glasova, tada će Dom zastupnika odmah glasovanjem izabrati jednog od njih za predsjednika; a ako nitko nema većinu, tada će između pet najviših na popisu rečeni dom na jednak način izabrati predsjednika. Ali pri izboru predsjednika glasovi će se uzimati prema državama, pri čemu svaka od država ima jedan glas; kvorum će za tu svrhu činiti član ili članovi iz dvije trećine država, a većina svih država bit će potrebna za izbor. U svakom će slučaju, nakon izbora predsjednika, osoba s najvećim brojem glasova biti potpredsjednik. Ali ako ostanu dvojica ili više njih s jednakim brojem glasova, Senat će između njih glasovanjem izabrati potpredsjednika.]

Kongres može odrediti vrijeme za izbor izbornika i dan kad će oni glasovati; a taj će dan biti isti diljem Sjedinjenih Država.

Nitko osim državljana po rođenju ili državljana u trenutku usvajanja ovog Ustava neće imati uvjeta za dužnost predsjednika Sjedinjenih Država; niti će itko biti ovlašten za tu dužnost dok ne navrší trideset pet godina i bude četrnaest godina nastanjen u Sjedinjenim Državama.

U slučaju uklanjanja predsjednika s položaja, ili njegove smrti, ostavke ili nesposobnosti da obavlja ovlasti i dužnosti rečenog položaja, one će se prenijeti na potpredsjednika, a Kongres može donijeti zakon za slučaj uklanjanja, smrti, ostavke ili nesposobnosti obojice, predsjednika i potpredsjednika, kojim će objaviti koji će dužnosnik tada djelovati kao predsjednik, pa će taj dužnosnik djelovati sukladno sve dok nesposobnost prestane ili predsjednik ne bude izabran.

Predsjednik će, u određeno vrijeme, za svoju službu primati naknadu, koja neće biti ni povećana ni umanjena tijekom razdoblja za koje je izabran, i za to vrijeme neće primati nikakve druge nagrade od Sjedinjenih Država niti bilo koje od njih.

Prije nego što pristupi obavljanju svoje dužnosti, on će položiti sljedeći zavjet ili prisegu: – „Svečano se zavjetujem (ili prisizhem) da ću vjerno obavljati dužnost predsjednika Sjedinjenih Država i da ću, koliko god je u mojoj moći, čuvati, štititi i braniti Ustav Sjedinjenih Država.”

Odjeljak 2.

Predsjednik će biti vrhovni zapovjednik vojske i Ratne mornarice Sjedinjenih Država kao i policije država kad je pozvana u službu Sjedinjenih Država; on može zahtijevati pismeno mišljenje čelnog dužnosnika svakog Odjela izvršne vlasti o stvarima u svezi s dužnostima njihovih službi, te će imati ovlast podjeljivati pomilovanja i oprost za kaznena djela protiv Sjedinjenih Država, osim u slučajevima optužbe javnih dužnosnika.

On će, uz savjet i suglasnost Senata, imati ovlast zaključivati međunarodne ugovore, uz uvjet odobrenja dvije trećine nazočnih senatora; izabrat će i uz savjet i suglasnost Senata imenovati veleposlanike, druge visoke diplomatske službenike i konzule, suce Vrhovnog suda i sve druge javne dužnosnike Sjedinjenih Država čije imenovanje nije ovdje na drugi način uređeno a bit će ustanovljeno zakonom: ali Kongres može zakonom povjeriti imenovanje takvih nižih službenika, kako već smatra prikladnim, samom predsjedniku, sudovima ili čelnicima odjela.

Predsjednik će imati ovlast popuniti sva prazna mjesta u slučaju prekida rada Senata, imenovanjem povjerenstava čiji će mandat isteći krajem njihova idućeg zasjedanja.

Odjeljak 3.

On će povremeno podnijeti Kongresu izvješće o stanju Saveza i preporučiti im na razmatranje one mjere što ih bude smatrao nužnim i prikladnim; on može, u iznimnim prilikama, sazvati oba doma, ili koji od njih, a u slučaju nesuglasnosti među njima može, uz pridržavanje reda zasjedanja, odgoditi njihovo zasjedanje na rok koji smatra odgovarajućim; on će primati veleposlanike i druge visoke diplomatske službenike; voditi brigu o vjernoj provedbi zakona i imenovati sve časnike Sjedinjenih Država.

Odjeljak 4.

Predsjednik, potpredsjednik i svi građanski službenici Sjedinjenih Država bit će uklonjeni s položaja na temelju optužbe i osude zbog izdaje, podmićivanja i drugih teških zločina i kažnjivih djela.

ČLANAK III.**Odjeljak 1.**

Sudbena vlast Sjedinjenih Država bit će povjerena jednom Vrhovnom sudu i takvim nižim sudovima kakve Kongres povremeno odredi i uspostavi. Suci Vrhovnog suda i nižih sudova obnašat će svoju službu sve dok se dobro ponašaju, te će, u određeno vrijeme, za svoju službu primati naknadu, koja se neće umanjiti za sve vrijeme ostanka u službi.

Odjeljak 2.

Sudbena će se vlast protezati na sve slučajeve, prema zakonu i pravедnosti, provodeći pod ovim Ustavom zakone Sjedinjenih Država i zaključene međunarodne ugovore ili one koji budu zaključeni prema njihovim ovlastima; na sve slučajeve što se tiču veleposlanika, drugih visokih diplomatskih službenika i konzula; na sve slučajeve vojnoga i građanskoga pomorskog prava; na sporove u kojima Sjedinjene Države budu stranka; na sporove između dviju ili više država; [između države i građana druge države;] između građana različitih država, između građana iste države u sporovima oko zemlje dodijeljene od različitih država, [i između države ili njezinih građana sa stranim državama, građanima ili podanicima.]

U svim slučajevima što se tiču veleposlanika, drugih visokih diplomatskih službenika i konzula i onih u kojima će država biti strankom, Vrhovni će sud imati izvornu nadležnost. U svim ostalim prije spomenutim slučajevima Vrhovni će sud imati prizivnu nadležnost, jednako glede prava i činjenica, s iznimkama i prema propisima koje će donijeti Kongres.

Suđenje svim zločinima, osim u slučaju optužbe visokih dužnosnika, bit će putem porote; suditi će se u državi gdje su rečena kaznena djela počinjena; a kad nisu počinjena ni u jednoj državi, suditi će se na onom mjestu ili mjestima kako to zakonom odredi Kongres.

Odjeljak 3.

Veleizdajom protiv Sjedinjenih Država smatrat će se jedino vođenje rata protiv njih ili pridruživanje njihovim neprijateljima, dajući im pomoći podršku. Nitko neće biti osuđen za veleizdaju bez svjedočenja dvaju svjedoka o otkrivenom takvom djelu ili priznanja na javnom suđenju.

Kongres će imati ovlast proglasiti kaznu zbog veleizdaje, ali takva osuda ne smije obuhvaćati potomstvo ili oduzimanje prava, osim za života osuđene osobe.

ČLANAK IV.

Odjeljak 1.

Puna vjera i priznanje davat će se u svakoj državi javnim odlukama, zapisima i sudbenim postupcima svake druge države; Kongres može propisati način kojim će se takve odluke, zapisi i postupci dokazivati, kao i njihov učinak.

Odjeljak 2.

Državljeni svake od država bit će ovlašteni na sve povlastice i punu državljansku zaštitu u svim državama.

Osoba okrivljena u kojoj državi za veleizdaju, teško ili drugo kazneno djelo, a koja pobjegne od pravde i nađe se u drugoj državi, bit će izručena na zahtjev izvršne vlasti države iz koje je pobjegla, radi odvođenja u državu koja je nadležna suditi za kazneno djelo.

[Nijedna osoba, držana zbog služenja ili rada u kojoj državi prema njezinim zakonima, neće ako pobjegne u drugu državu, prema njezinim zakonima ili propisima, biti oslobođena od takvog služenja ili rada, već će se izručiti na temelju pravnog zahtjeva stranke kojoj bi bila dužna služiti ili raditi.]

Odjeljak 3.

Nove države mogu biti primljene u ovaj Savez; ali nijedna nova država neće se osnovati ili uzdići unutar vlasti koje druge države; niti će koja država biti osnovana povezivanjem dviju ili više država ili dijelova država bez suglasnosti zakonodavnih tijela država kojih se to tiče, kao i Kongresa.

Kongres će imati pravo raspolagati i donositi sva potrebna pravila i propise glede područja ili druge imovine koja pripada Sjedinjenim Državama; i ništa se u ovom Ustavu neće tumačiti na način koji bi priječio kakav pravni zahtjev Sjedinjenih Država ili bilo koje države.

Odjeljak 4.

Sjedinjene Države jamčit će svakoj državi u ovom Savezu republikanski oblik vladavine i štititi svaku od njih od napada; a na zamolbu zakonodavnog tijela ili izvršne vlasti (kad se zakonodavno tijelo ne može sastati) i protiv unutrašnjeg nasilja.

ČLANAK V.

Kongres će, kad god dvije trećine obaju domova budu smatrale nužnim, predložiti amandmane na ovaj Ustav, ili, na zahtjev zakonodavnih tijela dviju trećina svih država, sazvati ustavotvornu skupštinu radi predlaganja amandmana, koji će u oba slučaja biti valjanim za sve namjene i svrhe, kao dio ovog Ustava, kad ih odobre zakonodavna tijela tri četvrtine svih Država ili pak Ustavotvorne skupštine u tri četvrtine njih, s obzirom na to hoće li Kongres predložiti jedan ili drugi način potvrde; uz uvjet da [nijedan amandman koji bi mogao biti donesen prije godine tisuću osamsto osme ni na koji način ne dira u Prvu i Četvrtu klauzulu u Devetom odjeljku Prvog članka]; i da nijednoj državi, bez njezine suglasnosti, neće biti uskraćeno pravo jednakoga glasa u Senatu.

ČLANAK VI.

Svi ugovoreni dugovi i prihvaćene obveze, prije usvajanja ovog Ustava, bit će jednako valjane prema Sjedinjenim Državama pod ovim Ustavom kao pod Konfederacijom.

Ovaj Ustav i zakoni Sjedinjenih Država koji budu doneseni u njegovoj provedbi; i svi zaključeni međunarodni ugovori ili oni koji budu zaključeni od Sjedinjenih Država bit će vrhovni zakon zemlje i vezat će suce u svakoj od država, bez obzira na bilo što suprotno u Ustavu ili zakonima koje države.

Senatori i zastupnici prije spomenuti, i članovi zakonodavnih tijela svih država, te svi izvršni i sudbeni službenici, jednako oni Sjedinjenih Država kao i svih država, bit će vezani zavjetom ili prisegom; ali se nikakva vjerska provjera nikad neće zahtijevati kao uvjet za bilo koju dužnost ili javno povjerenje pod Sjedinjenim Državama.

ČLANAK VII.

Potvrda od ustavotvornih skupština devet država dostajat će za uspostavljanje ovog Ustava između država koje ga tako potvrde.

Učinjeno u Ustavotvornoj skupštini temeljem pune suglasnosti nazočnih država, sedamnaestog dana rujna godine Gospodnje tisuću sedamsto osamdeset sedme i dvanaeste, i neovisnosti Sjedinjenih Američkih Država, o čemu svjedočimo potpisujući ovdje svoja imena,

Go. WASHINGTON – Predsj. i zamjenik iz Virginije

Delaware

Geo. Read
 Gunning Bedford jun
 John Dickinson
 Richard Bassett
 Jaco: Broom

Maryland

James Mc Henry
 Dan of St. Thos. Jenifer
 Danl Carroll

Virginia

John Blair
 James Madison Jr.

North Carolina

Wm. Blount
 Richd. Dobbs Spaight
 Hu Williamson

South Carolina

J. Rutledge
 Charles Cotesworth Pinckney
 Charles Pinckney
 Pierce Butler

Georgia

William Few
 Abr Baldwin

Hampshire

John Langdon
 Nicholas Gilman

Massachusetts

Nathaniel Gorham
 Rufus King

Connecticut

Wm. Saml. Johnson
 Roger Sherman

New York

Alexander Hamilton

New Jersey

Wil: Livingston
 David Brearley
 Wm. Paterson
 Jona: Dayton

Pennsylvania

B. Franklin
 Thomas Mifflin
 Robt Morris
 Geo. Clymer
 Thos. FitzSimons
 Jared Ingersoll
 James Wilson
 Gouv Morris

AMANDMANI NA USTAV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

(Prvih deset amandmana, poznatih kao Povelja o pravima, ratificirani su 1791.)

Predgovor Povelji o pravima

Kongres Sjedinjenih Država apočet i održan u gradu New Yorku, u srijedu, četvrtog ožujka, tisuću sedamsto osamdeset devete.

Ustavotvorne skupštine nekoliko država, u vrijeme usvajanja Ustava, izrazile su želju, u svrhu očuvanja od zloporabe ili krivog tumačenja njihove ovlasti, da se dodaju izjavne i ograničavajuće klauzule kao pojačanje javnog povjerenja u Vladu, što će ujedno najbolje osigurati blagotvorni cilj njezine institucije.

Senat i dom zastupnika Sjedinjenih Američkih Država, okupljeni u Kongresu, sa dvije trećine suglasnosti oba doma, donijelo je odluku da se slijedeći Članci predlože zakonodavstvima svih država, kao amandmani Ustavu, svi, ili bilo koji njihovi dijelovi, kad se usvoje tročetvrtinskom većinom spomenutog zakonodavstva, vrijediti će za sve namjene i svrhe, kao dijelovi Ustava; to jest Dodatni Članci i amandmani Ustavu Sjedinjenih Država, predloženi od Kongresa, a usvojeni u zakonodavstvima svih država, vrijediti će u skladu s Člankom pet izvornog Ustava.

AMANDAMAN I

Kongres neće donijeti nikakav zakon koji bi se odnosio na uspostavljanje vjere ili zabranu njezina slobodnog ispovijedanja, ili na ograničavanje slobode govora ili tiska, ili prava građana na mirno okupljanje i na upućivanje peticija Vladi radi ispravljanja nepravdi.

AMANDMAN II

Budući da je dobro uređena policija nužna za sigurnost slobodne države, pravo građana da drže i nose oružje neće biti ograničeno.

AMANDMAN III

Nijedan vojnik neće u doba mira biti smješten u neku kuću bez suglasnosti vlasnika, a ni u doba rata, osim na način koji će propisati zakon.

AMANDMAN IV

Pravo građana na sigurnost domova, dokumenata i imetka od nerazboritih pretraga i zapljena neće biti povrijeđeno ni sudbeni nalozi izdavani bez utemeljenog razloga, poduprtog zavjetom ili prisegom, uz poseban opis mjesta koje se ima pretražiti, osoba, odnosno stvari koje se imaju uhititi, odnosno zaplijeniti.

AMANDMAN V

Nijedna se osoba neće držati odgovornom za teško ili inače sramotno kazneno djelo, osim po optužbi ili odluci Velike porote, izuzevši slučajeve koji se dogode u kopnenim ili pomorskim snagama ili u policiji kad je pozvana u službu u vrijeme rata ili javne opasnosti; niti će ista osoba za isto djelo biti dvaput podvrgnuta pogibelji za život i slobodu, niti će biti u ijednom kaznenom slučaju prisiljena svjedočiti protiv sebe, niti će joj biti oduzet život, sloboda ili imetak bez pravednoga zakonitog postupka; niti će privatni imetak biti oduzet za javnu uporabu bez pravedne naknade.

AMANDMAN VI

U svim kaznenim postupcima okrivljeni će uživati pravo na brzo i javno suđenje, od nepristrane porote države i okruga gdje je zločin počinjen; koji će okrug biti unaprijed određen zakonom i biti obaviješten o naravi i razlogu optužbe; bit će suočen sa svjedocima koji ga terete; pod obvezom priziva svjedoka u svoju korist, a uz pomoć odvjetnika za svoju obranu.

AMANDMAN VII

U parnicama po općem pravu, kad vrijednost spora ne bude prelazila dvadeset dolara, pravo na suđenje pred porotom bit će očuvano i nijedna činjenica utvrđena od porote neće se preispitati pred bilo kojim drugim sudom Sjedinjenih Država nego u skladu s pravilima općeg prava.

AMANDMAN VIII

Pretjerana jamčevina neće se zahtijevati ni pretjerane globe nametati, ni primijenjivati okrutne i neuobičajene kazne.

AMANDMAN IX

Nabrajanje određenih prava u Ustavu ne smije se tumačiti kao uskraćivanje ili umanjivanje drugih prava pridržanih narodu.

AMANDMAN X

Ovlasti koje nisu Ustavom dodijeljene Sjedinjenim Državama ni njime zabranjene državama pridržane su odnosnim državama ili narodu.

AMANDMAN XI (1795.)

Sudbena vlast Sjedinjenih Država ne može se tumačiti tako da bi se protezala na bilo koji spor po pravu ili pravednosti pokrenut protiv jedne od sjedinjenih država od strane državljana druge države, ili od strane državljana ili podanika bilo koje strane države.

AMANDMAN XII (1804.)

Izbornici će se sastati u svojim državama i glasovati za predsjednika i potpredsjednika, od kojih barem jedan neće biti nastanjen u njihovu državi; svojim će glasovima odrediti osobu koju glasovanjem izabiru za predsjednika, a posebnim glasovanjem osobu za koju glasuju kao potpredsjednika i sačinit će odvojene popise svih osoba koje su glasovale za predsjednika i svih osoba koje su glasovale za potpredsjednika, s brojem glasova za svakoga, popise će potpisati i ovjeriti i zapečaćene uputiti u sjedište Vlade Sjedinjenih Država, naslovljene na predsjednika Senata; – predsjednik Senata će, u nazočnosti Senata i Doma zastupnika, otvoriti sva pisma i glasovi će se tada brojiti; – Osoba s najvećim brojem glasova za predsjednika bit će predsjednik, ako je takav broj većina ukupnog broja imenovanih izbornika; a ako nitko nema takvu većinu, tada će između ne više od tri osobe koje imaju najveći broj na popisu onih koje su glasovale za predsjednika Dom zastupnika odmah glasovanjem odrediti predsjednika. Ali pri izboru predsjednika glasovi će se uzimati po državama, pri čemu zastupništvo svake države ima jedan glas; kvorum za tu svrhu činit će član ili članovi iz dviju trećina država, a većina svih država bit će nužna za izbor. [A ako Dom zastupnika ne

bude izabrao predsjednika kad pravo izbora bude na njima, prije prvoga slijedećega četvrtog dana ožujka, tada će potpredsjednik djelovati kao predsjednik, kao i u slučaju smrti ili druge ustavne nesposobnosti predsjednika]* – Osoba koja ima najveći broj glasova kao potpredsjednik bit će potpredsjednik ako je taj broj većina ukupnog broja imenovanih izbornika, a ako nitko nema većinu, tada će Senat između dva najveća broja na popisu izabrati potpredsjednika; kvorum za tu svrhu činit će dvije trećine ukupnog broja senatora, a većina ukupnog broja bit će nužna za izbor. Ali nitko ustavno neposoban za dužnost predsjednika neće biti sposoban za potpredsjednika Sjedinjenih Država.

* Nadomješteno Odjeljkom 3 dvadesetog amandmana

AMANDMAN XIII (1865.)

Odjeljak 1.

Ni ropstvo ni prisilno službovanje, osim kao kazna za zločin na koju stranka bude zakonito osuđena, neće postojati u Sjedinjenim Državama ili kojem mjestu pod njihovom vlasti.

Odjeljak 2.

Kongres će imati ovlast provedbe ovog članka putem odgovarajućeg zakonodavstva.

AMANDMAN XIV (1868.)

Odjeljak 1.

Sve osobe rođene ili prirodene u Sjedinjenim Državama i podložne njihovoj vlasti državljani su Sjedinjenih Država i države u kojoj prebivaju. Nijedna država neće donijeti ili provoditi neki zakon koji bi ograničio povlastice ili zaštitu državljanima Sjedinjenih Država, niti će koja država oduzeti kojoj osobi život, slobodu ili imetak bez pravednoga zakonitog postupka; niti uskratiti bilo kojoj osobi pod svojom vlašću jednaku zaštitu pred zakonom.

Odjeljak 2.

Broj zastupnika razdijelit će se između država prema njihovim brojevima, računajući ukupan broj osoba u svakoj državi, [uz isključenje Indijanaca koji ne plaćaju poreze]. Ali kad pravo glasovanja na kojim izborima za predsjednika i potpredsjednika Sjedinjenih Država, zastupnike u Kongresu, izvršne i sudbene dužnosnike države ili članove njezina zakonodavnog tijela bude uskraćeno kome od muških stanovnika takve države koji su navršili dob od dvadeset jedne godine* i državljani su Sjedinjenih Država ili na bilo koji način bude ograničeno, osim zbog sudjelovanja u pobuni ili drugog zločina, temelj njezina zastupništva smanjit će se u razmjeru broja takvih muških stanovnika prema ukupnom broju muških državljana starijih od dvadeset jedne godine u toj državi.

* Izmijenjeno Odjeljkom 1 dvadesetšestog amandamana

Odjeljak 3.

Nitko neće biti senator ili zastupnik u Kongresu, ili izbornik predsjednika ili potpredsjednika, ili držati koju službu, građansku ili vojnu, pod Sjedinjenim Državama ili kojom od država tko se, nakon što je kao član Kongresa, ili kao dužnosnik Sjedinjenih Država, ili kao član zakonodavnog tijela koje države, ili kao izvršni ili sudbeni službenik koje države prisegnuo podupirati Ustav Sjedinjenih Država, bude priključio ustanku ili pobuni protiv njih, ili pružao pomoć ili podršku njihovim neprijateljima. Ali Kongres može glasovanjem dvije trećine svakog od domova ukloniti takvu smetnju.

Odjeljak 4.

Valjanost javnog duga Sjedinjenih Država, potvrđenog zakonom, uključujući dugove nastale za plaćanje mirovina i nagrada za službu u gušenju ustanka ili pobune, neće se dovoditi u pitanje. Ali ni Sjedinjene Države ni koja od država neće preuzeti ni plaćati kakav dug ili obvezu nastalu pomaganjem ustanka ili pobune protiv Sjedinjenih Država, ili kakav zahtjev zbog gubitka ili oslobođenja roba ili sluge, već će se svi takvi dugovi, obveze i zahtjevi držati nezakonitim i ništavnim.

Odjeljak 5.

Kongres će imati ovlast provedbe odredbi ovog članka putem odgovarajućeg zakonodavstva.

AMANDMAN XV (1870.)**Odjeljak 1.**

Pravo glasovanja građana Sjedinjenih Država neće uskratiti ni ograničiti niti Sjedinjene Države niti bilo koja država na temelju rase, boje kože ili prijašnjeg ropstva.

Odjeljak 2.

Kongres će imati ovlast provedbe ovog članka putem odgovarajućeg zakonodavstva.

AMANDMAN XVI (1913.)

Kongres će imati ovlast raspisivati i prikupljati poreze na prihode stečene iz bilo kojeg izvora, bez raspodjele između država i bez obzira na popis stanovništva ili kakvo prebrojavanje.

AMANDMAN XVII (1913.)

Senat Sjedinjenih Država činit će po dva senatora iz svake države koje budu izabrali njezini građani na šest godina; i svaki će senator imati jedan glas. Izbornici u svakoj državi imaju ispuniti uvjete koji se zahtijevaju za izbornike najbrojnije grane zakonodavnog tijela u državi.

Kad se isprazni mjesto u zastupništvu koje od država u Senatu, izvršna vlast te države raspisat će izbore radi popune tog mjesta, pod uvjetom da zakonodavno tijelo svake države može ovlastiti izvršnu vlast za privremeno imenovanje dok građani izborima ne popune mjesto kako već odredi zakonodavstvo.

Ovaj se amandman ne može tumačiti tako da bi utjecao na izbor ili rok na koji je neki senator izabran prije nego što stekne pravnu snagu kao dio Ustava.

AMANDMAN XVIII (1919., ukinut Amandmanom XXI)**Odjeljak 1.**

Godinu dana nakon stupanja na snagu ovog članka, proizvodnja, prodaja ili prijevoz otrovnih tekućina unutar Sjedinjenih Država, njihov uvoz u Sjedinjene Države ili izvoz iz Sjedinjenih Država i svih područja pod njihovom vlasti radi uporabe kao pića, ovim se zabranjuje.

Odjeljak 2.

Kongres i sve države imat će istodobno ovlast provedbe ovog članka putem odgovarajućeg zakonodavstva.

Odjeljak 3.

Ovaj članak neće biti provediv ako ga, kao amandman na Ustav, ne odobre zakonodavstva svih država, kako je predviđeno Ustavom, unutar sedam godina od trenutka kad ga Kongres podnese državama.

AMANDMAN XIX (1920.)

Pravo glasa građana Sjedinjenih Država neće biti uskraćeno ili ograničeno od Sjedinjenih Država ni bilo koje države na temelju spola.

Kongres će imati ovlast provedbe ovog članka putem odgovarajućeg zakonodavstva.

AMANDMAN XX (1933)**Odjeljak 1.**

Mandati predsjednika i potpredsjednika isteći će u podne 20. dana siječnja, a mandati senatora i zastupnika u podne 3. dana siječnja, godina u kojima bi ti rokovi istekli kad ovaj članak ne bi bio odobren; a mandati njihovih nasljednika tada će započeti.

Odjeljak 2.

Kongres će zasjedati najmanje jednom godišnje, i te će sjednice započeti u podne 3. dana siječnja, osim ako oni zakonom odrede drugi dan.

Odjeljak 3.

Ako do vremena određenog za početak službe predsjednika izabrani predsjednik umre, izabrani potpredsjednik će postati predsjednikom. Ako predsjednik ne bude izabran prije vremena određenog za početak njegove službe, ili ako izabrani predsjednik ne bude sposoban, tada će izabrani potpredsjednik djelovati kao predsjednik sve dok predsjednik ne ispuni uvjete; Kongres može zakonom predvidjeti slučaj kad ni izabrani predsjednik ni izabrani potpredsjednik ne bi bili sposobni, određujući tko će tada djelovati kao predsjednik, ili način na koji će se on izabrati, i ta će osoba djelovati sukladno sve dok predsjednik ili potpredsjednik ne postanu sposobni.

Odjeljak 4.

Kongres može zakonom regulirati slijed događaja, u slučaju smrti koje od osoba, između kojih Dom zastupnika bira predsjednika kad god pravo izbora bude na njima, i u slučaju smrti osoba između kojih Senat bira potpredsjednika kad god pravo izbora bude na njima.

Odjeljak 5.

Odjeljci 1. i 2. stupit će na snagu na prvi sljedeći 15. dan listopada nakon odobrenja ovog članka.

AMANDMAN XXI (1933.)**Odjeljak 1.**

Osamnaesti amandman na Ustav Sjedinjenih Država ovime se opoziva.

Odjeljak 2.

Prijevoz ili uvoženje u koju državu, područje ili posjed Sjedinjenih Država, radi isporuke ili uporabe u njoj otrovnih tekućina, protivno njihovim zakonima, ovime se zabranjuje.

Odjeljak 3.

Ovaj članak neće biti provediv ako ga kao amandman na Ustav ne odobre ustavotvorne skupštine u više država, kako je predviđeno Ustavom, unutar sedam godina od trenutka kad ga Kongres podnese Državama.

AMANDMAN XXII (1951.)**Odjeljak 1.**

Nitko neće biti izabran za predsjednika više od dvaput, i nitko tko je obnašao položaj predsjednika ili privremeno djelovao kao predsjednik više od dvije godine od razdoblja za koje je koja druga osoba bila izabrana na položaj predsjednika, neće biti izabran na položaj predsjednika više od jedanput. Ali ovaj se članak neće primijeniti na osobu koja obnaša položaj predsjednika u vrijeme kad je ovaj članak predložen Kongresu, niti će spriječiti osobu koja bude obnašala položaj predsjednika ili privremeno djelovala kao predsjednik tijekom razdoblja unutar kojeg ovaj članak stupi na snagu da zadrži položaj predsjednika ili djeluje kao predsjednik tijekom ostatka tog razdoblja.

Odjeljak 2.

Ovaj članak neće biti provediv ako ne bude odobren kao amandman na Ustav od zakonodavnih tijela tri četvrtine država unutar sedam godina otkako ga Kongres podnese državama.

AMANDMAN XXIII (1961.)**Odjeljak 1.**

Okrug koji čini sjedište Vlade Sjedinjenih Država imenovat će se na način kako Kongres bude odredio:

Broj izbornika za predsjednika i potpredsjednika jednak je ukupnom broju senatora i zastupnika u Kongresu na koji bi okrug bio ovlašten kad bi bio država, ali ni u kojem slučaju više od države s najmanjim stanovništvom; oni će biti dodani onima imenovanim od država, ali će se smatrati, za svrhe izbora predsjednika i potpredsjednika, izbornicima imenovanim od države i zasjedat će u okrugu i obavljati dužnosti koje predviđa dvanaesti amandman.

Odjeljak 2.

Kongres će imati ovlast provedbe ovog članka putem odgovarajućeg zakonodavstva.

AMANDMAN XXIV (1964.)**Odjeljak 1.**

Pravo glasovanja državljana Sjedinjenih Država na osnovnim ili drugim izborima za predsjednika ili potpredsjednika, za izbornike za predsjednika ili potpredsjednika, ili za senatora ili zastupnika u Kongresu neće uskratiti ili ograničiti Sjedinjene Države ili koja od država iz razloga neke glavarine ili drugog poreza.

Odjeljak 2.

Kongres će imati ovlast provedbe ovog članka puteni odgovarajućeg zakonodavstva.

AMANDMAN XXV (1967.)**Odjeljak 1.**

U slučaju uklanjanja predsjednika s dužnosti ili njegove smrti ili ostavke, potpredsjednik će postati predsjednikom.

Odjeljak 2.

Kad bude ispražnjen položaj potpredsjednika, predsjednik će imenovati potpredsjednika, koji će nastupiti dužnost nakon što bude potvrđen većinom glasova obaju domova Kongresa.

Odjeljak 3.

Kad predsjednik uputi predsjedniku pro tempore Senata i govorniku Doma zastupnika pismenu objavu o svojoj nesposobnosti da obavlja ovlasti i dužnosti svoga položaja, tada će, sve dok im ne uputi pismenu objavu o suprotnom, te ovlasti i dužnosti obavljati potpredsjednik kao privremeni predsjednik.

Odjeljak 4.

Kad potpredsjednik i većina čelnih dužnosnika izvršnih odjela ili drugo tijelo koje Kongres može odrediti zakonom, uputi predsjedniku pro tempore Senata i govorniku Doma zastupnika pismenu objavu o predsjednikovoj nesposobnosti da obavlja ovlasti i dužnosti svoga položaja, potpredsjednik će odmah preuzeti ovlasti i dužnosti položaja kao privremeni predsjednik.

Ako nakon toga predsjednik uputi predsjedniku pro tempore Senata i govorniku Doma zastupnika svoju pismenu objavu kako nesposobnost ne postoji, on će ponovno preuzeti ovlasti i dužnosti svog položaja, osim ako potpredsjednik i većina čelnih dužnosnika izvršnih odjela ili drugo tijelo koje zakonom može odrediti Kongres ne uputi unutar četiri dana predsjedniku pro tempore Senata i govorniku Doma zastupnika svoju pismenu objavu o predsjednikovoj nesposobnosti da obavlja ovlasti i dužnosti svoga položaja. Potom će Kongres odlučiti o stvari okupivši se u roku od četrdeset osam sati ako ne bude u zasjedanju. Ako Kongres, u roku od dvadeset jednog dana nakon primitka zadnje pismene objave, ili ako Kongres nije u zasjedanju, u toku od dvadeset jednog dana nakon što Kongres bude pozvan u zasjedanje, odluči glasovanjem dvije trećine članova obaju domova da je predsjednik nesposoban obavljati ovlasti i dužnosti svog položaja, potpredsjednik će nastaviti obavljati iste dužnosti kao privremeni predsjednik; inače, predsjednik će ponovno preuzeti ovlasti i dužnosti svog položaja.

AMANDMAN XXVI (1971.)

Odjeljak 1.

Pravo glasa građana Sjedinjenih Država koji imaju osamnaest godina ili su stariji, neće biti uskraćeno ni ograničeno od Sjedinjenih Država ili koje od država na temelju dobi.

Odjeljak 2.

Kongres će imati ovlast provedbe ovog članka putem odgovarajućeg zakonodavstva.

AMANDMAN XXVII (1992.)

Nijedan se zakon, koji mijenja nagradu za službu senatora i zastupnika, neće primijeniti, dok ne protekne jedan izborni krug zastupnika.

GLOSAR

Activism (judicial). Spremnost suca da u slučaj unese svoja osobna gledišta o tome što je dobro a što loše za javno mnijenje.

Actus reus. Materijalni element kaznenog djela, što može biti počinjenje zabranjene radnje (na primjer, pljačke) ili nepočinjenje tražene radnje (na primjer, stati i pružiti pomoć nesrećenom u automobilskoj nesreći).

Adversarial process. Postupak u američkim sudnicama u kojem se suđenje smatra bitkom između protivničkih stranaka, a sudac ima ulogu pasivnog upravitelja.

Advisory opinions. Iznašanje odluke na apstraktnom ili hipotetičnom slučaju (nešto što američki sudovi ne smiju činiti.)

Alternative dispute resolution (ADR). Metode rješavanja sporova (često pomoću nepristrane treće stranke) bez suđenja. Medijacija i arbitraž su najpoznatije ADR metode.

Amicus curiae. Prijatelj suda. Osoba ili grupa, koja nije stranka u parnici, koja izriče prosudbu (obično u obliku pisma) o tome kako bi se spor trebao riješiti.

Answer. Formalna pismena izjava okrivljenika kao odgovor na građansku tužbu koja služi kao temelj za obranu.

Appellate jurisdiction. Prizivna nadležnost. Ovlast višeg suda da revidira odluku nižeg suda.

Arraignment. Postupak u kojem se okrivljenik pojavljuje pred sucem u sudu gdje će biti suđen da odgovori na optužnicu velike porote ili tužitelja.

Bail. Jamčevina. Suma novca koju okrivljenik mora dati sudu kao zalog da će se pojaviti na suđenju.

Bench trial. Suđenje bez porote u kojem sudac sam odlučuje koja je stranka u pravu.

Bill of attainder. Zakon zabranjen u Sjedinjenim državama po kojem je neko ponašanje zabranjeno nekoj osobi (ili društvenoj skupini), a ostalima nije.

Bill of information. Izjava o optužnici protiv okrivljenika koju priprema tužitelj, koja, ako ju sudac odobri, traži da se održi suđenje za navodni zločin. To se koristi u državama koje nemaju veliku porotu.

Certification. Postupak u kojem prizivni sud traži upute i pojašnjenja od Vrhovnog suda o određenoj pravnoj stvari. Suci Vrhovnog suda mogu na to odgovoriti, ali i ne moraju, ili mogu tražiti da se dostavi čitav spis na vrhovni sud na reviziju i konačnu presudu.

Civil law. Građanski zakon. zakon koji odgovara odnosu između jednog privatnog građanina prema drugom, između privatnog građanina i tvrtke, ili između tvrtki.

Class action. Tužba osoba koje imaju neki zajednički prigovor protiv nekog tijela; na primjer grupa pušača koje imaju rak pluća protiv duhanske tvrtke.

Collegial courts. Sudovi sa više od jednog suca, što su skoro uvijek prizivni sudovi.

Common law. Opći zakon. Nasljedstvo engleskog sustava zakona temeljeno na pravnim presedanima ili tradiciji a ne na pravilnicima ili sustavnim pravnim zakonima.

Complaint. Prijava. Pisana izjava koju ulaže tužitelj i na kojoj se temelji građanska parnica. sadržava prekršaje koje je navodno počinio okrivljenik i od suda traži rješenje.

Concurrent jurisdiction. Paralelna nadležnost. Situacija u kojoj dva suda imaju paralelno pravo saslušavanja istog slučaja. na primjer, i Vrhovni sud Sjedinjenih Država i prvostupanjski sudovi imaju paralelnu nadležnost u nekim slučajevima podignutim protiv veleposlanika ili konzula.

Concurring opinion. Paralelno mišljenje. Mišljenje jednog člana suda koji se slaže s krajnjim rezultatom suđenja ali daje svoj razlog odluke.

Corpus juris. Zbornik prava određenog pravnog tijela.

Courtroom workgroup. Sudionici dnevne aktivnosti suda u određenoj sudnici. Najvidljiviji sudionici te grupe su suci, tužitelji i branitelji.

Court of appeals. Prizivni sud. Sud koji je viši od običnog prvostupanjskog suzda i ima funkciju revizora ili korektora odluka prvostupanjskih sudova.

Crime. Prekršaj protiv države koji podliježe kazni globe, zatvora ili smrti.

Criminal law. Kazneni zakon. Zakon koji se odnosi na prekršaje protiv same države, radnje koje mogu biti uperene protiv osoba ali koje su uvredljive za cijelo društvo – na primjer pljačka ili silovanje.

Cross-examination. Unakrsno ispitivanje. Za vrijeme suđenja, pitanja koja se postavljaju svjedoku koji je pozvan od protivničke strane.

Damages. Šteta. Novac kojeg mora platiti tuženik kad uspije tužiteljeva tužba u građanskoj parnici. Naknada štete pokriva tužiteljevu stvarnu štetu; globom se kažnjava okrivljenik.

Declaratory judgement. Deklaratorna presuda. Kad sud određuje prava stranaka prema zakonu, oporuci ili ugovoru.

Defendant. Okrivljenik, optuženik. U građanskoj parnici, osoba ili organizacija protiv koje tužitelj podnosi prijavu. u kaznenom postupku, osoba optužena za zločin.

Deposition. Usmena izjava pred osobom ovlaštenom zakonom koja može voditi prisegu. Takve izjave se uzimaju kako bi se ispitali potencijalni svjedoci u objavi dokaza.

Discovery. Objava dokaza. Postupak kojim odvjetnici doznaju o dokaznom postupku protustranke u pripremi suđenja. To su izjave pod prisegom, ispitivanje i zahtjevi za dokumentima.

Dissenting opinion. Izdvojeno mišljenje. Mišljenje člana suda o neslaganju sa presudom slučaja.

Diversity of citizenship suit. Građanski postupak kojeg podiže građanin jedne države protiv građanina druge države.

En banc. Zasjedanje u vijeću punog sastava. „U punom sastavu”. Sjednice suda sa prisutnim svim članovima, a ne samo sa dijelom sudaca.

Equity. Načelo pravičnosti. Domena zakona u kojoj sudac može izdati sudski lijek koji će ili spriječiti ili popraviti štetu koja će se neposredno dogoditi; na primjer, nalog protiv nelegalnog štrajka sindikata.

Ex post facto law. Retroaktivni zakon. Zabranjem Ustavom, taj zakon proglašava neku radnju nelegalnom nakon što je već učinjena.

Federal question. Ako se sudski slučaj usredotočuje na tumačenje saveznog zakona, Ustav ili državni ugovor, to znači da sadrži savezno pitanje i slučaj se može saslušavati na saveznom sudu.

Felony. Težak zločin. Bilo koji prekršaj čija kazna može biti smrtna ili zatvorska.

Grand jury. Velika porota. Tijelo od 16 do 23 građana koji saslušavaju tužiteljevo prednošenje dokaza navodnog zločina, i onda odlučuju da li postoji osnovana sumnja u počinjenje prekršaja od strane pojedinca.

Habeas corpus. Imati tijelo. Nalog (sudski) koji se obično upotrebljava da bi se zatvorenik priveo pred sud, kako bi se mogao odrediti legitimitet njegova uhićenja.

Impeachment. Smjena optužbom. Jedini način na koji se saveznog suca može maknuti s pozicije. Dom zastupnika podiže optužbu, a Senat, nakon suđenja, osuđuje dvotrećinskom većinom glasova svih članova.

Indictment. Optužni prijedlog. Odluka velike porote kojom naređuje suđenje okrivljeniku jer vjeruje da postoji opravdana sumnja koja zahtijeva suđenje.

Inquisitorial method. Postupak koji se koristi u većini europskih i latinoameričkih sudnica u kojem sudac i porota preuzimaju aktivnu ulogu u suđenju a odvjetnici samo služe za pomoć i upotpunjavanje sudske istrage.

Interrogatories. Pisana pitanja koja postavlja jedna stranka u sporu drugoj kao pred-raspravnu objavu dokaza u građanskim parnicama. Stranka koja dobije takva pitanja obvezna je na njih odgovoriti pod prisegom.

Judgment. Presuda. Službena odluka suda koja konačno rješava spor između stranaka u parnici.

Judicial review. Ispitivanje zakonitosti. Ovlast sudbene grane da proglasi radnje izvršne i zakonodavne grane neustavnima.

Jurisdiction. Nadležnost. Ovlast suda da sasluša i odlučuje pravne sporove i provodi pravorijeke.

Justiciability. Raspravljivost pred sudom. Da li sudac smije saslušavati ili se mora suzdržati od saslušavanja određenih vrsta sporova. To se razlikuje od nadležnosti, koja pripada tehničkom pravu suca da sasluša slučaj. Na primjer, parnice koje se bave političkim pitanjima smatraju se neraspravljivima.

Law. Zakon. Društveno pravilo koje se potvrđuje prijetnjom ili činjeničnom uporabom fizičke sile. Stranka koja vrši radnju takve sile društveno je prihvaćena kao zakonska, i ima takvu ovlast, kao, na primjer, policija.

Magistrate. Magistrat. Niži sudski službenik kojem se dovodi optuženik nakon uhićenja. Magistrat ima obvezu da obavijesti optuženika o optužbama protiv njega, i o njegovim zakonskim pravima.

Mandatory sentencing laws. Zakoni koji automatski zahtijevaju službenje kazne zatvora za okrivljenog zločinca, obično na minimalno vrijeme. Ti zakoni su obično za nasilni zločin u kojem se koristilo vatreno oružje i za delikvente iz navike.

Mens rea. Namjera. Mentalni element zločina – to jest, što je bila namjera počinitelja zločina. Obično, veća namjera i hotimičnije mentalno stanje, to je ozbiljniji zločin.

Merit selection. Biranje po sposobnosti. Način biranja državnih sudaca koji traži da guverner izvrši imenovanje sa kratke liste imena koju podnosi posebno povjerenstvo osnovano u tu svrhu. Nakon kratkog odsluženja, sudac mora proći potpune izbore. Glasači tako određuju hoće li se sudac primiti na puni mandat.

Misdemeanor. Lakši prekršaj. Kazna je obično gradski ili općinski zatvor na manje od godinu dana.

Moot. Dvojben. Opisuje slučaj kad se temeljne činjenice ili status strana bitno mijenjaju u međuvremenu između ulaganja tužbe i vremena kad ona dođe do suca.

Nolo contendere. Ne osporavam. Nagodba kaznenog okrivljenika u kojem on ne opovrgava činjenice slučaja ali tvrdi da nije počinio nikakav zločin; a može značiti da okrivljenik ne razumije optužnicu.

Opinion of the court. Obrazloženje suda. Sučevo pismeno obrazloženje sudske odluke. Pošto parnicu mogu saslušavati sudske komisije na prizivnom sudu, obrazloženje može imati dva oblika. Ako se svi suci sasvim slože s odlukom, jedan će sudac napisati obrazloženje u ime svih. Ako se ne slože svi, formalna odluka bit će po većini glasova, i jedan od većine će napisati obrazloženje.

Oral argument. Usmeno očitovanje. Prilika odvjetnicima da ukratko sažmu svoje pozicije pred sudom i da odgovore na sučeva pitanja.

Ordinance-making power.

Ovlast državnih guvernera da popune detalje zakona izglasanog državnim zakonodavstvom.

Original jurisdiction. Izvorna nadležnost. Sud koji po zakonu mora prvi saslušati određenu vrstu slučaja. Na primjer, u parnicama u sporu između stranaka iz različitih država, od najmanje vrijednosti 75,000 dolara, savezni okružni sud ima izvornu nadležnost.

Overcharging. Pretjerana optužba. Postupak u kojem tužitelj optužuje kaznenog okrivljenika za teže zločine nego što to pokazuju činjenice kako bi dobio povoljnije uvjete nagodbe od branitelja optuženog.

Per curiam. Od strane suda. nepotpisano obrazloženje suda, obično kratko.

Peremptory challenge. Izuzeće porotnika bez obrazloženja. Prigovor kojeg može imati odvjetnik na potencijanog porotnika. Porotnik može biti izuzet zbog niza razloga bez da odvjetnik javno dade razlog. Broj takvih izuzeća je ograničen zakonom.

Petit jury (or trial jury). Prvostupnijska porota. Grupa građana koja saslušava dokaze obiju stranaka u sporu i određuje činjenice u sporu.

Plaintiff. Tužitelj. Onaj koji predaje prijavu u građanskoj parnici.

Plea bargain. Nagodba. Nagodba ili pregovori između tužitelja i branitelja u kojima se obećaje neka vrsta blagosti u zamjenu za priznanje krivnje.

Political question. Političko pitanje. Kad sud odbije suditi jer vjeruje da su po Ustavu Sjedinjenih Država Osnivači mislili da dotični predmet treba biti raspravljen od strane Kongresa ili predsjednika.

Private law. Privatno pravo. Radi se o pravima i obvezama koje imaju privatne osobe i institucije u međusobnim odnosima.

Probation. Uvjetna kazna. Kazna za prekršaj koja dopušta da prekršitelj i dalje živi u zajednici i izvan zatvora tako dugo dok slijedi sudske upute o svom ponašanju.

Pro bono publico. Za javno dobro. Besplatno. Obično se odnosi na pravno zastupanje bez naknade zbog humanitarnog ili javnog cilja.

Public law. Javno pravo. Odnos kojeg imaju pojedinci sa državom kao vrhovnim tijelom – na primjer, porezni zakon, kazneni zakon, zakon o socijalnom osiguranju.

Recess appointment. Privremeno imenovanje. Imenovanje od strane predsjednika kad Kongres nije u

zasjedanju. Osobe imenovane na taj način imaju mandat samo dok se Kongres ponovno ne okupi.

Reversible error. Ispravljiva greška. greška na prvostupanjskom sudu koja je tako ozbiljna da zahtijeva da prizivni sud preinači odluku prvostupanjskog suca.

Rule of four. Na Vrhovnom sudu se najmanje četiri suca moraju složiti da preuzmu slučaj, prije nego ga prihvati sud kao cjelina.

Rule of 80. Kad zbroj godina starosti saveznog suca i broj godina na poziciji u saveznom sudsom vijeću bude 80, Kongres dopušta pojedincu da ode u punu mirovinu sa svim beneficijama.

Self-restraint (judicial). Suzdržanost. Oklijevanje suca da unese u slučaj svoje osobno viđenje o tome što je dobro za javnu politiku.

Senatorial courtesy. Senatorsko dopuštenje. Po toj praksi, senatori iz predsjednikove stranke koji imaju primjedbe na kandidata kojeg predsjednik namjerava nominirati na mjesto okružnog suca u domicilnoj državi imaju skoro ovlast veta na nominaciju.

Sequestration (of jury). Izolacija. U vrlo važnim ili poznatim slučajevima sudac može odlučiti da se porota odvoji od javnosti, što obično znači da se porota smješta i hrani na račun poreznih obveznika.

Socialization (judicial). Socijalizacija. Postupak u kojem se sudac-novak formalno i neformalno obrazuje za posebne zadaće sudačke dužnosti.

Standing. Pravna sposobnost. Status nekoga koji želi podići tužbu. Da bi bila pravno sposobna, osobamora pretrpiti (ili neposredno biti u opasnosti da pretrpi) direktnu i znatnu štetu.

Stare decisis, the doctrine of. Postupanje po ranijoj presudi. Postupanje po presedanu. U stvari, tradicija poštivanja i slijeda prijašnjih odluka suda i ustanovljenih zakonskih točaka.

Statutory law. Zakonski propisi. Vrsta zakona koju donosi zakonodavno tijelo, kao Kongres, državno zakonodavstvo ili gradsko poglavarstvo.

Three judge panels (of appellate courts). Većina odluka na prizivnim sudovima Sjedinjenih Država ne donosi se u punom sastavu sudaca nego u komisijama od tri suca, izabranih nasumce.

Three-judge district courts.

Kongres je odlučio da u nekim važnim parnicama prvostupanjski sudac ne može sam odlučivati nego se odlučuje u komisijama od tri suca od kojih jedan mora biti sa prizivnog suda.

Tort. Deliktno pravo. Naknada štete. Građanski prekršaj ili prekid obveze prema drugoj osobi.

Trial de novo. Postupak ispočetka. Novi postupak u kojem se ponavlja cijela parnica kao da prijašnje sude nije niti postojalo.

Venue. Mjesto. Zemljopisna lokacija u kojoj se održava parnica.

Voir dire. Reći istinu. Postupak u kojem odvjetnik suprotne stranke ispituje potencijalnog porotnika kako bi ocijenio ima li ovaj predrasude u konkretnom slučaju.

Warrant. Sudski nalog. Izdaje se nakon prijave koju uloži jedna osoba protiv druge, a zaprima ga magistrat koji razmatra osnovanu sumnju za uhićenje.

Writ of certiorari. Nalog kojeg izdaje Vrhovni sud i naređuje nižem sudu da preda spise o slučaju koji će se saslušavati kao priziv.

Writ of mandamus. Sudski nalog koji prisiljava javnog djelatnika da izvrši svoju dužnost.

BIBLIOGRAFIJA

KNJIGE

Administrative Office of the United States Courts. *United States Courts: Their Jurisdiction and Work*. Washington, DC: 1989.

Fallon, Richard H., Hart, Henry Melvin, and Wechsler, Herbert. *Hart and Wechsler's the Federal Courts and the Federal System*, 5th ed. New York, NY: Foundation Press, 2003.

Baum, Lawrence. *American Courts: Process and Policy*. 5th ed. Boston, MA: Houghton Mifflin, 2001.

Chemerinsky, Erwin. *Federal Jurisdiction*, 4th ed. New York, NY: Aspen Publishers, 2003.

Feinman, Jay M. *Law 101: Everything You Need to Know About the American Legal System*. New York, NY: Oxford University Press, Inc., 2000.

Franklin, Carl J. *Constitutional Law for the Criminal Justice Professional*. Boca Raton, FL: CRC Press, 1999.

Friedman, Lawrence Meir. *Law in America: A Short History*. New York, NY: Modern Library, 2002.

Mullenix, Linda S., Martin Redish, and Georgene Vairo. *Understanding Federal Courts and Jurisdiction*. New York, NY: Matthew Bender, 1998.

Posner, Richard A. *The Federal Courts: Challenge and Reform*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1996.

Stumpf, Harry P. *American Judicial Politics*, 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1998.

WEB STRANICE

Facts About the American Judicial System
<http://www.abanet.org/media/factbooks/iudifact.pdf>

Federal Courts and What They Do
http://www.fic.gov/public/pdf.nsf/lookup/FCtsWhat.pdf/*file/FCtsWhatpdf

The Federal Court System in the United States: An Introduction for Judges and Judicial Administrators in Other Countries
<http://www.uscourts.gov/library/internationalbook-fedcts2.pdf>

InfoUSA – Judicial Branch

<http://usinfo.state.gov/usa/infousa/politics/judbranc.htm>

Introduction to the Legal System

http://www.cec.org/pubs_info_resources/law_treat_agree/summary_enviro_law/publication/usdoc.cfm?varlan=english&topic=1

JURIST: The Legal Education Network

<http://www.iurist.law.pitt.edu/>

Law Library Resource Exchange

<http://www.llrx.com/>

Legal Encyclopedia

<http://www.nolo.com/lawcenter/ency/index.cfm>

National Center for State Courts

– Court Information Database

<http://www.ncsconline.org/WCDS/index.htm>

Prosecutors in State Courts, 2001

<http://www.oip.usdoj.gov/bis/pub/pdf/psc01.pdf>

State Court Organization, 1998

<http://www.ojp.usdoj.gov/bis/pub/pdf/sco98.pdf>

The Supreme Court of the United States

<http://www.supremecourtus.gov>

Understanding the Federal Courts

<http://www.uscourts.gov/understand02/>

Library of Congress: Guide to Law Online

<http://www.loc.gov/law/guide/us.html>

Zasluga za fotografije

Za fotografije je zaslužan AP/Wide World Photo, s izuzetkom:

Str. 8: © Michael Geissinger/The Image Works.
Str. 9: © David M. Jennings/The Image Works.
Str. 11: Dolje lijevo; © Kent Meireis/The Image Works, Dolje desno; © Bob Daemmrich/The Image Works.
Str. 29: Umetak; © John Nordell/The Image Works.
Str. 30: Zaslugom Vrhovnog suda Sjedinjenih Država.
Str. 44-5: Zaslugom Povijesnog društva Vrhovnog suda Floride, Tallahassee. Str. 47: Pismohrana North Wind Picture (2). Str. 60: © Syracuse Newspaper/Carl J. Single/The Image Works. Str. 76: © Bob Daemmrich/The Image Works. Str. 79: © Syracuse Newspapers/John Berry/The Image Works. Str. 85: Dolje; © Pismohrana Hulton/Getty Image. Str. 87: Gore; © Time Life Pictures/Getty Images. Str. 90-1 © James Pickerell/The Image Works. Str. 99: © Pismohrana Hulton/Getty Images. Str. 113: Gore; © Harry Scull Jr. – Pool/Getty Images. Sredina; © George Martell/Getty Images. Str. 121: © Scott Olson/Getty Images. Str. 124: Gore; © Robert King/News-makers/Getty Images. Dolje; © Alex Wong/Getty Images. Str. 126: © Carrie Boretz/The Image Works. Str. 146: © Pismohrana Hulton/Getty Images. Str. 148: Gore; © Syracuse Newspapers/The Image Works. Str. 170: © Pismohrana Hulton/Getty Images

Izvršni urednik: **George Clack**

Upravno uredništvo: **Rosalie Targonski**
Mildred Solá Neely

Umjetnički direktor/Dizajn: **Min-Chih Yao**

Naslovna ilustracija: **Sally Vitsky**

Istraživanje fotografije: **Maggie Johnson Sliker**

Produced by the Regional Program Office, Vienna
RPO 2006/ Croatian
(Outline of the U.S. Legal System)

URED ZA MEĐUNARODNE INFORMATIVNE PROGRAME

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

<http://usinfo.state.gov>